

అం ది య క త

(శి ల ప్ప ది కా రం)

ర చ న :

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి

ప్రచురణ :

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

1957

శ్రీ రస్తు
అం ది య క త
(శిలప్పదికారం)

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారిచే
రచి యింపఁబడి

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానం బోర్డు ఆఫ్ ట్రస్టీస్ వారి తరపున
ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరువారగు

శ్రీ చెలికాని అన్నారావు, బి. ఏ., వారిచే
ప్రకటింపఁబడినది.

తిరుపతి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ముద్రాక్షరశాల
1957

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము
సర్వస్వామ్య సంకలితము.

~~~~~  
మొదటి ముద్రణము  
~~~~~

ముద్రణము
తి తి. దే. ముద్రణాలయము
తిరుపతి.

శ్రీ రస్తు

అం ది య క త

~~~~~

విషయ సూచిక

పుట.

ప్రవేశిక

౩

మహిమా వ్యాప్తి

౯

౧. పుగారు కొండము

౧. స్తుతి

౧౦

౨. గృహస్థ ధర్మము

౧౫

౩. రంగారోహణము

౨౦

౪. సాయం మహిమ

౩౨

౫. ఇంద్రోత్సవము

౩౭

౬. సముద్రస్నానము

౫౦

౭. తోట పాటలు

౬౧

౮. వసంత సమయము

౭౨

౯. స్వప్న వృత్తాంతము

౭౯

౧౦. దేశ సందర్శనము

౮౪

౨. మధురా కొండము

౧౧. అటవీ దర్శనము

౯౯

౧౨. వేటరుల యాటపాటలు

౧౦౯

పుట.

౧౩. కోటపల్లె చేరుట	౧౧౭
౧౪. పుర సందర్శనము	౧౨౬
౧౫. ఇల్లడ	౧౩౭
౧౬. వధ విధానము	౧౪౯
౧౭. గొల్లల యాట	౧౬౦
౧౮. దుఃఖము	౧౬౯
౧౯. ఊరఁదిరుగుట	౧౭౨
౨౦. న్యాయవచనము	౧౭౮
౨౧. ప్రతిస	౧౮౪
౨౨. పురదహనము	౧౮౮
౨౩. పూర్వజన్మవృత్తాంతము	౧౯౩

౩. చేర (వంజి) కాండము.

౨౪. పార్వతీయుల యాట	౨౦౨
౨౫. పర్వతదర్శనము	౨౦౯
౨౬. శిలతెచ్చుట	౨౧౯
౨౭. జలస్థాపనము	౨౩౧
౨౮. విగ్రహ ప్రతిష్ఠ	౨౪౩
౨౯. స్తుతి	౨౫౪
౩౦. వరదానము	౨౬౧

త ప్పొ వ్వు ల వ ట్టి క.

~~~~~0~~~~~

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
9	22	కట్టిప	కట్టింప
11	6	లందుఁ	లందు
12	7	వర్షి-వినయ	వర్షుఁ-డనఘ
18	15	టయు	టయ
27	22	అధమము	అధమములు
38	11	ధాన్య	ధాన్య
41	19	మోదించి	మోదింప
43	14	త్రోఁప	తోఁప
47	14	బ్రేను	బ్రేమ
50	8	జలువు	జలుపు
56	7	కచ్చుల	కుచ్చుల
88	14	ద్రోయఁ	ద్రోయుఁ
106	21	పబ	బని
141	19	నెంజలి	నెంజిలి
158	22	లేని	లేచి
163	23	వద్దతి	పద్దతి
166	18	పురి	పురి
170	22	రేవుల	రేవుల

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
174	11	వస్తువులు	వస్తువులు
..	27	చించింతించు	చింతించు
179	5	డండమ్ము	దండమ్ము
187	18	జేగురు	జేగులు
189	18	యెల్లయ	టొల్లయ
194	14	లేదై నను	లేనిదై న
197	13	బల్కి	పల్కి
200	9	దాక	దాఁక
..	12	ంఁ	ఁ
201	2	నడచిన	ననిచిన
..	3	లాప	తాప
202	10	మధుర	మధురఁ
203	11	నొసఁగుచు	నెసఁగుచు
213	7	కోప్పెరుందేవి =	పట్టపురాణి
217	11	యందొక	యందొక
219	5	పతుల	పతుల
228	16	చరియంగ	చదియంగ
232	2	దివిక	దివిజ
269	15	నిలిచియు	నిలిచి

విజ్ఞప్తి

ఇమ్మహాకావ్యము తెనిగించుట నావంటివాని కలవిమీటి పని. కంబరామాయణ పీఠికయందు మదీయ హితై షులు శ్రీడాక్షిణ్య కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు మణిమేఖలను శిలప్పదికారమున నీవేల తెనిగింపవైతివను సూచనతో మందలించియున్నారు. వా కోరిక దీర్ప దృఢచిత్తము గలవాడనై శిలప్పదికార మామూల గ్రము పరికించు సరికి నా యత్నము సర్వదా విఫలమే యనుశం పొడమఁగా నా యోపమిని వారికిఁ దెలిపితిని. ఎందెందు నాక శక్తి చాలదని వివరించితిను, అందం దనుసరింప వలసిన విధా ముల సూచించి ప్రోత్సహించిరి. వారి యాజ్ఞయు, విధానమున శిరసావహించి రెండుప్రకరణములు వ్రాసి, మూడవది వ్రాయ చున్న తఱి వారి పరలోకయాత్ర నా చెవులంబడి ని స్తబ్ధుంజేసినది వ్రాత యాఁగి యేడెనిమిది మాసములు కడచిన పదపడి యెట్లేన పూనిన కార్యము పూర్తి కావించుటయే వారి యాత్మతృప్తి కార్య మని నిశ్చయించి యిప్పటికి ముగించితి. వారి యాత్మకు సర్వ లోకేశ్వరుఁడు సర్వదా తృప్తియొసఁగుఁగాత.

ఈ శిలప్పదికారమునకు 'అందియ కత' యని పేరిడితిని. ఇయ్యది ద్రవిడ వాఙ్మయమున శిరోరత్న మనఁదగిన మహా కావ్యము. ఇందు కథకంటె నా కాలమందలి సంగీతమునకు జైత్రజాతీయ నటనములకు ప్రాముఖ్య మొసఁగఁబడి యున్నది. ఆ నటనములు యథామాతృకముగాఁ దెనిగింపనగుఁగాని సంగీత మట్లు కాదు. ఆకాలపు పద్ధతులకు నీకాలపు పద్ధతులకు సంబంధము చాలవఱకుఁ గానరాదు. అది దేశి, ఇది మార్గి యని యంతతో జాఱుకొనవచ్చును. అప్పటి శ్రుతి రాగ తాళ విధు లిప్పటి విధులలోఁ గానరావు. అప్పటి వీణావాదన పద్ధతి చలతాటు మండి యచలతాటు పద్ధతికి దారిచూపిన దనవచ్చు. నాట్యాభి

నయపద్ధతు లందంత యెక్కువ చిక్కు గానరాలేదు ; కా
యప్పటి నటనములిప్పుడున్నవా యను సందియముపుట్టింపకపోదు
ఆ పరిభాష వేఱు. ఇప్పటివి కొన్ని యప్పుడు సంకరములుగన
అప్పటివి కొన్ని యిప్పుడు సంకరములుగను కానవచ్చుచున్నవి.

సప్తస్వరములకు క్రమముగా కురల్, తుత్తం, కైక్కికై
ఉల్లై, ఇళి, విళరి, తారము లని పేళ్ళు. అప్పటి కాలపు భాష
విభజన మిట్లుండె :—

క్షేత్రము	విసరము	అధిదేవత
1 కుటింజి	పర్వతము, తత్పాతము	గుహుడు
2 ముల్లై	అడవి, తత్పాతము	విష్ణువు
3 మరుదం	మాగాని	ఇంద్రుడు
4 నెయ్దల్	సముద్రము, తత్పాతము	వరుణుడు
5 పాలై	అడవి, పర్వతములు,
కలుపుచే పరిస్థితి చెడినది	సూర్యుడు
దుర్గ

అచ్చటచ్చటి శ్రుతిగీతాది సంగీతపరిస్థితులు, భావములు
భిన్నములై జాతీయనటనములును వెవ్వేఱు పరిభాషలతో నుండె
కొన్ని యటనట వివరించియుంటిని. నాకుఁ గలిగిన తలదిమ్మ
చదువరులకుఁ గలిగించు తలంపు లేదు. కావున నీ వివరము
లింతతో విరమించుచుంటి.

ఈ తలదిమ్ముచే శ్లేష్మమునం బడ్డ యీఁగవలెఁ గా
తేనియం దగులువడ్డ యీఁగయ్యెత్తి. ఎంతవఱ కిందు క్కతార్థుడ
నైతిన్ తెలుపఁదగు భారము విబుధ వితతికి వదలితి. దొసఁగ
రెన్నేని దొరలియుండవచ్చు. తెలిపినవారియెడ సదా కృతజ్ఞుడను
భరఫాల్గిన బహుళ పంచమి } బుధవిధేయుడు
ధానువారము, 16-3-1952. } పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి

ఓం

శ్రీ రస్తు

శ్రీ సీతాలక్ష్మణ హనుమత్సమేత శ్రీ రామచంద్రాయ నమః

అం ది య క త

మంజరి॥ కుణవాయి లను పేరి - గుడిలోన నమరి
రాజభోగంబుల - రమణఁ ద్యజించి
యుజీదిమైఁ దపియించు - యువరాజ మునికి
నెఱ్ఱమలను వసి-యించు నాటవిక
జనులు కేల్మోడ్చి య-చ్చట నొక్క పైఁడి
వన్నియ పూలతో - వఱలిన వేఁగి
నీడయందొక చన్ను - నీఁగిన యువతి
సౌందర్య గౌరవ-సరణి నొప్పారు
గరితను చేరి త - త్కాంతుని చూపి
యింద్రుఁడా పడఁతి నిం - పెసఁగు మర్యాద
తో విమానంబునఁ - దోడ్కొని చనుట
కనులార మేమెల్లఁ - గాంచితి మంచు
వినిపింప నాతఁడు - విస్మయమందె
అయ్యెడ నచటికి - నతిగౌరవమున
విచ్చేసినట్టి ద్రా-విడ వాగ్విదుండు

¹శాస్త్ర యవ్విషయంబు - సాకల్యముగను
 తెలియుదు ననుచు నీ - తెఱఁగునఁ బలికె
 చోళదేశంబున - సురుచిర భోగ
 భాగ్య గౌరవములఁ - బ్రథిత యశంబు
 కడలకుఁ బఱపు ²సం-గమ పట్టనమున ౨౦
 వఱలు కోవలుఁ డను - వణిజుఁ డయ్యార
 నటన సమస్త జ-నంబుల వలన
 నభిసుతిఁ గన్న వే-శ్యా లలామంబు
 మాధవి వళుడై స-మస్త సంపదలఁ
 గోల్పడి కన్నగి - కులపత్నితోడ ౨౫
 నెందేని చన నెంచి - యేగు వాఁ డాలి
 కాలి యందియ నమ్మ-కము సేయనెంచి
 సంగీత విద్యా వి-శారదుండైన
 పాండుని మధుర లో-పలఁ బ్రవేశించె
 అట్టు లయ్యందియ - నతఁడు చేనూని ౩౦
 నగర వణిగ్వీధి - నడచుచు నుండి
 యెదురైన యగసాలి - నిదిచూడు మనుడు
 వాడది గని రాజ-పత్నికిఁ దక్కఁ
 దక్కొరులకుఁ దాల్పఁ - దగనిది గాన
 మా రాజునకుఁ దెల్పి - మఱి వచ్చుదనుక ౩౫

1 చార్త్ర అని అఱవము.

2 చోళుల రాజధాని. దీనికి కావేరి పూపట్టనము, పుగారు అనియుపేళ్లు.

అందియకత

నిందుండుమని యేగి - నృపుఁ గాంచి వాఁడు
మున్నపహృత మహా-మూల్యమౌ పాద
కటక మొక్కన్యని - కయి నుంటఁ గాంచి
వచ్చితి ననుడుఁ బూ-ర్వపుఁ గర్మఫలముఁ
గాంచు నదను గానఁ - గడఁగి యా నృపుఁడు
పూర్వాపరంబులు - పోల నారయక
తనకడ నున్న కొం-దఱు సేవకులను
గాంచి యా దొంగను - ఖండించి వాని
చేనున్న యందెఁ జె-చ్చెరఁ దెండు పొండు
మసలకుఁ డంచుఁ బం-పఁగ వార లరిగి
యాతని ఖండించి - యందియఁ దేర
నవ్వార్త చెవిఁ బడ - నాతని పత్ని
దయితుని కడకేగి - తత్థితిఁ గాంచి
తరువు త్రుంగిన తీగ-కరణిఁ దల్లడిలి
గతిదూలి మతిమాలి - కన్నీరు గార్చి
యుత్తమ సతి యౌట - యొగి దిటపూని
నృపుఁ డట్టులే నిట్ట - నిలువునఁ గూల
ముత్యాల సరములు - పొలుచు వక్షమున
నెడమ స్తనం బూడ్చి - యీడిచి వైచి
యందుండి పుట్టిన - యగ్నికి మధుర
నింధనముగఁ జేసి - యెల్ల జనముల
పొగడితలం గొన్న - పూఁబోణి యామె

యని శాస్త్ర పచియింప - నాతఁ డాశ్చర్య
మగ్న మానసుఁ డయి - మఱి విధి కుడుపు
కాల మంటిరి గదా ? - ఘన గుణ గణ్య !

౬౦

ఆ విధి యెయ్యది - యానతిం డనుచు
యువ రాజుడుగ శాస్త్ర - యొగి నిట్టు లనియె
స్థిర సంపదలచేతఁ - జెలువొందు చుండు
మఘరా పురమున ను-మా మహేశ్వరుఁడు
పసియించు రజత స-భా మంటపమున

౬౧

నిద్రింప నొక రేయి - నిలిచిన యప్పు
డధిరఁ దుఃఖిత యగు - నంగన యెదుట
మఘరాధిదేవత - మాన్య భావమున
సన్నిధానము చేసి - సరససు నిలిచి
కొమ్మ ! నీ యెక్కుడు - కోపాగ్ని నొకట

౬౨

నీ పయోధరముపై - నెగడఁ జూపితివి
అనుభవింపఁగఁ దగి-నట్టిద యైన
కర్మవిపాకంబుఁ - గదియ నానితిరి
పూర్వ జన్మమున వి-భునితోడ నీకు
భువిని విభ్యాతమై - పొలుచు కళింగ

౬౩

ఘామిని గల సింహ - పురమున వెలయు
సంగముఁ డను వాని - సతి యిచ్చు శాప
మీ భవంబున నిట - నిట్టు లొందితిరి

నాతి : నేటికిఁ బదు-నాలవ నాఁడు
మునిమాపు వేళ వి-భుని గాంతు పొమ్ము ౮౦

ఆతఁ డమర రూపుఁడై కాన వచ్చు
మానవదేహుఁడై - మఱి కానరాఁడు
అని యానతిచ్చు న - య్యభి ఖాషణంబు
వింటి నే నట-నని విన్నవించుటయుఁ
బార్థివుల్ తమ పరి-పాలన విధుల ౮౫

ధర్మంబునుండి సుం-తయ జాఱిరేని
ధర్మదేవతయె త-త్పతుల పాలిటికి
మృత్యుదేవత యయి - మీఱు ననుటయుఁ
దేట కీర్తిఁగల ప-తివ్రతా మణుల
మర్త్యులేగాక య-మర్త్యులు గూడ ౯౦

విమల మానసముల - వినుతింతు రనుట
యెట్టి వారికి నేని - యెంతేని పూర్వ
కృత దుష్కృతంబులు - ప్రీలక వచ్చి
కుడిపించు ననుటయుఁ - గొఱలేని పూర్వ
విధి యందె రూపున - వెలసెఁ గావునను ౯౫

కావిత మందియ-కత యను పేర
నొక్క కావ్యంబని - యువరాజు పలుక

వ॥ ఇ విష్వషయంబు విషయత్రయంబున కధినాథులై న
విడరాజు త్రయంబునకుం దెలియం దగియుండుంగావున మీరలు
రచియింపఁ దగుదురన,

కన్నగి కోవలుల వివాహంబును, పెద్దలు వారిని గాడ్
 వ్యంబు జరుప వేఱుగ నుంచుటయు, నృత్యమయూరి య
 మాధవి రంగము నలంకరించుటయు, సాయంసమయ విశేషం
 లును, ఇంద్రోత్సవంబును, సముద్రస్నానంబును, తీరకుసుమి
 వనవిహారంబునూ, మాధవీ కోవలుల పాటలును, వసంత
 పున వియోగమందిన మాధవిచింతయు, కన్నగి దుస్స్వప్న
 లును, దేశక్షేత్ర సందర్శనంబును, వనదర్శనంబును, వేటక
 లుల నాట్యంబును, మధురాప్రాంతమందలి పల్లియలో కన్న
 గి కోవలులు విడియుటయు, కోవలుఁడు మధురం గాంచుటయు
 కన్నగి యిల్లడయు, కోవల వధంబును, గొల్లతల యాటయు
 రత్న మరణంబు విని కన్నగి దుఃఖించుటయు, పౌరులు పడఁ
 గురు తిరుగుటయు, పాండు్యునితో న్యాయవాద మొనరించుటయు
 రాజపత్నిం గాంచి ప్రతిన పలుకుటయు, మధురను దహించుటయు
 గరాధిదేవత పూర్వగాధ వినుచుటయు, కొఱవతల యాటయు
 రరాజు పర్వతమును దర్శించుటయు, శిలాప్రతిమం జెక్కించు
 యు, గంగాజల స్థాపనంబును, ప్రతిష్ఠయు, స్తుతియు, వరద
 ంబు నను ముప్పది విషయంబులు గద్యపద్య మయంబుగా
 హాకావ్యంబు యువరాజస్వామి రచించి వచింప మధురాపుర
 జీజుండు శాస్త్ర వినియె.

ఇయ్యది కథాంశము.

మహిమావ్యాప్తి

నాటంగోలెఁ బాండ్యదేశంబు వానలేక వరటి యాధివ్యాధి
బాధల నలంగుచుండఁ గొర్కెయను నగరమున నుండిన పాండ్య
రాజ వంశజుండు వేపు రగసాలె వాండ్ర బలియొసంగి హోమా
శాంతిక్రియలు గావించి ¹ పత్నిదేవత కుత్సవంబులు నడప దే
మెల్లయెడల మంచి వానలు కురిసె. కఱవు తొలఁగె. ఆధివ్యాధి
లంతరించె.

అది విని ² కొంగుదేశ యువరాజులు కోశులు తమ దేశ
మున నుత్సవములతో శాంతిక్రియలు జరపుటయుఁ గొఱత లే
వాన కురిసి దేశము సస్యశ్యామలమై సుఖిక్షమైనది.

అది విని శరధిపరిఖంబగు లంక కథినాథుండగు గణ
బాహువు తన దేశమంతట బలిపీఠంబులు మున్నుగ నమర్చి
పదపడి యాలయము నిర్మించి చెడుగులఁ దొలఁగించి వలయు
వరంబులు పత్నిదేవత యొసంగు నని నిశ్చయించి కటకమాసం
బున మొదలిడి ప్రతివత్సర ముత్సవంబులు నేయుచుండ వర్షము
పుష్కలముగాఁ గురిసి యయ్యది ధనధాన్యసమృద్ధి గల దేశం
బయ్యె.

అది విని పెరుంగిళ్ళి యను చోళరాజు ఉత్తైయూర నీమె
పత్ని దేవత గావున నెట్టి వరములనైన ననుగ్రహింపఁ గలదని
తలంచి దేవశంబుఁ గట్టించి నిత్యోత్సవపూజ లొనర్చుచుండె.

1 ఈ పత్ని దేవత మారియమ్మ (వర్షదేవత) యను పేర నేటికిని దక్షిణ
దేశమందెల్లెడలఁ గొనియాడఁబడుచున్నది. తెనుఁగు దేశమందును చోళుల కాల
మునఁ గొన్ని కన్నగి దేవాలయములు కట్టిపఁబడిన వనియు నవి నానాటఁ గనక
పుహొలక్ష్మి ఆలయము, కనక దుర్గాలయములను నిట్టి పేరు లొందెనని కొందఁ
మాశయము.

2 కోయంబుత్తురును, నేలముజిల్లాలో కొంతభాగమును చేరినది కొంగు.

౧. పుగారుకొండము.

౧. స్తుతి.

ఆ.వె॥ చంద్రుని వినుతింతు - జంద్రుని వినుతింతు
జోళు చలువ గొడుగు - బోలి లోక
మున్నక్క జల్లదనము - కనికరించుటచేత
మనసునందు సుఖము - మలసి యాడ ॥

ఆ.వె॥ సూర్యుని వినుతింతు - సూర్యుని వినుతింతు
జోళునాజ్ఞ చక్ర - మోలి దిరుగు
లలిని కన్నక గిరిని - వలగొనుచుంటచే
మనసునందు పరువు - మలసి యాడ ॥

ఆ.వె॥ వానసు వినుతింతు - వానసు వినుతింతు
జోళరాజునీవి - బోలి యెలసి
యెగువ చోటినుండి - దిగుచు నుండుటచేత
మనసునందు బ్రేమ - మలసి యాడ ॥

ఆ.వె॥ అండమగు పుగారు - నభినుతింతును భక్తి
జలధి మేఖల యగు - ఆగతి యందు
కొలము సొరిది విభుడు - కొడురారుచుంటచే
మనసునందు గురుత - మలసి యాడ ॥

మును హిమాలయమును - మహిత గౌర

గాలు గదల్పని - ప్రాత కాపు

పొప్పారు చుండు పు-గారు పురియు

దొల్త జనియించి - స్థిరతఁ గాంచి

వని వచింతురుగాని - యురు గుణాధ్యు

21

గలుగుట దాని ల-యంబుఁ గూర్చి

రధిక విజ్ఞాన సం-పన్న వాఁడౌను

కంబు నాగంబు - గన్తు శుశ్రూషము

మును గల సంగమ - స్థలమునందు

బోల్దానధారల - వఱలు కేరు

౧౦

హానావికుని శీల - కులమునందు

విరిలత బంగరు - బొమ్మ యనఁగఁ

పండ్రెండు దాఁటిన - వయసు గలది

వాసిసీ స్తుతిపాత్ర - కమ్రూప

కమనీయ రూపంబు - నెనయు ననియు

౧౫

లంక యరుంధతి - నెఱి చరిత్ర

నియత చరిత్రతో - నెనయు ననియు

సుతింప నొప్పిస - వర గుణాధ్యు

నామంబు కన్నగి - యండ్రు జనులు

రంబున గొప్ప భూ - దారు చోళు

౨౦

వంశమున వార మసుకొను - వారితోడ
 మాఁగు సంపదలం దుల - దూఁగు వాఁడు
 ధర్మమార్గాన వచ్చిన - ధనము బీద
 జనుల కుపయోగపఱచు సు-స్వాంతుఁ డతఁడు
 ధరణిని ¹ నిధి ద్వయాధ్యుఁ డ౯ - బిరుద మంది

నాతఁ డొప్పు మహాసాధుఁ - డనఁగ నతని
 తనయుఁ డూన షోడశ వర్ష - వినయ గుణుఁడు
 భువి నడంగించు కీర్తి గౌ-రవ ఘనుండు
 విమల చంద్ర బింబాస్యలు - వీణ నణఁచు
 కంఠ సంపద గలవారు - కడఁకఁ జేరు

మహిత కోమల మహిళా స-మాజ మందు
 కనులకుం గానవచ్చెడు - కంతుఁ డనుచుఁ
 బొగడఁ బడు సుందరాంగుండు - పూత గుణుఁడు
 కోవలుం డను పేరిచేఁ - గొఱలు వాఁడు
 వారి తలిదండ్రు లొకనాఁడు - వాంఛ చెంది

పెండ్లి నేయ వేడుకపడి - పెద్ద యేన్లు
 మీఁద నెక్కించి పెద్ద ము-త్తైదువులను
 నగర మంతట మంచి ల-గ్నంబుఁ దెలుప
 నంత మంగళ వాద్యంబు - లడర మ్రోఁగె
 భేరుల యులివు మిన్నంట - బెరసి మొరసె

శంఖకాహళాదికముల - సద్దు లొరనె
రాచ మెఱవడికిం బలె - రాణయొప్పఁ
దెల్ల గొడుగులు మిక్కిలి - యుల్లసిల్లెఁ
దాళి బొట్టూర వలగొని - తరలి వచ్చె
తారహారముల్ గల చోదె - లారు హీర

౪౫

మణుల కంబము లొప్పారు - మండపమున
నీల పట్ట వితానంబు - నీడ ముక్త
కాయ మానంబునందు బం-గారు పీఠఁ
గలువతేఁడు రోహిణిఁ గూడి - మెలఁగు వేళ
వృద్ధుఁడగు పురోహితుఁ డట - వేద విహిత

౫౦

పద్ధతిని కార్యము లొనర్ప - నిద్ద గుణుఁడు
కోవలుఁడు కన్నగిని పెండ్లి - కోరి యాడి
యగ్నికార్యంబు నెఱవేర్చు - నయ్యదనునఁ
గాంచు వారల కను నోము - తెంచఁ దరమె ?
కమలగంధులు చందన - గంధులు విరిఁ

౫౫

బోండ్లు మెఱుఁగుఁబోండ్లును స్తుతి - పూని సేయు
గాయనీ తతి క్రేఁగంటఁ - గాంచు వారు
నైన యౌవతం బొకవంక - నగురు ధూప
ములను గలవారు మాలికల్ - గలుగు వారు
గంధవొడియును పన్నీరు - గలుగు వారు

౬౦

సంతసము తొలఁకెడి పూప - చనుల వారు
 కేల దీపముల్ గలవారు - పాలికలను
 గొన్న వారు మంగళ పూర్ణ - కుంభములను
 కొన్నవార లలంకృతుల్ - గొన్న వారు
 నగుచు నగుమొగములతోడ - వగల తోడఁ

౨౫

గార్యములఁ బాలుగొను ప్రౌఢ - కాంత లలర
 అలరు విరులను తుఱుము వే-నలులతోడ
 నందమగు స్వర్ణ లతలన - నలరు వారు
 వనిత తనప్రియుఁ గంటిచే - మనసు చేత
 నెడయ కుండుఁ గాత మనుచు - నీతఁ డీమె

౨౦

యెడద సుంచిన చే చలి-యింప నీక
 యొప్పుచుం దమ యొద్దిక - కొక్క కొఱఁత
 లేక చిరకాలము సుఖింతు - గాక యనుచు
 వేలుపుల పేర దీవించి - విరులు సల్లి
 శాస్త్ర పద్ధతి వారల - శయన గృహము

౨౫

చేర్చి బంధు జనము సంత-సించి రంత,

ఇవ్వల మంచుకొండ పయి నెత్తిన వ్యాఘ్రపతాక మెల్లఁగా
 నువ్వల మేరుపండు వల నొప్ప దిటంబుగ నిల్చుఁగాక పై
 నెవ్వలఁ బోరఁ గిన్న వహియించు నరాజి ధరించు చోళ రా
 జువ్వల నడ్డులేని తన యాజ్ఞ గవించును గాక నిచ్చలున్ ॥

౨. గృహస్థధర్మము

మంజరి॥ కలముచే బండిచే - గలిగెడి కలుము

తొనఁగు క్రొందేశమ్ము - లొక్కచోఁ జేరె

నేమొ యనంగ నొ-ప్పెనఁగు ధాన్యములు

జలధి పరీత భూ-స్థలి జను లొక్క

యెడఁ జేరఁ బోషింప - జడియని పాఁడి

పంటలు గలిగి స-త్పథ గాములై న

రాజులు గూడి కో-రఁగఁ దగు కల్మి

పెంపారు వణిజుల - పేర్మిచేఁ గిర్తి

పొలిచిన సంగమ - పురవరమందు

దర కులాచార సం-పన్నులౌ పౌర

ధనవంతులకుఁ దగు - ధర్మ మార్గమునఁ

గలిగిన ధనము పా-త్రులకు ధానమ్ము

చేసి తత్ఫలము భు-జింపఁగాఁ బుట్టు

సుత్తర కురుభూమి-యో యిది యనఁగ

నొప్పు నప్పురమున - సున్న యేణాక్షి

తత్ప్రియుండును నేర్పు - దనర మయుండు

నిర్మించెనో యన - నెగడిన యేడు

నియివుల మేడలో - నెలకొను పట్టె

మంచంబుపై సున్న - యంచిత మైన

యంచ తెక్కల పాస్సు - నందున్న యెడను

వన్నెల కలువల - వనజాతములయుఁ

దక్కు నీటి పువుల - తావి భుజించి

మొగలి పొదల నుండి - మొల్లల నుండి
విరి గురివెంద సం-పెగ పొదరిండ్ల
తావి ద్రావుచుఁ ద్రేన్చి - తను సుమధ్యమల

క్రొమ్ముడి గంధంబు - గొనఁగ నేకరుచు
చొరఁ ద్రోవ గానక - సుడియుచు నున్న
తేంట్లతోఁ గై నేత - తీరుగా నున్న
జాలకంబుల త్రోవ - జన్న సుగంధ
మంద పపనుఁ గాంచి - మఱి యుత్సహించి

కాచు మతిశయింపఁ-గా మెట్ల నెక్కి
యెడమచేఁ జెఱకు వి-ల్లింపారఁ బట్టి
కుడిచేతఁ బూల ము-ల్కులఁ గటి తటిని
మొగ్గ కటారి ని-మ్ముగఁ దాల్చి మరుఁడు
నివసించుచుండు వె-న్నెల మేడఁ జేరి

తేఱు లానఁగఁ దగ్గ - తీరునఁ బఱపు
పరిమళ కుసుమ త-ల్పంబున నుష్ణ
శీత కరులు చేరు - చెలువునఁ జేరి
రంతఁ గోవలుఁడు ల-తాంగి భుజముల
స్తనములపై నిక్షు-వును లతికయును

లిఖియించె నవల శి-లీముఖ వితతి
ధ్వని సేయ వెన్నెల - వలె విలసిల్లు
మల్లికా కుసుమ దా-మము తోడి నల్ల

గలువ మాలికయు నొక్కట నల్లలాడ
సుఖియించి యిరువురు - చొక్కి మైమఱచి

౪౫

యొక కొంత యుండి య - య్యువిద మొగమ్ము
తనివి తీఱక కాంచి - తాత్పర్యము క్తి
నింపుగాఁ గోవలుఁ - డీట్లని పలికె.

1. అమరులు సన్నుతింపఁ బ్రమథాధిపుఁ డట్లు శిరోవిభూషగా
నమరుపఁ దగ్గ గౌరవము నందిన యన్నెలరేక నీకుఁ బ్రే
మ మిగులు తోడఁ బుట్టువని మన్ననతోడ నుమామహేశుఁ డా
కమలజు నీకు నెన్నొసలుగా నొసఁగం దగువాఁడు కోమలీ! ౧

1. పోరికి గౌరవం బొసఁగు పోటరి వీరుల కాయుధంబులఁ
గౌరవ మార నిచ్చుటలు క్షత్రియ పద్ధతి యౌట నీకు న
మ్మారుఁడు తుంట వింటి నొకమాడికి రెండుగఁ జేసి ప్రన్ననౌ
తీరున రెండు బొమ్మలుగ దిద్ది యిడం దగువాఁడు తొయ్యలీ!

1. అమృతమున కీవు తోఁబుట్టు - వగుట చేత
నమరనాథుఁడు తాల్చు వ-జ్రాయుధంపు
నడుము నీ నడుముగ దిద్ది - యిడఁగఁ దగిన
వాఁడు గద! సింహమధ్యమ! - వనజగంధి!

౩

ఇటు లొక యింతుకేని తగులేర్పడ కున్నను షణ్ముఖుండు నా
కటుతర దుఃఖముంగనులఁగాంచఁగఁజాలకకాంచుమంచుఁదాఁ
బటువుగఁ దాల్చు దీర్ఘమగు బల్లెముఁ జల్లని కాంతు లీను నీ
బటువగుమోమున న్నయనపద్మయుగంబుగదిద్దువాఁడగు॥.౪

|| నీలమణి ప్రభల్ నెగడు నెమ్ములు నీమయి చాయకొడి పె
స్నీల భరించి కాడవి కేగి ముడించె, వడియ పింఛముల్
చాలుగ మళ్లతో విరియు చల్లని పూపుల త్రింప నల్వ తే
టి లవి దాగె నీదయిన చెన్నగు నెన్నడ కొడి సిగ్గుమై. ||

|| చిరుతలు గౌరవింప, దగు చెల్వము నొందమి, బిల్ల, గ్రోవియున్
జలనిధి వెన్న వీణ దొని జానుగ, జేర్చిన యట్టులున్న సీ
పలుకులు నేర్వ, గోరి యవి పాయక త్వత్కర మందనిల్చి యీ
సొలుకక సాదనల్ నయపుచున్నవి సుందర మందహాసినీ ! ||

|| సహజ సాందర్యమే రోత-జాలములను
గెలువ, జాలియుండ, గ నలం-కృతులు నేసి
బరువు నెక్కించిరే కాక - తరళనేత్ర !
చెలులు గన్న ఫలరబేమొ - తెలియ లేము. ||

|| పలువిధములైన ఉడలు పై-వంగ, దగిన
కొప్పునకా శుభంకరముగా - గొన్ని పూలు
ముడుచుటయు కాక రారెడి - పూల మాల
నుంచ, ఎగులమ్ము తమలోన - నుండ, బోలు. ||

|| అగురు పొగ వేయుదురు గాక - తగు కురులకు
మృగమడిము కూడ, బట్టింప, - వగులు తెన్న
దాని యెడ వారలకు, గల - తగుల మేమొ
యెఱుగ రాదయ్యె విమల పూ-ర్ణేందు వదన ! ||

|| తగ సురోజ తటములపై - ధాతు రసము
వ్రాయుటయ గాక ముత్తై న-రంబు గూడ

౨. గృహస్థధర్మము

బరువు గూర్చుగ దానితో - వారికిఁ గల
తగుల మేమొ తెలియరాదు - చిగురుబోడి !

క॥ నెలఁబోలు ముద్దు మోమునఁ
జెలుపుగ ముత్తెములఁ బోలు - చెమ్మట బొట్టుల్
గలుగ నలి నడుమడఁగ మే
ఖలఁ దొడిగిన వీరికేమి - కైవో తెలియఁ.

సీ॥ పుజ్జీవ సర్వస్వ-మా ! వలమురి ముత్తె
మా ! యిఱ్ఱ ఖండమా ! - మధువ ! పైఁడి !
అరుదగు చిత్రమా ! - హరువైన గందమా !
అమృతంబ ! జాతి ర-త్నమ ! సుఖంబ !
మల యందు పుట్టని - మణియందునా ? వీణ
యరయని సంగీత - మందు నేమి ?
అంభోధిఁ బొడమని - యమృతమే యందునా ?
యేమందు నని ప్రేమ - మెసఁగ నాడి

తే॥ కొమ్మప్రేమను తాఁ బంచు-కొని వియోగ
మనెడి పేరు కేకుండఁగ - ననుచినమ్ము
మోదవార్ధితరంగముల్ - మోదుచుండఁ
గొంత కాలమ్ము పోఁద్రోచె - గోవలుండు.

మంజరి॥ అంత నాతని తల్లి - యార యోచించి
సాఘ జనుల కుప-చారముల్ నేయ
నతిథి జసంబుల - సర్మిలి నోచు

నభ్యాగతులఁ బ్రేమ - నాదరించుటకు
 బంధు మిత్రులకుఁ దో-డ్పడఁగ గృహస్థ
 ధర్మముల్ తత్పర-తను నడపుటకు
 సర్థంబుఁ గూర్పంగ - యశము నార్జింప
 దాస దాసీజన - తతుల నొసంగి
 వలసినంతకు మించి - వసుచయ మిచ్చి
 ప్రేమమై వారల - వేటుగా నునుప
 నిలుపాడి పరికించి - యిలు చక్కదిద్దఁ
 బట్టుగాఁ గొన్నేండ్లు - పఱచెఁ గన్నగికి.

|| పుడమి నమస్త సంపదలు భోగములుం బరువంబు నెన్న ని
 ల్కొడఁగొనలేని వంచరసి కల్గిన యప్పుడ పెట్టి యానఁగా
 మడఁగియుఁ గోవలుండు రతి మన్మథులం బలె నింపు సొంపు గ
 న్పుడఁ బెనగొన్న పాపదుగభంగిని పొందిరి ప్రేమసౌఖ్యముల్.

౩. రంగారోహణము

౦జరి|| దేవతాత్మక మయి - దీపించు మలయ
 మున వసించు నగస్త్య - మునివరు వలన
 శపియింపఁబడిన ని-ర్జరనాథ సుతుని
 తో నాట్య రంగమం-దున శాపముక్తి
 గన్నది రంభాది - కాంతలయందు

౩. రంగారోహణము

మహిమచే సుషమచే - మఱి నృత్యమందు
 పేరొందు నూర్వశి - పృథివీ స్థలమున
 మాధవి యనెడి రో-మడఁతియై పుట్టె
 నామె వంశమున - మహా సుందరాంగి
 మాధవి యను నోర్తు - మహిఁ జనియించె

ఆటయుఁ బాటయు - నందంబు ననెడి
 మూటఁ గొఱఁత లేక - పొలుచు పూఁబోడి
 కయిదవ యేట దం-డియము పట్టించి
 నటనంబు నేడేండ్లు - ననువుగ నేర్చి
 పదియు రెండవ యేటఁ - బార్థివు నెదుటఁ
 జదురునఁ జదురు మె-చ్చఁగఁ జూప నెంచి

— : నాట్యాచార్యుఁడు :

శాంతి వినోదులఁ - ¹ జైత్ర జాతిము
 నటనముల్ తత్త దం-తర్చేద ములు
 బాగుగా నేర్చి నే-ర్ప వలంతి యగుచు²
 బదునొకం డాటలు - పాటలు వాద్య
 ముల నుత్తమ గ్రంథ-ముల యందు చదివి
 ఆటల తెఱఁగులు - పాటల తీరు
 తాళ లక్షణములు - తఱి కొనుగోలు

1 జైత్రము :— రాజులు చూచునది (వేత్తియర్, అగం.)

2 జాతీయము:— తక్కినవారు చూచునది (ప్రొద్దువియర్, పుటం.)

సాత్త్వికాదులు నాల్గు - చందంబు లరసి
 యభినయ హస్త పద్ధతులు మున్నెటిగి
 రంగంబునందు తా-ర్మాలు లేకుండ
 నాట్యంబు నందభి-నయము నేయకయు
 నభినయమందు లా-స్యంబు నేయకయు
 సంయుతా సంయుత - సరణుల యందు
 వ్యత్యస్త దోషంబు - పరగక త్రోచి
 యుసిలోనఁ దెబ్బయు - నుసి దెబ్బ లోన
 జైత్రంబు నందున - జాతీయ మేని
 జాతీయ మందున - జైత్రంబు నేని
 యొందొండఁ గూడ నీ - కుండఁగ నడపి
 యాడ నాడింపఁ జే-రంది రంగంపు
 నయము తెఱింగిన - నట్టువు తోడ,

—: సంగీతోపాధ్యాయుఁడు :—

వీణ వాయంపంగ - వేణువు నూఁదఁ
 దాళ మర్మము లెల్లఁ - దనరంగ నెఱిగి
 స్థాయి త్రయంబున - సౌరుగాఁ బాడ
 ధావ రాగముల సం-బంధంబు చెడక
 తాళ గతుల పొందు - తాళంగ నీక
 నటనకు ననువుగాఁ - బటురీతిఁ గూర్చి
 దేశభాషా పాండి-తిని వహించి

దేశాంతరోష్టుల - తీరుల నరసి
 పరదేశ సంగీత - పద్ధతు చెబిగి
 పాట యందలి కవి - భావంబు చెడక
 నట్లువుని ప్రకృతి - నయముగా నెబిగి
 శాస్త్రోక్తముగఁ గ్రొత్త - సంగతుల్ గూర్చు
 వివరింపఁ జతురఁడై - విశవ చిత్తుండు
 స్థిర గుణుండును సభ్య - చిత్త వీధులను
 హరువుగఁ దెలియు గీ-తాచార్యు తోడ.

—: కవి :—

ద్రవిడ జనంబు లా-రంగ నెఱుంగఁ
 దగు సరళోష్టు లొం-దంగ వ్యాకృతియు
 జాతీయముల తీరు - చక్కంగ నేర్చి

¹ శాంతి వినోదుల - సరణులు దెలిసి

మార్గిగా దేశిగా - మార్బంగ నరసి
 మఱి నాల్గు నాటక - మహిత లక్షణము
 లరసి గీతాచార్యుఁ - డనువుగాఁ గోరు
 రాగ స్వభావంబు - రంజిల్ల భావ
 బంధురత చెడక - పాటిల్లఁ జేసి

లఘు గురువుల సాగ - లాగఁ ద్రుంపంగ
 నక్కటలేక ల-యాను గుణముగ

1 శాంతి = బద్ధ సృత్యము - జైత్రము.

వినోది = పాటతోడి సృత్యము - జాతీయము.

తమ విరోధులు తీయు - తప్పు టర్థముల
కెడ మీని శుభ వాక్కు - లింపారఁ గూర్చి
నాటకంబు రచించు - నయశాలి యైన
వశ్య వాక్యుఁడు కవి - ప్రవరుని తోడ,

—: మేళగాఁడు :—

ఆటయుఁ బాటయు - నాటకుఁ దగిన
భాషయు సంగీత - పద్ధతు లందు
భావంబునకుఁ దగు - పాట రాగంబు
రాగంపు మేళ క-ర్తలు వాని విధులు

తజ్జన్య భేదముల్ - తాళ గతులును
జాతు లంగంబులు - సరవి గ్రహించి
శ్రుతులు పెక్కైన నె-చ్చును తగ్గులేక
మేళవింపఁగ నేర్చి - మించిన వానిఁ
దగ్గించి తగ్గినఁ - దగ నెచ్చు చేసి

నయముగా వేణు వీ-ణా నాదములను
విన నింపుఁ గలిగించి - వేడ్కతోఁ జేతి
నైఁగ తోడన శ్రుతి-సంగతుల్ దెలిసి
కలుపుచో వెలితిని - గననీక కూర్చు
నెడఁ జేతిపని సభ్యు - లెఱుఁగ రాసీని

మెలఁకువఁ గల్గిన - మేళకు తోడ

—: పై ణుకుడు :—

కడు రమ్యముగఁ జిత్ర - కల్పన సరణి
వంచన కల్పనా - పద్ధతుల్ చేయు
పాటల యొజ్జ వె-న్నడు నేర్పు గలిగి
ఆరోహణావరో-హణ వక్ర గతుల

౮౫

నంగుళు లాడించు - ననువున సూట
మూడు స్వర స్థాన-ముల జాటు లేక
శ్రుతు లిరువది రెండు - సూటిగా నెఱిగి
పంచమస్వరముతోఁ - పాడంగ నేర్చి
రాగములందు వ-ర్జ్యకళా స్వరములఁ

౯౦

దెలిసి నట్టువుఁ డేగు - తెరువు తీ రెఱిగి
తోడ్పడి కొఱుతల - ద్రుతగతి తోడ
రాగంబుతో నింపి - రమ్యమౌ కరణి
నావర్తముం బాడి - యక్ష రాక్షరము
స్పష్టమౌ సరణి సు-చ్ఛారణ తెలియ
వాయింప వలఁతి యౌ - పై ణుకు తోడ,

౯౫

—: పై జీకుడు :—

సరగ మధ్యమ సుండి - సప్తస్వరములఁ
గ్రమత నిమ్మడిఁ గూర్చి - వ్రాసిన పదియు
నాల్గు స్వరమ్ముల - నాలుగు సరులు
మంద్రంబుగా నేడు - మధ్యమ గాఁగ

౧౦౦

మిగులు మూడిటిఁ చార-ముగ నిచ్చి పాడ
 నదియ పో తగ ¹ 'షాడ్డి' - యను జాతి యయ్యె
 నొకటి తగ్గించి 'గా' - నుండి వచ్చెన్
 నయతఁ గైకొన్నను - 'నై' పాది' యయ్యెఁ
 బరఁగ 'రీ' నుండియుఁ - బడునాల్గు గౌరము

౧౦౫

లడరింపఁ 'దై' వతి' - యయ్యెను షడ్జ
 మున నుండి పాంచమి - మొనరు నామిఁద
 దైవతాదిగను గాం-ధారి వర్తిల్లు
 నల్లై పంచమి నుండి - యార్జభి యొప్పు
 దీర్ఘస్వరంబుల - తీరులు చెడక

౧౧౦

మొదలి తుదిని స్వర-ముల పొందు చెడక
 హరువుగాఁ బాంచమి - యాదిగా వీణ
 పై సవ్యముగఁ దగ్గు-పాటును త్రోవి

¹ పీని వివరణము

| తెలుఁగు
పేరు | అక్షరమున
పేరు | మండ్రము | మధ్యము | తారము |
|-----------------|------------------|---------|------------|-------|
| షాడ్డి | శెంబాలై | మపధని | సరిగమ పధని | సరిగ |
| నైషాది | పడుపాలై | గమపధ | నిసరి గమపధ | నిసరి |
| దైవతి | శెవ్వ పాలై | రిగమప | ధనిసరి గమప | ధనిస |
| పాంచమి | అరుంబాలై | సరిగమ | పధనిస రిగమ | పధని |
| మాధ్యమి | కోడిపాలై | నిసరిగ | మపధని సరిగ | మపధ |
| గాంధారి | విళిరిపాలై | ధనిసరి | గమపధ నిసరి | గమప |
| ఆర్జభి | మేరెంబాలై | పధనిస | రిగమ పధనిస | రిగమ |

ఈ పద్ధతి చలహారు దినపై నచలహారు పద్ధతి వాయంప
 మగుచున్నది.

పైని మాధ్యమి నుండి - పరికించి చూడ
నవసవ్యముగఁ దగ్గు - టరసి స్థానముల
క్రమము చెడక ఛాప - గాంభీర్య సరణి
వాయంప వలఁతి యౌ - వైణికు తోడ

౧౧౫

—: రంగస్థలము :—

గణ్యులౌ శిల్పులు - క్రమము పాటించి
రంగస్థలంబు నే-ర్పఱుపంగ నొక్క

¹ నిర్దుష్టమై యొప్పు - నేలను గుంత

త్రవ్విన యా మన్నె - తగఁ బూడ్చు నంత
సరిపోవు స్థలమును - చదును చేసికొని
పుణ్య పర్వతమునఁ - బ్రోదిగాఁ బెరిఁగి
కనుపు కనుపుఁ జేనఁ - గలిగిన వెదురు
సమ హృదయుని యంగు-ళముతోడఁ గొలిచి

౧౧౬

యిరువది నాల్గైత్తి - యేర్పడఁ గోసి
యేడు కోలల వెడ - ల్పెనిమిది పొడవు
నొక కోల యెత్తు వే-దిక యమరించి
రంగముపైఁ బల్కు - లంగుగాఁ బఱపి
కంబాలపై నడ్డు - కఱ్ఱకు దిగువ

౧౧౭

పలకకు నాల్గు కో-లల నుండ నిలిపి
వాకిండ్లు రెండుంచి - వర రంగమందు

1 త్రవ్విన మన్నాగుంతలో నే పోయఁగా మిగులునది వణబాల్, తగ్గునది బాల్, అధమము. సరిపోవునది ఇదైప్పాల్ తగినది.

తగఁ ¹ జతుర్వర్ణ భూ-తంబుల వ్రాసి

పై నిల్చి కంచాల-వలని నీడలను

రంగస్థలము పైకి - రాకుండు నట్లు

౧౩౫

సభ్యుల కడ్డుగా - జాఱంగ నీక

యిమ్మైన చోట్ల దీ-పమ్ముల నుంచి

యెడమ కంబము కడ - నేక ముఖముగ

కుడిప్రక్క ద్విముఖమై - కొఱలెడి తెరలు

చిత్రంపు మేల్కట్టు - చేర్చిన యట్లు

౧౪౦

పైనుండి దిగు తెఱ - పరిధవిల్లంగ

ముత్యాల సరులును - పూల సరములు

మొగుదల నతి చిత్ర-ముగ వ్రేల విడిచి

మంగళ కరముగా - మానోజ్ఞకముగ

రంగారు చున్నట్టి - రంగస్థలమున

౧౪౫

—: తల కొం : —

శాత్రవు లని నప-జయమంది పాఱు

నపుడు లాగుకొనిన - యందమౌ తెల్ల

గొడుగు కామను చేతఁ - గొని కనులందు

పులు గడిగిన మణుల్-పొదిగి యా నడుమ

జొంఱినదపు జేకు - సొరుగాఁ జుట్టి

౧౫౦

1 వజ్రదేహ, వజ్రదండ, వరుణ, రక్తికేశులు : బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వ్య, కూద్రవర్ణభూతములు.

రాజమందిరమున - రాణ ¹ జయంతు
గానెంచి పూజించి - ఘన రక్షచేసి
యుంచిన తలకోల - నొగి నాట్యగురుడు
మొదలుగాఁ గలవారు - పుణ్యజలముల
బంగరు కుండతో - వాద్యాల తోడఁ

౧౫౫

దెచ్చి నీరాడించి - తెలిపూలు చుట్టి
పలు దీవనలు చేసి - పట్టంపు తేస్తు
చేతి కొనంగి యంచిత మతి తోడఁ
దోఁ గొని వాద్యముల్ - తోడ్తోడ మొరయ
నరపతి మంత్రి సే-నాపతి వేగు

మాత యాచార్యుండు - తో నరుదేరఁ
దేరిని వలఁగొని - తేరిపై సున్న
పాట పాడెడి వాని - వలకేల నిచ్చి
పురము ప్రదక్షిణం-బుగఁ జుట్టి వచ్చి
యాట పట్టునఁ జొచ్చి - యభిముఖముగను
తలకోల తనరంగ - నిలిపిన యంత

౧౬౫

—: మాధవి రంగము చేరి యాడుట :—

ఒడయఁ చాదిగఁ దత్త - దుచిత స్థలములు

1 జయంతుఁ డగస్త్యుని శాపమున వెదురై పుట్టి తలకోల స్థానమున
ము నీఁగినందున దానిని జయంతునిగా భావించురు. శత్రురాజుల గొడుగు
ము శత్రుల నగరులోని కజ్జయు రాజులకు ; తక్కినవారికి మంచి
తమునఁ బుట్టినది.

అందియకత

మెఱయ నుండఁగఁ బ్రక్క - మేళంబు వారు

నిలువ వలయు చోట - నిలిచిన పిదప

మాధవి కుడికాలు - మఱి మున్నువెట్టి

౧౭౦

రంగంబునం గుడి-ప్రక్కను నిలువ

నెడమ కంబము కడ - వృద్ధ నటీ జ

నము చేర నందఱు - నాణెంబు గాఁగఁ

దాశంబు వడిసలు - తప్పక యొకటి

రెండు కాలంబుల - రెట్టించి వైచి

౧౭౫

దేవతాస్తుతి చేసి - తీర్పులు వైవ

జితగఁ జాతుచు నున్న - జంత్రంబు లెల్ల

వేణువు వేణువు - వీణీయ దాని

ననుసరించి మృదంగ - మడరంగ దాని

ఘటము చానిని డక్క - గలసి ధ్వనించి

౧౮౦

గ్రద్దయు సీడయు - గతి నొంటి యుండఁ

¹ బంచ తాళముల ప్ర-బంధంబుతోడఁ

దాశ గతులు ² నాల్గు - తప్పక చూపి

దేశి యాటకుఁ దగు - తీర్పులు తీర్చి

మంగళ గీత మి-మ్మడి పాడి యభిన

౧౮౫

యము చేసి భావ మిం-పారంగఁ దెలిపి

నాట్యంబు ముత్యంబు-నం జూపి తుదిని

¹ రూపక, యంప, త్రిపుట, అట, ఏక తాళములు. ఇవి రూఢిలోనున్నవి.

² అతీతము, అనాగతము, సమము, విషమము.

ఏక తాళమున ము-గించి యా రీతి

పంచ తాళముల ప్ర-బంధ మార్గమున

చేళిని చూపిన - తెఱఁగున మార్గి

నృత్యంబు నృత్తంబు - నెత్తి మఠ్యమున

నేక తాళము తుది-యైన వైశాఖ

స్థితి యంద యాడి పూ-ర్తిగఁ జేసి పిదప

నవరంజి విరిగొమ్మ - యాడిన పోల్కిఁ

దాండవ నాట్య నృత్తంబులు మూట

సభ్యులఁ దారవ-శ్యము నొందఁ జేసి

¹ విషయాది వైశిష్ట్య - విధులు పద్నాలు

తెఱఁగువడ నటించి - తెచ్చెను గాన

నాట పాటల తోడ - నంద చందముల

కర్వచౌ పగిది నా-ట్యము చేసె ననుచుఁ

చాడ్చివుఁ డచ్చెరు-పడి రంగమందు

తల కొలి యను బిరు-దంబు నొసంగి

పచ్చల మాలతోఁ - బదిసూర్ల నెన్ని

² చరతప్య నైన బం-గుటంకములను

బహుమతిగ నొసంగి - బహుగౌరవించె

1 విషయము, యోని, వృత్తి, సంధి, రసము, జాతి, సత్త్వము, శము, అభినయము, వాక్కు, వాక్పాటరత్నము, పద్యతి, జాతీయము, తాం

2 అరతప్యకు 'రశంజు' అని పేరు.

మరకత మాలనే - మనుజుండు వేయి
 నెనిమిది టంకమ్ము - లిమ్ముల నొసఁగి
 కైకొని మాధవి - కంఠమందుంచు
 నతఁడ పో మాధవి - కగు భర్త యనుచు
 నొక చేటిచే నిచ్చి - యొగి ధనులున్న

అం

వాడలో నిలువఁ గో-వలుఁ డది కొనుచు
 వెలఁదితో మాధవి - పెండిలి యిల్లు
 చొచ్చి దానిం గూడి - చొక్కుచు నామె
 వలలోనఁ బడి మతి - పరటి కృశింప
 శ్రీనిలయం బగు - గృహమును మఱచె
 పతిరత యగు తన - పత్నిని మఱచె.

అం

॥ అలినీలాలక మాధవీ గణిత సమ్యగ్గీత సాహిత్య డో
 లల రాజన్యుని తత్సభాసదుల నోలం గొట్టి యాడించి మె
 ప్పుల నొందెం బదునొండు నాట్యముల సంపూర్ణాదిరాగంబులన్
 లలితామోదక వాక్కులఁ జగములెల్ల నెచ్చ రంగమ్మునన్.

౪. సాయం మహిమ

॥ కరచాలనమున జ-గంబుల నేలఁ

గల చక్రవర్తియుఁ - గానంగ రాఁడు
 చల్లని కరముల - చంద్రకుమారుఁ
 వెచ్చట సున్నాఁడొ - యెఱుంగంగ రాఁడు
 యను చింత వలనఁ ది-శాంచిత ముఖము

౫

విన్నన గొనఁ గల్వ - కన్నుల నీరు
జాఱంగ నొడలెల్ల - కైత్యంబు గ్రమ్మఁ
గడలి చేల పడంతి - కాంతుని గనక
చుదిఁ గలంగుచు సున్న - యదనున యంచు
పన్నులు చెల్లించు - ప్రజలు దుఃఖింపఁ

౧౦

బన్ను చెల్లింపని - ప్రజల లోఁగొనుచు
రాజ్యంబు నడపని - రాజు లేనదనఁ
జిన చిన్న మన్నీలు - శిరముల నెత్తు
పగిదిఁ బ్రోషితలు నె-వ్వఁగ యెక్కుడొందఁ
బ్రియులఁ గూడిన చెలుల్ - ప్రీతి వహింపఁ

౧౫

బిల్లనఁగ్రోవుల - మొల్లలయందు
వల్లవు లకులు రా-వం బొనరింపఁ
దుమ్మెదలం బాఱఁ - దోలి మొగ్గలను
వగరు తావిని పిల్ల - వాయువుల్ దెచ్చి
వీధుల యందెల్ల - విరఁజిమ్ముచుండఁ

౨౦

దెఱవ లందపు మణి-దీపంబు లెత్త
నప్పట్టనమున సా-యంవేళ వచ్చె
పిన్న లయ్యును శత్రు-వీరుల నడఁప
వలఁతులౌ పాండుల - కులపెద్ద యగుట
లాలైన మింటఁ - దెల్లని బిల్ల దోఁప
సంజ దోసము దూల్చి - సొరైన పాల
వంటి కరంబులఁ - బరపి నక్షత్ర

౨౫

రాజ్య మేలిన నిబ్బ-రపుఁ గీర్తియందు
 పెరటిలోఁ బెరిగిన - విరజాజి మల్లె
 మొల్ల విరుల పాను-పున యందు వలుఁద
 పిలుచుల మొలనూలు - ప్రిదులుచుఁ జెవరఁ
 బండు వెన్నెల ఆన్మ-ఫలమందు పొడవు
 మేడపైఁ బ్రియునకు - మే లేర్చి లనంగఁ
 గలయిక యెడలయర - యలకయు నొసఁగి
 యెదురఁ జెదరు నలం-కృతి నవరించు
 కొనుచు మాధవి పెను - కుతురాన నుండ
 తొలిదెసఁ బుట్టిన - భూపంజు తోన
 మలి దెస పులకండ-ములఁ దొలఁగించి
 చలిమలఁ దోచిన - చందన శిలను
 వలమలఁ బొడమి (శ్రీ) - వాసించు గంట
 కఱ్ఱతోఁ దీసిన - కలవంజు నలఁది
¹ లేదూండ్లు తమ్ముల - పూ దళములును
 తెల్లని కలువలు - నల్ల కల్వలును
 చివుకులు ముత్యాల - చేరులు గంట
 నొడి చింది కలిసిన - పూల పానుపున
 మందమారుతము చే-మలఁగి విరాళి
 పొంగారఁ బ్రియుల తొ-మ్ముల వ్రాలి సురత

1 చలికాలమున చందనము వీడి అగురు పొగ నిచ్చగించుటయు వ
 కాలమున పొగ వీడి చందన చర్ప నిచ్చగించుటయు నాచారము.

సుఖమునఁ జెలువలు - చొక్కుచు సుండ

రంగారు కాళ్ళు పా-రాణిని వీడఁ

గటియు జీరాడు మే-ఖలఁ దొలఁగింప

౫౦

చెలువారు మోమును - చెమ్మట లీగఁ

గడు వాలుఁగన్నులు - కాటుక మఱవఁ

దీరైన ఫాలంబు - తిలకంబు జార్చ

సారైన కురుళముల్ - సంస్కృతి నీగఁ

గుచటంబులును గుం-కుమ పూత మాన

౫౫

తాళి బొట్టుం దక్కఁ - దక్కు తై నేత

లొల్లక కమ్మల - నొగి ధరింపమిని

చెలువంబు చెడు వట్టి - చెవులతోఁ జేష్ట

చెన్ను వేడుకలేక - కన్నగియుండె

ప్రియు లేడఁభాయఁగా - వెగడొందు చెలులు

౬౦

కనువారి కన్నులు - కన్నీరు కార్చ

నూఁదు క్రోవులన ని-ట్టూర్పులతోడ

ముడిఁగి వెన్నెల బయల్ - విడిచి హేమంత

మునకుఁ దగిన చోట్ల - ముసుకొని యుండి

తెమ్మెర వెన్నెల - తెలియరాకుండ

౬౫

జాల కఱ్ఱల మూసి - స్తనముల మీదఁ

గలప మలందక - కంటసరంబు

లొల్లక పూఁబాసు - పొల్లక పుంజుఁ

బెసఁగిన తెలిపిట్ట - పెట్ట విదుర్చు
 కడుపున త్రింది యీఁకలఁ జేర్చి కూర్చు
 పొన్నుపై మై వ్రాల్చి - పవ్వళింపకయుఁ
 బ్రయులతో నెయ్యంపుఁ - బెలుచ వహించు
 నెడఁ జోరె ముత్తైమ్మ - లెగఁజిమ్మి చెవుల
 నున్న కుండలముల - నూడ్చి కలంగ
 కున్న యుల్లంబుల - నుడికించి కన్ను
 రెలుపు చేసి మరల్చి - కొఱఁతల నెంచి
 కడలేని చింతతోఁ - గన్నీరు కార్ప
 నంచనడక లల్లి - యగరు గందమ్మ
 తేనె తావుల తమ్మి - తేట మొగమ్మ
 కప్పు టిసుక కురుల్ - గల కొల నింతి
 మఱువాని తేంట్లు స-మ్మతిఁ బాడుచుండ
 నవురై న కువలయ - నయనమ్మ లార్ప
 పులుఁగుల రొదలను - మురజమ్మ తోడ
 తెక్కల నార్చుచు - గుక్కుటమ్మలును
 సంకు పుచ్చులు నూరి - జనముల లేపఁ
 దెఱసంజ నుండియుఁ - దెలవాలు వఱకు
 ఊణమైన నిద్రకుఁ - జనక పూవిల్తుఁ
 డిక్షు శరాసన - మ్రొసఁగ ధరించి
 తిరుగుచుండుటచేతఁ - బురమెల్ల నవుడు
 మేటి రక్షణముచే - మించి వెలింగె.

ఉ॥ కూడిన వారికిం జలువ గూరిచి కూడని వారి పాలికిన్
వేడిమి గూర్చి సత్ప్రభుని వెల్లని యెల్లనిపోతె నొప్పి రే
జేడు జగంబులెల్ల నలరించి కుమార్గులఁ దూర్చి కోవలు
గూడిన చెల్వకుం గెలివి కూడని కన్నగి కిచ్చెఁ దాపమున్.

౫ ఇంద్రోత్సవము

మంజరి॥ కడలి చేలము దొడ్డ - కరువ గుబ్బలును
ఏఱును ముత్యాల - పేరును మొగులు
కురులు గలుగు నేల - కొమ్మ మై మీదఁ
గప్పిన చీకటి - దుప్పటి వీడ్చి
విశ్వంబు వెలిగించు - వేడి వెలుంగు
తూరుపుఁ గొండపైఁ - దోచి దీర్ఘముగ
విరిసిన కరముల - వెరవారఁ బరపె
సోవరుల్ కై నేత - యొప్పురు గదులు
హరిణాక్షములగు గ-వాక్షముల్ గలుగు
మేడలు మొగసల - మెడయెత్తి కాంచు
కన్నుల నవలికే - గగనీక యాపు
నట్టి సుందరములౌ - ¹యవనుల యింట్ల
కలము లొసంగెడి - ఫలముల వలనఁ

౧

1 యవనులు = ఈజిప్టు, గ్రీసు మొదలగు దేశములనుండి వచ్చిన వర్తక

దమ జన్మభూమి వ-దలి వచ్చు నితర
దేశీయులగు జనుల్ - తివిరి పెక్కండ్రు

౧౫

కలిసి వసించు సా-గర తీర భూమి
యద్దకంబును సున్న - మగురు చందనము
విరులు గందవొడియు - విలిచెడి వారు
తిరిగెడి నగర వీ-ధియుఁ బట్టు తోడ
సున్నితో సూలితో - నొగి నేత నేయు

౨౦

సాలీండ్ర వీదియుఁ - జందన మగురు
పవడముల్ ముత్తైముల్ - బంగారు పుణులు
రాసులు పోసిన - రమణీయ వీధి
కాయధాన్యములు - ¹ కలమ ధాన్యములు
రాసులు రాసులై - రాజిల్లు వీధి

౨౫

అప్పమ్ము లమ్ము వా - రుప్పమ్ము వారు
మధు వమ్ము వారు త-మల పాకు లమ్ము
వారలు పిట్టమ్ము - వారలు చేప
లమ్మెడివారు దా-రమ్ముల నమ్ము
వారలు మఱి ² పంచ-వాసమ్ము లమ్ము

౩౦

వారలు నే యమ్ము - వారలు నూనె

1 కలమములు 8 విధములు : వడ్లు, రాగులు, ఆరుకలు, కొఱ్ఱలు, చామలు, ప్పలు, వెదురు వడ్లు, ఎఱ్ఱవడ్లు.

2 పంచవాసములు = లవంగము, కుంకుమ పూవు, వచ్చి కప్పురము, జాజి ప, ఏలకులు.

దాసీ జనమ్ము వా - ద్యములఁ గోవిదులు
 వైతాళికులు రాయ - బారులు వేఁట
 కాండ్రు రథులు మావ - టీండ్రు సారథులు
 నేనాధిపతులు వ - సించు వేశ్యములు
 పండితుల్ నిండిన - పాఠశాలలును
 పొనరి చెన్నైన ప - ట్టన ఛాగ మమర
 ప్రభువరు లిరువుర - ప్రథన తలమ్ము
 వలె నున్న యారెండు - పాయల నడుము
 కొమరైన తోఁట మ్రా - కులె కంబములుగఁ
 గట్టంగఁ బడిన యం - గళ్లతో నొప్పి
 కొనువారి సందడి - కొఱవడకున్న
 టేపటి యంగళ్లు - మాప టంగళ్లు
 గలిగినచోటఁ ద - గరు నెలఁ జిత్తఁ
 జండ్రుండు కూడిన - ససి దినమందు
 జయశాలి ముచికుంద - జనపతి కొనరు
 నంకిలి తొలఁగ శు - ఛావలి చెలఁగ
 నిండ్రు ప్రేరణమున - నింపుమై వచ్చి
 పూజలు గొను కౌఁపు - భూతంబు గుడికి
 వాకిట నొప్పారు - బలి పీఠమందు
 గుగ్గిళ్లు పొంగలి - క్రొవ్వు టన్నంబు
 భక్ష్యముల్ పూలు ఛా - పమ్ములు సుంచి
 కేలు గూర్చు కొనుచు - గిర గిరఁ దిరిగి

ఖడ్గంబు గొడుగు మం - గళ లగ్నమందు
 పయనింపజేసి యీ - వలనుననైన
 శత్రులఁ గాంతు నక - సంతోష మడరఁ
 గుల దేవతకు మ్రొక్కి - గురుసేనతోడ
 సుత్తర దిశకుఁ దా - నెత్తిన నాడు
 ఆవలఁ జననీక - యరివోలె నట్లు
 వఱచిన యాహిమ - వచ్చిఖరమునఁ
 దన పులి పడగ నం - దము మీఱ నిల్చి
 మరలిన యాచోళ - మహిపాలకునకు
 వజ్రదేశాధ్యుఁ డు - పధగా నొసంగు
 ముత్యాల చవికయుఁ - బూర్వ విరోధ
 ఛావంబునం జోరి - పరువు గోల్పడుచు
 నరిగా నొసంగు వి - ద్యా మండవమును
 మిత్రుడైన యవంతి - మేదిసేవ్యుఁడు
 గారవించి యొసంగు - తోరణ పంక్తి
 పొన్నున మణితతి - పొదిగిన వైన
 మేటి శిల్పులకు ని - ర్మింపంగ నరిది
 యైనవి పరపీడ - నడఁగించు కొఱకు
 వారి పూర్వులు సాయ - పడిన హేతువున
 ప్రతిఫలముగ మయ - బ్రహ్మ నిర్మించి
 యొసఁగిన యఘ్నూఁడు - నొక్కచోఁజేరి
 తరమిడ రాని పె - ద్దఱికము తోడ

విలసిల్లుచున్న య - పృథు మంటపమును
 క్రొత్తవారలు పేరు - గుఱుతులు చెక్కి
 కట్టిన వాకిండ్లు - గలధాన్యరాసు
 లకుఁ గంచె కోట తా - శములు కావలియు
 తేనివియై చొంగి - లించు వారొక్క
 తఱిఁ గల్గిరేని యా - ధాన్యంపుఁబొదుల
 మెడలు క్రుంగఁగఁ దల - మీఁద నెత్తించి
 యూరెల్లఁ ద్రిప్పించి - యొసఁగిన పగుట
 నెద దొంగతనము పే - రెంచిననై న
 వణఁకు పుట్టించు న - ధా మండపమును
 గూనులు మూఁగలు - గుఱులు దీర్ఘ
 వ్యాధులఁ గృశియించు - వారు చుర్బలులు
 మునిఁగిన మాత్రానఁ - బూర్వదోషములు
 తొలఁగ మేల్ రూపంబు - త్రోవంగరేచి
 పలగొని భక్తితో - పచ్చి కూర్చుంటు
 దివ్య మంగళ కర - తీర్థ మంటపము
 పరులిచ్చినది తిని - చచ్చిన పిచ్చి
 గలవారు నంజాని - న్రానెడివారు
 ద్రూర సర్పము కాటు - గొన్నవారలును
 దయ్య మావేళింపఁ - చల విరియంగ
 ముగ్ర దృష్టులఁ జూచి - యురియాడువారు
 నేవించి యొక ప్రద - షీణము నేయుచును

రావళ్లఁ దొలఁగించు - తాతి మండపము
 దొంగ తపసి రూపు - తొడిగిన వారు
 పతులను కిక్కురించి - పరుగాడు సతులు
 పరకాంతలను గోరు - పాప శీలులును
 లోనఁ గుట్రలు సేయు - లుబ్ధ మంత్రులును
 తప్పు సాక్ష్యము రాడు - దబ్బితకాండ్రు
 కొండియములు పల్కు - కుత్సిత మతులు
 నాచేతి పాశంబు - నం జిక్కు వార
 లని పట్టనము చుట్టు - నామడల్ నాల్గు
 వినఁబడు నల్లుగాఁ - బెద్ద గొంతెత్తి
 యఱచి యవ్వధము సే - యఁగఁబూను వారి
 బంధించి పొరలించి - వాతఁబెట్టు కొను
 భూతమ్ము వసియించు - పురి చదుకమున
 నరపతి దండంబు - పొరపాటు గొన్నఁ
 బ్రభుధర్మ సభఁ బక్ష - పాతంబు గొన్నఁ
 గన్నుల బాష్పముల్ - గార్చు విచిత్ర
 ప్రతిమ యొప్పారిన - భవ్య మండపము
 పెద్దవారలచేత - వినుతింపఁ బడిన
 యైదు మండపముల - నర్చనల్ సేసి
 మఱువు గుడిం గల్గు - మంగళభేరి
 దంతిపై నుంచి చొ - దంతి యున్నట్టి

గుడికేగి పండువు - తొడఁకుప తుదియుఁ

చెలిపి కల్పక మున్న - దేవశంబునకు

ముంగిలి కడ నష్ట - పుంగళ యుక్తి

వాద్యగోష్ఠి చెలంగ - ధ్వజమునెత్తించి

౧౬౫

పగడపుఁ గంబముల్ - పరఁగంగ నిలిపి

మరకతములు వజ్ర - మణులు పొదిగిన

యడుసు పలక నిల్చు - హైమ వేదికలు

గల మేడ వాకిండ్ల - కడలఁ బొందొన్ను

తనరు దంతములు ము - త్యాల జాలరులు

౧౭౦

మకర తోరణములు - మలయు బంగారు

పూర్ణ కుంభములును - మొలక పాలికలు

ప్రతిమల చేతి దీ - పములు విచిత్ర

కేతనములును రా - గిలు చామరములు

విలసిల్లి విరివారు - చీఘల నిండి

౧౭౫

అవనిప సుతులు పం - చాయమ్మతోడ

రా వణిక్కుతులు తు - రంగ మదేభ

జవనాశ్వయుత రథ - చయముపై నెక్కి

సహృదయులై కూడి - చనుదెంచి యచట

రాజును విజయ వా - గ్రాజి సుతించి

౧౮౦

వేయు నెన్మండ్రు రా - డ్విభుల మస్తముల

మోయించి తెచ్చిన - పుష్ప ధాతువులు

నిండిన కావేరి - నీరంబు హేమ

ఘటములతోఁ గొని - కడు భక్తితోడ
 భూచరుల్ విభ్రాంతిఁ - బొందుచుఁ జూడ ౧౮౫
 భేచరుల్ వెఱ గంది - కిట్టి వీక్షింప
 వేల్పుల యెకిమీని - వెలయ నీరార్చి
 యభవు నాలయము ష - డాన నాలయము
 బలదేవు కోవెల - జలజాక్షు గుడియు
 నద్రి భంజను గుడి - యగు వాని యందు ౧౯౦
 వేదోక్తముగ హోమ - విధులు వర్తింప
¹ నాలుగు తెగలైన - నాకుల ² పదియు
 నెనిమిది తెగలగు - నీడ్య దేవతల
 కరమర్థి మఱి గల్గు - గ్రామ దేవతల
 యుత్సవమ్ము లడరి - యొక వంక నడవ ౧౯౫
 అర్హులు బుద్ధులు - నలరు నూళ్లందు
 ధర్మ సంస్థాపన - తనరు శాలలును
 పురి వెలుపలి గుళ్లు - పుణ్యస్థలములు
 ధర్మవిదులు ధర్మ - తత్త్వంబు దెలుపు
 సుపదేశ వాక్యంబు - తొక వంకఁ జెలఁగ ౨౦౦
 తేరెక్కి రాజు బం - ధింపించి యుంచు
 శత్రురాజస్యుల - చరణ శృంఖలల

1. వసువులు 8, అదిత్యులు 12, రుద్రులు 11, మరుత్తులుచేరి 33. 2. దేవా
 ముని కిన్నర కింపురుష గరుడ యక్ష రాక్షస గంధర్వ సిద్ధ చారణ విద్యాధర
 భూత భేతాళ తారాగణ భేచర భోగభూవాసులు.

వదలింపుఁడని యొక - వంక వాక్రువ్వ
 గాయకుల వాదన - కాండ్రాట కాండ్రు
 నాట వెలందులు - నాడుచుఁ బాడు
 సంగీత మొకవంక - జనుల లోఁగొనఁగ
 వాద్యముల రేయియుఁ - బవలును కనుల
 మూయక సర్వదా - మొరయుచు నుండు
 పెద్ద వీదులు పిన - పిన్న వీదులును
 ఉత్సవంబులు మోద - ముబ్బు గొనంగఁ
 దొగదొందిన విశాల - నగరమ్ము నందు
 విరహ వ్యధయె రేక - వేడ్కమై నొప్పు
 మాధవితో నింటి - మల్లె మొల్లలును
 విరజాజులును తొల్ల - వికసించి నట్టి
 కలువలు చెంగలు - పలు కూర్చి కట్టు
 మాలలతోఁ గామ - మద్యంబు బ్రావి
 పూదోటలోఁ బ్రేమ - పొంపిరి వోచ
 విహరింప నెంచి త - ద్విటుఁడు కోవలుఁడు
 హరువైన బేవటి - యంగడి వీధిఁ
 బూల యంగళ్లలోఁ - బొలుచు తావులును
 అగురు ధూపము గంచ - మతిశయ మంద
 నగుచు నాటాడు జ - నమ్ముల తోడ
 సరసమ్ము లాడుచు - షడ్జమ్ము సందు
 పాడు గాయకులతోఁ - బల్లవ జనము

- తో వీధిఁ దిరుగాడు - తోవలుఁ బోలెఁ ౨౨౫
- బంచమస్వరమునఁ - బాడు తుమ్మెదల
- తోడ వసంతుని - తోడను మంచ
- పవనమ్ము పీచు న - వ్వరపీఠియందు
- జలధరమును మోచి - శశమును పదలి
- రెండుప్రక్కల రెండు - గండు పక్కియల ౨౩౦
- నడుమను నువుఁబూవు - నడరంగ వ్రాసి
- కొని యాకసంబునఁ - గ్రూర సర్పంపుఁ
- బగ గలదని జంకి - పద్మ విరోధి
- పుడమిపైఁ దిరుగంగఁ - బోలు ననంగ
- అట్టుఁడక పొలమున - నమ్మతమ్ముచోసి ౨౩౫
- కాముండు పెంచు నా - కాశవల్లి యన
- గొప్ప భూపతులకు - గురు సంపదలను
- చూపంగ లక్ష్మి యీ - సుందర పురము
- చేరిన దనుచు యో - చించి మోదుగును
- మొల్లల మఱి రెండు - నల్ల గల్వలను ౨౪౦
- నువ్వుఁ బువ్వును చేకొ - నుచు మాటు వేస
- మూని నెచ్చెలి పోక - కుమ్మల మంది
- నెమకుచుఁ దిరుగాడు - నీరేజి మనఁగ
- ప్రభుశాసనము చాఁట - రామికి జంకి
- జగతి జీవులఁ జంపు - సమవర్తి పురుష ౨౪౫
- వేషము మార్చి స్వ - వృత్తి వీడకయ

సిగ్గరి వేసమ్ము - చిటు నగుమొగము
 వీణను పోలు నిం - పితపుఁ బల్కులును
 తెఱవ తనం బొంది - తిరుగుచుండె నన
 మదనుని పెనుసేన - మార సంగరము ౨౫౦

నొనరించి యెదు రొడ్డి - పెనఁగంగఁ దాము
 వ్రాసిన యవి తమ - వక్షమ్ము లందు
 ముద్రలు గొన్న య - మొనగాండ్ర తోడ
 వసియించి ప్రేమ సే - వలు సేయు సతుల
 యందంపు మోముల - యందలి నల్ల ౨౫౫

కల్వల నోర్చిన - కన్నుల కొనల
 జేగు తావిందుచే - నీఁగమి నింక
 నీ భూమి యెల్ల మం - దీయంగఁ గలదె ?
 యనుచు వ్రాన్పడి ప్రియు - లదరుచు నుండు
 హర్యుత్సవంబు మ - ధ్యం దినమందు ౨౬౦

గంధ ధాతువులు లోఁ - గలవి వెల్వడఁగఁ
 గదలు కల్వలఁ దోలు - కన్నగి కనులు
 మాధవి కనులు క్ర - మంబున దిటవు
 చెడ నీరముం గార్చి - యెడమయుఁ గుడియు
 మోద విమోదముల్ - పొందంగ నదరె. ౨౬౫

౬. సముద్ర స్నానము

హరుగిరి మీద ను - త్తర దిశఁ గలుగు

విద్యాధర పురంబు - వెలుపల నుండు

పూదోటయందు కా - మున కర్చనంబు

పొలఁతితోఁగూడి స - ల్పుచు నుండినట్టి

విద్యాధరాన్వయ - వీరుఁ డొక్కరుఁడు

దక్షిణ దిశయందు - తనరు కావేరి

పూపట్టనంబునఁ - బొలుపారఁ జలువు

నిండ్రోత్సవంబునం - దిది తొలి దినము

దైత్యులు గుంపులై - దఱిసి యెదిర్చి

పురుహూతు పురమును - పులిఁ బోలెఁగాచు

ముచికుందుతోఁ బోరి - ముమ్మరముగను

వంచనచేసి వి - భ్రాంతి గల్గింప

దానిఁ బోకార్చు¹ భూ - తం బింద్రునాజ్ఞ

ముచికుందు నగరానఁ - బూజలు గొనుచు

నెలకొని యున్నట్టి - నెలవున నున్న

1. గరుడుఁ డమృతమును గొనిపోయినపుడు దానిని మరలఁ దెచ్చువఱకు నగరమును కాచు వారెవరని యింద్రుఁడు యోచించి ముచికుందుని పిలిపించి అతని కొక భూతమును సాయముగా నిలిపి వెడల నవ్వేళ ననురు లనేకులు వచ్చి యుద్ధముచేసి యంధకరాస్త్రముచే ముచికుందుని కలఁతపఱుప నా భూతము చీకటిం దొలఁగించె. అతఁ డనుదులఁ దఱిమె. అవ్వల నింద్రుఁడరుదెంచి జరిగిన దరసి యా భూతము నతని పురమగు పుగాఱును కాచియుండ నియమించె.

సముద్ర స్నానము

ప్రేపు టంగళ్ళొప్పు - పెరిమఁ గాంచెదము

అసురుల వలన ము - నైన యుపద్ర

వంబులఁ దొలఁగించి - పాకారిఁ గాచు

పనికి ఫలమ్ముగా - వాసవుఁ దొనఁగఁ

జోకుల పూర్వ భూ - పాలుని వలన

భూమికిఁ దేఁబడి - పొలుచు ననర్థ

మణి నిర్మిత మపార - మహిమాన్వితంబు

లైన మండపముల - నైదింటిఁ గాంత

మట నారదుండు మ - హతి నింపు గులుక

వాయంప సంయుత - పద్ధతి మేళ

గత్తె గీతము పాడఁ - గా నిండు ~~మనము~~

నిండార నూర్వశి - నృత్యంబు భేరు

లేదు గావున నెల్ల - లేఖలు విశుగు

చెంద ¹ వీణ శుభంబు - చెడి భువిఁబుట్టు

గాక యూర్వశియు భూ - కామిని యగుచు

1. ఒకానొక తటి నగస్తుఁ డింద్రసభకు రాఁగా నిండుడు వేడుక
టతోడ నూర్వశి నాట్యంబు నేయుఁగాక యనియె. అపు డింద్రుని కొడు
యంతుఁడు మరులుగొని యెదురుపడ నూర్వశియు వాడును పరస్పరము కా
మించుటచే నామె యాటపాట తప్పె. దానితో వాద్యములు క్రమము తప్పె
ది యింద్రునకెఱిగింపఁగోరి నారదుఁడు తన వీణపై శత్రు (మూడవ, ఆట
రము పలికించె. అది యంతయు నెఱింగిన యింద్రుఁడు నారదువీణ భూమి
జాపీరముగాఁ బుట్టునట్లును ఊర్వశి మనుజుజన్మ మెత్తునట్లును జయంతు
దురై పుట్టునట్లును శపించి, వారివేడి కోలున ముక్తియు ననుగ్రహించె.

జనియించుఁ గాకని - శపియించె నింద్రుఁ
 డట్లాట సూర్యశి - యన్వయ మందు
 పుట్టిన మాధవి - పొలుపైన యాట
 జరుగఁ గాంతము శచీ - జానిఁ బూజింత
 మచుదేరుచమ సతీ ! - యని బైలుదేటి
 హిమవంతమును వేల్పు - పేలు సుజ్జయిని
 వింధ్యశైలంబును - వేంకటాచలము
 కావేరి పాఱఁగాఁ - గనుల పండువుగఁ
 బంటలతో నిండి - పాల్వొంగు చుండు
 చోళదేశంబును - చూపి యామీదఁ
 బూల తోటలతోడఁ - బొలుపారు చుండు
 సంగమస్థలిఁ జేరి - నరవిగ నింద్రు
 నుత్సవంబును తన - యువిదకుఁ జూపి
 తానుఁ గాంచుచు నుండెఁ - దత్పర మతిని
 పద్మాక్షి నుతి చతు - ర్వర్ణ భూతముల
 స్తుతియు మహాషధీ - శుని వినుతియును
 క్రమముగాఁజేసి ల - క్షణ యుక్తముగను
 బైరవి యాడిన - భారతీ రంగ
 మను శ్మశానంబున - యందు వేలుపులు
 వినుతింప బడబాగ్ని - మొనయందు గలుగు
 వైష్ణవాస్త్రమునఁ - బట్టణ త్రయముఁ
 గాల్చిన బూదిపైఁ - గాళి దావంక

నిలిచి కేల్లట్టుచు - నియమిత గతులఁ

దాశంబు వైవ భూ - త గణాధి నేత

యాడిన లోక భ - యద తాండవంబు

౫౫

భవుని సారథియైన - పరమేష్ఠి యెదుట

భారతి యాడిన - పాండరంగంబు

కంసు వంచనము నొ - క్కట నడంపంగ

హరి యాడినట్టి యా - యల్లి నృత్యంబు

బాణుని గెల్చిన - పట్టునఁ జక్రి

౬౦

తెల్లంబుగా నాడు - మల్ల నృత్యంబు

కంధి తరంగ రం - గమ్మునఁ దాఁకు

నసురు గెల్చిన కందుఁ - డాడు ధక్కాట

దైత్యు లాయుధము లె - త్తఁగ నీక చేయ

గొడుగును విప్పి యా - గుహఁడు మున్నుంచు

౬౫

కొని వారి యెదుట నా - డిన గొడుగాట

మురవైరి బాణుని - పురవీధిఁ జనిన

తఱినాడు భాండ నృ - త్యంబును మఱియు

వెడవింటి వాఁడాఁడు - వేనంబు నూని

వేడుక నాడిన - పేడి యాటయును

౭౦

కినుక దైత్యు లొనర్చు - కికురు చేతలను

నైఁవక శాంభవి - సమర రంగమున

నాడిన మరగాళ్ల - యాటయు మఱియు

నసురుల యౌద్ధత్య - మడఁచి విభ్రమము
గలిగింప లక్ష్మి చ - క్కని బొమ్మ యగుచుఁ

బొలుపొంద నాడిన - బొమ్మ యాటయును
బాణుని యుత్తర - ద్వారంపు బయలఁ
గాఁపు పడఁతి వాల - కమున నింద్రాణి
కడఁకమై నాడిన - కాఁపుల యాట
తత్త దుచిత వేష - ధారణ మందు

పలుకులయందు స్వ - భావంబు నందు
ఆటలయందును - పాటలయందు
నిలిచి యెఱిగి పడి - నృత్యంబు నేత
లం దెల్లవార లౌ - ననఁ బాడి యాడు

1 పదు నొకం డాటల - వహి గాంతు గాక

నాఁడు పూఁదోటలో - నర్మిలి నీకు
నెఱిఁగించు మాధవి - యిదె కాంచు మంచుఁ
దన పడంతుకకు వి - ద్యాధర వరుఁడు
చూపి తానును గాంచి - చొక్కుచు నుండె
ఇతరు లెఱుఁగు నట్టి - వితమున వేల్పు

1. పదునొకండాటలలో మహాదేవు రెండాటలు మొదటను తరువాత వెన్నున రెండాటలు, స్కంధునివి రెండు, విజయముకై యాడినపిదపఁ గామముచేఁ జెడిన పడిన యనిరుద్ధుని విడిపింప వెన్నుఁడాడిన వినోద నటనములు, తరువాత కామున పేడియాట, దుర్గ లక్ష్మి యాడినవి క్రమముగా వచ్చినవి. ఇందు నిలిచి యాడునవి ౬. పడియాడునవి ౫.

౬ సముద్ర స్నానము

లింపారఁ గనుచుండ - నింద్రోత్సవంబు
మాధవి వేసాల - మార్పు చాటలును
పాటలు ముగియుడు - భవసంబు చేరి
కోవలు వెగటు పోఁ - గొట్టఁ దలంచి
గంధాష్టకంబు సు-గంధ షట్కంబు
వగరుల తెగ చొక్క - పది విత్తు లైదు
తెగలు ముప్పది రెండు - తెగల మూలికలు
నాన్ని కాయచిన నీట - నలువుగఁ దావి
తైలమంటికొని తీ - ర్థం బాడి తేమ
యగురు ధూపము తోడ - నాటిచి యైదు
పగుదుల మృగమద - పంక మలంది
లత్తుక పూసి వ్రే - శ్లకు మట్టియలును
పిల్లాండ్లు వెట్టి యొ - ప్పిదముగఁ బాడి
చాలకములు నూపు - రాలును పూన్చి
తొడలకు గుడిగిని - తొడిగి జల్తారు
పావడ నీలంపుఁ - బయిట కుదిర్చి
విరి సిగ యను ముత్తై - పేరు పేరురము
సందు కంఠికతోఁ బ - సందుగాఁ బూన్చి
సందిలి దండలు - పొందుగాఁ గట్టి
రత్నాలు గల యవ - రంజి గాజులును
పగడాలు జగడాలు - పరపు గాజులును
సన్నని పనిగల - సంకు గాజులును

మీను వాయి గలుగు - మెలిక యుంగరము
 కెంపుటుంగరము ప - క్కియల విల్వంపు
 గలిగి మెఱయు మర - కతపుఁదాకులును
 గొలుసులు సన్నని - గొలుసులు సరడు
 సరిపెనల్ మొదలై న - సరులు ముత్యాల
 సరులతోడ నమర్చి - జవరన చేసి
 కొక్కిని ముత్యాల - కచ్చుల తోడ
 మెడను వీపును మూసి - మిఱుమిట్లు గొలుపు
 నింద్ర సీలమ్మల - కింపారు నడుమఁ
 జంద్రపాణి యను వ - జ్రమ్మల మిగులఁ
 జెక్కిన కమ్మలు - చెవుల ధరించి
 పాపట బొట్టును - భాను చంద్రములఁ
 బోలి పెంపారిన - పుల్లకములును
 కుప్పెలు వేనలి - కుచ్చులు నాగ
 పడగ మున్నగు మేలి - తొడవులఁ దాల్చి
 కలయిక నెడయికఁ - గల సౌఖ్యములను
 కోవలునకు నింపు - గూరఁ జూపుచును
 తలిరుల సెజ్జ మా - ధవి చేరియుండి
 పండుగ తుది నాడు - నిండు జాబిల్లి
 పొడముడు నుత్సాహ - పూర్ణులై జనులు
 కడలి నీరాడఁగా - వడిఁ జనుచుండ
 తోయధి దరిఁ బూల - తోట వయ్యాళి

చనువేడ్క యిరువుర - మనములఁ బొడమఁ ౧౩౫
 గొలఁకులలోఁ దామ - రలఁ బక్షి వితతి
 వాయి విచ్చి విచిత్ర - భంగులఁ గూయఁ
 గుక్కుట తతులు వే - కువను దెల్పంగ
 దూరుపునం జుక్క - తోఁతెంచి యిరులఁ
 దొలఁగింపఁ గాంచి కో - వలు తోడలేచి ౧౪౦
 తగు నలంకృతులు చి - త్తము పొంగఁ దాల్చి
 మేఘ హస్తండును - మేటి యశమ్ము
 గొన్న యాతందొక్క - గుఱ్ఱమ్ము నెక్కఁ
 గొల్లారు బండిలోఁ - గొమ్మ గూర్చుండి
 మితిమీఱు సిరిగల - మేడల నిండు ౧౪౫
 వీదుల నంగడి - వీదుల విరుల
 సరులు కై నేసి పె - ల్చిన దివ్వె లుంచి
 పూలు గఱిక వరి - మొలకలు చల్లి
 నగల గల్గలలతో - మగువ లిట్టట్ట
 తిరుగుచు నుండు పె - న్దెరువులఁ గడచి ౧౫౦
 ఉదధి యధిక ఫల - మొసఁగుట వలనఁ
 బెంపొందు సంపదల్ - విలసిల్లుచుండు
 మరువూరికి న్నడు - మన చని యచట
 పడవ లొసంగు సం - పద లొందియున్న
 పరదేశ జనులుండు - వాలుకావీధి ౧౫౫
 ప్రకటన ఫలకముల్ - పరఁగుచు నుండు

ధాన్యాపణంబులు - తనరు పీఠులును
వర్ణంబులును కల - పంబులు పూలు
సున్నంబు పెక్కువ - స్తువు లమ్ము వార
తెత్తిన దీపముల్ - హేమ కారకులు

పెట్టిన దివ్వెలు - పిట్టమ్ము వారి
కాణలి ప్రక్క దీ - పమ్ములు పెక్కు
వస్తువు లమ్ము చా - పల నేత్రలుంచు
దివ్వియలును పెక్కు - తెగల మత్స్యంబు
లమ్మెడి వారి ది - వ్యలు పడవలకు

రేవు చూపఁగఁ దేజ - రిల్లు దీపములు
దోనెలపై నుంచు - దొడ్డ దీపములు
భాషలు వేత్తైన - పరదేశ జనము
పెట్టిన చిత్ర దీ - పికలును ధాన్య
కోష్ఠ రక్షకు లుంచు - కొన్న దీపములు

లెక్క యిడఁగ రాక - యెక్కడఁ జూడ
దీప మయంబుగాఁ - దేజరిల్లంగఁ
బిండి కలిపి నట్లు - విరిసి రహించు
సన్నని యిసుకపై - జాతీన తెల్ల
యావగింజయుఁ దెల్ల - మరయంగఁ దగిన
స్థలమున జలజాత - ములు కంచెగాఁగ
వఱలిన క్షేత్రంబు - వలెఁ బొలుపారు
గేదఁగి కంచె గ - ల్గిన తీర భూమి

నొప్పారు తోటలో - నొగి నాటలాడు

తొయ్యలి కూటువ - తోఁ జేరి వారు

౧౮౦

సొరిది సొరిది గాఁగ - సొగసు పడంగ

నుంచిన శైలంబు - లొసఁగిన పంట

కడలి యొసఁగు పంట - కలిసి నిండారు

కలములు కదలు రే - పుల కడనున్న

వనముల యందు రా - డ్వరులు రాట్సుతులు

౧౮౫

వారి చుట్టములు వే - పారుల సుతులు

సతులతోఁ దత్సఖీ - జనముల తోడ

నాడెడి వారలు - పాడెడివారు

నిలిచిన చోట గుం - పులు గూడియున్న

చోటుల వారలఁ - జుట్టిన తెరయు

౧౯౦

మహిగాక యా స్వర్గ - మహిఁగూడఁ గీర్తి

కడుకొనఁ జేసిన - కరికాల చోళ

భూపతి నీరాట - పూర్ణిమ దినము

బహువిధ వేషముల్ - బహు కలకలము

గలిగి యాదిన మొక - గెలుపు దినంబు

౧౯౫

పోల్కిఁ గోలాహల - మునఁ బొలుపారఁ

గడలి గట్టుఁ బొడుచు - కావేరి సంగ

మస్థల మెల్లెడ - మనుజులు కాలు

నిలుప నెడము లేక - నిండిన నాల్గు

వన్నెల వారి దు - ర్భరమైన కలక

౨౦౦

ధాన్యావణంబులు - తనరు వీధులును
 వర్ణంబులును కల - పంబులు పూలు
 సున్నంబు పెక్కుప - స్తువు లమ్ము వారి
 లెత్తిన దీపముల్ - హేమ కారకులు

పెట్టిన దివ్వెలు - పిట్టమ్ము వారి
 బాణలి ప్రక్క దీ - పమ్ములు పెక్కు
 వస్తువు లమ్ము చా - పల నేత్రలంచు
 దివ్వియలును పెక్కు - తెగల మత్స్యంబు
 లమ్మెడి వారి ది - వ్యలు పడవలకు

రేవు చూపగఁ దేజ - రిల్లు దీపములు
 చోనెలపై నుంచు - దొడ్ల దీపములు
 భాషలు వేతైన - పరదేశ జనము
 పెట్టిన చిత్ర దీ - పికలును ధాన్య
 కోష్ఠ రక్షకు లుంచు - కొన్న దీపములు

లెక్క యిడఁగ రాక - యెక్కడఁ జూడ
 దీప మయంబుగాఁ - దేజరిల్లంగఁ
 బిండి కలిపి నట్లు - విరిసి రహించు
 సన్నని యసుకపై - జాతీన తెల్ల
 యావగింజయుఁ దెల్ల - మరయంగఁ దగిన
 స్థలమున జలజాత - ములు కంచెగాఁగ
 వఱలిన క్షేత్రంబు - వలెఁ బొలుపారు
 గేదఁగి కంచె గ - ల్గిన తీర భూమి

౭. తోట పాటలు

౪॥ చిత్రంపుఁ బనిగల చేల ముసుంగు దాల్చి సిగ నలరుల
 తుఱిమి క్రొత్తపెండ్లి కూతుందోలె నలంకృతి నంది కట్ట గీత
 ముడి నరము లను నాలుగు దోసంబులులేని వీణియను నమస్కా
 పూర్వకంబుగఁ గైకొని¹ పగమిత్రము మున్నగువాని నరసి లోవ్రే
 వెలివ్రేల మీటి చూచి యారోహ జావరోహణంబుల తీరర
 శ్రుతుల కనుశ్రుతులఁ జక్కంబఱచి యాలాపనంబుచేసి పాటకు
 వగిన చందమునఁ దానము నడపి యింపుపుట్టించి గ్రామ మూర్ఖ
 నల గరిమంబు వెలయించి యంగుళీకరణంబు సక్రమంబుగఁజూపి
 రాగదోషంబుల వర్జించి మరకత మణుల యుంగరంబులు తాల్చి
 పుదువులగు వ్రేళ్ల రాగరసంబు చిలికించి కోవలుంగాంచి మీ
 కాజ్ఞయితుదానఁగాను. ఏ తాళమున పాడుట యని యెఱుఁగ వేర
 నని వీణ యందీయ నాతడు కొని కావేరిం బుగారుం గుఱియుంచ
 కడలి యడవి ప్రాంతవాసుల జాతీయ గీతములఁ బాడఁదొడంగె.

౫॥ మాలిక దాల్చు నిండు నెలమాడ్కి వెలింగెడి ఛత్రమూసు మా
 చోళుఁడు దండము న్నడపి సూటిగ గంగను చేరబోవఁ గాం
 . తాళము నొందవు॥ విసుఁగు దాలుప వయ్యది వాలుగంట్లకు॥
 మేలి సతీత్వ భూషయని మీఱి సుఖింపుము నీవు కావీరి.

౬॥ శూరుఁ డమోఘశాసనుఁడు చోళ నృపాలుఁడు మారరూపుఁడ
 మ్మేరను దాటి భీరతను మీఱి కుమారినిచేరఁ బోయినన్
 పేరిమి కిన్న నొందవది వీర సతీత్వ విలక్ష మండ్రు కా
 వేరి! సుఖింపు మమ్మ భువిఁ బెద్దల దీవనలంది నిచ్చలు॥

1. శ్రుతికి నాల్గవ స్వరము మిత్రము, మూడవది ఆఱవది పగ.

1॥ దున్నెడి కాపులు - దున్నల నెడ్ల న
 దల్చు కోలాహల - ధ్వనుల బెరసి
 చెవుల నెల్లప్పుడు - చెవుడు పఱచుచుండు
 చెఱువు తూముల హోరు - మొరప మడరి
 కూలంకషంబులౌ - క్రొత్త వెల్వలఁ గాంచు
 బాఱరకేకలఁ - బరిధవిల్లి
 దారి దోపిడి కాండ్ర - తీరున దొరకిన
 వానిని గొని పాటు - బహుళ రవము
 వెలయ నతిశయించితివి కా - వేరి : యట్లు
 వఱలు తెన్నంగఁ గోట గా - వమికి హేతు
 వైన వీరుల సమ్మద - ధ్వన మెలయు
 చోళు సంపద గద ! నీవు - సుఖము గనుము.

2॥ సారస నేత్రతో వరుణు సాక్షిగ నాడిన మాట పాడితో
 జాతీచినారలంచు ననఁజాలము గోలల మేము చంద్రము
 దారలఁ గాంచి సంకులని తారము లేయని సంభ్రమించి కా
 సారము లెల్లఁ బూచు నెఱిసారగు నూరు పుగారు మాదగు.

3॥ వలపునఁ గాన్కలం గొనుచు వచ్చిరి వెన్కనె వార లిట్టు ల
 స్యులవలె జాలి గొల్పు నిలుచుండుట గోలల మెట్లు కానఁగా
 గల మది స్త్రీల కన్నులకుఁ గంబు తరంగలఁ దోచు చంద్రుచే
 నలరిన నల్ల కల్వలకు నంతర మారయలేక తేంట్లు సం
 చలనము నొందుచుండు నెఱి సారగు నూరు పుగారు మాదగు.

అలలకు వచ్చి శంఖచయ మచ్చటి బాలిక లాడ గీచు గీఁ
తలఁ జెఱుపంగ వారలు క్రుధం గొని యూడిచి వైచు నీలపుం
గలువలు సంజవేళఁ గడకన్నులకై వడిఁ గానరాఁగఁ గ
న్నులె యని నిల్చి చూచెడి జనుల్ గల మాపురమే పుగారగున్.

తెమ్మ గలట్టి యయ్యసుక దిన్నెల శంఖకృముల్ పొనర్చు ప
ల్లమ్ములఁ బొన్న పుప్పొడి దళమ్ముగఁ గ్రమ్మిన యవ్వనమ్మునం
దమ్ములవైరి మండలమునం గల గండె లొనర్చు నొడ్డ వాం
త్రమ్మును వాడు వాటిన స్తనమ్ములె తీర్పఁగఁ బోలు నియ్యెడన్.

పలలముఁ గ్రొవ్వఁ గాంచి తినవచ్చెడి పక్షులఁ దోలఁ బూల రె
మ్ములఁ గొని తేంట్లు జుమ్మని దుమారముతో వడి రేవఁ ద్రోలు న
వ్వలనునఁ బూలఁ గుత్తి గొని వాసన నిండిన పూలతోఁటలో
పల నొక వేల్పుకన్నియ నవంతఁ జరించు పెఱుంగ నింతకున్.

ఈ పల్లెలో వల - రెండించు ముంగిళ్లఁ
బఱపిన పచ్చి చే - పలను గావ
నలరుఁగొమ్మంగొని - వలసిన వేసంబు
ధరియించి కొలవృత్తి - మరగినట్టి
బల్లెముం బోలిన - వాలుఁ గన్నులు గల
క్రొత్తయముఁడు వచ్చి - క్రుమ్మరు నని
తరఁగ తుంపురులచే - దనుపారి యున్న యీ
విరిదోట యందు నే - పెఱుంగ కుంటి
నెఱిగి యుండిన నిక్కువ - మిటకు రాను
వచ్చి వంతచే గుందంగ - పలసె నిపుడు
చెలుపుఁడా ! చూచితే ! మఱి - చిత్రరీతి
చూచి యెఱుంగ నట్లుంటివో ? - చూడకుందో ?

చ॥ కలఁక మఱుంగ మీను దుగ కా ర్తుకము॥ మొగులు॥ ధరించి య
 ప్పలపుల తేని చేష్టలను వారక కైకొని వచ్చు నిండువె
 న్నెలగలమోము చందురుఁడొ నిక్తముకాంచుఁడుమింటఁబాము
 నలుకున వచ్చి పక్తణము నందు వసించుచు నుండెఁ గాంచుఁడి

చ॥ అల లరుదెంచి శంఖ వలయమ్ముల నార్వఁగఁ జేయ భీతి ని
 ర్వలఁకులఁ బాఱఁ జూచు నెఱ వన్నియ చాఱల తోడి వాఁడి యీ
 టెల వలె నొప్పు కన్నులు ఘటిల్లిన మృత్యువె బెస్తపల్లెలో
 మెలఁత దనంబు నొంది కను మీటెడి నిక్తము దేరఁ గాంచుఁడి

ఉ॥ ఎండెడి కంపుఁజేఁపలకు నేగెడి పక్షులఁ బాఱఁదోలుచు॥
 గొందొక తన్నుఁగాంచు జనకోటుల మానసముల్ కలంచుచు॥
 మిండల వేలుపో! సురల మెల్తయ్యె! యున్నది రాంచుఁడివనిన్
 అండజయాన వాలకము నందిన దేవతయే! నిజమ్ముగ॥. ౧

చ॥ వనమున పుష్పజాలమున వాసిలు నై కత మందు నిల్చు కా
 మినియు దొసంగు లేని తన మిస్తులు పీన కుచంబు లాస్య సో
 ముని కుటిల భ్రువు॥ ములికి మోపిన విల్లు సలేఖ్యమై తటి
 త్తున కెనవచ్చు కొను నను తోరము సంకట పెట్టు చుండెడి॥. ౧

చ॥ తరఁగలు తాఁకుగట్టు సికతాస్థలి విచ్చిన తావి పూవులు॥
 దరువులు నిండు తోటయు సుధా మధురోక్తులు నీలపుం గురుత్
 మురువగు చంద్రబింబమును పోలిన మోమును గండుమీలఁబోటీ
 మెఱవడి చూపులు॥ మదిని మిక్కిలి సంకట పెట్టు చుండెడి॥

ఉ॥ తోయధి తీరము॥ విరుల తోట వికస్వర పుష్ప గుచ్ఛముల్
 తోయలి యొంటిమైఁ దిరుగు తోయము మొక్కల లీలఁ గాన నొ
 మాయని పండ్లు నిండు నెలమాఢిఁ బ్రకాశిలు మోము నెమ్మిమ్మై
 చాయయు లేవయస్సు గల చామ స్తనమ్ములు న॥ గలంచెడి॥

మ॥ కడలిం జీవులఁ జంపి జీవనము వేడ్కఁ గాంతు నీయన్న లి
య్యెడ నాలోఁ గల జీవముం జదిపి హాయిం జీవికం బొంది తీ
వడఁగం బాటక యుబ్బియున్న చనులో యత్యంతభారమ్ము లి
ట్టిడుమంగూర్పఁగృశించుమధ్యమునుతస్వీ! నీఁగుకోఁబోకుమీ

మ॥ చెడు నేత్రాల్గల జాలఁ బ్రాణివితతిం జెండాడు సీతండ్రి నీ
చెడు నేత్రాలను జాలఁ బ్రాణివితతిం జెండాడుచున్నావు నీ
మిడిమేలంబుగఁ దారహారములతో మిట్టాడు చందోయి చే
నెడరుంబూనె మెఱుంగుఁబోలు నడుమింతీ! నీఁగుకోఁబోకుమీ

మ॥ పడవల్ గైకొని జీవులం జదుపువార్ పద్మాక్షి నీవారు నె
వ్వడి వంపౌ కనుబొమ్మలం జదిపె దీవై నమ్మున స్నీవు వే
వడియుం బేర్మియు నన్యులొందు నిడుమల్ భావింపకున్నావు నీ
నడు మాచన్నుల మోవలేక నలియంగాఁ బాటుటల్ కాంచవో

క॥ పగడంపు రోకలిం గొని
పగడంబులఁ బోలుకేలఁ - బటు ముత్తెములఁ
వగ డంచు దాని కనుఁగవ
తొగలా ! యవికావు కావు - దుష్టము లొరా !

క॥ అలలపయి నేఁగు హంసము
వలె గున్నగు పొన్ననీడ - వర్తించెడి యా
చెలువ కనులు క్రూరమ్ములు
తలఁపఁగ నవి మృత్యుదేవ-తా రూపమ్ముల్.

తీ॥ నీలపుం బూల గుత్తిఁ జే-లీలఁ బూని
యుప్పుఁజేపలకడ మూఁగు-చుండు నట్టి
పులుఁగులం దోలు నుందరి - వెలుపుఁ గనులు
బల్లెముల కంటెఁ గ్రూరంపు - వాడి గలవి.

చ॥ అదటున నిక్కుచుం దిరుగు హంసమ! యాట యలంత నొందియ
న్నది యగు దాని నె న్నడకు నారయ సాటియె కావు నీ నడక
మదమున మూఁడు లోకముల మార్చాని గెల్చిన బంటదేడ? నీ
పదట మదేడ? పోకు బలవంతులతోఁ బగ సాగి వచ్చునే

చ॥ అనుటయు నతని పజ్జ వర్తిల్లుచు నా తోట పాటల
నిన్న హరిణాక్షి మాధవి, ఇతని మనమున నెలకొన్న తలంప
వేటై యున్నది. స్వభావము మాటినది. అని నిశ్చయించి యలుక
నందియు నెఱుకపడనీయక యడంచికొని తత్సంగీతంబునక
సమ్మతించినదియుంబోలె నటియించి యతని చే నున్న వీణీయ
గైకొని తానును వేఱుద్దేశము గలదాని వలె నతనికిఁ దోచునట్లు
తోటపాటల యంగంబులచే వరుణదేవుని మేల్మి యతిశయిం
చిను జనమ్ము లానంద పరవశత్వ మంద వీణతో శ్రుతికలిపి పాడ
దొడంగె.

చ॥ కెలఁకుల తుమ్మెదల్ నెగసి కేకలు వెట్టఁగఁ బూల పావడ
వలనుగఁ గప్పి నల్లనగు వాలుగ కన్నులు విచ్చి మెల్ల న
చలనముతోఁ జరించితివి సౌరుగ నట్లు చరించు టెల్ల నీ
చెలుపుని యాజ్ఞయంచుఁ దెలిసెన్ సుఖియింపుము నీవు కావీరీ

చ॥ అరవిరి తోటల న్నైమిళలాడఁగ సొంపుగఁ బాడఁ గోకిల
మురువుగఁ గంతమందు గల పూసరు లల్లలనాడ మెల్లన
జరగితి కావీరీ! యటులు చక్కన నీ చనుటెల్ల నిక్కమే
నెఱిగితి భర్తృశాసనము నింతయు దాటమియే సుఖింపుమీ

వ॥ చెలువుని చోళదేశమున జ్యేష్ఠ సుపుత్రుఁగ నెంచి తల్లివై
వలనుగఁ బెంచు దొడ్డపని వారక నేయుచు నుందు కావీరీ
వెలయ సుఖింపుమా యటుల వీడక కాచుట ధర్మమార్గ ని
శ్చలుఁడగు సార్వభౌముని విశాల కృపారస మంచెటింగితి

వ॥ శశిముఖి యెఱ్ఱనోటఁ గల చక్కని పండ్లను పోలకున్న నీ
యసదగు ముత్తెముల్ గొనుఁడి యంచుఁ జరించెడి తిక్త వోలె
మసమున వచ్చుచుంటి విది మానగరమ్ము పుగారు; ముత్తెముల్
పొసఁగఁగనిచ్చిపూసరులఁబొల్పుగఁగొందుముజట్టికాండ్రుగన్

వ॥ వంచన చేసి వీడు తమ భర్తల పోకడ చేతి గాజులే
కొంచక తెల్పుచుండుటలు గోలల మెల్లెఱుఁగంగ నేర్తుమో
యంచను పూల పొన్నపయి నారసి చంద్రుగ నెంచి తుమ్మెదల్
సంచుగ నల్లి పూవులకుఁ జాగు పుగారు పురమ్ము మా దగు

వ॥ అను వారల గెల్పు - నాసవముం బోలె

విధి దాఁగ కుండు మా - పీట నిట్లు
మందు లేకుండెడి - మరులు నొవ్విని మగు
వలకుఁ గల్గించుట - దెలియ మయ్య
తమ మట్టిగోడలఁ - దరఁగలు కరఁగింప
నిసుక వారుకొని పెం-పెసఁగఁ జల్లి
చంద్రాస్యముల మీఁద - జాఱ పగఱ్ఱైపుంటఁ
జొచ్చిన బల్లెమ్ము-చొప్పు నొప్పు
కన్నులం జలజల నీరు - కాటుచుండ
సంద్రముం దిట్టుచుండెడి - చంచలాక్ష
లందు నిందుఁ జరించుచు - నలయు నట్టి
పట్టు మాది కావేరి పూ-పట్టనంబు.

తే॥ తోడి పెంటితోఁ దగ నాట-లాడు నెండ్రొ
గాంచి పూఁదోటలో నన్నుఁ - గాంచి తెలివి
చెడఁగ నేఁగిన నాయకు - చేష్ట లేవో
నెఱి కురులదాన ! నేనింత - యెఱుఁగకుంటి.

తే॥ తమ దయయు గుఱ్ఱముల తేరుఁ - దారు మమ్ము
మదిఁ దలంపకయే చేయి - వదలిరి కద !
అరవిరుల కొమ్మలార ! యో యంచలార !
మఱచు వారి మనము కూడ - మఱవము కద !

ఉ॥ అంగదఁ బెంచు సంజతఱి నశ్రులఁ గార్చుచుఁ గుందు నాడు
న్నంగవ వోలెఁ జింతను మునుంగక నిద్రలుచుంటి కల్లు
తిం గల యబ్జినీ ! మిగులఁ దీయని నీ కలలో శతుండు న
సంగడికాఁడు మీ వసుల జాడల రాఁడుకదా వచింపుమా.

తే॥ పక్కివలె నేఁగు గుఱ్ఱాలఁ - బరఁగు తేరి
జాడ మొత్తముఁ దుడిచి యో - జడధి తేఁడ !
యన్యపక్షంబు చేరితి - వరయ కుంటి
నాడు వెత నేమి చేయుదు ? - నేది దిక్కు ?

తే॥ వరుని తేరు వోయిన జాడ - యరయ రాక
పాటుచున్న ప్రవాహమా ! - భార్యతోడఁ
గలసి యాడెడి హంసమా ! - యలరుఁదోట !
ఉదధి తీరమా ! వలదన-కుంటి రేమి ?

తే॥ సంగడిని పెన్నరదము - చన్న త్రోవ
యరయ రాసీక తుడుచుచుఁ - బఱచి తీవు
మిత్రముంబలె సున్నట్టి - శత్రువైతి
భువిని చిరసుఖి వగుము స-ముద్రరాజ !

కీ॥ ముత్తైపు సొమ్ములుం బగడపు॥ రశన॥ ధరియించి యెఱ్ఱ
డైత్తటిఁ బండు భూమి నల లెల్లెడఁ బర్వఁగ నొప్పు నాయకా
యిత్తటిఁ బొన్న తోటను రతీశుని యంపఱ చేతనైన య
క్రొత్తగు గంట్లఁ బుప్పొడిని గూరుట తల్లియెఱుంగ నేమగున్

ద॥ పగడపు నోరు విప్పి మురిపంబగు ముత్తైపు నవ్వు చూపి
ల్లగువడి బెస్తపల్లె వలలాటెడి ముంగిళులం దరంగముల్
మొగకొని గంతు వేలగల భూవర ! కారునఁ బూచు బీర పు
జిగిఁగొను దాని యివ్వఁగల చిన్నెలు తల్లియెఱుంగ నేమగున్

కీ॥ కంపున ముగ్గి యద్ది తొలఁగం బువుఁదోటను చొచ్చి రాలుపు
గుంపుల తావులం గొని బుగుల్కొన వీచు కరళ్ళనొప్పు తీ
రంపు ధరేంద్ర ! యచ్చెలి భరంబగు నొవ్వులవెన్నొ యొంద
క్తంపువిధంబు తల్లియెఱుంగన్ మఱి దిక్కెదియో వచింపుమా

తీ॥ కంజమిత్రుండు మఱిఁగె జీఁకటులు పెరిఁగె
కనుల నశ్రువుల్ జరఁగె నా - మనసు విఱిగె
గాజు లూడుట, నిప్పులు - గ్రక్కు సంజ,
చెలుపు దేశంబునందును - గలుఁగు నేమి ?

తీ॥ ఇనుఁడు క్రుంకెఁ జీకటి క్రమ్మెఁ - గనులు బాష్ప
ములను రాలె నీ నాయకు - భూమియందుఁ
గలదె సూర్యుని మ్రింగి రే - వెలుఁగు నుమిసి
మరులు గొలిపెడి యీ సంజ - మదిర నేత్ర !

తీ॥ కలకల మడంగె నశ్రువుల్ - కనుల రాలె
పూల జడదాన ! నా ప్రియు - ప్రోలఁగలదె ?
మృత్యువై నా యుసురు లూడ్చ - మేవి వచ్చి
మరులు గొలిపెడి యీ సంజ - మదిరనేత్ర !

తే॥ మొగలికంచియతోటకు - మొనసి వచ్చి
మరులు గూర్చి మా యాటల - మంటఁ గలిపి
పోయె నొక్కరుఁ డా రీతిఁ-బోయి నతఁడు
చామ ! మన మనస్సును చీడు - శతుఁడు కాఁడు.

తే॥ కంధి తీర వనమునందు - కాల్యకడకు
వచ్చి చయచూపు మని నిల్చె - వన్నెలాఁడు
అట్లు వచ్చి నాతఁడు మన - హరిణ వీక్ష
ణముల మఱచెడి కఱటి యె-న్నఁడును కాఁడు.

తే॥ హంస హంసితో నాడుట - యరసి నిన్న
వానినే కాంచుచుండిన - వాఁ డొకండు
నిలిచి నాతఁడు బంగరు - వెలుకవోలె
మనల విడిచి యెచ్చటికిని - మరలఁ డమ్మ.

తే॥ హే భరద్వాజ ! మా తోట - కింక రాకు
మా యధికతాప మా చోళ-నాయకునకుఁ
దెలుపుదువా యేమొ నిన్నెట్లు - తెలియనగును ?
కనఁగరాకు కనఁగరాకు - కనఁగరాకు.

తే॥ అట్లు పాడి మాధవి మఱి - యలరు వ్రేళ్ళ
షడ్జ గాంధారములు శ్రుతి - సరణి చేసి
యట్టి పద్ధతితోఁ గొంత-యదను పాడి
పయి నొక యపూర్వమగు పాట - పాడఁదొడఁగె.

1. షడ్జశ్రుతి కలది - షాడ్జి. (శెంబాలై). గాంధార శ్రుతికలది - గాంధారి (విశరిపాలై).

కొమ్మలకును లతాం-గులకును దెలియ
పరభృతుఁడను నై న్య-పాలుండు దెలిపె
వనధి యాటను పుష్ప-వనమున నుండి

౧౫

యలుకతోఁ గోవలుఁ - డరిగిన యంత
నొంటిగ నేగిన - యుత్పల గంధి
మాధవి వేడుక-మై మేడ మీఁది
చంద్రశాలకు నేగి - సంపద గలది
కావున దక్షిణ - కంధి ముత్తైములు

౨౦

దక్షిణ శైల చం-దనము పునుంగు
శిశిరంబు కొఱకుఁ గై-చేసిన చనుల
పైఁ జేర్చి తొమ్మిది - పగుదుల నొప్పు
వాన మొదటి దగు - పద్మాసనమ్ము
వైచి కూర్చుండి య-పశ్రుతి లేని

౨౫

వీణీయ కైకొని - వీనుల కించు
మధురగీతము పాడి - మైకొంత మఱచి
తన కుడిచేయి ప-తాక గా వీణ
మీటపై వైచి త-స్మృదు వామ హస్త
మందు నాలుగు వ్రేళ్ళు - బొందిక గాఁగ

౩౦

దండియపైఁ జేర్చి - తంత్రులఁ దడవి

¹ నాల్గు దోసంబులు - నయమార లేని

1. నాలుగు దోసములు :- ఇంపులేని శబ్దము (చెంబగై), మితి మీతిన (అర్పు), అదరు శబ్దము (అదిర్వు), తక్కువ స్వరము (గూఢము).

¹ పదునాల్గు తంత్రులు - పరఁగు చకోట
 మను వీణఁ గొనుచు మ-ధ్యమము షడ్జముగ
 శ్రుతి గూర్చి ² తోడు న-చ్చో శాఖ పగయు
 చెలి యను నాల్గింటఁ - జెలఁగి రాగంబు
 పుట్టు గుర్తులఁ గాంచి - పొందార షడ్జ
 పంచమంబుల శ్రుతి - పలికించి యవల
 సప్తస్వరమ్ము తె-సంగఁ బల్కించి
 మధ్యము మొదలుగ - మధ్యము తుదిగ
 షడ్జము మొదలుగ - షడ్జము తుదిగ
³ కాఁపుల పాటలఁ - గల నాల్గు తెగల ⁴
 దాగుగా గమనించి - పలికించి చూచి
 గమకంబు లందలి - క్రమములు చెడక
 సాగించి యవల న-సంపూర్ణ రాగ
 ములఁ దాడు నప్పుడు - కలఁగిన మదిని
 పుష్పాస్త్రమున జగ-మ్ముల నెల్ల నేలు

1. వీణలు 4 వి. 21 తంత్రులు గలది భేరి వీణ.

.. 19 తంత్రులు కలది మకరవీణ.

.. 14 .. చకోటవీణ.

.. 7 .. చెంగోటువీణ.

2. శ్రుతికి రెండవ స్వరము తోడు. ఐదవది శాఖ. మూడవది, ఆలవది. నాల్గవది మిత్రము.

3. కాపుల యాట మరుదం. వేటరుల యాట పాతై. తీరవాసుల యాట పాతై. కానల్వరి. పార్వతీయుల యాట కుటింజి. కున్దకుంజుల యాట ముల్లై. ఆయిక్కుంజుల యాట ముల్లై.

4. మ. మొదలుగాఁ గలది. అగనిలై మరుదం. మరుదయాత్ర.

మ. తుదిగాఁ గలది. పుణినిలై మరుదం, ఆగరి.

స. మొదలుగాఁ గలది, అరుగియల్ మరుదం. చాయవేళర్ కొల్లి.

స. తుదిగాఁ గలది, పెరుగియల్ మరుదం, కిన్నరం.

నసమానుఁడగు కాము-నాజ్ఞను తాను
పలు మొగమ్ముల నుతిం-పం దగు లేఖ
కోవలునకు వ్రాయు - కోరిక వుట్టు

౫౦

మాధవీ మల్లికా - మరువక చంప
తోత్పలాదిక పుష్ప-యుత దామ మందు
ముదిరిన తెల్లని - మొగలి తేకు పయి
కాంచన ముకుళమ్ము - కలముగాఁ గొనుచుఁ
బారాణిలో నద్ది - వ్రాయఁ దొడంగె

౫౫

జగమునఁ గల జీవ-చయము మొత్తమ్ము
మోదింపఁ గోరుచు - మురియుచు నుండు
జతలను గూర్చు వ-సంతుండు చూడ
యువరాజు గావున - నూరకుండండు
సంజయఁ గజముపైఁ - జనుదెంచు చంద్రుఁ

౬౦

డరయ సన్మార్గుఁడా - యతఁడును కాఁడు
కావున జతలుగాఁ - గలిసిన వార
లొక యింత కాల మూ-రక కడపినను
ఎడఁ బాసి నట్టి వా - రొక్కెడ మఱచి
రాకున్నఁ బ్రియమైన - ప్రాణ పంచకము

౬౫

నలరమ్ము తీయుట - యది క్రొత్త గాదు
ఎఱుఁగుఁడి మీరని - యఱువది నాల్గు
కలలను నేవించి - గానమ్ము నందు
వినుఁగొందు నాల్కతో - విరియంగఁ బాటు
వలపుచే గొణుగుచుఁ - బలికిన పలుకె

౭౦

పలుమరు పలుకుచు - వ్రాసి ముగించి
 వెలుకయా మేనితోఁ - దలఁపులు పరుగు
 లిడు సంజవేళఁ బెం-పేది వసంత
 మాలయఁ చేటిని - మక్కువఁ బిలిచి
 యీలేఖలో లిఖి-యించిన యర్థ
 మెల్లఁ గోవలు మది - కెక్కంగఁ బలికి
 యిటకుఁ దోడ్తెమ్మన - నేగి యమ్మగువ
 రేవు వీధిని గల - కోవలు చేతి
 కందీయ నతఁ డర-యక చేటిఁ గాంచి
 యలకమ్ము తిలకమ్ము - నలరారు నల్ల
 విల్లు నుత్పలమును - విరిమొగ్గ పూవు
 దొండయు మేనుగాఁ - దొడరిన కాంత
 కాంతి చెన్నారు మొ-గమ్మున మోద
 భావమ్ముతోడ నా-పైఁ బ్రేమ యున్న
 యంగునఁ జేయు ప్ర-త్యక్ష నటనము,
 మొగులు మోయుచు నొచ్చి - జిగి విరియించు
 తొగ టేని యందు వా-యిగలు చరించు
 ప్రేమసౌందర్యముల్ - వెలయంగఁ బాగు
 పొదిగిన పగడమ్ము - బాగొప్పఁ దెలుచి
 తెలి ముత్తైముల నవ్వు - తేటను జూపి
 రమ్మన వచ్చుచుఁ - బొమ్మన్నఁ బోవు
 నల్లని కనుల క్రొ-న్ననఁబోఁడి యింపు

పెంపారఁ గావించు - వెలిదృశ్య నటన,

సంజ వచ్చుటఁ జేసి - సంకట మంది

చింతా జ్వరం బంది - చీకాకు పడెడి

౯౫

నా దైన్యముం గాంచి - నర్మిలి చిలుక

పలుకులు హంస న-డలు నెమ్మి చాయ

మఱుఁగు పడం జేసి - తెఱఁగైన దాసి

వాలకమునఁ జేయు - ప్రచ్ఛన్న నటన,

అందెలు నోర్వించి - యఱవ మేఖలయు

౧౦౦

నార్వంగ నగల మో-యఁగ లేని కౌను

కలయది ప్రేమమ్ము - గల చూపు వోలెఁ

గాంచి వియోగమ్ము - కతమున నైన

నా పరితాపమ్ము - నోపికఁ గాంచి

వెనుక నిలిచి యాడు-ననునటనమ్ము

౧౦౫

విరి సరు లలకముల్ - కురులు ముత్తైముల

హారమ్ము గుబ్బలు - హోదినిఁ బోలు

కటిని నొప్పింప వె-న్కన వచ్చి దాసి

జనములు నా యవ-స్థం దెల్పు నంతఁ

గలయిక కుత్కంఠ - గలుగు నా దీన

౧౧౦

వాకులు విని యందు - కాకువు చేత

వేఱర్థముం దీసి - వికట భావమ్ము

దీపింప నాడు ను-ద్దీపక నటన,

ఏ నిదురింపఁగా - నెడఁబాటు నైఁవ
 రాని దానివలె నా-రంగ మిత్రులకు
 తన యొందు సంతాప-మును నొక్కి నొక్కి
 నేర్పున వెలయించు - నిగదిత నటన
 కాన వచ్చిన చెలి-కాండ్రకు నంజ
 తాపము చూపిన - వర్షన నటన,
 పలుమఱు నెదుటఁ దా - గలఁత నొందంగ
 వారు తేర్చిన సమా-శ్వాస నటనము,
 ఆటవెలందియే - యగుటచే దాని
 కవి గౌరవ మొసంగు - నవే కదా ? యనుచుఁ
 జెలువ చెల్వగ వ్రాయు - శ్రీముఖ మృతులు
 చెలువుండు ప్రతిఘటిం-చినఁ జింత నొంది
 వాడిన మోముతో - వాసంత మాల
 విన విసఁ జని మాధ-వికిఁ దెలుపంగ
 మాపటివేళ రా - మనసు రా కున్న
 తేపటి వేళఁ బే-రిమిఁ గాంతమంచుఁ
 గలఁగిన మదితోడ - నలరుఁ బానుపునఁ
 జేరక వేటొక్క - చిలునెజ్జఁ జేరి
 పడి యుండె నచ్చెలి - వగ యగ్గలింప.

తే॥ తీయ మామిడి గుత్తులు - తేనె జార్పఁ
 దనియఁ గంకేళు లడర గెం-దమ్ము లలర
 మరుని కై దువుల్ నిండిన - మాధవమున
 మా చెలి మనమ్ము నేఁ డెట్లు - మఱుఁగునొక్కొ !

నెయ్యపుఁ గిన్న వేఱ శయనించిన వారలు లెండు లెండహో
చయ్యన నంచుఁ గోకిలలు చాటెను మన్మథు నాజ్ఞ ; ఎల్లచో
నెయ్యెడ వీడకుండు చెలి యియ్యెడ వ్రాసిన లేఖఁ దోఁటలో
నొయ్యనఁ బాడు పాటలకు నూర్చిన నాయక! కాంచుమా వెసన్.

౯ స్వప్నవృత్తాంతము

గీ॥ అతి విశాలమైన పుగారు - నందు వాడ
ముంగిళుల వరిమొలకలు - మొల్లవిరులు
చల్లి దీపమ్ము లుంచి యా - సంజవేళ
రేయి కొక వేసమును పుర-స్త్రీలు తొడుగ
తొల్లి మాలతి యను విప్ర-తోయజాక్షి
సవతిబిడ్డకుఁ బాల్వోయు - సమయ మందు
నిసుగు క్రక్కి వెక్కుచు మర-ణించు నంత
సవతి సడివెట్టి నిందింప - సాగు ననుచు
మృత శిశువు నెత్తికొని కల్ప-వృక్ష మున్న
యాలయంబు నై రావణేం - ద్రాలయములు
నందమై యొప్పు బలదేవ-తాలయమ్ము
నర్క దేవాలయమ్ము చంద్రాలయమ్ము
గుహుని గుడియుఁ గైలాసేశు - గుడియు నరుహు
దేవళము శాతవాహను - దేవళమ్ము
మొదలుగాఁ గల యన్నింట - మొనసి చొచ్చి

దైవతములార ! మమ్మిష్ట - దవిలి యున్న
 చుఃఖమును తీర్పుడని వేడి - తుదకు విసివి
 పఱచి యొక్క పాషండ వి-ద్వాంసు నాల
 యమున కేగి సాగిలి యభ-యమ్ము వేడ
 నొక్క వికృతంపుఁ బొలఁతి రూ-పొంది యామెఁ
 గాంచి యో పుణ్యరూపిణి ! - కఠిన తపము
 నలుప కుండు వారికి దేవ-తలు వరమ్ము
 లీయ రిది నిక్కమని పల్కి - యింతి చేతి
 కుణపముం జూతమని లాగి-కొని బిరానఁ
 గాటి కోటకుఁ గటికి చీ-కటిని చేర

నచటి డాకిని కైకొని - యట్టె మ్రింగె
 పిడుగు చప్పుడు విన్నట్టి - పెట్ట నెమిలి
 పగిది మాలతి వెక్కి యే-డ్వంగ శాస్త్ర
 యమ్ము ! చింతింప కింటికిఁ - బొమ్ము పోవు
 త్రోవ నొక చెట్టునీడను - దొరకు నీకు

బిడ్డఁ డని పల్కి తానె యా-బిడ్డ రూపు
 దాల్చి యుండ నయ్యింతియు - దానిఁ గొనుచు
 నక్కున నడంచుకొని పోయి - యమ్ము కిచ్చె
 జనని పెంచ బిడ్డఁడు బ్రహ్మ - చారి యగుచు
 విద్యయందు వినికి యందు - విద్య దర్కుఁ
 డగుచు భాసిల్లి తలిదండ్రు - లంతరింపఁ
 బాలివాండ్రతోఁ గూడ జీ-వనము గడపి

తల్లిదండ్రులకుం జేయఁ - దగిన కృత్య
ములను నెఱవేర్చి భార్యతోఁ - గలిసి యుండి
యొక్క తఱి దీనిఁ గాంచుమ - యువిద యనుచు ౪౦

దివ్యదృష్టి యొసఁగి నిజ-స్థితిని చూపి
యజరమైన యునికి యిది - యంచుఁ దెలిపి
నా గుడికి రమ్మ యనుచు నా-నతి యొసంగి
చనఁగ దేవంతి, నా భర్త - చనియెఁ దీర్థ
యాత్ర చేయంగ నను వీడి - యతఁడు మరలి ౪౫

వచ్చుఁగా కిచ్చటికి నని - యిచ్చగించి
దేవళము చేరి యచ్చట - సేవ సేయు
చుండి నట్టిది, తన మది - నురు యశస్సు
గలుగు కన్నగికిఁ గొఱత - గలిగె ననుచుఁ
గడఁక దేవళమునఁ జేరి - గతిక వడ్లు ౫౦

చల్లి సేవించి యామె క్ర-చ్చఱ హృదీశు
బడయుఁ గాకని కన్నగి - కడకు నేగి
క్రన్న నీ భర్తఁ బడనెదు-గాక యనుచు
దీవనలు సేయఁ గన్నగి - తృప్తివడక
నీవు పలికిన యట్లు నా - జీవితేశుఁ ౫౫

గలియుదున యేనియును కన్న - కల కతమున
మనసు కలఁతవాతిన దోట - గొనిన దనుచు
స్వప్నవృత్తాంత మిట్లని - పలుకఁ దొడఁగె

అమ్మరో ! మేము క్రొత్త పు-రమ్ము చేరి
 యుండ నచ్చట సుంతయు - నొనరఁ దగని
 యొక్క నిందను మోపి రా - యూరివారు
 కోవలున కొక్కయాపద - కొఱలె ననుచు
 విన్న యంత నే నాపుర - విభుని కడకుఁ
 జేరి న్యాయము విన్నవిం-చితిని చాన
 రాజుతోడ నా పురి కుప-ద్రవము గలిగె

నప్పు డొక్క క్రూరావస్థ - యడరె మాకు
 విన్న నీకును నవ్వొద-వించు నిజము
 అనుడు దేవంతి యిట్లను - నతివ ! నీవు
 తొల్లి జన్మంబు నందు నీ - వల్లభునకుఁ
 జేయఁ దగిన వ్రతమ్ములఁ - జేయ లేదు

చానఁ దొడరు దొసఁగు నీకుఁ - దప్పుఁగాక
 సంగమ స్థలి చెంగట - రంగు మీఱు
 వనము నం దిందుకుండంబు - భానుకుండ
 మనఁగ రెండుతీర్థము లుండు - నందు క్రుంకి
 చేరువం గల కోవెలఁ - జేరి మదన

దేవుఁ భక్తిఁ బూజించిన - తీవఁబోండ్లు
 తమ పతుల నెడఁబాయ కీ - ధరణి యందు
 పొలుపు గాంచి యవ్వల భోగ - భూమియందు
 జనన మందుదు రచటికి - మనము గూడ
 నొక్క నాడేగి వత్తమా - యువతి ! యనుచు

౯ స్వప్నవృత్తాంతము

బలుకు దేవంతిఁ గాంచి యో - చెలువ చెలువుఁ
 దక్క నితరు నేవించుట - తగదు మాకు
 నిక్క మనుచుండు నంతలో - నొక్క దాసి
 వచ్చి వాకిట మన రాజు-పగిది నిలిచి
 యున్నవాఁడు కోవలుఁ డను-చుండు నంత
 నతఁడు లోని కరుగుదెంచి - యలరుఁబోఁడి
 వాడు మేనిని గని లోని - వంత నెఱిగి
 వంచనమె జీవనమ్ముగ - వఱలు నాట
 వెలఁదితోఁ గూడి యుండిన - వితము కతన
 మనకుఁ బూర్వులు కూర్చియుం-చిన ధనమ్ము
 సమసి దారిద్ర్య మబ్బుట - చాల లజ్జ
 యొదవఁ జేసినదన సతి - వదన మందు
 కాంతి గల చిటు నగవును - గానిపించి
 నందియలు గల వవి కొను-డనుడు నతఁడు
 ప్రాణవల్లభ ! వినుమ యీ - యందియలను
 మూల ధనముగఁ గొని నేను - మున్ను నీగు
 కొన్న ధనమును నగలు చే-కుట గడింప
 నిచ్చగించితి మధురకు - నేఁగి, నీవు
 వెంట నరుగుదెంతువు గాక - వేడ్క ననుచుఁ
 బూర్వ కర్మ మవ్విధమునఁ - బ్రోత్సహింప
 నిశ్చయించి వేగక మున్నె - నిద్ర లేచి.

ఆ.వె॥ వెల వెలంది తలఁపు - కులకాంత కల ఫల
 హీన పఱుప విధియు - నెచ్చరింపఁ
 దలఁపు తిరమునీయఁ - దలకొని కోవలుఁ
 డతివతోడ నలరి - యరుగఁ బూనె.

౧౦ దేశ సందర్శనము

మంజరి॥ ఇనుఁడు తూర్పున నుద-యింపక మున్నె
 వేకువ జామున - విఘఁ డస్తమింపఁ
 గనుమబ్బు గలుగ దు-ష్కర్మమ్ము రేప
 తగరు చమరి హంస - తగు చుట్టల వలె
 దరిసి తిరుగు పెను-తాళముల్ గలుగు
 వెద్ద వాకిలి దాఁటి - వెన్నుని గుడిని
 వలఁగొని కడచి గొ-ప్పవి యగు నైదు
 శాఖలు గలిగి ప-చ్చని యాకు లొప్పు
 బోధి వృక్షము నీడ - బుద్ధ దేవుండు
 కరుణ నొసంగు నా-గమము చారణులు
 చదివి యర్థమ్ము వి-శదముగఁ దెలుపు
 నిండ్ర విహారంబు - లేడింటిఁ గడఁచి
 మాంసంబు దినుటలు - మాని సత్యవ్ర
 తము సూని యాసల - తగులంబు వీడి
 శాస్త్రచయంబు లె - స్సగఁ బరికించి

పంచేంద్రియమ్ముల - ప్రకృతు లడంచి
నిత్య స్థితి నెఱుంగు - నియత సద్వృత్తులు
కూడి యున్నట్టి శ్రీ - కోవెలలోన

¹ పరమేష్ఠి పంచకం - బరుదారఁ గూడి

విజయంబు చేసిన - విధి నైదు సంధు

౨౦

లొప్పారఁ గలిసిన - గొప్ప మండపము

నందు పొంబూవుల - నలరు కంకేలి

తరువు నీడను తేరు - తిరునాళ్ళ యందు

నఖిషేక దినముల - యందుఁ జారణులు

రావచ్చు నని ² జగ-ద్వృత్తి తతి కూడి

౨౫

వ్రాసి యుంచిన శిలా-వట్టమునకు న

మోవాక పూర్వక-ముగ వలదిరిగి

పర్వత శిఖరంబు - పైనుండి జాఱు

వెల్లువ వలె నొప్పు - వీదులు కడచి

లోకమ్ము వారలు - రాక పోకలకు

౩౦

నియమించు కొన్నట్లు - నిలుచు వాకిలిని

నడతెంచు జనులతోఁ - గడచియవ్వలనఁ

జోళరాజునకుఁ గు-సుమ సాయకుండు

మాధవ సహితమౌ - మలయ మారుతముఁ

గానుక యీయ మేల్ - సూనముల్ నించు

౩౫

1. పరమేష్ఠి పంచకము :— అర్హులు, సిద్ధులు, ఉపాధ్యాయులు, పుణ్యులు, సాధువులు. 2. జగద్వృత్తి తతి = లోకవ్రతులు. (లోకము కరించి జైనమతమున నున్నవారు).

చెట్ల నీడల తోడఁ - జెలఁగు వసంత
 వనము ప్రక్కను కోట - బయటను చనుచు
 నిరు దరుల వనమ్ము - లేపారు చుండు
 కావేరి తీర సం-గమ ముఖ ద్వార
 మంగవించుచుఁ బశ్చి-మాశను నడచి

 తీర వనమ్ములఁ - దూఱుచుఁ గడచి
 కాద మనెడి యెల్లఁ - గడచని కౌంతి
 స్వామిని వసియించు - పల్లయ తోఁట
 నిలిచి, యవ్వేశఁ ద్రుం-గెన యేమి యనుచు
 శంకింపఁ దగి నట్టి - సన్నవి నడుము

 దిరిసెనఁ బో. ల్మృదు - చరణముల్ నొవ్వ
 నలసి నిట్టూర్చి మృ-దుల వాక్కుతోడ
 దంత కాంతులు పర్వఁ - దన చెట్ట నూని
 మధురా నగర మెంత - మట్టు దూరమ్మొ ?
 యనిన గృహిణీఁ గాంచి - యల్లన నవ్వి
 మన దేశమునకు నా - మడ లయి దాఱు
 కడవ సున్నది యని - కన్నగి తోడఁ
 బల్లెకుఁ జని కౌంతి - పద పద్మములకు
 వ్రాలి కేల్మోడ్ప న - వ్వనితయుఁ గాంచి
 యందమ్ము నాభి జా-త్యము నడవడియు
 నర్హుని యుపదేశ - మది తప్పకుండు
 వ్రత నిష్ఠులరు పాప - పతితులఁ బోలె

నిటు రాగ హేతు వె - య్యది యని యడుగ
నరయఁ ద్రికాలజ్ఞ-లగు మహాత్ములకుఁ
దెలియంగ రాని దే-దియు లేద ధరణి

మధురాపురికిఁ జని - యధిక ధనమ్ము
నార్జింపఁ దలఁచి మే - మరుదెంచినార
మని కోవలుఁడు వల్క - నా కౌంతి యనియె
మధుర కేగుటయె స-మ్మత మగునేని
మృదులాతి మృదులముల్ - మెలఁత పాదములు

ముమ్మొన పలుకు తాల్ - గ్రమ్మిన త్రోవఁ
గడవఁ జాలవు నాడు - కాడుగా నున్న
యొడుదుడుకుల దారిఁ - గడవఁ గడింది
విధి యేమి తలఁచెనో - వేరెఱుంగుదురు
వలదన్న నిలిచెడి - వారును కారు

వేదవాక్యార్థముల్ - విన్న ఫలమ్ము
పొందిన వారలు - పొందికఁ జేయు
ధర్మోపదేశముల్ - తగ విని విన్న
విధముగ నట్లు సే-వింపంగ నెంచి
ద్రవిడ ధారణఁ బొగ-డ్డకు నెక్కినట్టి
మధురకుఁ జన స్థిర-మానస నైతి
నాతోడ రండని - నయమునఁ బలుకు
కౌంతి పదమ్ములు - కై నంటి మ్రొక్కి

తాము వేంచేయు క-తన నీమె కష్ట	
జాలమ్ముఁ దొలఁగింపఁ - జాలినవాఁడ	౮౦
నని కోవలుం డాడ - నక్కొంతి యనియె	
వత్స ! నీవెఱుఁగ వీ - పథ మన్ని చోట్లఁ	
బలు సిలుగులకుఁ దా-వల మగు నిజము	
ఎండ కన్నెఱుఁగని - యీ కోమలాంగిఁ	
దోటలు పెక్కులౌ-త్రోవనే కొంచుఁ	౮౫
బోదమాయన్న, నీ - భూమిని చీల్చు	
కొని పోయి బలిసిన - గెనసుగడ్డలను	
త్రవ్విన గుంటలఁ - దనరి నిండ్లారు	
సంపెంగ పుప్పొడి - చాల కష్టముల	
పాల్సేయు రాలిన - ప్రాత పూవులకు	౯౦
నొదిగి చనెడి వారిఁ - బ్రదిలిన పనస	
పండ్ల రసము జార్చి - పడఁద్రోయఁబడినఁ	
గంటుల పోల్కిఁ డెం-కాయలు మోఁదుఁ	
బనస విత్తులు రాల-పగిది బాధించుఁ	
బొలముల త్రోవలఁ - బోయితిమేని	౯౫
చెంగల్వ కొలఁకుల - జెల్లలఁ దఱిమి	
నీటి కుక్కలు కవ్వు - నెఱ వాలుగలను	
పొలముల గనిమలఁ - బొరలుచుఁ బడెడి	
వెల్లువలను గాంచి - వెఱపొందఁ గలదు	
చెఱకు తోటలఁ గల - చిట్టి తేనె పెర	౧౦౦

లవిసి వెల్లియయి చే-రువ బావి, గలియు
నతి కుతూహలమున - నలరు కోవలుడ :

ఆ నీటి దోసిట - నమరంగఁ బట్టి
దప్పి గొనిన యీమె - త్రావంగ వచ్చు
కలుపు తీసెడి వారు - గనిమల వైచు

౧౦౫

కలువలలోఁ దుమ్మె-దలు రొదనేయు
స్థలమున నలసి పా-దము లుంతుమేని
తోయంబు దుమికెడి - తూములు గలుగు
త్రోవల నత్తలఁ - ద్రొక్కితిమేని

పడు బాధలం గాంచి - భరియింపలేము

౧౧౦

మళ్లుఁ దోటలు లేని - మార్గముల్ లేవు

అట నట నా జాడ - లరసి తొలంగి

నడతురు గా కని - నయమారఁ దెలిపి

కుండికయును పీలి - కుచ్చును జోరె

తాఁగొని ¹యక్షర - దై వమ్ము త్రోవఁ

౧౧౫

దోడగుఁ గా కని - తోకొని నడచె

శని మీనమునఁ జేరి - నను ధూమకేతు

వలరిన శుక్రండు - వలదెసఁ జన్న

పడమటి కొండను - పిడుగులతోడ

వాన కురియఁ గొండ - బండు వస్తువుల

౧౨౦

తోడఁ గడలి పంట-తో నెదుర్కొనెడి
 మొగిని పుగారును - మోది యా తూము
 తలుపుల మీదఁ బొ-రలి పాటుచుండు
 కావేరి క్రొన్నీటి - కరడుల రొదలు
 కపిలె లేతము లాది-గాఁగ నీరెత్తు
 యంత్రముల వలన - నగు పెను రవళి
 వరి మళ్ళలో నెఱ్ఱ - పడ్లును చెఱకు
 నిండిన తలముల - నీరాశయముల
 రాజ హంసములు నా-రణ పక్కిగములు
 కొంగల గమి నీరు-కోళ్లు కార్కోళ్లు
 మునుఁగుడు కోళ్లు న - మున్నగు పెక్కు
 పులుఁగులు పెను పొలి - కలనునఁ బుట్టు
 కోలాహలముఁ బోలెఁ - గూయుచుండుటలు
 దున్నని యడుసునఁ - దూటి పొల్లాడి
 కడుగని యడుసుతోఁ - గన్నుల యెఱుపు
 పరఁగు బట్టెలు మేని-దురదచే వీపు
 రొరసికొనుట వల్లఁ - బురు లాడి గాదె
 లందు వడ్లితర ధా-న్యములతోఁ గలియ
 బలుపు చేతుల కూలి-వాండ్రును నేవ్య
 గాండ్రదలించు వె - క్కనమైన రవళి
 కలువలు మొదలైన - కలుపుల సూడ్చి
 నాటు నాటఁగ తొమ్ము - నను భుజములను

దగిలిన బురదతో-సొగసుగాఁ దోచి
 గండు మీలం బోలు - కన్నులు కొలఁది
 పలుకులు గల కూలి-వారలు త్రావి
 యాడుచు సోలుచుఁ - బాడు పాటలును
 గఱికయుఁ గలువలు - వరివెన్నుఁ గూర్చి
 కట్టు సరులు మడ-కలకుఁ గై నేసి
 నేలను పెకలించు - నెఱవాడు లట్లు
 కేలెత్తి సాఁగిలి - మేలిమి పొగడ
 మడకఁ గట్టిన వారి - మడక పాటలును
 పండి పక్వంబైన - వరి మడి కోసి
 వైచిన యోదెల - వడి నూర్చు వారు
 నూలుచు ధాన్యమ్ముఁ - గూరిచి కుప్ప
 చేసిన వా రట్లు - చేసిన దాని
 తూరు పాఱఁగఁ బట్టు - వారలు కూడి
 'పొలి' యని పాడు పా-టల నినాదములు
 కళ్ళంపు బిచ్చము - గైకొన వచ్చు
 వారలు గావించు - పంబ యుడు క్క
 పటహము మున్నగు-వాని రావములు
 విను చేటి గట్టున - వేడ్కచేఁ జింత
 పడక క్రమమ్ముగాఁ - గడచి యవ్వలన
 చోళుని విజయంపు - మేలిమి తోడ

అందియకత

మబ్బులఁ గలిగించు - మంటల తోడి
యజ్ఞశాలలఁ జేయు - నాహుతి వలన

౧౬౫

గంధ ధూమము మేడ-లం దెల్లఁ గప్ప
మొగులు మేయు గిరుల - మొగిఁ గానవచ్చు
విప్రుల మంగళ - విధు లొప్పు నిండ్లు
కావేరి బిడలు బి-కారి చుట్టములు
ప్రభువుల విజయమ్ము - వ్యవసాయ మంద

౧౭౦

కలిగించు చున్నట్టి - కాపుల చెఱకు
గానుగ ప్రొవుల పొ-గల చేతఁ జూరి
మొగులు మేయు గిరుల - మొగిఁ గానవచ్చు
ప్రాతయూ శ్శట నటఁ - బరికించు చొక్క
దినమున కామడ-యును దాట లేక

౧౭౫

నిలిచి నిలిచి పోవు - నెఱి నొక్కనాడు
ఏటిని మఱిగించి - యెసఁగు శ్రీరంగ
మందసామాన్యమై - యడరిన వెదురు
ముండ్ల కంచీయ గల్గి - పొలుపారు తోట
యందు వేల్పులు వసిం-పం దగి పుష్ప

౧౮౦

గంధాధ్య మైన పు-గారును వదలి
లోక వ్రతులు చేరి - లోకుల కొఱకు
నర్హతుఁ డొనరించు - నతిశయ త్రయము¹

1. అతిశయత్రయము :— సహజాతిశయము. కర్మక్షయాతిశయము.
కాతిశయము.

ధర్మ పద్ధతులు బోధన సేయుచుండు
తలమున కేగి వారల పాదములకుఁ

౧౮౫

గాంతితో వారలు - కైమోడ్చి బంధ
ములు తెగుఁగా కని - మ్రొక్కిన యంత
నొక చారణుఁడు వార - లొగి వచ్చు రాక
యెఱిగిన వాఁ డయ్యు - నేకట వెగటు
నీఁగిన వాఁడౌట - నెగసి చింతిలక

౧౯౦

కౌంతితో నిట్లు ప-ల్కంగఁ దొడంగె
దుర్విధి కుడిపెడి - దుష్ఫలంబులను
సత్కేత్రమందు బీ-జంబులఁ బోలి
సత్కర్మము లొసంగు - సత్ఫలమ్ములను
తప్పింప నెవరికిఁ - దరము గాదమ్మ !

౧౯౫

బలుగాలి బయలి దీ-పమ్మును పోలె
నశియించుఁ గాని ప్రా-ణములు తిరములె !
ధార్మికుండును ధర్మ-తత్త్వ పారఁగుఁడు
సర్వహితుండు ని-శ్చలుఁడు విజ్ఞాని
ధర్మండు సిద్ధుండు - ధర్మమూలుండు

౨౦౦

అరయ ద్రికాలజ్ఞుఁ - డఖిలనాయకుఁడు
పండితుండును భగ-వానుండు పావ
నుఁడు పురాణుఁ డకోప-నుండు సంపన్నుఁ
డధి గుణవ్రతుఁడు మో-క్షధి నాయకుఁడు
పరుఁడు పరంజ్యోతి - పరతత్త్వయుతుఁడు

౨౦౫

. గుణవ్రతము, దిగ్విజయము, దేశవ్రతము అను మూఁడును గల వాఁ
వతుఁడు.

ప్రథిత సాత్త్వికుఁడు చా-రణుఁడు కారణుఁడు
 ఉన్నతుండును సిద్ధుఁ - డున్నతోన్నతుఁడు
 సర్వాత్ముఁ డాచార్యుఁ - డుర్వీడ్య గుణుఁడు
 సంపూర్ణ సద్గుణి - సంపూర్ణ యశుఁడు
 శంకరుఁ డీశుండు - చతురాననుండు

అం.

¹ అంగాగమమ్ము లొ-సంగిన వాఁడు
 జ్యోతి స్వయంభువు - జ్యోతిరూపుఁడును
 సృష్టికర్త యభవుఁ - ² డష్టగుణుండు
 అనఘుఁ డాఢ్యుఁడు సనా-తనుఁడు దివ్యుండు
 వేదాది యాగమ-వేద్యుఁడౌ సతని

అం.

శరణు చొరక లేదు - నరులకు జన్మ
 కారావిముక్తి ని-క్కము కాంచు మనుచుఁ
 జారణ నాయకుఁ - డారంగఁ బలుక
 విని తపస్విని కౌంతి - వినతిమైఁ గేలు
 శిరమునఁ జేర్చి నా - చెవులు ³ మూఁడడఁచు

అం.

1. అంగాగమములు ౧౨. ఆచారాంగము, సూత్రకృతాంగము, స్థానాంగము, సమవాయాంగము, వ్యాఖ్యా ప్రజ్ఞాపత్యాంగము, జ్ఞాతృకథాంగము, ఉపాసకాధ్యయనాంగము, అంతఃకృత దశాంగము, అనుత్తరోపపాదిక దశాంగము, ప్రశ్నవ్యాకరణాంగము, విపాకసూత్రాంగము, దృష్టివాదాంగము. 2. అష్టగుణములు :- స్వతంత్రత్వము, విశుద్ధదేహము, నిరామయాత్మ, సర్వజ్ఞత్వము, అనాదిబోధము, అలుప్తశక్తి, అనంతశక్తి, తృప్తి అనిశైవాగమము; అనంతజ్ఞాన స్వరూప పీఠ్యప్రేమ నామరహిత గోత్రరహిత ఆయామరహిత అవినాశ స్వభావములని అర్హతమతము. 3. కామ క్రోధ మోహములు.

విమలుడు దయసేయు - విజ్ఞానదాయ
కములగు ధర్మ వా-క్యములకుఁ దక్కఁ
దక్కు నిరర్థక-తతి విచ్చి వినవు
నా నాల్గు మార జి-న్నాయకు పేయి
నెసేమిది పేరుల - నీటువో విడిచి

యన్యంబు నొడువఁ బో - దప్పు జితాక్షు
నంఘ్రియుగ్మము దక్క - నరయవు కనులు
నెఱియుఁ గృపయు లోన - నిండిన యతని
యూడెంబునకుఁ దక్క - నొల్లదు మేను
అర్హోపదేశకుఁ-డైన సర్వజ్ఞఁ

నకుఁ దక్క మొగుడదు - నా కేలుదోయి
పూలపై నడచిన - పూత పాదములఁ
గాని కౌఁగిలి గొనఁ - గడఁగదు శిరము
అమిత కృపామయుఁ - డనుకంప నొసఁగు
నాగమమునఁ దక్క - నానదు మనము

అని పక్కు కౌంతి వా-క్యము లాలకించి
చారణుల్ మనమున - సంతస మంది
యాసనంబుల నుండి - యరుదుగ నొక్క
మూరెడు లేచి యో - ముదిత ! నీ జన్మ
బంధముల్ తెగుఁగాక - వడి నని యెగసి

విసువీధిఁ జనుచున్న - గని కేలు మోడ్చి
కౌంతియు బంధమో-క్షం బగుఁ గాక

యని మ్రొక్కి కలమెక్కి - వన తీరమైన
కావేరి దాటుచు - గోవలు తోడఁ
గన్నగి తోడను - గలిసి పవిత్ర

౨౪౫

దేవాలయం బున్న - తీరమ్ము చేరి
యొక తోట లోపల - నుండంగ నటకు
స్వైరిణి యొకతతో - వాచాలుడైన
విటుఁ డేగుదెంచి య-వ్విమల మానసుల
రతి మన్మథుల వలె - రాజిల్లు వారిఁ

౨౫౦

దెలియంగ నుపవాస-ములఁ గ్రుస్సి యున్న
జనని ! మీ తోడ వచ్చిన వీర లెవ్వ
రన, వీరు నా బిడ్డ - లనుపమ గుణులు
మనుజ దేహులు వారు - మార్గంబు నడచి
యలసిన వారు వా-రలఁ జేరవలదు

౨౫౫

తరలుఁ డనఁగ వారు - తరలక నవ్వి
శాస్త్రజ్ఞులరు మీరు - సందియం బొండు
కల దేకగర్భ జా-తులు తమలోన
జంపతు లగుటయు - జగతిని గలదె ?
యను చెడు మాటలు - వినలేక చెవులఁ

౨౬౦

గరములతో మూసి - కన్నగి వడఁక,
వీరు నా బిడ్డలఁ - గేరిరి గానఁ
గానల నక్కలై - కడగండ్లు పడుచుఁ
గడతురు గాకని - కౌంతి శపింప
నా నీచు లా క్షణ-మంద వంచకము

౨౬౫

లగు చూశవెట్టఁ గ-న్నగి కాంచి జంకి
యవివేకు లెఱుఁగక - యాడిన వానిఁ
దద్జులు క్షమియింపఁ - దగుదురు వీరి
శాప ముక్తిని కటా-క్షము తోడఁ దెల్పుఁ
డని వేడఁ గొంతియు - ననుకంప దోఁప

౨౭౦

వీర లురైయూరి - వెలుపలి కోట
కావలి వనమునఁ - గడగండ్లు పడుచుఁ
బండ్రెండు నెలలుండు - పదపడి శాప
ముక్తిఁ గాంతురనుచు - మోదమ్ము మీఱఁ
గన్నగిఁ గోవలుఁ - గడఁకఁ దోడుకొని

౨౭౫

యొక కోడి యేనుతో - నొగి పోరుచేసి
గెలుపొందు కతన నా - స్థలమునఁ గోడి
రూపున వెలయించి - రూఢిగఁ గోడి
యూరను పేరుంచు - నూరికిఁ జనియె.

॥ కిరీటాధిపతులు మువ్వరలోఁ చోళరాజవంశీయులు ధర్మము
వీర్యము రక్షణము నగరవై భవము ఉత్సవసమ్మద్ధి వేల్పుల
రాక పౌరులు ధాన్య సమ్మద్ధి కావేరి ప్రవాహము రంగము
ఆటలు పాటలు నటనభేదములు భారతివృత్తి అన్యూపదే
శము విరహోద్దీపకము వీణాభేదములు మధ్యమాది గాంధా
రాంత శ్రుతులు చకోటములు చలటాటు రాగ గీత భేద

మ్ములు జానపద గేయములు గ్రామపద్ధతి యను
 మొదలుగ నితరవస్తుసమృద్ధిచే నసాధారణ మహిమ
 నియ్యది పుగారు కాండము.

తే॥ కడలి పరిఖగాఁ గలుగు నీ - పుడమి కొక్క-
 మెడను పతకంబుగా రహిం-చెడి పుగారు
 ఉదయవేళ నుదితుఁడగు - నుదజహితుఁడు
 సందె చంద్రుని వలె సుఖ-మందుఁ గాత.

౨. మ ధు రా కౌ ం డ ము

౧౧. అటవీ దర్శనము

మంజరి ॥ మువ్వరు చంద్రుల - ముడిచిన కరణి
 నడరి యంగగు ¹మూడు - గొడుగుల క్రింద
 నినకాంతి కంటెను - తనరి పుష్పించి
 మాలికలుగ వ్రేలు - పూలతో నొప్పు
 కంకేలి క్రింద సం-గతి నెలకొన్న
 యాదిదేవుండగు - నర్హుఁ బూజించి
 నిష్కండు పల్లియ - నెలవుగాఁ గొనుచు
 మునులున్న తోటలో - మున్ను చారణులు
 తెలిపిన ధర్మముల్ - తెఱఁగుగాఁ దెలిపి
 నాడట నిల్చి మ-ర్నాడు దక్షిణము
 సన నెంచి వేకువ-జామున లేచి
 నడచి భానుడు తూర్పు-నం దోచుసరికిఁ
 బొలములు కొలఁకులు - పొలిచి లేజెట్ల
 వసమునఁ గల మండ-పమ్మునఁ జేరి
 రాజరాజైన మా - ప్రభుడు సుఖించు
 నాకల్ప మీలోక - మరసి రక్షింపఁ
 బ్రభులకుఁ దనమేల్మి - పదమునఁ దెలిపి

1. మూడు గొడుగులు:— (ముక్కు-దై) చంద్రాదిత్యము, నిత్యవినోదము, సకలభూషణము.

- ¹ పూర్వవైరము నోర్వఁ - బోక కుమారి
గిరి నబ్ధి వేష్టించి - పరపుట కతన
వడదెస గంగను - వడఁకు గుబ్బలిని ౨౦
గెలిచిన రాజు సు-ఖించును గాక
చంద్రుని వంశమ్ము - జానుగ వెలుఁగ
నింద్రుఁ డొసంగిన - యిండు హారమ్ము
సురియఁ దాల్చిన తేఁడు - సుఖియిండుఁ గాక
మన యింద్రు నెత్తి మొ-ట్టిన వాఁడు గాన ౨౫
నిట నిల్వరాదని - యేగు వర్షమును
వలసిన యంత దై - వాఱంగఁ గురిసి
పంట పండించిన - ప్రభుఁడు సుఖించు
నని పాండునకు విజ-యమ్ములు పలుకు
చరుదెంచు విప్రు న-యంబారఁ గాంచి ౩౦
యూరేది యిటకు రాఁ - గారణమేమి ?
యని యర్థిఁ గోవలుఁ - డడుగ న విప్రుఁ
డిట్లని పలికె నో-యీ పుణ్యపురుష !
మబ్బులొలయు పైఁడి - మలయందు శేష
తల్పంబు మీదఁ బ-ద్మావజ్ఞఁ డగుచుఁ ౩౫
గావేరి దీవిని - ఘనులు నుతింప
వేంచేయు శ్రీపతి - వేసంబు తీరు

1. పూర్వమొక పాండుఁడు తన శక్త్యాయుధముచే సముద్రసీరము
ప నావైరము మదినుంచుకొని సంద్రము పాండుదేశమందు కొంతభాగ
ముంచి వైచినదని పూర్వ గాథ.

వృషభాచలమ్మున - నిరుపక్కియలను
 చంద్ర సూర్యు లలరు - స్థలమున మెలుపు
 వలువగా నింద్ర చా-పము ధరియించి
 నిలిచిన కారు మొ-గులు వలె నొప్పి
 శంఖ చక్రములు హ-స్తమున ధరించి
 యురమునఁ గొస్తుభం - బొప్పగా వెలుఁగఁ
 గనక చేలము తోడఁ - గమల నేత్రుండు
 నేత్ర పర్వంబుగా - నిలిచిన తీరు

కాన్పింపు మనుచు నా - కన్ను లుల్లమును
 పీడింప నైఁవక - వెడలి వచ్చితిని
 పడమటి కొండల - ప్రక్క మాంగాడు
 మాయూరు పాండుని - మహిమమ్ము దేశ
 సంపద కన్నులు - చల్లన గాఁగఁ

గాంచితిఁ గాన దీ-వించితి నిట్లు
 వినుఁ డిది నా రాక - యని విప్రుఁ డాడ
 మధురకుఁ జన మంచి - మార్గమ్ము తెలుపుఁ
 డని కోవలుం డన - నాతఁ డిట్లనియె
 దక్షిణౌ మంత్రులఁ - దగఁ గొనకుండు

రాజు పాలనచే న-రాజక మైన
 ధరణీకై వడిని మా-ధవుఁ డను మంత్రి
 తోడ వేఁడి వెలుంగు - తేఁడు మార్పడుచు

అందియకత

- చల్లని భూముల - స త్వభావంబు
చెడ మరు భూమిగాఁ - జేయుచు నుండు ౬౦
- పట్టునఁ జెలువతో - బయలు దేఱితిరి
రాలు రప్పలు నెక్క - రాని గుట్టలును
గట్టులు మిట్టలు - గలిగి దుర్గమము
గా నున్న యీ త్రోవఁ - గడచి చనంగ
నటఁ గొడుంబాళూరి - కవ్వల నుండు ౬౫
- గుంట గట్టును చేరఁ - గొండ విల్కాని
శూలాగ్రముం బోలెఁ - జీలి ముత్త్రోవ
పొడకట్టు నందలి - కుడిత్రోవఁ బోవ
విరిసిన తలగల - వెల్ల కడిమియు
కాఁగిన తలగల - కాసు మామిడియు ౭౦
- నెండిన వెదుకులు - నెండిన పొదలు
మాడి నల్లన యయి - వేడియా చోట్లు
దప్పి నల్లాడుచు - దుప్పలు లేళ్ళు
తిరుగాడు నడవి వేఁటరుల పల్లియకుఁ
బ్రక్క త్రోవయుఁ గల్గుఁ - బై దాటి చన్నఁ ౭౫
- బర్వత ప్రాంతాలఁ - బండెడి వరియు
ముదిరి పక్వం బయి - పొలుపారు చెఱకు
తలలు వ్రాలుచు వెన్ను - గల కొఱ్ఱ చేలు
పసుపును వెల్లులి - పండు పొలములు
ఆకుదోటలు పోక - లరటి పెంకాయ ౮౦

పనస మామిడి తోట - లనువుగాఁ గలుగు

పాండ్యుని చిఱుమల - పడయంగ వచ్చు

దాని కెడమ ప్రక్క - దరలిన మధుర

చేరంగ వచ్చు నా - దారిఁ బోరేని

ఎడమ త్రోవను పోవ - నెసరేఁగి తేంట్లు

౮౫

పాడు కొలంకులు - పంట పొలములు

చల్లని తోటల - జ్ఞానైన త్రోవ

దాటి యడవి త్రోవ - దాట నశఘరి

వసియించు తిరుమల - ససిఁ జేరుఁ డచట

వీత మోహమ్మగు - బిల మొండు కలదు

౯౦

వేలుపుల్ వినుతించు - వింతలు గలుగు

శరవణ మన భవ-హరణ మనంగ

నిష్ట సిద్ధి యనఁగ - నెసఁగు తీర్థములు

గలవందు తొలిదాన - జలమాడ నిండ్రు

వ్యాకరణ జ్ఞాన - మలవడును భవ

౯౫

హరిణి యందాడ - నపురూప మైన

పూర్వ జన్మ జ్ఞాన-ముం బొందు వారు

ఇష్టసిద్ధి మునుంగ - నిష్టసిద్ధి యగు

ఆ కొండపై విజ-యము చేసియుండు

భగవంతుఁ బూజించి - తగ మది నతని

౧౦౦

చరణమ్ము లుంచి యా - ధరణీ ధరమ్ము

ముమ్మాటు వలగొన్న - భువి చీలినట్టు

లగపడు లోఁతైన - యందె పే రేటి
 గట్టున నొక గోఁగు-చెట్టు క్రీనీడ
 నైదు నల్లని జడ - లుల్లసిల్లంగ
 విరిలతఁ బోలిన - మరులు కన్నియను
 కననగు నది మిమ్ముఁ - గని యిట్లు పలుకు
 “ నీమేన మఱుమేన - నెసఁగు సుఖములు
 శాశ్వత సుఖ మబ్బు - చందంబు చెప్పుడ
 చెప్పిన నీకొండ-చేరువ భూమిఁ
 జేరి మీయానతిఁ - జేయుదుఁ బనులు
 బిలము వాకిలి దీసి - తెలుపుదు త్రోవ
 నను వరోత్తమ యని - జనులు వచింతు ”
 తత్ప్రశ్నములకు ను-త్తర మీయ నామె
 తలుపు తెఱచి చూపు - దారిని పోవఁ
 బొడవగు ద్వారంబు - లెడనెడ నుండు
 వాని దాఁటిన జంట-వాకిలి గలదు
 అట వేలుపులు వ్రాయ - నమరిన ప్రతిమ
 వంటి చెలువ యోర్తు - వచ్చి నిల్చుండి
 తుదిలేని సౌఖ్యమ్ము - ముదమున నాకు
 వాక్రువ్వ మీరలు - వలచిన కీర్తి
 ధర్మమ్ము ముక్తి నం-దం గలవారు
 మీకు నే నొక కీడు - మేకొన కుండఁ

జేరఁ దలఁచు చోటఁ - జేరెచ్చెడు దాన
 నని పల్కుఁ జనువార - లనువగు సుత్త
 రం బీయ మూఁడు తీర్థములకుఁ ద్రోవఁ
 జూపి మరలు నంత - సొరిదిఁ బంచాక్ష
 రీ మంత్ర మష్టాక్ష-రీ మంత్రరాజ
 మేక చిత్తతఁ జ-పియించి యమ్మాట
 వలచు తీర్థమ్మున - జలమాడి రేని
 తాపసులకును పొం-దఁగరాని ఫలము
 లభియించు నిజ మవ్వ-లన్ మల మీఁది
 మాధవు పాద ప-ద్మమ్ముల నెడఁదఁ
 దత్పర మతి నిల్పఁ - దద్ధ్వజస్తంభ
 మరయఁ గానఁగనగు - నరసినయంత
 భవ పాశములు పటా-పంచలై పోవు
 నట్టి మహానంద - మంది యామీఁద
 మధురాపురము చేరు - మదితోడఁ బొండు
 కనుల పండువు గాఁగఁ - గానంగవచ్చు
 బిల మహిమం బిది - తెలియఁ జెప్పితిని
 ఈరెండు త్రోవల - నేగర యేని
 తక్కిన యది మంచి - దారి యందందు
 పూల తోటలు గల - యూకులు గలవు
 నడుమ నడుమఁ గల - యడవులఁ గడచి
 నడచుచో నా త్రోవ - నిడుమలు కూర్చు

దేవత యుండు నా - దేవత మంచి
 యాకారమునఁ దోఁచి - యాటంక పఱచు
 దానిని మీరలు - తప్పించుకొన్న
 మధురకుఁ జను మూఁడు - మార్గముల్ చేరుఁ
 జనుఁ డేనును త్రివిక్ర-ముని పదమ్ములను
 కొలుచు నభీష్టంబు - గలవాఁడఁ గానఁ
 బనివినియెద నని - పల్కు విప్రునకు
 గొంతి యిట్లను సార్థ-క వ్యాహృతులను
 సచ్చీలవర్తనా-సక్తి నొప్పారు
 వేద విద్వర ! విను - బిలమును కాంచు
 కాంక్ష మాయెడ లేదు - కల్పంబు గలుగు
 నిండ్రు వ్యాకరణమ్ము - నిమ్ముగ నుగతు
 నాగమంబులఁ గాన-నగుఁ గానఁ బుణ్య
 శరవణ స్నాన కాం-క్షను చేయ మేము
 చనిన జన్మమునఁ జే-సిన కర్మఫలము
 కనిన జన్మమ్మునఁ - గాంచుట లేదె !
 భవతారణిని ముగ్ధ - బనియేల మాకు ?
 సత్యంబు తప్పక - సకల జీవులను
 కాచువారికిఁ బొందఁ - గాని యర్థమ్ము
 లిల లేవు గావున - నిష్టసిద్ధియును
 నేవింపఁ పబలేదు - శ్రీ మీఱ నీవు
 ప్రేమించు దైవమ్ము - వీక్షింపఁ బొమ్ము

మేము దూరపు దారి - మేకొని చనుదు
 మని పంపి యిరువురఁ - గొని త్రోవఁ జనుచు
 శ్రమ చెంద నిలుచుచు - శ్రమఁ దీర్చికొనుచుఁ ౧౭౦
 జని చని ముత్రోవఁ - గని నడుదారిఁ
 బయనింప యత్నించు-పట్టునఁ బ్రక్క-
 త్రోవను చని కొంత - దూరమ్ము నందు
 గల కొలనిం గని - జలములఁ ద్రావఁ
 గోరి రేవున నుండు - కోవలు కడకు ౧౭౫
 దారి దయ్యము వల - తలకొన వచ్చి
 మాధవిం గామించు - మాడ్కి నితండు
 వలచు ననుచు నెంచి - వాసంతమాల
 యురువునఁ గనఁబడి - యులియు పూఁగొమ్మ
 పగిది నాకోవలుఁ - పదముల కెరఁగి ౧౮౦
 కన్నీరు కార్చుచుఁ - గడఁక నిట్లనియె
 మాలికలో వ్రాయు - మాటలయందు
 పొరపాటు లేదు నీ - పోడిమి వలనఁ
 బలికిన పలుకులఁ - గలదు కాఁబోలుఁ
 గావున నతఁడు కి-న్కను పూనినాఁడు ౧౮౫
 అనుచు వికలచిత్త-యై తపియించు
 చున్నది మాధవి - యురు దయాకలిత !
 తాపసులై న వి-ద్వద్వరులై న

విజ్ఞానులై న వి-వేకులె యైన
 మనసు నొప్పించుట - చన దండ్రు కాదె
 వదనమ్ము చూడ కొ-ప్పరికించు కతన
 మాధవి వెలయాండ్ర - మనుగడ సీచ
 మని బాష్పములు కార్చి - తన కేల మెడను
 ధరియించి యున్న ము-త్యాల హారమ్ము
 వడి దీసి పాఱంగ - వైచి నిర్వేద
 మంది నన్నును వీడి-నది గాన మీరు
 మధుర కేగుట దారి - మనుజుల వలన
 విని సాతుతో వచ్చి - వెతఁ గుందుచుంటి
 నేమని యుత్తర-మిత్తువో యనుడు
 మరులు దేవత వన-మధ్యంబు నందు
 కలదని విప్రుండు - తెలిపెను గాన
 వంచనా భంజక - వరమంత్ర మహిమఁ
 గల రూపెఱింగెదఁ - గాకని మంత్ర
 మర్థి జపింప న-య్యది దుర్గ దేవ
 తాక మగుట మిట్టి - తలఁకి దద్దటిలి
 యీ వనచారిణి - నేనౌట భ్రాంతి
 గలిగించితిని దీనిఁ - గొంతికి సతికిఁ
 దెలుపకు మని వేఁడి - దిచ్చుమోమయ్యె
 నవలఁ దామర దొన్ని-యను శీతజలము

తెచ్చి కన్నగి దగ - దీర్చె నతండు ౨౧౦

ఎండ హెచ్చుడుఁ ద్రోవ - నరుగుట కష్ట
మని యెంచి మువ్వరు - నటఁ గురవకము
గోఁగును మరువమ్ము - వేఁగియుఁ బూచి
యున్న చల్లని త్రోవ - నొగి నేగు వారి
ధనము దోఁచుచు వర్ష-మునఁ బండు పంట ౨౧౫

కలుగమి వింటిచేఁ - గలిగెడి కృషిని
చేయు బోయలు యముఁ - జెనయు బలమ్ము
చేఁ బోవ విజయమ్ము - చేపడఁ జేసి
ప్రతిగాఁగఁ బొరుష-బలిఁ బ్రతీక్షించు
చుండు నెత్తిని కన్ను - లొప్పారు కుమరి ౨౨౦

వేల్పులు వినుతించు - విమల విగ్రహము
గల యాలయమ్మును - గని యందు దిగిరి.

౧౩. వేటరుల యాటపాటలు

వేవెల్గు గాటంపు - వేడిమి వలనఁ
గన్నగి మిక్కిలి - గాసిలి యడుగు
లెఱవారఁగఁ బొక్కు - లెగయంగ నిడుపు
టూర్పులు పుచ్చుచు - నుండంగఁ గాంచి
దుర్గాలయంబునఁ - దూఱి యందొక్క

ప్రక్క నెవ్వరెఱుగ-రాక యున్నంత
 టోయలపల్లెలో - బూర్వంపు టప్పు
 నడుగంగ శాలిని - యను నొక్క వదర
 వచ్చి వేటరు తెద-వడి యంజి చూడ
 దేవతావేశ మం-ది కరమ్ము తెత్తి

వెండ్రుకలు విదిర్చి - వెన మెడ త్రిప్పి
 యడుగులు విదలించు - చాడుచు నిలిచి
 యూరి వా రొక్కచో - జేరి భుజించు
 రచ్చ కొట్టము చేరి - ప్రామొక్కుబళ్ళు
 చెల్లింపకుంటచే - జెలువుగఁ బగఱ

యూరఁ బసుల మంద - రొగి వృద్ధి నొందె
 మీ హుటములు మేర - మీఱి పాడఱియె
 నది గాక మీకు స్వా-మ్యంబై న త్రోవ
 దోపిడితనమును - దొరకుట లేదు

పొసఁగ ధార్మికులకు - బుట్టిన వారి
 వలె బారుషము లేక - వడిఁ గ్రుస్సినారు
 బిచ్చంపు బ్రదుకు మీ - యిచ్చ నెంచితిరా ?
 జింక తత్తడి వేల్పు - చేయిచ్చి యొసఁగు
 గెలుపునకుం బ్రతి-ఫలముగా జీవ
 బలి భుజించినఁ గాక - యలరి మీ విండ్ల
 కింక మీద విజయమ్ము - నీయంగ రాదు
 త్రోవ దోపిడి చేసి - తూలంగఁ ద్రావి

వర్ధిల్లు జీవిక - వాంచింతురేని
 మ్రొక్కుబడుల యప్పు - మొదటఁ జెల్లింపుఁ
 డని పల్క విని బోయ - లది సమ్మతించి
 తలఁచిన పగవారి - తలలు ఖండించి
 పొగడొందుటలు గాక - పొనుఁగుపాటేల ?
 యని యుత్సహించి గెల్పందిచ్చు కుమరిఁ
 బావ పిల్లయురువు - బంగారు పేరు
 చే జడ పొడవుగాఁ - జేరిచి చుట్టి
 తోటలపైరుల - దొమ్మాడు చేయు
 పందికొమ్మలఁ జంద్ర-వంకల వంటి
 బలు కోటలుగ నుంచి - పులినోరు చీల్చి
 వాని పండ్లను లాగి - వరుసగాఁ గూర్చు
 తాళిబొట్టుల పేరు - తగిలించి మెడను
 రశనగా పులితోలు - రాజిల్లఁ జేసి
 నెలవిల్లు చే నుంచి - జింక వాహనము
 పైఁ జేర్చి మదనుని - ప్రతిమయుఁ జిల్క
 యడవి కోడి నెమలి - యాట బంతియును
 పొసఁగించి స్తుతియించి - పూవులు చల్లి
 వన్నియ కలపంబు - బంగరు పొడియుఁ
 జందనగంధమ్ము - గందవొడియును
 నువ్వుల యుండలు - క్రొవ్వు టన్నంబు

బండరు పొడి ధూప - పాత్రమ్ము మొదలు
గాఁగల వస్తువుల్ - గైకొని వరుసఁ

౫౦

బడుచులు నిలువంగఁ - దుడుములు తమ్ము
టమ్ములు చిన్నముల్ - కొమ్ములు పిల్లఁ
గ్రోవులు పంబలు - మ్రోఁగంగ నెదుట
బలిపీఠమునకును - వాహనమునకుఁ

గుమరికిఁ బూజలు - కొమరుగాఁ జేసి

౫౫

వినుతించి యాడిరి - వేడ్క వేటరులు
ననఁబోణియైన క-న్నగిని గాన్పించి
కొడగుదేశపు లక్ష్మి - పడమటి కొండ
రాణియౌ ద్రవిడ వి-గ్రహము జనమ్ము
సలిపిన సత్తప-స్సార మీలోక

౬౦

మునకు నిర్మల మణి - నెనయు స్త్రీరత్న
మనుచు శాలిని దేవ-తావేశమంది

పలికి పూజలఁ దృప్తి - పడితి నంచాడ
విన్న కన్నగి యీమె - విభ్రాంత యగుచుఁ
బలుకు పలుకు లని - ప్రాణేశు వెనుకఁ

౬౫

జేరి యలఁతి నవ్వు - చెలఁగంగ నిలిచె.
చంద్రవంక ధరించు - జడముడి తెప్ప
లార్ప కుటీమి చూచు - నక్షలు నంజు
మ్రుంగి నల్లనయైన - మెడ పాఁప పేరు
మేరువు విలు చను - మిట్టల పైని

౭౦

పాఠ కచ్చియ కేల - వాడి శూలమ్ము
కరి తోలు కప్పు సిం-గవుఁ దోలు రశన
గలది యందియ వీర - కటకమ్ము నెడమ
కుడికాళ్ళఁ గలది యె-ప్పుడు విజయమ్ము
కార్య సాఫల్యమ్ము - గలకత్తి కేలఁ

౭౫

గలయది మేనును - తలయును వేటు
తెఱఁగులుగ బలిష్ఠ - దీర్ఘ వాహువుల
దున్న యసుర తలఁ - ద్రొక్కి నిల్చినది
కొమారి నీలిని - గౌరి సంపూజ్య
శూలిని వెన్నుని - సోదరి కాళి

౮౦

సంపత్ప్రదాత్రి యీ-శ్వరి కలా కుశల
తోచిన రూపమ్ము - దొడ్డది యనుచుఁ
గన్నవారలు పల్కఁ - గరుణ చూపినది.

|| కలవు పొన్నల గున్నలు - గన్నెరులును
తావి క్రోవులు మావులు - క్రేవఁ గలవు
ఆరెలుం గల్లు చందన - మారఁ గల్లు
భర్గు సామేని నేలెడి - దుర్గ యెదుట.

౧

వేగు లపరంజిఁ బోలిన - విరులఁ జిందుఁ
దొగరు పూల తేకులను బూ-రుగులు చిందుఁ
బేలలం బోలెఁ గానుగు - విరులు చిందు
భర్గు సామేను నేలెడి - దుర్గ యెదుట.

౨

తే || పూచె గోగులు వేగులు - పొన్నచెట్లు
 వీచె జల్లని మెల్లని - విరుల గాలి
 పాడె గొండ్లికి బెండ్లికి - భ్రమర పంక్తి
 భర్గు సామేని నేడెడి - దుర్గ యెదుట.

అంబ నగలను తాను నె-య్యమునఁ దాల్చి
 నెంత తప మాచరించెనో - యీ కుమారి
 యీమె పుట్టిన వంశాన - నెసక మెసఁగఁ
 బుట్టు వేటరుల కులమ్మె - పొలుపు గాంచె.

దేవి యాభరణమ్ము లొం-దిన కుమారి
 ఎట్టి తపమాచరించెనో - యెఱుఁగరాదు
 ఈమె పుట్టిన వంశాన - నెసక మెసఁగఁ
 గలిగినట్టి వేటరుల యీ - కులమె కులము.

పవన జవనముగల జింక - వాహనముగఁ
 గొనిన దుర్గ సౌందర్య మం-దిన కుమారి
 నలుపు తపమెట్టిదియో యీమె - జననమంది
 వెలసి నట్టి వేటగిరుల - కులమె కులము.

ఏన్గు తోల్గప్పి పులితోలు - నెసఁగఁ జుట్టి
 కారు దున్నపై నిల్చితి - కడఁకఁ జూడ
 వేదశీర్షార్థమై సురల్-వినుతి సేయ
 జ్ఞానసారమై నిత్యమై - చనెద వేల ?

కత్తిఁ దాల్చి హరిణి నెక్కి - కడఁక మహిషుఁ
 దెరలఁ జంపి నిల్చు విట మూ-ర్తిత్రయమ్ము
 హృదయ కమల సదన వయి - యెసఁగుచుండు
 జ్యోతి రూపమ్ముతో గుణా-తీత వగుచు.

తే॥ శంఖ చక్రముల్ కర పంక-జముల వెలుగ
సింగమెక్కి నిల్చితి విట - గంగఁ దాల్చు
శంభు నర్థ దేహమ్మున - శ్యామలాంగి
వగుచు వేదవినుతి గొందు - వమ్మ ! దుర్గ !

జేల పూవులు తులసి గూ-రిచిన పూల
మాల భుజములఁ దాల్చి కు-మారి వగుచు
వేల్పులకు గెల్పు గూర్పఁ దొ-ల్వేల్పు లోడ
నాడు మరగాలి యాట యిం - దాడఁ దగును.

పసిఁడి యందెలు వలయముల్ - రశన మొరయఁ
గఱకు టసురలు నశియింపఁ - గత్తిఁ బూని
యేచి మరగాళ్ళతో నటి-యింప సురలు
పొగడి చల్లు పూవులు వాన-వోలెఁ గురియు.

బెట్టిదుండగు సీరూరి - వీరుఁ డరుల
పసుల మందఁ గైకొనఁ బోవు - పట్టునందు
భార్గవియుఁ బోవ నిచ్చింపఁ - బగఱయూర
నడవి నల్లంజి వారికిఁ - జెడుగుఁ దెలుపు.

మునుపు టప్పు నీయక కల్లు - పోయ ననుచు
గొండ్ల దనఁ దన వెంబడి - గ్రద్ద లరుగఁ
బగఱ యాల మందలఁ బట్ట - బయలుదేలు
వీరు వెంబడి దేవియు - వింట నరుగు.

ఆ.వె॥ మావి చాయదాన ! - యీవానిఁ జూడుమా
వారి వేట ఫలము - పసులమంద
కొలుచునట్టి వైణి-కుడు తమ్మటీడు ము
న్నైన వారి యింట - నార నొప్పె.

వి॥ మందహాసవదన : - మంద వారేడ్వంగ
నాక్రమించుకొనిన - యాలమంద
లివ్వి కల్లు నమ్ము - నింతి నిమిత్తకు
నింట నిండి యుండె - నిచ్చఁ గనుము.

౧౫

పగఱ యూరె యేడ్వ - వారి జయించి తె
చ్చినవి యివ్వి వికచ - వనజనేత్ర :
ప్రల్లదులును ముసలి-వారలు నగు వీరి
యెదుట నిండి యుండె - నిచ్చఁ గనుము.

౧౬

వాలఖిల్య మునుల - వేలుపుల యిడుమ
లడఁచు పదములకు జో - హారు లమ్మ :
వేటరులకు గెలుపు - వేడ్క నొసంగితి
ప్రతి ఫలమ్ము గొమ్ము - రక్తఘటము.

౧౭

అమర పూజ్యమైన - యడుగుదమ్ములకు న
మస్కరింతు మమ్మ - మాటుతురను
గెలిచి కదుపులఁ గొను - బలువేటరు లొసంగు
ప్రతి ఫలమ్ము గొమ్ము - రక్తఘటము.

౧౮

తుడుము తమ్మటములు - గుడుసు కొమ్ములు మ్రోఁగఁ
గారుటరుల వచ్చు - వారు నీడు
భక్తవరులు వేట-వాండ్రు నీ యడుగుల
కప్పగించు రుధిర - మలరి కొనుము.

౧౯

దారి నడచు వారు - దండిగ నుండ వి
ల్లమ్ము లూని కొల్ల - లాడు చుండు
వేటకాండ్రు బత్తి - దోటు పూజలఁ గొను
మమ్మ ! దేవి ! కాళి ! - యార్య ! దుర్గ !

౨౦

తే || ధిగులు గొలుపు ధ్వనులతోడఁ - బగలు నిద్ర
 వేళ హింసించు వేటరుల్ - వేడ్క నొసఁగు
 నర్చ లందుమ సుధ నాని - యమరు లడల
 నంజు కడిగొని నిలిచిన - కంజనేత్ర !
 పాంథుల ధనమ్ము చూతాడి - వారి యెడల
 నెనరు చూపని వేటరుల్ - నీ కొసంగు
 బలులఁ గొనుమ యర్జున పాద-పముల నడుమఁ
 దూతీ పడఁద్రోచి శకటమ్ముఁ - దూలఁ దన్ని
 మామ కంసుఁ జంపితి కద - మనుజ లీల.
 నలువ సముఁ డగన్తుండున్న - మలయ మేలు
 పాండ్యభూపతి పగవారి - బవరమందు
 గెలిచి కదుపులఁ గొనువారి - ఖేటవృత్తి
 డిందువాఱంగ జయము గ-డించుఁగాక.

౧౩. కోటపల్లె చేరుట

మంజ|| వేటరుల కుమారి - వేసిన దైవ
 వేసమ్ము వీడిన - పిదపఁ గోవలుఁడు
 కడుఁ బుణ్యవతి యగు - కౌంతి పాదముల
 కెరఁగి యీ కన్నగి - యెండ వేడిమిని
 భరియింపఁ జాలదు - పలుకుతాల్గులుగు
 నడవిత్రోవల నీమె - నడవంగ లేదు
 త్రవ్వవు వల్మీక తతి - భల్లకములు

తఱుమవు బెబ్బులుల్ - తెఱలు జింకలను

కఱవవు పాములు - కాలఁ ద్రొక్కినను

పట్టవు మొసఁకులు - వారిఁ జొచ్చినను

౧౦

పిడుగులు చల్లనై - పడుచుండు ధరణి

పాండ్య భూపతి పరి-పాలన మహిమ

బీజెండఁ జనుకంటె - వెన్నెలరేయి

నడవ నాయాసంబు - పొడమ దనంగ

గొంతయు నందుల - కెంతయు నొప్పి

౧౫

దుష్పాలనమ్మునం-దున ప్రజ తేని

చావుఁ బ్రతీక్షించు - చందాన భాను

నస్తమయము చూచు - నట్టి వారలకు

పలు రిక్కలను నైన్య-ములఁ గూడి వెల్లి

కాంతులు విరియించి - కలువల తేఁడు

౨౦

పాండ్యకులము నందు - ప్రప్రథముండు

తూరుపు దిక్కునఁ - దోచిన యంత

తారలఁ బోలిన - తార హారములు

కలపమ్ము చనులపైఁ - దొలఁగి మల్లాడఁ

దొగలు మొల్లలు జడఁ - దొఱఁగి యల్లాడ

౨౫

చెందలిరులు మేనఁ - జేరక తొలఁగ

మలయంబును బుట్టి - మధురలోఁ బెరిఁగి

విద్వద్వరేణ్య జి-హ్వాకల నటించు

తెమ్మెర చంద్ర దీ-ధితులతోఁ బరవ
 మాధవ చంద్రుని - మఱి వేఁడు చుంటి 30

వాకొ యని భూమి ని-ట్టూర్చిన పిదవ
 నధిక మార్గాయాస - మందిన సతిని
 కాంచి కోవలుఁడు శు-భాంచితగాత్రి !
 నడయాడు నీత్రోవ - నడరి బెబ్బులులు
 గూబలు గూయు నె-ల్లులు బొబ్బవెట్టు 35

నంజక నడుపుమ - యంచు న త్తరుణి
 కరములు తన భుజ - గిరులపై వైచి
 కొనుచుఁ బవిత్ర వా-క్కులు గల కొంతి
 యుపదేశ వాక్కుల - నొప్పుగ వినుచు
 వెదుకులఁ బుట్టి ప-ర్విన యగ్గివలనఁ 40

గాలి నల్లనయైన - కాననమందు
 కోళ్ళు సూర్యునిరాక - కొమరుగఁ దెలుప
 నాటల పాటల - నభ్యసించుచును
 వైదికాచారముల్ - వదలిన విప్రు
 లుండు పల్లియఁ జేరి - యొకచోట వారి 45

నుంచి యతఁడు కొలం-కున్నెడ కేగఁ
 బడతితో నడవుల - నిడుమలు కుడుచు
 కతన గొలిమి తిత్తి-కరణి నిట్టూర్చి
 కలఁగి వాడుటచేతఁ - గనుమబ్బుచేత
 నాతనిఁ దెలియలే-డయ్యె గొళికుఁడు 50

ప్రియుఁడు వీడుటఁ జేసి - పెనువంత నొందు
 మాధవివలెనె యీ - మాధవ తాప
 మున మాధవీ ! నీవు - ముప్పు లొందితివె ?
 యను చొక్క పొదనీడ - కరిగి కూర్చున్న
 కౌశికుండను వడు - గని పల్కు విన్న
 కోవలుఁ డటకేఁగి - కోరిక నీవు
 పలికిన పలుకుల - భావంబు వినఁగ
 వలతు ననఁగ శంక - వదలి వటుండు
 దాసి తనదు రాక - తగ నిట్లు తెలిపెఁ
 దన తలి దండ్రులు - తలరుచు మణిని
 నీఁగు సర్పము వలె - నెఱ తపించుటయుఁ
 ద్రాణముల్ తొలఁగిన - మేసులఁ బోలెఁ
 బడి చుట్టములు దుఃఖ-వనరాశి మునిఁగి
 పరితపించుటయు నే-వకులను పనిచి
 కోవలు రోసి తో-డ్కొని రండి యనుచుఁ
 దండ్రీ పంపుటయును - తన తండ్రీ యాజ్ఞ
 నెఱవేర్చుటయె గొప్ప - నియత ధర్మమని
 యడవుల కేఁగిన - యాజిపుత్రకు వి
 యోగంబు వలన న-యోధ్యయుం బోలె
 సంగమ పురజనుల్ - సంతపించుటయు
 తన శ్రీముఖ మ్మనా-దరము నేయుటలు
 చేటి వలన విని - చింతతో నలఁగి

౧౩ కోటపల్లె చేరుట

పెను మేడ నడిమి ని-ల్వన గది యందు
 పనవుచు మాధవి - పడి యండుటయును
 ఆమె యంగద విని - యచటికిఁ దాను
 చని యుండుటయుఁ దన్ను - గని యప్పడంతి
 వందనం బొనరించి - వగఁ దీర్పు మనుచుఁ
 బ్రార్థించి యొక కమ్మ - వ్రాసి మృత్తికను
 ముద్రవైచి యొసంగి - మొగిని నీ వేగి
 హృదయేశ్వరు వెదకి - యిమ్మని తన్ను
 పంపుటయును తాను - బహుదేశములను
 తిరిగి యలయుటయుఁ - దేటగాఁ దెలిపి
 మఱిగి కృశించిన - మాధవి యొసఁగు
 కమ్మ కోవలుని క-రమ్ముల సుసుపఁ
 దానా చెలువఁ గూడి - తనివొందు తఱిని
 పూసిన జవ్వాది - వాసన లేని
 కురుల నొత్తిన మట్టి-గుర్తు చూపింధి
 కావున నమ్ముద్రఁ - గదలింప కవలి
 ప్రక్క లేఖను విచ్చి - శ్రద్ధమైఁ జదివి

తే॥ పెద్దల పద పద్మములకు - వినతి చేసి
 ప్రజ్ఞచాలని నా యల్ప - వాక్కు వినఁగ
 వేడుచుంటిఁ బెద్దల సేవ - విడుటగాక
 యాభిజాత్య కన్నగితోడ - నద్దరేయి.

తే॥ నేరికిం జెప్ప కేగ నే - నేమి పాప
 మొనరిచితిన్ యెఱుంగ నా - యుల్ల మధిక
 తాపమునఁ దత్తఱిచెడిఁ - దలఁగఁజేసి
 విజ్ఞఁడా ! కావుమని వ్రాయు - విషయ మరసి
 చామ దోసంబు లేదని - శంక వీడి
 తన దొసఁగె యంచు మదిని చింతనము చేసి
 కమ్మయందలి యర్థమ్ము - కన్నతండ్రి
 కొప్పిదముగ లక్షణచేత - నున్నదనుచు.

కౌశికా ! తల్లిదండ్రుల - కడకు నేగి
 వారి చరణపద్మములకు - వందనములు
 చేసె ననిపల్కి యీ కమ్మ - చేతికిమ్ము
 మద్వియోగదుఃఖము వాప - మరలి వడిగ.

జనుమ యనిపల్కి - యాతని సాగనంపి
 కన్నగియుఁ బవిత్ర చరిత్ర - కౌంతియున్న
 కడకు నేగి దుర్గాదేవి - కలని వేస
 మలరి పాడు గాయకులతోఁ - గలిసి మంచి

యేడుతంతులు గల వీణ - నెత్తికొనుచు
 మెల్లు చూచి శ్రుతి స్వర - మేళనమున
 మూటి నాలుగింటిని గాంచి - పొందుపఱచి
 మధ్యమము శ్రుతిగా నుంచి - మంద్ర మధ్య
 తారములయందు సంపూర్ణ - తరగతులను
 మఱి యసంపూర్ణరాగ సంబంధులరసి
 కొంతనేపు వారలతోడఁ - గూడి పాడి
 వీణ వాయిచి సంతోష - పెట్టి పిదప

॥ మధుర యిక్కడకెన్ని యా-మడలొ యనుచు
వారినడుగ నిట్లనిరి యో - భవ్యచరిత !

కాంచుమదె చేవ యగురువు - గందమలరు
సారమును కుంకుమంబు క -స్తూరి కలప

౮

మలఁది, కలువలు సంపంగి - కలయఁ జల్లి
మల్లె మొల్ల మాలిక లుల్ల - సిల్ల పడక
లందుగల వాసనయుఁ, బ్రొవు-లందునుండి
వెడలు తాళింపుపొగయు, నం-గడుల సప్ప

౯

మమ్మువారు కాలుచు పొగ, - హర్మ్యములను
వైచు నగరుపొగయు, మఖ-వహ్ని పొగయుఁ,
దక్కు పెక్కువగల పొగల్-నిక్కి క్రమ్మి
పాండ్యునాలయమందును - పరిథవిల్లి

౧౦

విజ్జులకు మేరయిడరాక - వెలసి హృదయ
హోరియగు కలపమ్ము నిం-డార విరియ
ధీర వాక్కులచే విను-తింపఁబడెడి
మలయమారుతమును క్రేణి - సలుపుపగిది

౧౧

మధురగాలి వీతెంచెడి - మలయఁగంటె
పాండ్యు నతిశయ సంపద్వి-భాసమాన
మధుర దూరమ్మునఁలేదు - మగువ లొంటిఁ
జన్న నాపద దరియదు - చనుఁడు నాఁగ

౧౨

వారు కౌంతితో మునుపటి-వలెనె రేయి
నడచి సర్వలోకేశ్వరు - గుడిని రాచ
నగర వెవ్వేఱఁమోఁగు ప్ర-న్నని రవముల
మేలుకొలుపులు చెవులకు - మేలుకొలుప

౧౩

అందియకత

3॥ ద్విజులు ప్రాజదువుల వల్లె-వేయు ధ్వనులు
మునిజనోదయ ధ్యాన సం-జనితరవము
నిత్యవిజయియౌ పాండ్యుని - భృత్యవరులు
వీరభటులొనర్చెడి బహు-విధ రవములు

౧౪

విజయచిహ్నంబులై యొప్పు - ద్విరదరవము
గిరులఁబట్టి తెచ్చిన గజ-ఘంకృతులును
సవరనగ నున్న యశ్వహే-షా రవంబు
పౌలముకాపుల పాటల - కలకలంబు

౧౫

సంగమస్థల మందలి - జలధి యులివు
పగిదిఁ గోలాహల ధ్వని - పరవ వినుచు
వంతలెల్లఁ దొలఁగఁ గుర-వకము గోఁగు
వేఁగి వకుళ చంపక కురు-వింద తిలక

౧౬

పాటలీ సురపున్నాగ - పారిజాత
వృక్షసంతతి పూవులు - విరిసి యడరఁ
గుటజ మాలతీ మాధవీ - కుంజ పుష్ప
రశన యొప్పారు దరులనఁ - గ్రాలు శ్రోణి

౧౭

తలముతో నై కతములను - స్తనములొప్పుఁ
దరుల రాలిన మోదుగు - విరుల నోరు
వెల్లువంబడి కనవచ్చు - మొల్లపండ్లు
నల్ల యిసుక కురులు మత్స్య - నయనములును

౧౮

పరఁగ భువన సంపత్ప్రద-వర్తనమున
సత్కవీంద్ర వాగ్విసుత ప్ర-శస్త సకల
గుణగణౌఘ వై ఘ నృపాల-కుల పతాక
తెఱవ కయ్యెడి కష్టంబు - నెఱిఁగినయది

౧౯

వోలెఁ దావిపూవులనెడి - పోర్వఁ గప్పి
కొనుచు నశ్రువుల నడంచు - కొనఁగ నీటి
వెల్లి యిదిగాదు పూవుల - వెల్లి యనుచుఁ
గన్నగియుఁ గోవలుఁడు భక్తిఁ - గరములెత్తి ౨౦

మొక్కి రేవున శార్దూల - ముఖ గజముఖ
సింహముఖ హయముఖములఁ - జెలఁగు నౌక
లందు పలువురు చనురేవు - లందు చనక
కుఱఁగలిం జిన్నరేవునఁ - దెఱవ తోడఁ ౨౧

గాంతితోఁ జిన్న పడవను - కాంక్ష నెక్కి
వసులతోఁ జెలువారు ద - క్కినపు దరిని
చేరి యీ దివ్యపురిఁబ్రద - క్షిణము సేత
పాడి యనియెంచి కావలి - వనము చుట్టి ౨౨

యుండు నగడిత వలగొని - యొక్కయెడను
వీర లెడఁచాసి పొందెడి - గోరములను
తెలిసినట్టులు కలువలు - జలజములును
బాష్పములు నించి తేటలు - పాటతోడ ౨౩

వెక్కియేడ్చి యటమటించు - విధముదోఁవ
శత్రుభయదంబుగాఁ బోరు - సలువఁగోరు
వారిఁగని కోటబురుజుల - పైని పొడవు
సిడము లిటకు రాకుండని - చేతులార్చు ౨౪

తెఱఁగునఁ జలింపఁ బక్షులు - తీరుగ నడ
యాడుచుండఁ గనుల పండు - వగు పొలములు
పూలునిండిన కొలఁకులు - పొలుపు దెలువఁ
బండ్లతోటలు గెలలతోఁ - బండి వ్రేలు ౨౫

పోక యరటి పెంకాయల - మ్రాకులొప్ప
వెదురుపందిళు లుటజముల్ - వెలయు నెలవు
లెంచగాఁ దగి ధర్మ మా-ర్జించు మునులు
తక్క నెవరు చేరని పురి - ప్రక్క పల్లె
యందు చొచ్చిరి మువ్వు రా - నంద మంది.

౨౬

౧౪ పుర సందర్శనము

౦౫॥ కోటపల్లియ చుట్టు - తోటలయందు
సరసుల యందును - తరువుల యందు
వంగిన వెన్నుల - వరిమళ్ళయందు
పక్షు లుచ్చావచ - ధ్వనితోడ లేవ
కొలఁకులఁ దామర - యలరుల బందు
తొలఁగించు లోకబం-ధుఁడు పగజేండ్ర
శిరములదరఁ గత్తి - చేఁ దాల్చు పాండు
పురముఁ గూరుకు నుండి - తొలఁగించి లేవ
విశ్వేశు కోవెల - విష్ణునాలయము
హలధరు గుడియు ష-డానసు గుడియు

¹ ధర్మమార్గము వొల్పు - తపసుల యూళ్ళ

1. మూఁడాశ్రమముల వారికిని సన్న్యాసులకును దరిద్రులకు చచ్చి
వారికిని దేవతలకును మునులకును విందులకు బందుగులకు తక్కినవారికి దోడ
పడుట అగ్నిహోత్రము శీల సంరక్షణము ప్రేమ, కరుణ మొదలగు గుణముల
కలిగియుండు గార్హస్థ్యము ధర్మమనఁబడును. చర్యక్రియ యోగము జ్ఞానము గ
సన్న్యాసమును ధర్మమనఁబడును.

రణభయంకరుడగు - ప్రభుని మందిరము
 ప్రాంత రుచిత వాద్య - రవములు నిండె
 ఛాయ నిమగ్నయై - తనరు స్వామినికిఁ
 దటి గుఱుతించి వం-దన మొనరించి
 నెఱిఁ దప్పినాఁడనై - తెఱవ కష్టింపఁ
 గ్రొత్తనాటను దరి-ద్రుడ నయి దైన్య
 మొందంగ వలనె నా - యున్నట్టి స్థితికి
 నీ పురంబున నున్న - వేపారులకు మ
 దీయ దుస్థితిఁ దెల్పి - తిరిగి నే వచ్చు
 దనుక నీ సతి మీ ప-దంబులకై కోట
 యందుండుఁ గాన భ-యమ్ము లే దనఁగఁ
 గొంతి యిట్లనుఁ బ్రేమ-గల భార్యతోడ
 ధర్మంబు తప్పి వ-దలి దుఃఖములను
 కుడిచితి కాన నా - చెడుత్రోవనుండి
 తలఁగుఁడు తలరేని - తత్పాపచయము
 తలఁగక యగచాట్లఁ - గలిగించు ననుచు
 ధర్మజ్ఞులగు వారు - తగిన పద్ధతుల
 నోరను తప్పెట - నారంగ నాల్క
 యను కష్టతోఁ గొట్టి - యదలించి చెప్ప
 మతిహీను లందలి - మంచి గైకొనరు
 పదపడి తత్కర్మ - ఫలమును కుడుచు
 నెడ భ్రాంతు లగుదురు - పెడఁగుఁదనమున

గ్రూర కర్మఫలమ్ము - గుడువ నౌ నెడల
 ఫీరులు కుందక - తెగువ నుండుదురు
 యోగ వియోగ స-ముదిత దుఃఖములు
 మరుని దుఃఖము చెలి - మరులు గొన్నట్టి
 వారికిఁ గాక సం-ప్రాజ్ఞుల కున్నె ?
 సుదతులు తిండియే - సుఖదంబు లనుచుఁ
 దలఁచు మూఢులు పొందు - నలజడిఁ గాంచి
 మునివరుల్ వీడిన - మోహ లతికనె
 పట్టుఁగొమ్మగఁ గొని - పడరాని పాట్లు
 పడి దరి గనలేక - యడలిన వారు
 పూర్వులుం గలరు ప-ల్వరు నిక్క మిట్టి
 దుర్దశ వే రూని - తొడరిక వచ్చు
 నట్టి సనాతన - మైనదే చుమ్ము
 జనకునాజ్ఞ వసుల - సతితోడ మనుచు
 ద ద్వియోగమున సం-తాపమ్ము నంది
 కుందు వాఁడు చతుర్ముఖుని గన్న తండ్రి
 యగు వెన్నుఁడే యని - యరయవే నీవు ?
 పుష్కరుచే జూద-మున రాజ్యమెల్ల
 గోల్పోయి సతితోడ - ఘోరాటవులకుఁ
 జని పతివ్రతను ని-ష్కరుణుఁడై నబుఁడు
 నట్టడవిని నట్ట - నడురేయి విడిచి
 పోవఁడే ? యది వారి - పూర్వదుష్ఫలము

కాక బై మియెడలఁ - గలదె దోసమ్ము ?
 వారలఁ బోలిన-వాఁడవు గావు
 సతి నెడఁబాయని - బ్రతుకు గాంచితివి
 ఈ పట్టనమ్మున - కీవు ప్రాఁజింత
 మఱచి యరిగి యందు - మర్యాద యెఱిఁగి
 యతిథుల మన్నించు - మతి గలవార
 లున్నచో నారసి - క్రన్న రమ్మన్నఁ
 గంచియచే వంపు - గలిగి యగడ్డఁ
 గరులకు రాక పో-కలకు నేర్పఱచు
 క్రంత మార్గమ్మునఁ - గడువడి నేగి
 కోట వాకిలి గాచు - కూటువల్ యవన
 వీరుల కొక శంక - చేరంగ నీక
 లోని కేగి సహస్ర-లోచను మేలి
 నగలుంచు పేటిక - తగ నోరు తెఱచి
 నట్లున్న యాకోట - యందొక్క ప్రక్క
 గాలికిఁ బడగలు - గదలుచు నున్న
 వీధి యందున్నట్టి - వేశ్యలు తమ్ము
 వలచి తిరుగు యువ - వ్రాతమ్ముతోడ
 నేటి రేవునఁ దెల్ల - యిసుక తిన్నియలఁ
 దెప్పల నెక్కుచుఁ - దెడ్లతో నడపి
 తెప్పఁ బట్టికొని యీ - దెడి కాంక్షతోడ
 చల్లని కమ్మని - మొల్లలు మెట్ట

దామరల్ కలువలు - దామముల్ గూర్చి
 కొప్పులఁ జెరివి బా - గొప్పఁ జందనము
 నలఁది పురప్రాంత - లలిత వనముల
 విచ్చలవిడిప్రేమ - విహరించు కాంక్ష
 సంకేత వేళలఁ - జంద్రశాలలను
 ఇచ్చ పచ్చిన్నవేస - మింపార వేసి
 చెలువుండ్రు పొగడ బూ - నెజ్జలనుండి
 పూపనిగల పట్టు - పుట్టంబు గట్టి
 కొప్పులఁ గుటజముల్ - మెప్పుగ ముడిచి
 పర్వతాధిత్యకో - పత్యక ప్రసవ
 ములఁ జుట్టి పక్షిజ-ముల పయి నెట్ట
 గందమ్మున మకరి-కలు వ్రాసి తొమ్ము
 నందు పగడసరుల్ - పొందుగ జేర్చి
 కూడలి వజ్రకిర - గోరి కై నేత
 చూపంగ వర్షార్తు - భూపుడు వాడ
 గాల్గితోడుత వచ్చు - కాలంబు, మఱియు
 మేఘముల్ ముద్దిడు - మేడల నగురు
 కట్ట కుంపటి నెగ - గాచుకోఁగోరి
 ప్రియులతోఁ జెలువలు - వేడ్కతో నుండ
 సన్న కన్నులు గల - జాల దోరములఁ
 జల్లఁ దెమ్మెర వీచు - శారద వేళ,

కలయిండ్ల కలుకులు - కాంతులు చంద్ర
శాలల వెన్నెల - చవి చూచువారు ౧౦౦

లేయెండ చవిచూచు - లీల నొప్పారి
యినమండలమ్ము ద - షీణమునఁ దోఁపఁ
దెల్లమొగుళ్లు బొ - త్తిగ లేక యుండు
నెడమంచుకారగు - హేమంత ఋతువు,
వనరాశిలోని నా - వలయందు చోళ ౧౦౫

దేశీయు లుంచిన - దిటవగు నగురు
పట్టు గంధము పూల - వాసన కప్పు
రం బను వాని తో - రపుఁ దావి మోచి
వచ్చిన తూరుపు - వాయువు తోడ
మన్నీఁడు కూడలి - మదనోత్సవంబు ౧౧౦

గాంచెడి ముదిమంచు - కారగు శిశిర
ఋతువను రాజన్ని - యెడలఁ గలండు
సరిపూల గురివెంద - చిఱు తీవలెత్త
నందనములు తావి - ననలను పూవఁ
గూన తెమ్మెర తోడఁ - గూడలి చొచ్చి ౧౧౫

వర దంపతులు పర-స్పరము గాటముగ
నలమికొనఁ జేయు - నవ్వసంతుండు
సర్వదా యచట వా-సము చేయుచుండు
నని పూవుఁబోండ్లు ప్రి-యాలితోఁ గూడి
పర్వంబుల గణించు - పరిమోదవేళ ౧౨౦

పిల్లలతో నున్న - పిడులతోఁ గరులు
 నడుకు నట్లెండలు - మిడియు నక్కొండ
 చెంత నడవియెల్లఁ - జిచ్చు పర్వాడు
 కరణిని పడమటి - గాలితో వచ్చి
 మరగి కూడలి నేలు - మాధవనేత

వేలు ప్రాంతములకు - వే పయనింపఁ
 దటిమెడి వేసవి - తరుణంబు నందు
 కొల్లారు బండియుఁ - బల్లకి మణుల
 కోళ్ళ మంచము తోఁట - మెల్లఁ బచారు
 చామరా లడపంబు - శాత భద్రంబు

ప్రభు నాశ్రయమున వై - భవ జీవితంబు
 పడుచుల పెండ్లిండ్లు - పరిధవిల్లంగ
 చేడియల్ దెచ్చిన - పైఁడి గిన్నియలఁ
 దేట కల్లాని మ - త్తిలి రొదనేయు
 తేఁటుల నవిలేని - చోటుల మాల

తోడఁ దోలుచు దొండఁ - చులకించు మోవి
 ముత్యాలకోవసు - పోయి దంతముల

ప్రభలు పర్వంగ చి-ర్నవ్వు నవ్వుచును
 ప్రణయ కోపమున నూ - అట గొల్చుకున్నఁ
 జెలువల పోటు మా - టలు మదిఁ గాఁడ

నాల్కతోఁ దెలుపక - నవ్వుతోఁ దెలుపు
 పలుకులు క్రేగంట - సలిపిన పోరు

కసుబొమల్ ముడివడం-గ నొసటఁ బొడము

స్వేదకణంబుల - మోదంబుతోడఁ

దిలకించు ప్రియులచేఁ - దేలుచునుండ

౧౪౩

దణులును కోరంగఁ - చగ్గ వీదియును

¹ ఇటుకలు నెత్తిపై-కెక్కంగ నీక

గౌరవమున మనఁ-గోరు భూపతులు

వసియింప ననువైన - వాడలు గలిగి

శాంతి వినోద దృ - శ్యములు స్వభావ

౧౪౦

మరసి క్రమము చెడ - కాడు నాటలును

పాటలు తాళముల్ - వాని భేదములు

జతఁ బాడ వేణువుల్ - సాదన చేసి

² నాల్గువిధము లభి-నయ పద్ధతులును

స్వర పద్ధతులను మా-ర్పఱుచు నేరుపును

౧౪౫

పరఁగంగఁ దలకొలి - బిరుదు గలదియు

పల్లవి మఱి యను - పల్లవి చరణ

మావర్తముగఁ బాడు - నాట వెలఁదులు

నాల్గు మార్గంబుల - నాణెంబు నొంది

ధృతి వేయు నెన్నిది - దీనారములను

౧౫౦

1. వ్యభిచరించిన వారినెత్తిపై ఏడు కాలిన యిటుకరాలుంచి పిరు చుట్టించి వదలుట పూర్వకాలపు దండనము.

2. నిలుచుట (నిట్రల్), కదలిక (ఇయంగల్), హస్తక్రియ (ఇరుత్తల్), ఉనికి (కిథత్తల్). (సాత్త్వికాంగిక వాచికాహార్యకములు కావు).

ఏరికిఁ జేరంగ - నీయని నేర్పు
గలిగి సోకు పిసాసి - కరణిని మెలఁగు
వెల వెలంది కనుల - వలలోనఁ దవిలి
సాధింప నరుదైన - జ్ఞానంబు క్రుంగ
దపసులైనను తమ్మి - తమ్మికిఁ దిరుగు

౧౬౫

భ్రమరంబులం బోలు - కమసులె యైన
కామరుచియె యెఱుంగని వారలైన
గలయికలో మున్ని - సొలసి నిద్రిల్లఁ
బఱుచు నేర్పున నఱు-వది న్నాఁగ కళల
నారి తేఱిన వెల-యాండ్రున్న వాడ

౧౭౦

కొల్లారు బండ్లును - పల్లకుల్ తేర్లు
వివిధ కవచములు - వింజామరములు
అరపట్టికలు మంచి - యంకుశములును
వంపుకఱ్ఱలు తేరు - వడములు త్రాళ్ళు
ములుకేడెములు పంది - మూతి కేడెములు

౧౭౫

అడవికేడెమ్ములు - పొడుచు కోలలును
లోహంపుఁ గోలలు - లోహ పాశములు
సవరముల్ దంతంపు - సౌరు దువ్వెనలు
ధూప పాత్రములు చాఁ-దులు పూలసరులు
మున్నగు రాసుల - మొనరుచుఁ బ్రభులుఁ
గాంచఁగాఁ గోరు నం-గళ్ళ వీదులును
అయిపులు పండ్రెంట - నగ్గలమ్ములగు

౧౮౦

కాకపాదము కలం-కము రేఖ బిందు
 వసు న్నాల్గలేక గు-ణావలిఁ గొఱత
 వడక నునుపు రంగు - పక్షముల్ మొనలు ౧౮౫
 స్వచ్ఛ కాంతులు గల - వజ్రసంతతులు
 అయిపు లెనిమిదింట - నధిక దోషములు
 కటి గీఱ మాలయ-పౌరపులు లేని
 పసిమియు చాల వి-భావసు కాంతి
 గలిగి చెన్నరు మర-కత వితతులును ౧౯౦
 పౌర పొచ్చెములు లేని - కురువిందములును
 నీల రత్నములు మా-నికములు మంచి
 గోమేధికమ్ములు - కొమరు పుష్యమ్ము
 రిక్కఁబోలిన రూపు - చొక్కంపుఁ బసిఁడి
 రంగు రంగరు పుష్య-రాగ రత్నములు ౧౯౫
 కలఁక లేని పరిధి - కాంతియుఁ దేనె
 వన్నియ నొప్పారు -వై దూర్యమణులు
 ఇరులు గల్పించు న-ల్లెనఁగు నీలములు
 ఇరు వన్నియల పొందు - నెనయు రత్నములు
 ఏకమౌ జన్మంబు - నేను భేదముల ౨౦౦
 కాంతులు గుణములు - గలిగిన మణులు
 గాలి నీరము మన్ను - కల్లుచేఁ గలుగు
 గరుసు దోసమ్ములు - గలుగక తేట

కాంతి నొప్పారి యం - గారక ¹ చంద్ర
 గురులఁ బోలిన వన్నె - గొమరారు నాణి
 ముత్తెమ్ములును బెజ్జ - ములు గల్గి చొట్ట
 నొక్కులు పుప్పియు - నెక్కడ లేని
 తీగ పగడములు - తెగల లక్షణము
 లెఱిగిన వణిజులు - వరుసగ సుంచి
 యరి చోరభయ మిను - మంత యరయని
 రత్నాల యంగళ్లు - రాజిల్లు వీధి
 జాత రూపమ్మును - జాంబూనదమ్ము
 శుక పక్షము మఱి హా - టక మను నాల్గు
 తెఱఁగుల బంగారు - గుఱుతు లెఱుంగు
 వర్తకుల్ సంశయం - పడఁ బని లేని
 పగిది శీర్షికలను - వ్రాసి యందందు
 కట్టిన పైడి యం - గళ్ల వీదియును
 పట్టున సన్నని - ప్రత్తి దారమున
 నెలుక యున్నిని పలు - పలు పగుదులుగ
 పడికించి నేయించి - వందవందలుగఁ
 బేర్చిన పేర్పులు - వేల కొలంది
 గలుగు వస్త్రాల యం - గళ్ల వీధియును
 త్రాసులు గుండ్లు బ్ర - ద్దలు గలవాడు

తూములు గలవారు - దొందడి గాఁగఁ
 దఱుఁగు కాండ్రు విలువఁ - దిరిగెడివారు
 మిరియాలతో నన్ని - తెఱఁగుల ధాన్య
 శాలల నొప్పు మం - డీల వీధియును
 బ్రాహ్మణ క్షత్రియ - వైశ్య శూద్రులను
 జాతి వాడలును త్రి - సంది చతుష్క
 మును గుడు లంగళ్లు - మొనయు వీదులును
 మండపములు పలు - మార్గముల్ కలియు
 కూడలులును సందు - గొందులు తిరిగి
 నడుమింటి ప్రొద్దు నెం - డయుఁ జొరకుండు
 పచ్చని తీఁగల - పందిళ్ల నీడఁ
 తిరిగి పొండ్యేశ్వరు - పురమును గాంచి
 డెందాన నానంద - మంది కోవలుఁడు
 నడతెంచె గ్రమ్మటి - విడిసిన యెడకు.

౧౫ ఇల్లడ

మంజరి॥అవనికి బహుశ ఛా - గ్యమ్ము లొసంగు
 కరుణామయాజ్ఞ స - క్రమముగాఁ బూని
 నెరపు పొందుల గొప్ప - పరువు నిల్కడయు
 గొడుగుచలువ యేలు - బడి మేల్మి ఖడ్గ
 విజయమ్ము విలసిల్లు - వినయ శీలములు

ప్రజల నెమ్మదియును - పరికించి కాంచి
 కోట వెల్పుల ముని - కోటి వసించు
 పల్లియ తోటకు - మెల్ల నేతెంచి
 మధుర సౌందర్యమ్ము - మధురాధి నాథు
 విభవమ్ముఁ గొంతికి - వినిపించుచుండ
 కడలి నీరె యగడ్తు - గాఁగ నొప్పారు
 చెంగా డనెడి యూరఁ - జెలువార నుండు
 వేద పారఁగుడు వి - వేకి సచ్చిలి
 లలిత వాక్యుండు మా - డలుఁడను వాఁడు
 మలయ పర్వతమును - వలగొని కుమరి
 తీర్థాన నీరాడి - తిరిగి స్వస్థలము
 చేరఁ జనుచుఁ గొంతి - చేరిన తోట
 కేగ నతనిఁ గాంచి - యెదురేగి మ్రొక్కు
 కోవలునకు వాక్య - కోవిదుఁ డైన
 మాడలుఁ డిట్లను - మానిత సుగుణః
 ప్రభునిచేఁ దలకోల - పడసి పేరొందు
 మావిచిగురుఁబోడి - మాధవి యొక్క
 పాల బ్రదుకు నాఁడు - పడుచును గాంచి
 పురుడు దీఱిన యౌల - ముదుసలి గణిక
 లరుదెంచి బిడ్డకు - నరుదైన పేరు

పెట్టుద మని పల్క - విని నీవు తొల్లి
నడురేయి కడలితో - బడవ బొందవడి
మునుగ మా పూర్వంతు - పూర్వదినముల

బుణ్య దానమ్ములు - పొనరుచు కతన
జాల దినము లీది - చని యొక్క దీవి

౩౦

చేరంగ నొక వేల్పు - చేరంగ వచ్చి
యీదీపి జేరు వా - రెవ్వారలైన
దైత్యుల హింసకు - దలగి కావుమని

వాసపు డంపంగ - వచ్చిన దాన

నను మణి మేఖల - యనువారు జనులు

౩౫

తలరకు నీదాన - ఫలము నిస్వీడి

చన దీకడలి నీదు - సరణిని దుఃఖ

వనధి దరిం జేరు - మని తెచ్చి యివల

విడిచిన మా యిలు - వేలుపు పేరె

పెట్టుడి యని కత - వినిపించు నంత

౪౦

మణిమేఖలలు నితం - బముల జలింప

వెలసిన గణికలు - వేవురు కూడి

మణిమేఖలాదేవి - మహిత నామమ్ము

నుంచి దీవించగా - నువిదతో నీవు

కరముల సుండి బం - గరు వాన కురియ

౪౫

దానము గొనువేడ్క - దడబడు నడక

నూతకోలను గొని - యేతెంచు గూని

విప్రుని ముదుసలి - విజ్ఞాన నిధిని
 మావటి యంకెకు - మరలక మీటి
 చని చుట్టుకొను మద - సామజాతమ్ముఁ
 ద్రుటిలోనఁ దఱిమి వి-ప్రుని విడిపించి
 తొండమ్ము క్రిందుగాఁ - దూఱి దంతమ్ము
 వట్టికొని యడంగి - వడి గుంటి క్రింద
 దాఁగిన యొక్క వి-ద్యాధరు మాడ్కి
 నుండి మెడకు నెక్కి - యుక్కఱఁ ద్రొక్కు
 యురు దయావీర ! మ-హోదార ! నినుఁగుఁ
 గాచిన ముంగిని - కాంత చంపంగ
 నా పాప మాట గం-గాపగా స్నాన
 మొనరింపఁ బయనమై - చను భర్త తెగడ
 నంగలార్చుచు భార్య - యట వెంబడింప
 నీచేతి యొరెంబు - నేఁ దినఁదగదు
 దీని యర్థము తేట - తెల్లగఁ దెలియు
 వారి కిమ్మని ¹ యొక్క - పద్దెంబు వ్రాసి
 యిచ్చి పోవఁగ నామె - యిల్లెల్లు దిరిగి
 పాపము పాపి స-త్ఫలము గొనుండి
 యనుచుండు దాని ర-మ్మని పిల్చి నీవు
 చెందు పాపం బేది ? - చేతి యాకేమి ?

1. అపరీక్ష్య న కర్తవ్యం కర్తవ్యం సుపరీక్షితమ్.

పశ్చాద్భవతి సంతాపః బ్రాహ్మణీ నకులం యథా॥

యన నామె తానొందు - నధిక దుఃఖమ్ము

వాకొని పద్దెంపు - టాకు నొసంగి

ధన మిచ్చి నా పాప - మును తొలఁగింపు

౭౦

మని కోర నంజకు - మని దుఃఖ మేను

తీర్చెద నంగద - నోర్చుమ యనుచు

నప్పుడ యార్దులు - చెప్పిన విధులఁ

బాటుత చేసిన - పాపమ్ము దీఱ

దానముల్ చేసి సం-తాపమ్ము మాన్చి

౭౫

యడవి త్రోవంబట్టి - యరిగిన యామె

విభుని జనులఁ బంపి - వెదకి తెప్పించి

యధిక సంపద నిచ్చి - యాతని గృహము

నిలువఁబెట్టిన దయా - నిధివి నీవయ్య :

ఒక పతివ్రతపయి - నూరక వట్టి

౮౦

యగడు మోపఁగ నామె - మగనిని కల్ల

సాక్షితోఁ గొండెముల్ - చాటిన వానిఁ

దపసివేసము నూని - దాఁగి చరించు

వానినయినఁ బట్టి - వాత వై చికొను

భూతమ్ము తన పాశ-మునఁ గట్టివైవ

౮౫

నల వాని తల్లి నెం-జలిఁ గాంచలేక

వీనిని చంపక - వీడుము మాఱు

గాఁగ నా ప్రాణముల్ - కైకొను మిత్తు

- నని నీవు పల్కఁగా - నాభూత మపుడు
పాపి ప్రాణములకుఁ - బ్రతిగఁ బుణ్యాత్ము ౯౦
- ప్రాణమ్ములం గొని - పరలోక గతుల
హతము చేసికొను పద్ధతి యిట లేదు
పదమని యెదుటనే - పాపాల ముద్దఁ
జీల్చి భక్షింపఁగాఁ - జింతించు నామె
తోఁ జని యాతని - తోయంబు వారి ౯౫
- కాకలి నొవ్వి పో - కార్చి పెక్కెండ్లు
తేకువఁ గాచిన - దీన మందార :
వృద్ధగోపాల : నే - నెఱిగిన వఱకు
నీవు కావించిన - వీ జన్మమందు
సత్కర్మములె కాఁగ - సాగర కన్య ౧౦౦
- మాణిక్య పల్లవ - మగు కల్కితోడ
నిట్లు వచ్చుట పూర్వ-కృత కర్మఫలమొ ?
యని మాడలుం డన - ననియెఁ గోవలుఁడు
ఒక యల్పువలనఁ బాం-డ్యుని పురమందు
ఐదు వగల జడ - లల్లుకొనియెడి ౧౦౫
- కన్నగి, కనువారు - కన్నీరు కార్పఁ
దగు దుఃఖమంద నే - ధరియించు వలువ
పరులు కైకొన నేను - పందిపై నెక్కి
జరిగిన ట్లీమెతో - సంసార బంధ
మీఁగిన వారొందు - హెచ్చైన పదవి ౧౧౦

నే నొందినట్లును - సూన బాణముల
 మరుభూమి డిగవీడి - మదనుండు చేష్ట
 లుడిగి యేగగ బోధి - యుర్వీజము కడ
 మణి మేఖలను గొని - మాధవి యేగి
 బుద్ధున కర్పించి - పోయిన యట్లు
 కడ జాము రేయొక - కలగంటిఁ గానఁ
 జెడు గేదొ శీఘ్రమ - చెనయు నన్ననుడు
 నన్ని బంధమ్ముల - నడుగంటఁ ద్రుంచు
 సన్నాసులకుఁ గాక - చనునె మీబోఁటి
 వారిటనుండఁగా - వల దీ పురమునఁ
 గల పణిజులు నీ య-గణ్య యశంబు
 వినిన వారలు గాన - వేడ్కతో నీకు
 నెదురేగి కొంచుఁ బో-వుదు రట్లు చేయు
 చాలింపు మిట నున్ని - సప్తాశ్వుఁ డస్త
 గిరిఁ జేరు మున్నె నీ - తరుణితో నగర
 మునఁ బ్రవేశింపు మా - యని మాడలుండు
 కొంతియుఁ బలుకుచోఁ - గాంచి యాకొట
 వెలుపలి ప్రాయూర - వేంచేసి యున్న
 స్త్రీదేవతకు బలి - క్షీర మొసంగు
 నది మాచరి యనెడి - ముది గొల్ల వనిత
 యరుదెంచి స్వామిని - యడుగుల మ్రొక్క
 నావుల మేపుచు - నా ఫల మెల్ల

వారి కొసఁగు గొల్ల - బ్రదుకున నుంత
 యేని దొసఁగు లేద - యీమె నిర్దోష
 పృథ్వి సచ్చీల యీ - వెలఁది గృహమున
 కన్నగి నుంచుట - కడు సమంజసము
 సంకటంబును జంకు - కొంకు లేని పని
 యని కొంతి తలఁచి యా - యమతోడ ననియె
 కన్నగి శ్వశురు పే - ర్విన్న మాత్రానఁ
 దత్కులజాతు వీ - ణ్ణలి నున్న వాడు
 పెను లిబ్బిఁ గన్నట్టి - పేదల మాడ్కి
 గోరికతో నెదు-ర్కొని కొనిపోవు
 వారంత వఱకు నీ - వనితను నీకు
 నిల్లడ యుంచితి - నింతిఁ గొంపోయి
 మొగి శుద్ధజలమున - బోరుకాడించి
 చలువ వలువ గట్టి - చెయవారఁ గనుల
 కంజన మిడి తల - యమరిక దువ్వి
 తుఱుమున నరవిరుల్ - తుఱిమి యీ యమకు
 నేడుగడగ నీవ - యేపారు మమ్మ
 తన్వంగి చిన్ని పా - దమ్మల మున్ను
 పృథివిదేవియుఁ గాంచి - యెఱుఁగదు భాను
 నెండ నలఁత గొన్న - హృదయేశుఁ గూర్చి
 నడుకు పుట్టించు నం - గద నొంది నాల్క

యెండ నధ్వశ్రమ - మెఱుంగనిదగుచుఁ

బతులకుఁ దోడగు - సతుల వ్రతంబు

౧౫౫

నిష్ఠఁ బూనిన యిట్టి - శ్రేష్ఠ దైవంబు

గాన వేతొక వేల్పు - గానము గాన

మేటి క్రొత్తడు లున్న-నాట మేఘములు

కాలాన వర్షించుఁ - బాలన చెడదు

పంటలు దండిగాఁ - బండు సత్యంబు

౧౬౦

ధర్మంబు చెడదను - తద్జ్ఞుల పలుకు

విని యెఱుంగవో తప-స్విను లిచ్చినట్టి

న్యాసంబుఁ గాచుట - యరిది కాదైన

గొప్ప యానందంబు - గూర్చున దగును

విందువు గాక కా-వేరిపూ నగర

౧౬౫

మున నశోకము నీడ - మున్ను శ్రావకులు

నిలిపిన యొక శిలా - తలముపై నిలిచి

జై నధర్మమ్ములఁ - జారణుల్ దెలుప

మెఱుపు నా విలసిల్లి - మిఱుమిట్లు గొలుపు

మేనితోఁ బొడవు ప్ర-సూన హారమ్ము

౧౭౦

తో హేమ భూషణ-తో వేల్పులెల్లఁ

గై మోడ్పుఁ దగు దివ్య - కాంతితో నలుపు

వ్రేలు గలిగి కోఁతి - కేలితో నొక్క

వేలుపు ప్రత్యక్ష - విధి నిల్వఁ గాంచి

లోకవ్రతతతి కే-లొడ్చి చారణుల

౧౭౫

నీ వేల్పు రాకకు - నేమి కారణము ?
 వినిపింపుఁ దనుడుఁ జా-రణ నాయకుండు
 పలికె నుపాసంబు - వదలంగ నెంచి
 వచ్చిన పలువురు - వ్రతు లొగిఁజేరు
 గృహమున నొక ముని-శ్రేష్ఠుని గాంచి
 'ఎట్టి' య^క రా బిరు - దెనసి వర్తిల్లు
 సాయలు నిల్లాలు - చేయెత్తి మ్రొక్కి
 భిక్షకై రండని - వినతిఁ గొంపోవఁ
 బిన్న కోఁతి యొకండు - వెఱపుచే నొదిఁగి
 యాయెంటఁ జొచ్చి య - య్యమలుని యడుగుఁ
 దమ్ముల కడనిల్చి - తద్భుక్త శేష
 మానందమున మెక్కి - యాతని మోముఁ
 గాంచిన తీరును - గాంచి యమ్మాని
 యో తల్లి! నీ తసూ-జాతుని పోల్కి
 దీనిఁ గాతువు గాక - తేకువ ననిన
 నా మహామహుని వా-క్యము నిక్కపఱచి
 యామె కోఁతి మరించు - నందాఁకఁ బెంచి
 యంత్యక్రియలు దీర్చి - యథమ దేహమ్ము
 తొలఁగ మేలగు నీగి - సలిపెను గాన
 వారణాసి యనెడి - పట్టణ వాసి
 యుత్తర కౌత్తున - కొంద నా కోఁతి
 కొమరుడై పుట్టి మే - ల్కొమరు రూపొంది

గొప్ప గెల్పులతోడ - గొప్ప దానములు
 కావించి దిక్కుల - కడల సత్కిర్తి
 నిండించి ముప్పది - రెండవ యేట ౨౦౦
 వపువుఁ ద్యజించి ది-వ్యత్వమ్ము నందెఁ
 గాన సంపాదించు - కలిమి ఫలమ్ము
 దాన ఫలమ్మని - తగఁ జూప నొండు
 కోఁతి చేయిగఁ గొని - కోరిక మీఱ
 సాయలు నిల్లాలు - సలిపిన దాన ౨౦౫
 ఫలమున నీ రూపు - పడసితిఁ గాంచుఁ
 డని శ్రావకులకుఁ దా - నర్మిలిఁ దెలుప
 నీ దివ్యరూపుఁ డి - య్యెడ నిట్లు కానఁ
 బడియె నసుచు ముని-వర్యుండు పలుకు
 ధర్మంబు విన్న యం-దలి తపస్వులును ౨౧౦
 స్వార్థ రహితులు శ్రా-వణులు సాయలుఁడు
 వాని భార్యయు మోక్ష-పదమంది నారు
 దానమహిమ మిది - తత్పర మతిని
 సమ్మతించివేని - యిమ్మానవతిని
 వెంటఁ గొంచింటికి - వెడలుమ యనిన ౨౧౫
 కౌంతిపల్కుల కామె - కడు సంతసించి
 లే సిగ్గు మొలచు ల-లిని దంత రాజి
 లే మొల్క వెదురుఁ బో-లిన భుజములును
 కడుఁదెల్వి గలిగిన - కన్నగితోడఁ

గ్రేపుల, దరిపోసి - చేపుల తోడ

మెడలెత్తుకొని పరు-విడు పాఁడి యాల

వెంటను గొట్టెల - వెంటఁ బిల్లలను

భుజముల నిడి చిక్క-ములు చంక వేల

గొల్లలు రా వెంట - గొల్లతల్ కొండ ౨౨౫

తీ యమ క్రొత్తయో - నేయూరొ యనుచు

బ్రక్కల వెసుకల - వచ్చుచునుండ

కావలి యడవి య-గ డ్దయు యంత్ర

ధనువులు కఠికోఽతు-లను పోలు యంత్ర

ముఖ వడిసెలను - వలచు నేయియును ౨౩౦

చాగి కరంచు పా-త్రలు కొలుములును

రాల గంపలు క్లిట్టి - కోలలు చిలుకు

అటు గొలుసులు కోడి - యంగు కుంపటులు

కొఱులు గడియ మూఁకులు గొట్టములును

గానుగ మాకులు - కఱకు శూలములు ౨౩౫

పౌదులు గోడల మీద - బొదుగు శూలములు

పక్షుల ముక్కలు - పంది ముక్కలును

వెదుగుదండంబులు - వినరు కట్టలును

కుంతంబు వీర బాలు - కుళు పిట్ట తలలు

మొదలుగా, గల యంత్ర-ముల దయివాటి ౨౪౦

సర్వదా విజయంబు - సాధించి నిక్కి

చలియించుచున్న ధ్వ-జమ్ముల నలరు
వాకిలి దాఁటి య-వారణ త్వరను
రహి శరణాగత - రక్షణ భరణ
కరుణ మాదరి తన - శరణమ్ము చేరె.

౨౪౫

౧౬ వధ విధానము

3రి॥ కన్నగి న్యాసంబు - గాఁ గొన్న గొల్ల
మాదరి చల్లమ్ము - మడఁతుల తోడ
నిలువ మనసు రాక - నీడ పందిరియుఁ
గంచెయుఁ గల్గి చి-క్కని యెఱ్ఱ మట్టి
పూఁతచే నలరారు - పూరింటఁ జేర్చి
గొల్లచెలులఁ గూడి - గోర్వెచ్చ నీట
తానంబు చేయించి - తన్నగరమున
మగువలు కై నేయు - మాడ్కిఁ జేయింప
నక్కఱ లేని స-హజ సుందరాంగి
నేవ గావించు నీ - చెలువ నా పుత్రి
బంగారుగా నిన్ను - భావించు దాన
ఎలనాఁగ నాతోడ - నిచ్చట నిలుమ
కౌంతి మార్గాయాస - మింతయు లేని
త్రోవలోఁ దెచ్చి ని-ర్దుష్ట మౌచోట
వదలెను గాన నీ - పతి కింక నిచటఁ

౫

౧౦

౧౫

గలుగదు చింతింపఁ - గారణ మనుచు

¹ శ్రావక వ్రతమున్న - జనులు మీరొట
 పగటనే భుజియింప - వలయు వస్తువులు
 పాత్ర యిన్నవి వంట - పని చూడు మనుచు
 గొల్లల స్థితులకుఁ - గొడువ కాకుండ
 పూజ్యుల యీవి నాఁ - టూవక కాయు
 పనసయుఁ జిక్కుడు - వంకాయ బీఱ
 మాతులుంగంబును - మామిడిపండ్లు
 అరఁటలు శాలిబి-య్యము పాలు నేయి
 కొనుమని యాయ న-క్కోమలి కొనుచు
 వ్రేళ్లెఱ్ఱగాఁ గత్తి - పీటపైఁ గోయఁ
 గడు నందమైన మొ-గమ్ము చెమర్చె
 నెఱ్ఱ సిరల కన్ను - లెఱ్ఱ వాతీనవి
 నల్లఁ బాతీన ప్రొయ్యి - నల్లనఁ గాంచి
 మొగము వన్నియ మాఱఁ - బ్రొయ్యి ముట్లించి
 చెలి సాయ మొనరింపఁ - జేతనై నట్లు
 భర్తకొఱకు నయి - పడఁతుక వండి
 స్పృశన తాటాకు - చాపపై నతఁడు
 కూర్చున్న యంతటఁ - గూరిమి మీఱ
 మట్టిపాత్రము గొని - మగని పాదములఁ

గడిగిన నీరమ్ము - విడిగిన పూవు
 వలె నున్న యటచేతఁ - బట్టి భూదేవి
 మోహమ్ము తీర్చిన - మొగివోలెఁ జల్లి
 యలికి కన్నెయరఁటి - యాకును పఱచి
 యన్నముంచి భుజింప - నగు నన్నయంత ౪౦
 వణిజులకుం దగు - బలి మొదలై న
 వొనరించి వ్రేపల్లె - నొగి వెన్న మెక్కు
 వెన్నుఁడే యిప్పు డీ - వ్రేపల్లె మెసపు
 కోవలుఁ డగు నీమె - గొల్లల యింటఁ
 బుట్టి కృష్ణుని ప్రేమ-మును గుత్తగొన్న ౪౫
 యా రాధయే ; వీరి - యంద చందములు
 కన్నుదోయి కడంగ - కున్నవి యనుచు
 మాదరి తత్పుత్రి - మఱి వినుతింపఁ
 బ్రయముతోడ భుజించి - విశ్రాంతి గొన్న
 పతికిఁ దాంబూలంబు - భక్తితో నొసఁగు ౫౦
 చెలువను రమ్మని - చేరంగఁ దీసి
 నీ మృదు పదములు - నిప్పుర శిలల
 నడవంగఁ దగినవా ? - నలిన దళాక్షి !
 వేటకాండ్రుర యూళ్ళ - విడియంగ వలనె
 మనము కానక యుండ - మన తల్లిదండ్రు ౫౫
 లెట్టి వంతల నొంది - యే మయి రొక్కొ !
 కల్లగాదిది కల - గాదు బలీయ

విధిక్యతమో యేమో - వెలఁది యెఱుంగ
 వదరలతో విట - పాళితోఁ గూడి
 నీచుల యల్ప వా - జ్ఞీయతులు కేరు
 ప్రల్లదింబులకు నేఁ - టాత్రమై మఱియు
 సద్విధుల మఱచి - సత్యవాక్యులగు
 పెద్దల నడపడి - వీడి వంశమున
 కపకీర్తి యొదవించి - నట్టి నా కింక
 సద్గతి కల్గుట - స్వప్నవార్త చుమి
 తల్లిదండ్రుల నేవ - తగ వీడినాఁడ
 ననుపమసతి నీకు - నపచారి నైతి
 నభిజనమ్మును హైన్య - మనక వీడితిని
 వెడలుమనంగ నా - వెంట వచ్చితివి
 అరుదగు నాగంబు - లాచరించితిని
 అని కోవలుఁడు పల్క - ననుతాప మతిని
 ధార్మికులకుఁ దృప్తి - దానంబు నేత
 అతిథుల మన్నించి - యాదరించుటయు
 భూమీసురుల కోర్కె - పూజించి యిడుట
 సన్నాసుల కెదురు - చనుటయు వీడు
 నా యెదుటికి మేటి - నాణెంపుఁ గీర్తి
 ప్రభుగౌరవంబుతో - వఱు మే తండ్రి
 మీ తల్లితో వచ్చి - మీరు నన్వీడి
 యుంటకుఁ జింతించి - యురుదుఃఖ మేను

- తోఁపనీకుండిన - తోయంబు మెచ్చి ౮౦
- ప్రియవాక్కు లాడ నా - హృదయాన దాచు
- శ్రమము తాపము దెల్పు - జాలిన యట్టి
- తెచ్చితోల్ నవ్వుచే - నొచ్చెడు కరణి
- పెద్దలు నిందించు - పెడత్రోవఁ బట్టి ౮౫
- నారలు మీ యాజ్ఞ - గోరంతయైనఁ
- దప్పరాదనెడి చి-త్త స్థిరత్వమును
- చెందితిఁ గాన మీ - చెప్పిన యట్లు
- కదలివచ్చితి నని - కన్నగి పలుక
- తొలి యిలు వేల్పులై - వెలసిన తల్లి
- దండ్రుల బంధుల - దాసీ జనములఁ ౯౦
- బెద్దలు చను త్రోవ - వీడి గౌరవము
- బిడెము సతీత్వంబు - విడని సాయముగఁ
- పచ్చి యిచ్చట నా య-వాంఠముల్ తలఁగఁ
- గరుణించు బంగారు ! - విరిలత ! నాన
- పతిమ ! యందంపు సం-పల్లక్షి ! లోక ౯౫
- దీపమ ! క్రొత్తడి - తిలకమ ! దయిత !
- నీ కాలియందియ - నేఁ గొనిపోయి
- యమ్మి వచ్చెద వచ్చు-నందాఁకఁ జింత
- నొందక నెమ్మది - నుండుమ యనుచుఁ
- బ్రియురాలి యొడలెల్ల - విరవిర వీఁగఁ ౧౦౦
- దడవి సఖీజనుల్ - దాసీ జనములు.

లేమికి వగచి వె-ల్లిగ నశ్రు వితతి
 గ్రమ్మ గొల్లల యిల్లు - క్రన్నన వీడి
 తడఁబడు నడకతో - దద్వీధి జనుచు
 బసవండు పొడువంగ - వచ్చుట గనఁడు
 తన కుల మది లెక్క - గొనునది కాదు
 ఎరువు కుప్పల దాటి - తొర తొర దేవ
 దాసీజనుల వాడ - దాటి యంగళ్ళు
 కలవీధి నడచుచో - గరఁచు వారలును
 చే నేర్పు పోగర - చెక్కడ మందు
 తేతిన కమసలుల్ - నూలుగు రతని
 వెంటరా జొక్కాయ - యెంట ధరించి
 బహు వినయం బుట్టి-పడఁ జూపు నడక
 కై కోల గల యొక - కమసలిఁ గాంచి
 పాండుని కడ గౌర-వం బందినట్టి
 వాడు గావలయును - వీడని డాసి
 జనపాల సతికి భూ-షణము కాదగిన
 దొక కాలి యందియ - యున్నది క్రాంచి
 వెలకట్టి యంచన - వేయంగఁగలవె ?
 యనుడు నే నంత నే-ర్పునఁ జాలనైన
 మకుట మంగదము నీ - మొదలుగాఁ గలుగు
 వెల కట్టరాని న-గలు ప్రభువునకుఁ
 చేయుచుండు ననుచు - రోయుచు యముని

దూతగా వచ్చిన - దుడుకు సొన్నారి
 చే యెత్తి తన నేర్పు - చెప్పిన యంత
 ముడి విప్పి మానిక - ములును వజ్రములు
 పొదిగిన యపరంజి - పోగర పనులు
 కలయందె నీయ నా - కల్లరి తట్ర
 కాడు పరీక్షించి - కాంచి పార్థివుని
 కడఁ దా హరించిన - కాలి యందియను
 పోలుట చూచి యా - పోయిన యందె
 యిదె యని తద్దోష - మితనిపై మోపఁ
 దగు నని మదిలోనఁ - దలఁచి కోవలుని
 గని రాజపత్నియె - గాక యీ యందె
 తక్కువారు ధరింపఁ - దగరని పలికి
 నేను మున్నుగ దీని - నృపునకుఁ దెలిపి
 యేతెంచు దనుక నా - యీ చిన్ని గుడిసె
 లో నుండు మనఁ గోవ-లుఁడు చని వాని
 యింటి చెంగటఁ గల - యెత్తైన చవికె
 జొచ్చిన పదపడి - సొన్నారి నేను
 వంచింది కొన్న యీ - పార్థివు నందె
 తనయొద్దఁ గలదని - జనులకుఁ దెలియు
 మున్నె యీ నూతన - పురుషుని వలన
 నా దొంగఱికమును - నే దాఁచుకొందు
 నని నిశ్చయించి వాఁ - డరుగుచుఁ జదుక

౧౨౫

౧౩౦

౧౩౫

౧౪౦

౧౪౫

మందాట వెలఁదుల - యాటలోఁ దోఁచు
 తోఁపిక పాటల - తోయంబు గీత
 ఫలమును మిక్కిలి - ప్రభుని యుల్లంబు
 నలమిన వని యెంచి - యలుక నడంచి
 తల నొప్పి యను మిష - వెలయించి రాణి
 స్రుక్కక తనువీడి - శుద్ధాంతమునకు
 నేగుటచే మధు-రేశుండు మంత్ర
 కూటంబు విడి చెలి-కూటంబు తోడ
 రాణివాసమ్ము చే-రం జనుచుండఁ
 గమసలి చాఁగిలి - కడు సుతియించి
 కన్నంపుఁ గోలయుఁ - గడ్డ పాఱయును
 బలపము లేక ద్వాః - పాఱర కనుల
 మంత్రంబుతో మచ్చు - మందులు చల్లి
 నగర నందియ గొన్న - జగదొంగ దొరకె
 రక్షకభటుల మొ-ఱంగి నా గుడిసె
 కడఁ జేరినాడనఁ - గాల మాసన్న
 మయ్యెఁ గావునఁ బాండ్యు - డావంతయైనఁ
 బరికింప కూరి కా-వలి వారిఁ బిలిచి
 దేవేరి కాలి యం-దియ హరియించు
 చోరుఁ డీతఁడు చూపు-చో నున్నవాఁడు
 వాని వధించి య-ద్దాని నిచ్చటకుఁ
 దెండని తన భట - తండంబు తోడ

నంప హింసాప్రియుం - డగు కమసాలి
 తనలోన నుప్పొంగి - తవిలి దుర్విధియు
 డాసిన కోవలు - డాసి రా జనుప
 నందియఁ జూడంగ - నరుదెంచినారు
 వీరని యందెఁ జూ-పింపఁగఁ జేసి
 వారి దూరంబుగ - వడిఁ గొనిపోయి
 యందియ మేలిమి - యంతయుఁ దెలిపి
 దేవేరి యందె యి-దియ యని నమ్మఁ
 బలుక, నిచ్చట నున్న - వాఁడు శరీర
 లక్షణముల మేటి - లలిని వధ్యుండు
 కాఁడను వారలఁ - గని ముసినవ్వు
 సారించి చోర శా-స్త్రమున హేతువులఁ
 దలఁపించువాఁడు మం-త్రము మందువేల్పు
 తంత్రమ్ము శకునమ్ము - స్థలము కాలమ్ము
 సాధన మనెడి య-ష్టకమునే కాదె
 దొంగ లానికఁ గొని - దొంగిలుచుంట
 వీని వంచన కిష్ట - లోనైతి రేని
 రాజ దండనకుఁ బా-త్రము లగువారు
 మంత్రంబు జపియింప - మఘవు కుమారు
 లను వలెఁ గాంచఁగ-లామె వారలను ?
 మచ్చు మందులు చల్లి - మైకము గూర్చఁ
 గదలి యెచ్చటికిఁ బో-గలుగు వారలము ?

తమ వేల్పు రూపమ్ము - ధ్యానింతురేని	౧౯౦
ధనమును చూపియు - దప్పించుకొండ్రు	
శాస్త్ర విధుల వారు - సలుపుదురేని	
హరి తొమ్ము పేరైన - హరియింపఁ గలరు	
కడు సన్నిమి త్తముల్ - గలిగినఁ గాక	
యధిక ధనము అభ్య-మైనఁ గైకొనరు	౧౯౫
ఇది యటఁ గొనఁ దగి-నది యని యెన్ను	
వారిని గనిపెట్ట - వలఁతు లెవ్వారు ?	
అదను నెఱిగి యర్థ - మపహరించునెడ	
వేలుపు లేని త-ప్పింపఁ గలారె ?	
తగు సాధనము గొని - ధనము హరింప	౨౦౦
జగమునఁ గనిపెట్ట - జతురు లెవ్వారు ?	
వారికి రే లేదు - పగలును లేదు	
వారలు దొంగిలు - వస్తువు దెలియఁ	
దెలియనీయక దాపఁ - దెరువును లేదు	
మున్నొక్క నాఁ దొక్క - విన్నాణి దొంగ	౨౦౫
దూత వేసము తోడ - దొరయిల్లు పగటి	
పూట గాచుచు నుండి - ప్రొద్దువో జెలువ	
వేసమ్ము గొని రాణి-వాసమ్ముఁ జేరి	
దీపపు నీడనే - తేఱువఁ బడక	
గది చేరి యువరాజు-కంఠ హారమ్ము	౨౧౦
గైకొన నతఁడు ది-గ్గన లేని మెడను	

హారమ్ము గానక - యడిదమ్ము దూయ :
 వాఁడొఱితో దాని - వారించి కత్తి
 యొఱిలోనికే చను - నొగిఁ బట్టి యతఁడు
 ముష్టితోఁ బొడువంగ - మొగియంగ నొక మ ౨౧౫

జేస్తింభమున దాఁగి - నిలిచి యాచేతి
 పోటునకుం గంబ-మును గుఱిచేసి
 తన శాస్త్రనైపుణిం - దప్పించుకొన్న
 దొంగను పట్టు చ-దురు గలరేని
 దెలుపుఁడు వీరికి - దీటు లోకములఁ ౨౨౦

గలుగరు నిజమంచుఁ - గమనలి పలుకఁ
 దళతళ మెఱయ హ-స్తమున ఖడ్గంబుఁ
 గలిగిన యువకుఁ డొక్కరుఁ డిట్లు పలికె
 బలపంబు నీలి యం-బరము ధరించి
 యాకొని జింకల - నారసి తఱిమి ౨౨౫

యలసిన బెబ్బలి - యనువున నొకఁడు
 నడురేయి మబ్బున - నా కంటఁ బడియె
 వాని నఱకఁ గత్తి - వడి దూయు నంత
 వాఁడు నేర్పున దానిఁ - బట్టి లాగి కొని
 పరుగిడెఁ దరువాత - వాని నెచ్చటను ౨౩౦

కాంచనై తిని వీరి - వంచన చేష్ట
 లరయ నెవ్వరికేని - యరిది యీ చోరు
 వదలిన మనలను - ప్రభుఁడు దండించు

మీరును కర్తవ్య - మారయుఁ డనుడు
 మ్రుక్కడి మదయుతుఁ - దొక్కండు చేతి ౨౩౫
 కత్తితోఁ గోవలు-కంఠంబు నటకె
 నది సరాలున మెడ - నడ్డంబు తెంచె
 నెత్తు వెల్లువ గాఁగ - నేలపైఁ బాఱె
 భూదేవి దుఃఖముం - బొందె మిక్కిలిగ
 భూపతిపాలన - మొక్కవోవంగఁ ౨౪౦
 బూర్వ దుష్కర్మము - ముదురుట చేత
 నరకుడు వడి భువి - దొరలెఁ గోవలుఁడు.

తిరమై మోఘము చెందకుండు గురునీతిప్రాజ్య సామ్రాజ్య ము
 ర్వరఁ బాండ్యేకుని పూర్వజన్మకృత పాపక్లాంతిచే ఘోర దు
 ర్భర నాశమ్ము భజించెఁ గోవలుమిషః బ్రాక్కర్మజాతంబులై
 పరఁగుం గష్టసుఖంబు లట్లగుట నల్పం జెల్లు సత్కార్యముల్.

౧౭ గొల్లల యాట

జరి॥ గిరిరాజ శిఖరానఁ - గీల్కొల్పు మీను
 ప్రక్కఁ బులియు విల్లు - వ్రాయించి నట్టి
 చేరుఁడు చోళుఁడు - ధారణీవిభులు
 తన యాజ్ఞ నడప భూ-తలనాధ తతుల
 నేలిన పాండ్యభూ-మీకుని కోట

మేలు కొలుపు ధ్వసుల్ - మేటిల్లి మ్రోగె
 నగరికి నేయి యొ-నగర దగు వంతు
 గలదని మాదరి - కడువడి లేచి
 తన కూతు నార్యను - తమిమీఱ బిలిచి
 కవ్వంబు త్రాడును - గైకొని పెరుగు
 కడవల కడ నిల్చి - కాంచి యిట్లనియె
 కడవల పాలు తో-డిడి పేరలేదు
 పాడి యావుల కనుల్ - బాష్పముల్ గార్చె
 దుర్నిమి త్తంబులే - తోచు చున్నయది
 కరచిన గరగదు - కడవల వెన్న
 మేకపిల్లలు గంతి - మిట్టి యాడవును
 దుర్నిమి త్తంబులే - తోచు చున్నయవి
 ఆవులు వడకుచు - నఱచు చున్నయవి
 పాల పూసలు తెగి - నేలపై రాలె
 దుర్నిమి త్తంబులే - తోచు చున్నయవి

—: హేతువు :—

వ॥ బానల పాలు పేరకుండుటయు, నావులు కన్నీరు
 గార్చుటయు, వెన్న కాచిన గరగకుండుటయు, మేకపిల్లలు
 త్రుళ్ళుచు నెగురక ముడిగి పరుండుటయు, బసుల మెడపూసలు
 తెగి పడుటయు, జూడ నేదియో చెడుగు రాగలదని సూచి
 యుయ్యెనని కూతుం గాంచి, 'చింతింపకుము. కాంతల కాభర
 మైన కన్నగియు, గాంచునట్లు మున్ను గొల్లపల్లియ మంటపము
 శ్రీ కృష్ణుడు బలరామునితో నాడిన పెక్కాటలలో నీలతో నాడి
 యాటను పసియు, గ్రేపులు నెరగు నీగు కొఱ కాడుద' మనియె

—: ఉద్దేశము :—

మం॥ కారెద్దు కినుకకుఁ - గంగారు పడక
 పొడువ వచ్చిన కోడె - నొడిసి చే పట్టి
 పిలుకు మాల్చిన వాని - పలచు మా నీల
 కనలు గిబ్బను బట్టి - గబ్బడఁగించు
 దిట్టకానిం జెట్ట - వట్టు మా నీల
 ఈ బలిష్ఠంబై న - యెద్దుపై నెక్కి
 స్వారి చేసిన వాని - స్వామ్య మా నీల
 పొడల కోడియ మద - మడఁచిన మేటి
 మగవాని కర్ధాంగి - యగును మా నీల
 అందమౌ పూఁ బొడ - లొందు కోడియను
 అంకెకుఁ గొను దిట్ట - కర్హ మా నీల
 ఎవరి కడంగని - యీ గిత్త నడఁచి
 నడుపు వానికె లభ్య-పడును మా నీల
 ఈ పొడ కోడియ - కోపు లడంచు
 వానికే కాయని - వలతాని పూపు
 వంటి వన్నియ కన్నె - వరణీయ యగును.

—: చూపుట :—

ఇట్లు పూజాస్థలి - నెనసిన యేడు
 కోడెలఁ దమ పెండ్లి - కొఱకె యేడుగురు
 కన్నెలు పెంచిరి - కాంచుఁడి యనుచుఁ

దన కూతుఁ గాంచి యీ - తలిరు బోణులను
 స్వరములు నిలిచెడి - సరవిని నిలుపు
 మనుచు వారలకు హే-త్వభిధాన మట్లు
 లుంచంగఁ దన మది - నూని పై దెసను
 షడ్జంబు మొదలు ని-షాదంబు వఱకుఁ
 గ్రమముగాఁ నిలువ ష-డ్జము కృష్ణుఁడయ్యె
 బలరాముఁ డయ్యెను - పంచమ స్వరము
 నీల రిషభమయ్యె - నెఱి నల్లె తక్కు
 వారలు తగు చోట్ల - వారక నిలువ ¹
 కృష్ణుఁడ౯ షడ్జంబు - నెడమను కుడిని
 రిషభ నిషాదముల్ - కృష్ణుని యన్న
 యను పంచమమునకు - నట్లు మధ్యమము
 ధై వత ముండె, గాం-ధారమ్ము నీల
 కెడమను, మొదటిదై - యెసఁగు నిషాద
 మునకుఁ గుడిగ నిల్చె - మొగి ధై వతమ్ము
 వారిలో హరిమెడ - వనమాల వైచి
 శాస్త్ర పద్ధతి నాడఁ - జనిరి జైత్రమ్ము

1. వృషభ సింహ కటక తులా ధనుః కుంభ మీనములను నేడింటి షడ్జ స్వరముల నిలుపుట యొక పద్ధతి. తులా ధనుః కుంభ మీన వృషభ కటక సింహముల నేడింటిని సప్తస్వరములుగా నిలుపుట వేటొక పద్ధతి. ఈ స్థానములను పేర్కొని యేడుగురు చేతులు కూర్చుకొని పాడుచు నా యా స్థానములఁ బాడుచుచు ఎడమప్రక్క నిలిచినవారు కుడిప్రక్కకు, కుడిప్రక్కనిలిచిన వారెడమప్రక్కకుఁగా మాటుచు నిలుచుట పద్ధతి.

వెన్నుఁ డురమ్మున - వెలయు శ్రీదేవి
 మక్కువఁ గనమికి - మన నీల కాదె
 కతమని మాదరి - సుత విసుతించి
 ఎలమి సమస్థితి - నిలిచి మండలము
 గాఁగఁ జేతులు కట-కమ్ముగాఁ గూర్చి
 యాడఁ దాళము గతి - నరసిన షడ్జ
 మందున్న హరి యను - నామె పంచమము
 నుద్దెసించుచుఁ జేన - నొగి వచ్చి మోస
 చే నిల్చిన వెలగ - చెట్టును విఱుచు
 కమల పత్రాక్షుఁ ¹ బం-చమము షడ్జముగఁ
 దనరు స్థాయిని పాడు-దమ యని పలికి
 షడ్జ మంద్రముగఁ బం-చమము మధ్యముగ
 తిభష తారముగఁ గూ-రిచి ధైవతమును
 మంద్రముగాఁ బట్టి - మైత్ర స్వరమ్ము
 పట్టుగా నొక పాట - పాడంగఁ దొడఁగె.

పాటలు — ఉత్సాహ వృత్తములు.

³ వంచనమ్ము తోడ వచ్చు - వానిఁ గ్రేపు రూపునిఁ
 క్రుంచి కాళ్ళు పట్టి త్రిప్పి - కొట్టి చంపు శౌరి మే

1. అడవియుఁ దత్ప్రాంతమును 'ముల్లై' యనఁబడు. దాని కదిదేవుఁడు. గొల్లల యాటకును 'ముల్లై' యని పేరు. దానికి పంచమము ప్రధానము. దాని కైదవదియగు మిత్ర స్వరము నీశ.

2. వేణువులు ముత్తైఅగు :- (1) తేలకాయ తొల చేసిన క్రోవి (కొన్నె) గాడిద మొగపు అనును గల కలువక్రోవి (అంబల్). (2) మొల్లతీఁగ పురిగాఁ బెనఁచిన వలయమును వంపునోరుగాఁ గట్టినది మొల్లక్రోవి (ముల్లై).

తెంచి మంద కరుగు దెంచు - నేని జేల వేణువున్
మించి సంతసించి విందు-మే కదా తలోదరీ.

మందరమ్ము కవ్వము ఫణి - మన్నెకాడు త్రాడుగా
సందరమ్ముఁ జిలికి నట్టి - సారస దళ నేత్రుఁ డీ
మంద కరుగుదెంచునేని - మంచి కలువ వేణువున్
విందుము కద వీను లలర - వేడ్కతోఁ దలోదరీ !

చేని ప్రక్క వంచనమునఁ - జేరు వెలగ రూపుఁడౌ
దానవున్ వధించి మేలు - తనరఁ గూర్చు శౌరి కా
లాన మంద కరుగుదేర - నతని మొల్ల వేణువున్
వీను లలర విందుము కద - వేడ్కతోఁ దలోదరీ !

పొగడుదమ మహోత్సవముగఁ - బూవుఁబోండ్ల వల్వలన్
వగవఁ దెచ్చి దాచియుంచు-వాని మేని యందమున్
పొగడుదమ పొలంతులు తమ - పుట్టములను గానమిన్
పగవఁ గని హసించు నట్టి-వాని మోము నందమున్.

పొగడఁ గలమె ? యమున మోస-పుచ్చు వాని యుల్లమున్
దగ హరించి వేడ వలచు - దాని మేని యందమున్
పొగడఁగలమె ? యపహరించు-పొలఁతి యందచందముల్
మిగుల నపహరించు వాని - మేర మీటు నందమున్.

పొగడఁ గలమె ? వలువ వోవఁ - బొగిలి వెదకి మాధవున్
బెగడఁ గాంచి క్రుంగి కుందు - వెలఁది చేష్ట లన్నిటిన్
పొగడఁ గలమె ? బెగడి లజ్జఁ-బొగులు చెలిమొగంబు దా
దగిలి కాంచి నగిన దైత్య-దమను మొగము నందమున్.

తే॥ ప్రొద్దుఁ జేతి చక్రంబుతో - మూసి నట్టి
 నల్లవాని కెడమప్రక్కఁ - దెల్లవాని
 కుడి వలంకున నొప్పిన - పడఁతి నీశ
 నారదుం డామెకుం దాళ - మార వేయు.

కుడిని మాయి నమాయికు - నెడమఁ గలది
 మెడను పంచి నిల్చిన నీశ - మడఁతి కను గ
 లముగ సంగీత మర్మంబు - లమర నరయు
 నారదుఁడు తాళగాఁడయి - యార నిలిచె.

॥ వెలఁదులు కేలు గూర్చుకొని వేనలు లల్లలనాడ గాజులున్
 జెలువుగఁ దాళసంగతులఁ జెందఁగ నీశయు శౌరి సీరియున్
 గలిసి నటింప మోదమునఁ గాంచి యశోద సుతింప మందలో
 వెలసిన గొల్లయాట కడు వేడుక గూర్చె జగంబువారికిన్.

తే॥ కూర్పని మలయహారమ్ము - కూర్చు కడలి
 హార మింద్రుఁ డిచ్చిన హార - మరయఁ బాండ్యు
 నక్కు నందలి వతఁ డెవఁ - డనఁగ మంద
 నాల మేపిన కన్నయ్య - యంద్రు బుఘలు.

హిమగిరిని పులిఁ జిత్రించి - యీవలి మహి
 నేలువాఁడె సంగమ పురి - నేలువాఁడు
 ఆతఁ డెవఁడన భూభార - మమరఁ దాల్చు
 వెన్నుఁడే యని యీ భువి - విబుధు లంద్రు.

వనధిఁ జొచ్చి యచ్చటి కదం-బమును నఱకి
 జగములకు మేలు గూర్చిన - జనవరుండు
 చేరరా జతఁ డెవఁడన - క్షీర వారి
 రాశిఁ జిలికిన శ్రీ భార్గ-వీశుఁ డంద్రు.

1. తరల

నగము కవ్వముగా నొనర్చుచు - నాగరాజును త్రాడుగా
మొగిని చిల్కిన వాడవే గద - మున్ను కీర పయోనిధిన్
దగిలి చిల్కిన కేలు గొల్లత - త్రాటఁ గట్టిన కేల్గదా !
జగము లేలిన జాణ నీ కిది - జాలమో మఱి మేలమో. ౧౩

2. మత్తకోకిల.

మూల వస్తువు నీవుగా ముని - ముఖ్యులెల్ల సుతింపఁగాఁ
జాలి యాకలి దప్పి లేకయె - సర్వ మొక్కట మ్రింగె దా
చాలు నోటిని గాంచ నుట్లను - చల్ల వెన్నలఁ దిన్నదే
జాలమా ! యిది మేలమా ! జల-జాతనేత్ర ! వినోదమా ? ౧౪

3. మత్తకోకిల.

నీ పదాబ్జము లీ జగమ్మల - నిండు దోష మడంచె నీ
యీ పదమ్ములె పాండు పుత్రుల - కేఁగె దౌత్యము నేయఁగా
పాపకారుల రూపడంచెడు - పావనాత్మక ! నీ కృతుల్
నాపకారులొ ? నోపకారులొ ? - యారనారయ లే మహో. ౧౫

4. కవిరాజ విరాజితము.

గముల మూడిటి నీడిచి కొల్వఁగఁ జాలవు రెండుపదంబుల కా
గడఁగఁ దగ్గ పదంబులు నొవ్వఁగఁ బోయితి కానకుఁ దమ్మునితో
గువకు లంకను నాశ మొనర్చితి మాధవ ! యట్టి భవద్యశమున్
గిలి లలిన్ విన నోమని వీనులు తథ్యము వీనులు కావు సుమా !

5. మానిని

లోకములం దననాభి జలేజము లోన నడంచిన వాని జగ
 చ్ఛ్రికరు మాయల నేర్పరి నోరును చేతులు కాశులు నెఱ్ఱనయై
 మై కఱియై కన వచ్చెడు వాని రమాపతిఁ గన్నుల పండువుగా
 నేఁకటదీఱఁగఁ గాంచనికన్నులు నేర్పడఁ గన్నులఱే ! జగతిన్

6. మానిని

కేరుచుఁ గంసుఁ డొనర్చిన మాయల గెల్చిన వాని జగత్త్రయమున్
 గోరి భజిప శ్రుతుల్ వినుతింపఁగఁ గూరిమి పాండవ దూతగ
 సారక పోయిన వానిఁ గృపాశుని సారెకు సారె హరే యనుచున్
 నారణ ! యంచు సుతింపని నాలుక నాలుకయే యది నిక్కముగన్

మంజ॥ అనుచు మేమాడిన - యాటల యందు

ప్రణుతింపఁ బడిన దై - వము మన మంద

కగు నాపదలను తొ - లఁగఁ జేయుఁగాత

వజ్ర మకుటమున - వఱలిన తొడవు

దాల్చిన పాండ్య భూ - దారుని భేరి

పగఱ గుండెలు వ్రీలఁ - బరుసుగా మ్రోఁగి

విజయమ్ము నెల్లప్పు - వెలయించుఁ గాత.

మంజ॥ కూడి తా మాడిన - గొల్లల యాట

కడపల ధూప మ-క్షతలు చందనము

ప్రసవమ్ము లర్పించి - వైఘ తీరమున

వెన్ను పాదములు నే-వింపఁ దలంచి

వారక మాదరి - నీరాడ నేఁగి

నగరానఁ గలిగిన - దగు వార్త యొండు

విని తొట్రువడు వడి - వెనుక కేతెంచి

నిలిచి కన్నగి కది - తెలుపంగ లేక

నిలువంగఁ గన్నగి - పలికె నీ రీతి

నా ప్రాణములకంటె - నర్మిలి చెలిమి

కనజాల కుంటి నా - కాంతు నిందనుక

మనము కలంగె వే-దన మెచ్చిరిల్లెఁ

గొలిమి తిత్తిని మించి - వెలలె నిట్టూర్పు

పొరుగు చెలులు పల్కు - తెఱఁగు లెట్టివియో

పట్ట పగట మేను - వడఁకించు చెడుగు

మితి మీఱి వచ్చిన - వితము గన్నడియెఁ

బతిఁ గాన కుల్లంబు - పరితపించెడిని

పొరుగు చెలులు పల్కు - తెఱఁగు లెట్టివియో ?

కాంతుండు కనరాఁడు - గతి వే తొకండు

కలుగదు వంచనా - కార్య మొక్కండు

తారిన యట్లు చి - త్తము కలంగెడిని
 ఇరుగు పొరుగు వార - తెవరిని గూర్చి
 పలుకువారలొ సుంత - తెలియంగ రాదు
 వారలు పలికెడి - వార్త యియ్యదియ
 వెఱపించుకయు లేక - హరియించు దొంగ
 యితఁడె యితఁడె యని - యేలిక భటులు
 ఖండించి రఁట ! పచ్చె-కాని నొక్కరుని
 అనుచు గోపిక యోర్తి - యాడఁగా వినిన
 కన్నగి వడి లేచె - గడు సుగ్ర యగుచు
 వెన్నెల నెల విను-వీది యందుండి
 మొగులుతో నిలఁబడ్డ - పగిదిని పడియె
 గను లెఱ్ఱవాఱ వె-క్కసముగ నేడ్చె
 ఏడ నా ప్రాణేశు - డేడ నా భర్త
 యని వెక్కు చూచ్చుచు - నడలె దపించె
 ప్రాణప్రియులు వహ్ని - బడఁ గాంచి తాము
 నగ్గి జొరక దుఃఖ - మందు స్వార్థాత్మ
 లల్ప వ్రతలఁ బోలె - నవనీ జనమ్ము
 తెగడఁ బాండ్యుడు పాప - మొగి జేయు కతన
 పతిని నీగిన యేను - పలవించి గుండె
 పగుల నేడ్చెడి బేల - వలె నొదునేమి ?
 ప్రియపతి మడియంగ - వెక్కుచు బెక్కు
 నీటి రేపుల దిగి - నీరాడి వచ్చి

చింతించుచుండెడి - చేడెల మాడ్కి
 ధర్మాధికారుల - స్థానమందుండి
 మఱచి పాపము సేయు - మొఱకు పాండ్యేశుఁ
 వొనరించు చెడుగుచే - నూరక యేడ్చి
 కృశించుచుందునే - యెడ్డెనై యింక
 ప్రాణప్రియుం డగ్గి - బడి మున్నుచుండఁ
 బెక్కు తీర్థాలకు - వెడలెడి యల్ప
 భాగ్యవతుల మాడ్కిఁ - బాడి వో విడుచు
 పాండుఁ డధర్మాన - వర్తించు కతన
 నీ జన్మమునఁ గీర్తి - నీఁగి చింతిల్లు
 చుందు నొక్కో ! క్రుంగి - కుందుదు నొక్కొ !
 అరయుఁ డీ రాఁగల - యంగద నీఁగ
 నాడిన గొల్లల - యాటకై వచ్చి
 చేరిన గోపిక-లార ! వినుండి
 చండభానుఁడ ! కర్మ-సాక్షివో నీవు
 లోకవృత్తము కొఱ - లే కెఱుంగుదువు
 నా పతి దొంగ యౌ-నా ? పల్కు మనఁగ
 కాఁడు చోరుఁడు కాఁడు - కాఁడు నీ పతిని
 దొంగయౌ నన్న యీ - దుష్ట పురమ్ము
 నన్ని మ్రింగును గాక - యనె నశరీరి.

౧౯ ఊరఁ దిరుగుట

మంజ॥ వేడివెలుంగట్లు - వినిపించునంత
 నా సతి రెండవ - యందియ కేలఁ
 గొని యట నిలువక - చని నీతి లేని
 ప్రభుని పట్టనమున - వసియించుచున్న
 తలిరుఁబోండ్లార ! క్రొ-త్తడి మిన్నలార !
 యీ యందెతోఁ జేర్చి - యా యందెఁ గనుఁడు
 ఈ మాపువేళ నే-రే నొందరాని
 యాపద నొందితి - నగచాట్లఁ బడితిఁ
 బరులకు రారాని - బన్నంబు వడితి
 నా పతి చోరుఁ డౌ-నా ? కాఁడు కాఁడు
 నా కాలి యందె ధ-నంబీక కొనఁగ
 దొంగయ॥ పేరిడి - త్రుంచు టన్నెంబు
 పతుల సత్ప్రేమకుఁ - బాత్రంబు లైన
 వెలఁదుల యెదుట నా - ప్రేమ ధనమ్ము
 ప్రాణాధినాథు స - ప్రాణుఁగాఁ గాంతుఁ
 జూచుచుండుం డిది - చోద్యంబు గాదె ?
 అట్లు నాథుని గన్న - నాతని నోట
 జరిగిన యది విందు - సప్రమాణ మిది
 వినఁజాల నేని యీ - వీఱిఁడి మనకుఁ
 దలవంపు దెచ్చిన - దల దొంగభార్య
 యే యని నను పిల్వఁ - డిది యొక సత్య
 మని పరిదేవన - మొనరించుచున్న
 కన్నగి నెల్లరు - కాంచి తపించి

కలఁగి తొలంగింప-గారాని దుఃఖ

మీమెకుఁ గావించి - యెన్నడుఁ జెడని

౨౫

కువలయేళుని నీతి - కుంతిత మయ్యె

నేమి కారణమొకో - యెఱుఁగంగరాదు

రాజరాజగు పాండ్య - రాజపాలనము

నేటితో నశియించె - నేటి హేతువాకొ ?

ధరఁ బ్రశాంతపఱచు - ధర్మమ్ము నూను

౩౦

సార్వభౌముని మేటి - చల్లని గొడుగు

నేఁ డోర్వఁగారాని - వేఁడిమి నొసఁగె

కనకంపు టందియ - కరమునఁ బట్టి

క్రొత్తవేలుపు వచ్చె - రుత్త సేయంగ

వెక్కుచుఁ బెక్కుచుఁ - వెలవెల పోయి

౩౫

యావేశమందిన - యటులున్న దీమె

ఏమి రానున్నదో - ఎవ్వరి కెఱుక

యనుచుఁ జింతించుచు - నరిగి యన్యాయ

యుక్తమై యపనింద - నొందిన మధుర

జనులు కొందఱు కోవ-లుని గానిపింప

౪౦

నది గని యోర్వలే - కరిగిన కరణిఁ

బడమటి కొండపై - భాసుండు గ్రుంకె

నట్టి సాయంవేళ - నలరారి రాలు

విరిలత వలె నామె - విభునిపై వ్రాలి

విహ్వలించుచుఁ జాల - విలపింప, సూర

౪౫

గొల్లు మనెడి గోడు - గురువులు వాటె
 సుదయ వేళను భర్త - నెదఁ గొఁగిలించి
 యతని సిగను దాల్చు - హారంబు దీసి
 తగు ¹ సంజవేళలో - దన సిగఁ దాల్చి
 పతి గాయముననుండి - బయలై న రక్త

1. కాల విపర్యయ దోష మిందొకండు మనుచరిత్రమందలి కుతపవేళ నులై ననివార్యముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.

మాదరి కన్నగిని తన యింటికిఁ గ్కొంపోవుట సాయంవేళయం దు కత్తమయవర్జనము స్పష్టముగ నుడువుచున్నది. కొనిపోయి స్నానముచేయింప వంటచేయుచున్నది. నా కూతురు శ్రావకప్రతము కలది కావున పగటనే భుజింపవలయు వస్తువులు, పాత్రలు సిద్ధముచేయఁబడి యున్నవి. వంటవని చూడుమ కన్నగి నుద్బోధించెను. అది సాయంకాలమే యైయుండవలయును గదా! అట్లు నీతిలేదు. భుజించిన వెంటనే అందియ నమ్ముటకై యంగడివీది కతఁడు వెళ్ళుచున్నాఁడు. కావున వంటచేసినది రేయికాదు. రేయి వారు పస్తుండిరనియె మాదరి వండిపెట్టినది తినిరనియో తలంపవలసియున్నది. అట్లు భుజించియున్నచో మఱునాఁడామెను వంటచేయుమని చెప్పనవసరము లేకపోవుచున్నది. రేయున పవలును చేసినదందమా? పగటఁజేసిన వంటకై కన్నగి శ్రమపడుట వర్జింపఁబడినది. భోజనానంతరము (మధ్యాహ్నవేళ) కోవలుఁ డంగడివీదికి బయలుదేఱెను. అట కమసలి కుట్రచే చంపఁబడెను. అదియు సాయంకాలమున పూర్వమే యైయుండవలయు.

మఱునాఁడు మాదరి నగరిలోని మేలుకొలుపుల ధ్వని విని మేలుకొని నాచనగరికి పాలు పెరుఁగు నేయి కొనిపోవలయు వంతు తనది కావున కొందరగాఁ బోయి చూచుసరికి పెరుఁగు పేరలేదు. అది యత్పాత సూచకము కత్తరిహారము కన్నగి చూచునట్లుగ గొల్లల యాట ప్రారంభించినది. అప్పుర్తియగు పిమ్మట నదీస్నానార్థమేగినది.

నదీ తీరమున జనుల గుసగుసలు విని సంశయాయత్తచిత్తయై మాదరి వడివడి మరలివచ్చినది. కన్నగి చించింతించుచుండినది. ఆ చింత భర్త యింట

మొడలెల్లఁ దడుప న-తఁడు తన్ను ప్రేమఁ
గాంచఁజాలని జాలిఁ - గాంచె నయ్యవతి
యీ సహింపఁగరాని - యెడరును గాంచి
ప్రియురాలు మిక్కిలి - వెగడు చెందునని
తలఁపవు ప్రాణేశ ! - తావి చందనము

లేదని కాదు. జను లనుకొనుట విని బయలుదేరినది. భర్తను కాంచినది
అంచుతఱి,

అది గని యోర్వలే - కరిగిన కరణి
బడమటి కొండపై - భానుండు క్రుంకె
క్రుంకవచ్చు. వెదకి కనిపెట్టువేళకు సాయంసమయము కావచ్చు.
ఉచయవేళను భర్త - నెదఁ గొఁగిలించి
యతని మెడను వైచు - హారంబు దీసి
తగు సంజవేళలో - దన సిగఁ దాల్చె.

అపై సుగ్రంపు నడకతో రాచనగరికేఁగినది. అట రాణి కలగని లే
కవళపడి యా వృత్తాంతము రాజునకు వినిపించుచుండినది.

అమె కల గన్నది రేయా ? పగలా ?

మధురా దహనము రేయియే జరిగినది. పురాధిదేవతయు ఆ రేయియే
న్నగికిఁ బ్రసన్నయై పూర్వవృత్తాంతము వినిచినది. ఇంతవఱకుఁజూడ కోవలు
వృత్తి మఱునాటి యుదయముననే కన్నగికిఁ తెలిసినట్లేర్పడుచున్నది. పూర్వ
వృత్తి అనఁగా కోవలుఁ డంగడివీదికి వెళ్ళిన సాయంకాలమే పతి మరలిరాఁ డ
నని, యందులకై కన్నగి చింతించు చుండెనని కాని కవిచే సూచింపఁబడలేద
ంతియకాక పై సుదాహృతవాక్యములచే వధింపఁబడిన నాటి సాయంకాలమున
యమె తన భర్తను కాంచినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. కోవలుఁడు బయలుదేరి
యెప్పుడు ? అతని మరణవార్త కన్నగి విన్నదెప్పుడు ? గొల్లలయాట జరిగి
యెప్పుడు ? రాణి కలగన్నది యెప్పుడు ? ఇవి పరస్పర సమయవిరుద్ధము
యైక్యత కుదురకున్నది.

పూతచే నలరారు - పొంజాయ మేను
 ధూళి ధూసరముచే - ద్రుంగఁదగినదె ?
 ఈ చెడు దుఃఖంబు - హేతువు గాఁగ
 రాజదండనము కా-రణ మిది యనుచుఁ
 బూర్వ దుష్కృత మని - పొలుపుగఁ దెలుపు
 వార లీ రాజ్యాన - వరలుచున్నారె ?
 సాయ మొక్కరు లేక - సుజ దుఃఖించు
 నేకాకి నైన నా - యెదుట మాలికల
 మఱుఁగుపడిన తొమ్ము - మంటఁ బొల్లాడు
 చుండంగఁ దగినదే ? - యో మనోనాథ !
 ఈ మహిఁ దూర్పెత్తి - యీసడ వెట్టఁ
 బాడ్యుండు దుర్భర - పాపంబు సేయ
 నీ సంభవము వధి-యింపఁగాఁ దగిన
 నీ కర్మ ఫలమని - నెనరునఁ దెలుపు
 నరు లొక్కరేని యీ - పురమున లేరె ?
 కన్నీరె కూడుగాఁ - గలఁగుచు సున్న
 పాపిని నైన నా - పజ్జనే మీరు
 గాయమ్మునుండి ర-క్తము కాలుచుండ
 దుమ్మునఁ బడియుండు - దోస మెవ్వరిది ?
 ప్రజలు స్వదోషమ్ము - పగటించి వలుకఁ
 బాండ్యుండు దుర్భర - పాపంబు సేయ
 నిది సంభవించిన - దిట్లుండ నీదు

తొలిబాము దుష్కర్మ-ఫలము కాంచుమని
యరయించు పుణ్యు లీ - పురమున లేరె ?
పరమ చండాలుఁ డీ - ప్రభువున్న యూరఁ

౮౦

బతిరత లొకరేని - పరఁగుచున్నారె ?
పతులు కష్టములు - పడ సహియించు
పతిరతల్ గలవారె ? - పతిరతల్ గలరె ?

పెద్ద వారున్నారె ? - పెద్దలున్నారె ?
పరుల బిడ్డలఁ గాంచి - భరియించి పెంచు

౮౫

పెద్దలున్నారొకో ! - పెద్దలున్నారె !
పరమ చండాలుఁ డీ - ప్రభువున్న యూరఁ
దేవుఁడు నున్నాడె ? - దేవుఁడున్నాడె ?
నా పతిఁ గత్తితో - నఱకి కలంక

మైన, దుష్పాలన - మందిన యూర
దేవుఁడు నున్నాడె ? - దేవుఁడున్నాడె ?

౯౦

అని పరిదేవించి - తన పతి తొమ్ము
తన తొమ్మునం జేర్చి - తడవుచున్నంత
మగఁడు సజీవుడై - మగువను గాంచి
నిండు చందురుఁబోలు - నీ నెమ్మొగమ్ము

౯౫

వాడినదే యని - బాష్పముల్ తుడిచి
నేల ఋణము నాకు - నీఁగిన దనుచుఁ
బరమ పతివ్రత - భర్తపాదములఁ
బట్టి వెక్కుచు నేడ్వ - స్వర్గంబు చేరఁ

జను వాడు భువి నుండు-మని సతి వీడి
 వేల్పులతో విను-వీడిఁ దా నేఁగె
 మగఁ డిట్టు పలుకుట - మాయయో ? మదికి
 విభ్రాంతిఁ గలిగించు - పెను దయ్యమేమో ?
 మఱి యేమో ? యెటకేగి - యరయుదు నాథు
 నీ పలుకులు సత్య - మెన్నడుఁ గావు
 నా కిన్క శాంతి నం-దక మున్న యేను
 పతితోడఁ జనఁజాలఁ - బరమ దుష్టుండు
 నవిమృశ్యకారి యౌ- నవనీశుఁ గాంచి
 కతమేమో యడిగెదఁ-గా కని లేచె
 ఎడరు పుట్టించిన - చెడు కల ఫలము
 కనుల బాష్పము లుర్లఁ-గా నిల్చి తలఁచె
 నిలిచెఁ దలఁచెఁ గంట - నీరంబు గార్చెఁ
 దుడువక బెడిదంపు - నడకతోఁ బఱచెఁ
 బఱచి రాచ నగరి - వాకిట నిలిచె.

౨౦ న్యాయ వచనము

మరెజ॥ అటఁ జెలీ : మన్నీని - యచ్చంపు గొడుగు
 ప్రభు దండమును క్రిందఁ - బడ మొగసాలఁ
 గల గంట చప్పుడు - కలను గాంచితిని
 అదరె దిక్కులు మ్రింగె - నర్కుఁ జీకటులు
 పఱ్ఱ మింటను రేయి - కొఱ్ఱు గాన్పించె

పట్ట పగటఁ గాంతి - పర్విన మింటి
నుండి మండుచునున్న - యుల్కలు రాలె
నిది యేమి హేతువో - యెఱుఁగంగరాద
లేచి చూతును గదా ! - లేమ ! యేమందు

—: గ ర్భ ము :—

అవసీశు డండమ్ము - నచ్చంపు గొడుగు	౧౦
మంట మడఁగి పడె - మా దోర మందు	
గంట నా యెదవలె - గడగడ వడఁకె	
పఱ్ఱ మింటను రేయి - కొఱ్ఱ గాన్పించె	
పగటనే యుల్కలు - పలపల రాలె	
దిక్కులతో భూమి - తీఁగ నా నదరె	౧౫
నాపద రాఁగల - దని మదిఁ దోఁచె	
విభుని కియ్యది విని-పింతమా యనుచుఁ	
గోప్పెరుందేవి ప-ల్కుడుఁ జెలువలును	
కాంతులు గల యలం-కారముల్ గొనిరి	
ప్రత్తిఁబట్టయుఁ బట్టు - వలువ గైకొనిరి	౨౦
ముకురమ్ము గొనిరి మే - ల్బొట్టు చేకొనిరి	
పోక లాకులు సున్న-మును కేలఁ గొనిరి	
కొనిరి కస్తూరిని - కొనిరి పొంబొడియుఁ	
గొనిరి పూ మాలికల్ - కొనిరి జల్లియును	
కొనిరి ధూపమ్మును - కొనిరి గంధమ్ము	౨౫
కుఱుచలు మూఁగలు - గూనులు నైన	

దాసీజనము చుట్టి - దైవాట నుండ్రీ
 ముత్తైదువలు చేరి - మొగిని చిరాయు
 రస్తని దీవింప - ననుఁగుఁ గత్తియలు
 హెగ్గడి కత్తెలు - నిరువంకఁ జనుచు
 నడుగడుగునకు గుణా-వలిఁ బొగడ
 నల్లనల్లనఁ జని - యవనీశ్వరుండు
 పేరొలగము సింహ-పీఠిపై నుండి
 నలుపుచుండఁగఁ జేరి - తెలుపుచునుండ
 మతి యడుగంటి ధ - ర్మము నశియింప
 నీతిమాలిన కడు - నీచు దరిద్రు
 నగరివాకిలిఁ గాచు - మగలెంకలార !
 తనపతిఁ బోఁగొట్టు-కొనిన యొక్కర్త
 యొక యందె చేఁగొని - యున్నది నగరి
 వాకిట నని జన-వరునకుఁ దెలుపుఁ
 డీ యని కన్నగి - యీసునఁ బలుక
 దొవారికుం డేగి - ధరణీశ్వరునకు
 జయము మలయమేలు - సామికి జయము
 ధర్మమార్గము తప్పఁ - ద్రొక్కని పాండ్య
 నాయకా ! అవధారు - గాయమ్మునుండి
 చిట్టు చిట్టున లేచి - వజ్రై న నెత్తు
 వీడని మొందెంపుఁ - బీఠము నెక్కి
 బల్లెమ్ము గొని తాండ-వ మొనరించు

భీకరమూర్తియౌ - వేలుపు గాదు

కన్నెలేడ్వరలోనఁ - బిన్నదియైన

౫౦

యా పిడారియుఁ గాదు - శ్రీపార్వతీకుఁ

దాండవింపించు రు-ద్రాణియుఁ గాదు

భయదాటవి వసించు - వనదుర్గ గాదు

వీరుఁడౌ దారుకు - పేరురమ్మవియఁ

జీలుచు నమ్మహా - కాళియుఁ గాదు

౫౫

తన తలంపే రూపు - తగఁ గొన్నయట్లు

మితి మీఱు కోపమ్ము - మేవిన యట్లు

కెరలి బంగరు టందె - కేలఁ బట్టినది

కూరిమి పతిని పోఁ-గొట్టు కొన్నయది

వాకిట నిలిచెను - వాకిట నిలిచె

౬౦

ననుడు రమ్మనుఁడు తో - కొనిరండు పొండు

త్వర నని పాండ్యుఁ డు-త్తరు వొనరింప

వాఁడు మరలి వచ్చి - వనితఁ గొంపోయి

మన్నీనిఁ గాన్పింప - మడఁతియు నెదుర

నిలువఁ బ్రభుండు క-న్నీరొల్క నిలుచు

౬౫

నీవెవ్వతవు పని - యేమని యడుగఁ

దెగువ యెడందతోఁ - దెఱవ యిట్లనియె

ఆరయు తెలి విను-మంతయు లేని

యెద్దె భూపాల ! నీ - యెదుట వచింప

వలసిన యర్థంబు - గల దొండు వినుము

౭౦

వేల్పులు తమలోన - విస్మయమందఁ
 బావుర పిట్టకై - వపువిచ్చువాఁడు
 మొగసాల గంట నా-లుక చలియింప
 మొదవు నశ్రులు తన - యెద నుడికింపఁ
 బ్రయతనూజుని తేరి-క్రిందఁ ద్రొక్కించు
 నట్టి రాజేలు పు-గాలు మా యూరు
 తవిలి యయ్యూర గా-రవముతో నలరి
 గొప్ప కీరితి గాంచు - కులమువాడైన
 మాసార్థవాహు కు-మారుఁ డత్యధిక
 ధనము సంపాదింపఁ - దలఁచి దుర్విధియుఁ
 ద్రోవ నీ మధురకుఁ - దోడ్తోడ వచ్చి
 యరుదైన నా కాలి - యందియ నమ్మఁ
 దలఁచి సీచేత న-ధర్మ పద్ధతిని
 వధియింపఁబడిన కో - వలు భార్య నేను
 నన్ను కన్నగి యండ్రు - నరనాథ ! యనిన
 అంగనా రత్నమా ! - దొంగను చంపు
 బెన్న దుర్దండన - మెట్లగు ననుడుఁ
 గన్నగి యాతనిఁ - గాంచి యిట్లనియె
 ఓయి వెడఁగు తేడ ! - ఓయి దుర్బగుఁడ !
 నాయందెలోనివి - నాణెమౌ మణులు
 చూడుమ యన తేడు - చోద్యంబుతోడ
 మాయందెలోనివి - మౌక్తికరాజి

యనుచుఁ దెప్పించి యా - యమ మ్రొలనుంచెఁ
 కన్నగి తనయందెఁ - గడు నుగ్రరీతి
 నవనిఁ బగుల వ్రేయ - నందొక్క కెంపు ౯౫
 వెగడుకుడుచు తేని - మొగముపైఁ బడియె
 నమ్మణులం గాంచి - యవనీశ్వరుండు
 చత్రమ్ము ప్రీల రా-జ ద్రాజదండ
 మల్లాడిపడఁగ నా - కల్ల కంసాలి
 పలుకులు విని పాడి - కలఁక గావించు ౧౦౦
 నేను రాజును గాను - నేనె చోరుఁడను
 నేనె చోరుండను - నేనె చోరుఁడను
 ప్రజలను కన్న పా-పల వలెఁ గాచు
 పాండ్యరాజుల పరి-పాలన నేఁడు
 కలుష దూషిత మయ్యె - ములుచ నా వలన ౧౦౫
 నో మృత్యుదేవతా ! - యుగ్రంపు నడక
 గొనివచ్చి నన్ను మ్రిం-గుమ యని చేష్ట
 దక్కి దబాలున - ధరణిపైఁ గూలె
 రాణిగుండియ లట్లె - రాపడి నిలిచె
 నొడలు వడంకాడె - నొడయని నీఁగు ౧౧౦
 సతులకుఁ జూపంగఁ - జాలిన దొండు
 జగతి లేదని పతి - చరణముల్ దాఁకి
 నేలకు వ్రాలి య - న్నియతాత్మ దొరలెః

- క॥ ధర్మము దప్పువారలకు ధర్మమే వీడనిమిత్తి యంచలన్
 ధార్మికు లాడువాక్యములు దబ్బఱగావు నిజమ్ము పూర్వ దు
 స్తర్మముచేతఁ బాండ్యవిభుకాంతయుఁ గన్నగియున్ భజించువై
 క్తర్మఫలంబులం గుడువఁ గాంచిన సంచును గాంచుఁడీ జనుల్
- క॥ ఆయమ యెంటి యందుకము నాయమ కన్నుల నీటివెల్లువన
 ఆయమ కాంతిదప్పిన శవాకృతియున్ వన గుల్మరీతిగా
 నాయమ మేని నిండ జలదాకృతిఁ గప్పిన నీలపుం గురుల్
 పాయక కాంచి పాండ్యపతి బమ్మెర నిల్వనఁగూలె ధాత్రిపై
- క॥ అలమిన మేని ధూళి విరియంబడి కప్పినకప్పు వెండ్రుకల్
 చెలువ కరంబునం దమరు చిన్నపు టందియ యశ్రు పూరమున
 అలుకునఁ గాంచుచో నపజయంబు భజించెను పాండ్యభూపుఁ
 ప్పొలఁతుకవాక్యముల్ చెవులఁబొందినమాత్రనవీడెఁ బ్రాణము

౨౧ ప్ర తి న

- మంజ॥ పాండునిదేవి స్వ-భర్తఁ గోల్పోవఁ
 బాలైన దుష్కర్ము-రాలనౌ నేను
 తప్పింత యెఱుఁగని-దానన యైన
 తేపు చేసిన కీడు - మాపునఁ గుడువఁ
 గలుగు తీరైనవి - కర్మఫలములు
 వన్ని వృక్షంబును - బావిని శర్వు
 లింగంబు కరులుగా - రంగారఁ దెచ్చి

పలువు రెఱుగఁ బట్ట-పగట సాక్ష్యంబు
 పలికించినట్టి యా - వణిజు కన్నియయు ¹
 ఆటలాడ నిసుక - నమరుచు బొమ్మ
 నీభర్త యగునని - నెలఁతలు పలుక
 నమ్మి యింటికిఁ బోక - నర్మిలితోడ
 నలలు దాకక పోవ - నిలిచిన పడుచు
 కరికాలచోళుని - గాదిలి పట్టి
 'ఆదిమంతి' యను న - య్యమ తాను వలచు
 వంజి నగర రాజ - వరు 'నాట్ట నత్తి'
 యను వానిఁ గావేరి - యణఁచి కొంపోవ
 నేటివెంటం జని - యెట నుంటి వనుచు
 వాపోవ నవ్వాని - వనధి తోడైచ్చి
 యాయ నలమిఁకొని - యేతెంచి నట్టి
 పతిభక్తినిరతయౌ - స్వర్ణ లతయును
 వన నిధి తీరస్థ - వనమున నుండి
 వచ్చెడి పడవలఁ - బరికించుచుండి

1. వైష్ణవరిలోని దామకుండను వణిజుని కూతుండ్రేడుగురలో వినయముగ కన్నెయు ఆమెయత్తకొడుకును దారిఁబట్టివచ్చి తిరుమరుగల్ అను నూరుగియున్నయెడ సాము కాటచే వాడు చావ. నక్కన్నె యేడ్చుచుండ నచ్చట్టిచేసేయుండిన జ్ఞానసంబంధమూర్తి జరిగినది యెఱిఁగి వానిని బ్రదికించి అందుండిన వన్నెవృక్షము, బావి, లింగము, సాక్షులుగాఁ బెండ్లాడుఁడని యాజ్ఞయిడియె రట్లు సతీపతులై మధురకుఁ జన్నమీఁద నా కన్నియ సవతి నిందింప పై మును సాక్ష్యము పలికె. అందలిదేవునకు సాక్షినాథుఁడను పేరుకలిగె.

భర్తరాఁ దన శిలా-భావంబు వీడు
 నట్టి మహా మహి-మాధ్యయౌ సతియు ¹
 తోడుగాఁ గల సవ-తుకబిడ్డ బావిఁ
 బడఁ గని లోకులు - సడి పూస్తురంచుఁ
 దన సుతుఁ గూడ నూ-తం బడద్రోచి
 యవల నిర్వుర నెత్తు - నా మడంతుకయు
 నితరుఁ డొక్కరుఁడు త-దేక మనస్కుఁ
 డై తన్ను గాంచ నా - నాతి స్వాననము
 కోఁతిమొగమ్ముగఁ - గొని యుండి భర్త
 రాఁ దొంటి రూపమ్ము - రహిఁ దాల్చు సతియు
 అబలలు గోలలం - చరసిన పెద్ద
 లాడు వాక్యముల ల-క్ష్యము లేని వెడఁగ
 నగు నేను నైకత-మం దాడుచుండి
 నాచెలిఁ గాంచి నే - నవలసు గన్న
 నీ కొడుకున కిత్తు - నీవన్నుఁ గన్న
 నా కొడుకున కిమ్ము - నాతిరో ! మనము
 వియ్య మందుదమని - వేడుకకనిన
 పలుకులు పాడిగాఁ - దలపోసి యామె
 తన కూతు నా యింటి - కనుప న త్తరుణి
 తగు నలంకృతులతోఁ - దన తల్లి వాక్కు

1. సంపాదించఁ బోయిన భర్త వచ్చుదనుక నొక యిల్లాలు శిలయై
 భర్తవచ్చు విదవ నెప్పటి రూపొందెను.

పాలింప వచ్చిన - పద్మదళాక్షి
మున్నగు పెక్కండ్రు - పొడము పుగాలు
నందు పుట్టిన యేను - నట్టి పేరొందు
నన్నులమిన్నగా - నగు ప్రాప్తియున్న
రాజుతో నీమధు-రా నగరమ్ము
బూది గావించు నో - పొలఁతిరో ! నీవు
నరయుదుగాకని - యారాచనగరు

౪౫

౫౦

వీడి వెలికివచ్చి - వీటఁ గలట్టి
మానవులార ! య-మర వరులార !
మునులార ! నా పంత-మును వినుఁడీరు
నా మనోహరుఁ జంపు - భూమీశుపురము
పై గిన్నఁ బూనితిఁ - బాపమ్ము గాదు
కాంచుఁడీ యని కుడి - కరమున నెడమ
స్తనమును వడివైచి - చలమున లాగి
కేలెత్తి పురిఁ బ్రద-క్షీణముగాఁ దిరిగి
విసరివై చుడు నది - విలయాన్ని కరణి
రేఁగి నీలపురంగు - జేగురు జడలు

౫౫

౬౦

తెల్లని కోటలు - తెఱలు జ్వాలలును
గల యన్ని దేవుఁడై - కనఁబడి నిలిచి
యో సతీ తిలకమా ! - యొకమాట వినుమ
ఈ నగరమ్ము నీ - కెగు తలంచు
నానాఁడె దహియింప - నాజ్ఞను మున్నె

౬౫

పొంది యున్నాడఁ గా-వున నిట బ్రదుక
వలసిన వారేరొ - నెలవిమ్మ యనఁగ
విప్రులు ధార్మికుల్ - వృద్ధులు పసులు
పసి బిడ్డలును పతి-వ్రత లగు వారి
వీడి విజృంభించి - వే కాల్పు మనుచుఁ
బ్రేరేఁపఁ జెలరేఁగె - వీతిహోత్రుండు

౨౨ పుర దహనము

మంజ॥ కన్నగి ప్రేరణ - గొన్న య వ్యహ్ని
విచ్చలవిడి రేఁగి - విన్నంటఁ బెరిఁగె
నగరదేవతలై న¹ - నల్వరు దేవ
శమ్ములు వీడిరి - పొమ్మనుమున్నె
పాండు్యండు దొసఁగుకై - ప్రాణముల్ బలిగ
నొసఁగి భూమికిఁ దెల్పు - నెసకమ్ముతోడ
సతితోడఁ బైడి యా-సనమున నుండి
మరణించు తెఱుఁగక - గురుఁడు మంత్రులును
వ్రాయసకాండును - న్యాయాధిపతులు
రాజబంధులు కర-గ్రాహులు నేవ
కులు వచ్చి చిత్రాకృ-తులఁ బోలె నిలువ
సాయుధ వీరులు - సారథుల్ రథిక

1. ఇంద్ర వరుణ యమ శోములు.

వరు లాశ్వకులును మా-వంతులు గలిసి
 రాచవాకిట నగ్గి - రాజుట గాంచి
 గుమియైరి, ముత్యాల - కోవ ధరించు ౧౫
 నెలఁబోలి బ్రహ్మయ-జ్ఞేయముతో నున్న
 యాది భూతము, నెఱ్ఱ-నగు కాంతి మేను
 రాజునకుం బోలె - రాజిల్లు ఛత్ర
 చామరములు ముర-జము నంకుశమ్ము
 ధ్వజము ఖడ్గమ్మును - బల్లెమ్ము పాశ ౨౦
 ములు గల్గి పాండుని - పోలిన యరిది
 త్రాణచే నొప్పారు - రాజభూతమును
 సొన్నంపు మైచాయ - సుస్థిర మహిమ
 గలిగి కిరీటమ్ము - ఖడ్గమ్ము లేక
 తులయు నాగలియుఁ జే - నలర లోకముల ౨౫
 నేద్యముచే సాకు - జీవితమంది
 బాలచంద్రధరుని-పోలె వెలింగి
 వాసికి నెక్కిన - వైశ్య భూతమును
 పులు గడిగిన నీల-పు మ్మణిఁ బోలు
 నొడలితో నీలంపు - యెల్లియఁ దాల్చి ౩౦
 జగముల నేలంగఁ - దగిన హలమ్ము
 మున్నగు నాయుధ-ముల ధరియించి
 విద్యద్వినుత మయి - వెలసిన యీవి
 గలిగి యెల్లప్పుడు - కలకల మమరు

కలఁకున బలిగొను - కాఁపు భూతమును
 పంతునఁ గనఁబడి - పాండ్య భూ విభుఁడు
 తగవుమాలిన తఱి - దప్ప కీ పురము
 బూదియౌ నను మాట - మున్నె యెఱింగి
 యుంటిమి గావున - నొప్పుగ నిచటు
 వదలి పోవుట పాడి-గద ! యని స్తనము
 తో నగరముఁ గాల్చు - బూనిన సతికి
 దెలుపుచుఁ దలకొక్క - తెరువున నరుగ
 తేరువీదులు నాల్గు - తెగల వీదులును
 అంగళ్ళవీధి ధా-న్యము లమ్ము వీధి
 మొదలగు వీదులు - మున్నర్జునుండు
 ఖండవమ్మును గాల్చు - కాలానఁ బోలె
 గలఁతనొందఁగ ధార్మి-కులును విద్వరులు
 గల కడ కేగక - చలపట్టినట్లు
 పాపులు నీచులు - పరఁగు వీధులను
 జ్వాలలు చెలరేగఁ - బసులును వాని
 దూడలు ధర్మ బు-ద్ధులు - గల గొల్ల
 వాడలఁ జేరెను - వారణములును
 పిడులు తేజులు కోట - వెనుక కేగినవి
 పడఁతులు తమతమ - భర్తల వీడి
 పడకలనుండి పూ-వడములు రాల
 నెయ్యంపు టలుకను - నెట్టి యవ్వలకు

వలమత్తు ద్రావి పై - పయి నాడుచుండు
నాటలు డిందఁ బె-న్నలమట చెంద
తడఁబడు నొడువులు - నడలు చెన్నారు
పాపల నిద్దుర - లేపి వృద్ధలగు

౬౦

నింతులఁ దోకొని - యెచటికో యేగ
అతిథుల నోము గృ-హస్థధర్మముల
వదలని గరితలు - ముదచుంది ప్రియుని
సేఁగి యందియఁ గొని - నృపుని జయించు
వనిత స్తనమ్ముతో - నొనరించు సేత

౬౫

క్రూరమ్ము కాదని - కోరి పావకుని
వినుతిచేసిరి మ్రొక్కి - వేవేల విధుల
నఱువదినాల్గు వి-ద్యల నేర్చి తేటి
సంగీత మరసిన - చామల వీది
నాట వెలఁదు లాడు - నాట పాటలను

౭౦

వీణాదికమ్ముల - వీడి రంగమ్ము
దాఁటి యేదేశపుఁ - దరుణీతిలకమొ ?
ఎవ్వరి కూఁతురో - యీ నగరమునఁ
దన పతిఁ బోఁగొట్టు-కొని వివేచనము
డిందిన ప్రభుఁ దన - యందెతో గెలిచి

౭౫

పుర మగ్ని కాహుతిం - బొనరించె ననుచుఁ
జింతతో సురుఁగ నం-చిత సంధ్య జరుగు
నుత్సవములు వేద-యుత రావములును

దేవపూజనములు - దివ్య హోమములు
 ఇలువేలుపుల పూజ - లిండ్ల దీపములు
 వాద్యఘోషములు లే - వని పెద్ద యూరఁ
 దనభర్తఁ గాంచఁ జా-లని చింతచేత
 మగువ మండి కొలిమి - మాడ్కి నిట్టూర్పు
 వడి నూర్చి వీదుల - సుడివడి తిరుగుఁ
 దిరిగి సంతాపించుఁ - దిరిగి తపించి
 సందు వీదుల నిల్చు - సందుల నిల్చి
 వెలలును వెలలి వి-హ్వలత భజించు
 మై మఱచు మఱచి - మఱుఁగు నలంగు
 నుమ్మలికించు న - ట్లోర్వంగ రాని
 వేదన నొందుచు - వెగచుచుఁ గోప
 మాఱక కుందు న - య్యతివకు నెదుట
 నుజ్జ్వల జ్జ్వలల - నుడికి తపించి
 సైఁపఁజాలక మధు-రాపుర దేవి
 కనులకు నయ్యెడఁ - గానంగ వచ్చె.

తే॥ లోక భీకరముగ దురా-లోకనముగ
 స్తనము నూడ్చి నిల్చిన వీర - తరుణి యెదుర
 శంకరుల పత్ను లొనఁగూర్చు - జయము వలన
 నలరు మధురాధినేత్రి ప్ర-త్యక్షమయ్యె.

౨౩. పూర్వజన్మ వృత్తాంతము

మంజ॥ జడయందు లేఁ జందు - రుఁడు కాంతి మోము
 తెల్లకోటలును ము - తైముల పల్వరుస
 ఎడమ నిరుల రంగు - కుడి పైఁడి రంగు
 ఎడమచేఁ దామర - కుడిచేతఁ గత్తి
 కుడికాలఁ బెండేర - మెడమ నందియయుఁ
 గలయది పాండ్యుని - కులదైవ మగుటఁ
 గలఁగి పెంజింతను - మలఁగుచునున్న
 కన్నగి యెదుటఁ జ - క్కన నిల్వలేక
 పిఱుఁద వచ్చి నిలిచి - గరితల మిన్న !
 కల దొక్క కొఱఁత ని - క్కము విను మనుడు
 వాడు మొగము కుడి - ప్రక్కకుఁ దిప్పి
 నా వెన్న నిల్చిన - నీ వెవతుకవు ?
 నా దుస్సహంపు బ - న్నమునకుఁ గతము
 నరయఁ జాలుదె యన - నామె యిట్లనియె
 నీ దుఃఖము కతంబు - నే నెఱుంగుదును
 అమ్మ ! నే మధురా పు - రాధిదేవతను
 చింతించుదాన నీ - చెలువుని గతికి
 నాద నొప్పించు వృ - త్తాంతంబు గలదు
 మా ప్రభుండగు పాండ్య - మహివల్లభుండు
 పూర్వ కర్మ ఫలమ్ము - పొందుట వినుము

నీ పతి కబ్బిన - యాపద కతము
 వినుము తెల్పెద నౌల - విశదంబు గాఁగ
 విప్రుల నాలుక - విను శ్రుతుల్ దక్క
 గంటల నాలుక - గల సద్దు వినఁడు
 అడుగులఁ బడకుండు - నరి నృపుల్ గాక
 ప్రజలు నిందించు దు - ప్రృథుఁడు కాఁడెపుడు
 మదిమెచ్చ విద్దెయఁ - మావటీనికిని
 యువ వారణము లొంగ - కొదరి యేగినను
 స్త్రీలు కటాక్ష దృ - ష్టిం బ్రసరింప
 నీ యున్నత కులీను - లీడరు మేర
 ఒకనాఁడు మధుర రా - జౌక యింటి తలుపు
 దట్ట దరిద్రుఁడై - తనరు కీ రంతు
 కాంత భూపతి రక్ష - గాక వేటొండు
 లేదై నను మఱుంగు - లేని గేహమున
 నా రక్షణమె కాయ - దా ? యని కుంద
 నవ్వాక్కు కర్ణమ్ము - లందు సూదివలెఁ
 గ్రుచ్చి కల్పఁగ వడం - కును భయమందె
 నట్టి రాజులకు న్యా - య్యమె వంశ గుణము
 గా నొప్పు విభునకుఁ - గలుగదు కొఱత
 కలికి ! మఱొక్క సం - ఘటనము వినుము
 పాడి యేల్బడి యందు - పాపురా కొఱకుఁ
 ద్రాసు నెక్కిన వాఁడు - తగ గోవు కొఱకుఁ

గొమరుని రథము చ - క్రము క్రింద దొబ్బు
నతఁడును వెలయు పు - గాఱు వంశ భవు
పాఁడి పంటలతోడ - బలిసిన చోళ

౪౫

దేశమ్మునందు ప - రా శరుఁ డనెడి

విప్రుఁడు భారత - వీర రణమున

నన్నంబు వెట్టిన - యడిదంబు దాల్చి

యఖిల సంపదలచే - నలరారు చేర

విభుని దాతృత్వంబు - విని వచ్చి యతని

౫౦

వలన స్వర్గము గోరు - పాఱులు వహ్ని

పూజతో వేదముల్ - పొలుపుగాఁ జదివి

పంచ యజ్ఞమ్ములు - పరఁగంగఁజేసి

కడఁక శమాది ష - ట్కము యజనాది

షట్కంబు గలిగిన - జన్ని గట్టొందు

౫౫

పదము దెలిపి నాల్క - వలన శాత్రుల

గెలిచి విప్ర విజయ - కీర్తిచే వట్టి

క్రతువులతో బహు - మతులొంది తనదు

గ్రామంబు చేరంగఁ - గ్రమ్మఱు వాఁడు

పాండ్యు రాజ్యంబున - వఱులు తంగాలు

౬౦

అను నగ్రహారాన - నవనీశ్వరుండు

దిగు మంటపమ్మున - దిగి కమండలువు

దండంబు గొడుగును - ధాన్యపు మూట

క్రింద నునిచి ధర్మ - మంద చరించు

ప్రభువరేణ్యుండు చి - రంజీవి యగుత

౬౫

మని సాగరమున వి - ఘ్నావలి సేయు
 నరులఁ గదంబక - తరువుతో నఱకి
 జగములకు శుభమ్ము - సమకూర్చు జేఁడు
 సుఖియించుఁగాక వి - శుద్ధ ధ్వజాంక
 మొలయ హిమాద్రిపై - నిలిపిన నృపతి
 యాయు రారోగ్య భా - గ్యము లందుఁగాక
 యని మది మదిమది - ననుచుండు తఱిసి
 తల్లిదండ్రుల వీడి - తడఁబడు నడక
 ముంగురుల్ కూఁకటుల్ - మురువుగా నాడఁ
 దొక్కు పల్కులతోడ - మిక్కిలి వేడ్క
 నాడెడి పిల్లలా - బాడబుఁజేర
 నాతఁడో బాలకు - లార ! నాతోడఁ
 జదువుఁ డీ మూట నొ - సంగెద ననుడు
 వార్తికుండను పాటు - వాని పుత్రుండు
 దక్షిణామూర్తి నాఁ - దనరిన వాఁడు
 పొల్లాలు నోటితో - బాలుర యెదుటఁ
 దడఁబడు నాలుక - యడరువాఁడయ్య
 స్వరలక్షణము సుంత - జాఱక యుత్స
 హించి యతని తోడ - నింపారఁ బలుక
 మెచ్చి వాని తెలివి - మిక్కిలి పొగడి
 జందెమ్ముతోడ వ - ప్రమ్ములు నగలు
 కటకముల్ మొదలగు - కాన్క లొసంగి

తన యూరికి మరలె - దక్షిణామూర్తి
కట్టి తొడిగినవి - కాంచి యసూయ
ప్రబల వార్తికుఁ బట్టి - రక్షక భటులు
నృపుని ధనమ్ము హ - రించినాఁడనుచు
బంధించు నంత నా - పాఱుని భార్య
వెక్కె నలందురె - వెల వెల వోయెఁ
బొరలె దైవము దూఱె - బొగిలె దూపిల్లె
దుర్గాలయమ్మున - ధూప దీపాది

౯౦

౯౫

కములు లేవయ్యె ద్వా - రము మూతవడియె
నది యెఱింగిన రాజు - పొదలు వృత్తంబు
వినిపింపుఁడన భటుల్ - విభునకు మ్రొక్కి
వార్తికు బంధించు - వైనమ్ము దెలుప
నది యోగ్యపథము కా - దని బల్కినృపుఁడు
వార్తికుఁ బిలిచి యొ - ప్పగ గౌరవించి
యవివేకులగు భటుల్ - దవిలించు దొసఁగు
కతన నాయేల్పడి - కడు నింద్య మయ్యె
క్షమియింపుఁడని క్షేత్ర - సంవేష్టితంబు
తంగా లనెడి యూరు - తగనిచ్చి మఱియు
వయలూరు నొసఁగి య - వ్వార్తికు దార
కార్తికి దుఃఖమ్ము - కడముట్టఁ దొలఁగ
నేలపడంతికి - నెఱ తొమ్ముసంగి
కూడలి నగరానఁ - గొండల వంటి
దొడ్డ మేడలు విన - దుర్గాలయమ్ము

౧౦౦

౧౦౫

౧౧౦

అందియకత

తెఱచి యంతటఁబోక - తివిరి దొసంగు
 తొనరించి నారల - ననువునఁ బట్టి
 బంధించి యుంచిన - పగవారి వీడి
 వారి వారి ధనమ్ము - వారికి నిండు
 దొరకినదైనఁ బాఁ - తఱ నున్నదైన ౧౧౫
 మఱి యెట్టిదైన నె - వ్వరి కెది దొరకు
 వారిదే యగునని - వారణంబుపయి
 భేరి వేయించిన - ధీరమానసుఁడు
 పాండ్యుఁ డియ్యెడ నీతి - వదలిన కతము
 వినుము కటక మాస - మునఁ గృష్ణపక్ష ౧౨౦
 మందు కృత్తిక తోడి - దగు శుక్ర వాస
 రమ్మున మధురా పు - రమ్మగ్గిఁ గాలు
 నవనీశుఁడు నశించు - నను వాక్కుపుట్టె
 జగతిఁ గళింగ దే - శమ్మున సింహ
 పురమునను కపిల - పురమున వసువు ౧౨౫
 కొమరుఁడు ననురాచ - కొమరులు పాలి
 వారలు దమలోన - వారని కంటు
 తలయెత్త నాతామ - డల కౌలనున్న
 నేలకై పెనఁగి పే - రాలంబునేయ
 నొల్లక యుండఁగాఁ - బెల్లుగ ధనము ౧౩౦
 కూడఁబెట్టఁ దలంచి - కొఱలేని విలువ
 నగలఁగై గొని సింహ - నగరి కేతెంచి
 యంగనతో నొక్క - యంగడివీధిఁ

జేరి గుట్టుగ సొమ్ము - చేకూర్చుచుండు
 సంగముఁ డనువాఁడు - చాలియుండంగ ౧౩౫

వసువను నృపతికిఁ - బాలన మందు
 తోడౌ నతఁడు భర - తుం డనువాఁడు
 సడలించి నాఁ డహిం - సావ్రత మబల !
 కఠినుఁ డోర్వని వాఁడు - కాంచి సంగముని
 పేఁడు శాత్రవులకు - వేగని పట్టి ౧౪౦

విభున కొప్పించి చం - పించినవాఁడు
 పడఁతి నీభర్త కో - వలుఁ డనువాఁడు
 నిజము సంగము చాన - నీలి యకవెలఁది
 దిక్కుమాలిన దయి - దీనత నొంది
 సద్ధర్మమే యిది - క్షత్రియులార ! ౧౪౫

పాడిగాఁ దోఁచెనే - వర వైశ్యులార !
 గుణుల పద్ధతియె పట్టణ వాసులార !
 ఈ యూర మీరు లే - రే వేల్పులార !
 అనుచు వీధులను న్యా - యస్థానములను
 చుట్టి చుట్టి విసిగి - సోలి సొమ్ముసిలి ౧౫౦

పదునాలుగవనాఁడు భర్తను గూడఁ
 జననెంచి కొండ కొ - మ్మున కెక్కి నిలిచి
 మాకు నీ యగచాట్లఁ - జేకూర్చువారు
 తక్కక యిట్టి వం - తలఁ బొందువార
 లని శాపమొసఁగె న - య్యది మీకు నిప్పు ౧౫౫

అందియకత

డనుభవింప వలనె - నన్నుల మిన్న :
 దుష్కృత ఫలములు - తొడరెడి వేళ
 సుకృత ఫలములు - చుమ్మాదు కొనవు
 పడఁతి నీభర్తయుఁ - బదునాల్గు నాళ్లు
 చనుడు వేలుపు రూప - మునఁగాక మనుజు

౧౬౦

రూపముతోఁదోఁపఁ - డేపున ననుచు
 వగ మధురాధి దే - వత పూర్వ కర్మ
 మెఱిగించి యటనుండి - తరలినపిదప
 నాహృదయేఁగుఁది - న్నగఁగాంచుదాక
 నెమ్మది గనరాదు - నిలువనుగాదు

౧౬౫

అని దుర్గ గుడికడఁ - దనకేలనున్న
 వన్నియ గాజులంఁ - బగులంగఁగొట్టి
 పురము పూర్వ ద్వార - మున భర్తతోడ
 నొలసిన యే నిప్పు - డొంటరి నగుచుఁ
 బడమటి వాకిట - వెడలెడి దాన

౧౭౦

నని పల్కిరేఁ బవ - లను వాసి లేక
 కర్తవ్య మేదియో - కానంగ లేక
 భ్రాంత చిత్తయగుచు - వై ఘతీరమున
 మిట్ట పల్లములు - గుట్ట మెట్టలును
 గండ్లు ముండ్లును లెక్క - గనక తా నడచి
 కడలి నడుము చీల్చి - క్రొంచ పర్వతము
 తొమ్ము చీలిచి యసు - రుల మాల్చినట్టి

౧౭౫

కొమరుఁ డున్నెడ¹ కెఱ్ఱ - గుట్టపైకెక్కి
నడచిన వేఁగి నీ - డను నిల్చి క్రౌర్య
మాచరించితి నని - యనులాపమంది

౧౮

పదునాల్గు దినముల - పదపడి పతిని
కనఁదగు దినమిది - యని యుబలాట
పడఁ దన కీర్తిని - పలుమాలు పొగడి
యలరులు కురియు చిం - ద్రాది దేవతలు
వచ్చి కన్నగికిఁ ద - ద్భర్తను చూపి
మానుగ దేవ వి - మావమ్ము నందు
కొని పోయినారు నా - కుల లోకమునకు

౧౯

౪॥ గరితలకుఁ విభూషణము కన్నగి వేలుపు రూపమంది ని
ర్జర వనితా జనంబులకుఁ జాలిన విందయి యొప్పె ధారణిఁ
బరమును గాన కొక్క తన భర్తనె కొల్చు సతీమణిఁ సురే
శ్వరుఁడును పూజనేయు నను పల్ల యధార్థమ యయ్యె దీనిచే

గద్యము॥

మువ్వురు కిరీటాధిపతులఁ బాండ్యవంశ ధర్మపౌరుష ర
ంబులు తన్నగర వైభవంబులందలి యుత్సవంబులు వేలుపు
క ప్రేమ మయులగు దేశప్రజలు వారి సంపత్సమ్మద్ధి వై
ప్రవాహ మహిమమ్ము కాలానుకూల వర్షమ్ము నర్థ ధర్మ ప్రతిపా
కములగు జాతీయ జైత్ర క్రీడలు తీరు తీయములు గలిగి చెలఁ
గోప్పెరుందేవితోడ సింహాసన మందపడి కెడసిన పాండునితో నొ
యింత తెలియు నట్లమరిన మధురాకాండమను రెండవ భాగము.

సంపూర్ణము.

౩. పంజికౌండము

౨౪. పార్వతేయుల యాట

మంజ॥ గుట్టనెక్కుచుఁచిన్న - పిట్టలఁదోలి
చిలుకలఁదఱిమి దో - నెల నెలయేళ్ల
మునిఁగివచ్చిన మాకు - ముందటనున్న
వేఁగి నీడనొకర్తు - వెలఁది మా యెదలు
నడుఁకంగ నొక్కస్త - నము లేక గాయ
పడి నిల్చియుండఁజ్రీ - వల్లిచందమున
మెలఁగు వారెవరని - మేము ప్రశ్నింపఁ
గనలక యామె దు - ష్కర్మ ఫలాను
భవమువేళను పొండ్యుఁ - బట్టణమెల్ల
నశియించునట్లు నా - నాథు నామధుర
గోల్పడ్డ పాపాల - కుప్ప నే ననియెఁ
అన మేము భయపడి - యంజలిపట్టి
నిలువ వేలుపులు పూ - వుల వానకురిసి
పతితోడ నామెను - జతగొని చనిరి
తల్లిఁబోలిన కుల - దైవమ్ము మనకు
వేఱులేని కతన - వేట పల్లియను
గల జనులార !యా - కలికిని కొలుఁడు
మలనెత్తమున వేఁగి - చలువసు నిలుచు
వనితనే మేటి దై - వముగాఁగఁగొలుఁడు
ఏకస్తనియయిన - యెలనాగ కిప్పు

డిమ్మల తఱుఁగని - ఫల మిచ్చుఁగాక
 పలకలు తుడుములు - వాయింపుఁదీరు
 మధ్యమ శ్రుతిలోన - మానుగఁ బాడుఁ
 డలరుల యర్చన - మలరి చేయుండు
 ధూపమ్ము వేయుఁడు - స్తోత్రగీతములు
 పాడుఁడు కంచీయ - గోడ కట్టింపుఁ
 డనుచు వేఁటరులలోఁ - బినపెద్ద పలుక
 నామెఁ బూజించి రం - దతివలు పాడి
 యంజనపుం బొడి - యరి దళపుఁబొడి
 సిందూరపుం బొడి - చెదరంగఁ బరవ
 నింద్ర ధనువువోలె - నొసఁగుచుఁదావి
 గలిగిన నెలయేటి - జలమందు కలిసి

౨౫

౩౦

|| ఆడుదమా చెలి యాడుదమా

ఆడుదమా నీ రాడుదమా

ఆడుదమా చెలి అంజకు మని పొ

ల్లాడి యందములఁ గొల్ల గొనుచు దయ

వీడిన యాతని వెల్ల మేఘములు

కూడు వనమ్ముల కొండ యేటిలో

|| ఆడుదమా ||

|| గొడవ మనకుఁ బూనుచు వాని - కొండతాలఁ

దగిలి వచ్చిన క్రొన్నీట - వెగడు పుట్ట

నేమి కారణమో యంద - టీట్లు కూడి

యాడినను మనసులు కుంది - వాడుతేల ?

౧

తే॥ అతని కొండ పొంబొడి తోడ - నతికి వచ్చు
 క్రొత్త వెల్లువపై నింత - కోవమేల ?
 అట్టి నీటిలో నానక్తి - నాడి నంత
 నుల్లములు నొచ్చుచేలోకో - యువిద చెవుమ ?

తే॥ అతని కొండ పూవులతోడ - నలరివచ్చు
 క్రొత్త నీటిపై వెగటుచేఁ - గుందనేల ?
 అట్టి నీటఁ గొందఱు మున్న - యాడిరేని
 మన మనంబు లసూయచే - మఱుఁగుటేల ?

తే॥ ఇంకఁ జాలును మన కను - లెఱ్ఱ వాఱఁ
 దేట నీటమునిఁగి యాడి - తిమి పయోధి
 మావి మ్రాఁకును నఱకిన - తీవి కాని
 పొలుపు పాడి మండలముగ - గెలుపుటాట
 యాడుదము రారె చెలులార ! - యాడరారె.

శ్లో॥
 కడలి నడుమఁజొచ్చి యసుర - కాంతు శూర పద్మమా
 మిడిగ నిల్చువాని నఱకు - మేటి భల్ల మమ్మరో !
 అడరి యెఱ్ఱ మలను తెల్ల - యైన మలను చెందిలోఁ
 దొడరి యేరక మనుచోట్లఁ - దోఁచు గుహాని చేతిదే.

శ్లో॥
 'పిణిముగ' మను నెమలినెక్కి - విమతుల పొలమార్పఁగా
 నణఁగి వేల్పు దణి నుతింప - నరులఁ గూల్చు బల్లెమా
 గణన కాఱు తల లిరాఱు - కైలు గలుగు నైవికా
 గ్రణి కరంబు నం ధరింపఁ - గా వెలుంగు నట్టిదే.

తాహ॥

పెరుగుచున్న కొండఁజుట్టి - వెఱుగు దోఁపఁదిరుగు న
య్యెఱచిదిండితొమ్ముచీల్పనెంచి కొంచమలకుఁ దూ
పరమొనర్చు మేటి యీఁతె కాశపుష్ప శయ్యవైఁ
బరఁగి యార్గురమ్మల చనుఁబాలుద్రావు వానిదే.

తాహ॥

చెలియ ! మిరెపుఁ దీవలుల్లసిల్లు కరువ వాఁడు నా
కొలయఁగూర్చు నొవ్వి దీర్చునొశ వెఱుంగమిఁ గుహం
డెలసి వలచె నంచుఁ దల్లియెంచి వెఱ్ఱియాట యం
దెలిమి పూజరీనిఁ బిలుచుతెన్న నవ్వువచ్చెడిఁ.

తాహ॥

చెలువ పెద్ద కొండవానిచే ఘటిల్లు నంగదఁ
దొలఁపఁ బూజరీఁడు వచ్చుఁ దొయ్యలి ! యిది నిక్కమే
జెలువుచేష్ట నవ్వులాట చెలువుదోచు నతఁడు రా
నలఘు మూఢుఁడగు గుహండు నరుగు దేర మోఱకే.

తాహ॥

తెఱవ ! యతఁడొసంగు నొవ్విదీర్ప నతఁడె వచ్చునే
నరయఁగఁ బరిహాసపాత్ర మగుఁగదే వివేకినీ !
యెఱిఁగి యెఱుఁగ కట్లు వచ్చునేని ¹ బల్లెదారియే
మొఱకు ; గుహంఁడె వచ్చునేని మొఱకు మిన్న యతఁడగుఁ
కరల॥ చెలువరో ! మలనాటి మన్నెని చెలువు తొమ్ము ఘటించు సి
ల్గులఁ దొలంపఁగ బల్లెదారి వెలుంగ వచ్చునటే సఖీ !

1. గుహాని పూజారియు బల్లెముఠరించి యాడెడివాఁడు కావున బల్లెదారి
యనఁబడియె.

కలఁక దీర్ఘఁగ వచ్చు నాతఁడు కంటె మోఱకు సూ! గుహ
డలర వచ్చిన నాతఁడుం దనకంటె మోఱకు ధారణీ. ౧

అ॥వె॥ భిల్ల భల్ల ధారి - వెఱియాడు రంగాన
కమర వల్లితోడ - నెమిలినెక్కి
గుహఁడు వచ్చు రాఁగఁ - గొండఱేఁడు మనలఁ
బెండ్లి యాడునట్లు - వేడవలయు. ౧

అ॥వె॥ శివ కుమార ! పరులఁ - జెట్టఁ బట్టఁగఁబోకు
నీకుఁ దగిన కొలము - నెలఁత లేము
తలిరుఁ బోలు పాద - ములకు నమస్కృతుల్
చేయు వార మయ్య - చేరికావ. ౧

అ॥వె॥ కరువపట్టిపట్టి - కొఱవ కన్యకలకు
మేటి వేల్పు వయిన - నీటుకాఁడ !
నీదు చరణములకు - నెఱి మ్రొక్కువారము
పెద్ద లరయుపెండ్లి - పెండ్లియనుచు. ౧

అ॥వె॥ కొఱవ తెఱవ తోడఁ - గూడిన నీ చర
ణములకుంజోహారు - కొమరుసామి !
నీటి రేవుకడను - నిను మ్రొక్కువారము
నింద లేనిపెండ్లి - నందుకొఱకు. ౧

అ॥జ॥ అనిమేము పాడఁగా - నావలినుండి
వినిన యిమ్మల నాటి - విభుని యెదుటికిఁ
జని కేలు మోడిచి - వినతి నిల్చితిని
నిలిచి పల్కిన పల్కు - లెలమిని వినుము ౩౫

కడిమి పూవుల మాల - కంఠమందమరఁ
గేల నీటియ దాల్చి - లీలగా నీవు
సుదత్తికై వచ్చుట - చూచిన వారు
గుహఁడనియె తలంపు - గొనఁదగియుండ
నాఱు మొగమ్ములి - రాఱు బాహువులు

౪౦

కొఱవ తెఱవ నట్టు - గువ్వయు లేవు
కాన నీపల్లెలోఁ - గలవారు నిన్ను
గుహఁడనుటకు నొప్పు - కొనరు మోఱకులు
అని యిటు లల్ప వా - క్యములు నేనాడ
విని వాడిన మనమ్ము - వెనుకన పోవఁ

౪౫

బోయిన మలనాటి - భూపాలకుండు
పెండ్లి సేయఁగఁబోలు - వినుము కావునను
తన స్తనమ్మునఁబుర - దాహమ్ము సేయు
కన్నగికింబ్రియ - కాంతుని సురలు
చూపిన దృశ్యంబు - సౌలయఁబాడుదము

౫౦

॥ చెలి పాడుదము రమ్ము - చెలి పాడుదము రమ్ము
ఇల టేఁడు తన పాడి - తల మీఱి నడవంగ
చెలువారు నగరమ్ము - వెలి బూది యొలయించు
చెలి కన్నగిని పాడు - దమ వినుతించి
పతి రతలు వినుతించు - సతి కన్నగినిపాడు
చతురతను మన ప్రియుఁడు - చవిచూచి తనివోవ. ॥చెలి॥

మంజ॥ క్రొత్తడుల్ వినుతించి - కూర్మి సేవించు
 కన్నగి క్రొయ్యేటి - గట్టున నుండు
 వేలుపు లామెకు - విభుని గాన్పించి
 పొగడుట వింటిమి - పొగడుద మట్లు
 స్వర్గవాసులు నమ - స్కారముల్ సలిపి
 వినుతింపఁగా నొక్క - వేఁగి క్రీసిడ
 నిలిచిన దొక్కత - యెలనాఁగ యామె
 తన భర్తతో దేవ - తా జీవితంబు
 నుండి మరలి దిగి - యుర్వికి రాదు
 ఆ పతివ్రత మన - మార నుతింప
 నదియొక వ్రతముగా - నమర సీయూర
 నాయమ పతి యిట - కరుదేరఁ గాంచు
 పుణ్య వ్రతంబు నీ - పుడమి నోచినది
 అని మేము పాడుచు - నాడిన కొఱవ
 యాటనుగని మన - ప్రాణ నాయకుఁడు
 మన త్రోవ నిలిచెను - మనమున నలరి
 విల్లు నాటిన గిరి - విభు కొమ్మునుండి
 కొల్లిమలను గూడఁ - గొమ్మరార నేలు
 చేర భూపాలుండు - వీర పానమున
 నొనర మత్తిలి చిరా - యుష్మంతుఁడగుత.

౨౫. పర్వతదర్శనము

కడలిని కోటగాఁ - గన్న కదంబ	
తరువు నఱకి హిమ - గిరి మీఁద వింటి	
పడగ వేల్పులు భ్రమ - పడ నిల్వినట్టి	
చేరవంశ భవుండు - చెంగుట్టువుండు	
సవురై నమేడలో - యువరాజలక్ష్మి ¹	౫
యను దేవితో మాట - లాడుచునుండి	
మురజంబువలె నిరం - తరము ఘోషించు	
నెలయేళ్లు మొగుశులు - చెరలాడుచుండు	
గిరులు వనమ్ములు - పరికింపఁదలచి	
దేవితోఁబరిచారి - కా వితానమ్ము	౧౦
తో వంజినగరంపు - దోరంబు కడచి	
పూఁదోటలో వేల్పు - పూఁబోండ్లతోడ	
విహరింపఁగోరిన - విబుధనాథుండు	
కల్పవనులు సుర - గంగ దీర్ఘి కలు	
మడుగులుకొలఁకులు - మండపములును	౧౫
నాటకశాలలు - మేటిసౌధమ్ము	
తొక నూటయేఁబది - యోచనలకును	
తగినట్లమర్చిచౌ - దంతిపై నెక్కి	
వచ్చు వానింబోలె - వచ్చిమోదమున	
గోగులు వేగులు - గుత్తులై వ్రేలు	౨౦

. ఇళంగోవేణ్కార్.

విరిజేల తరువులు - సురపొన్నచెట్లు
 పూచి యొత్తుగరాలు - పూవుల పఱపు
 పుప్పొడి పఱపు పూ - వుల తేనెకొఱకు
 రొదలతోఁ బొదలు తు - మ్రొదల పిండులును
 వెన్నుని యురమునఁ - జెన్నారు ముత్తె
 సరివోలెఁ బ్రవహించి - గిరియురిదరిని
 యిసుక తిన్నియపయి - నెలరారుచుండ
 కొఱవ యాటల ధ్వనుల్ - కొఱవతల్పాడు
 పాటల సద్దులు - పరమేశుపుత్రుఁ
 గూర్చిన పాటల - కోలాహలమ్ము
 కొఱ్ఱల దంచెడి - కొఱవల యఱపు
 పలకలఁబోలిన - నెలయేళ్ల రొదలు
 పులులతోఁ బోరు దం - తుల ఘీంకృతులును
 పులుగులఁదోలు మం - చెలమీఁది యఱపు
 రోదంబులంబడి - యున్న యేనుఁగులఁ
 బట్టు మావంతుల - పల్లఱపులును
 విడిసిన దండుచే - వెడలు నారావ
 మెల్లెడఁజెవులను - చిల్లులు పఱువ
 మితిలేని భూషణ - తతి మోచితెచ్చి
 వినుతసంపదలతో - వెలసిన నగరి
 వాకిట ప్రభుని సే - వన దర్శనములు
 గలుగక కాన్కలు - కడుమోచితెచ్చి

నిలిచిన శాత్రవ - నివహంబుఁబోలె
 హస్తదంతంబులు - నగురు కఱ్ఱలును
 చందన కాష్ఠముల్ - చామరములును
 తేనెకడవలు చెం - దిరపుగడ్డలును
 కస్తూరి యేల తీఁ - గలు నంజనంపు
 శిలలు మిరియములు - పలు కందములును
 పనసపండ్లు నరఁటి - పండ్లు పెంకాయ
 లల్లంబు మామిడి - యల్లముల్లియును
 పూవులతీవలు - పోకగుత్తులును
 శరభ వారణ సింహ - శార్దూల భల్ల
 చమర కస్తూరికా - శాబకములును
 జింకల దుప్పల - చిన్న పిల్లలును
 ముంగిసల్ నెమళ్లు - పునుఁగుపిల్లులును
 చిలుక లడవికోళ్లు - శిరములమోచి
 మలల వసించువా - రలు తెచ్చినిలిచి
 ఏడు తరముల వా - రేడు జన్మములు
 మీకు లోఁబడెదము - మీ రాజనీతి
 చిరముజయమ్ముతోఁ - జెలువొందుఁగాత
 మని జయ జయ ఘోష - మమరఁ గావించి
 అవధరింపుము దేవ ! - యడవికి నడుమ
 వేఁగి తరువు నీడ - వెలఁది యొక్కర్త
 స్తన మొండు నీఁగి యు - త్కట దుఃఖమంది
 వేలుపుల్ వినుతింప - విభునితోఁ గూడి

౪౫

౫౦

౫౫

౬౦

౬౫

యమర లోకంబున - కరిగె నేదేశ
 వనితయో ? యెవ్వరి - తనయయో ? యెవని
 పత్నియో ? యిట్టి సం - భవ మిది వఱకు
 కని విని యెఱుగమో - మనుజదేవేంద్ర !
 సుగము చిరాయువు - నగుత మీ కనుచు
 వేటరుల్ వినతిమై - విన్నవించుడును
 కనుల పండువుగ భూ - కాంతు దర్శనము
 సాగ నచ్చట నున్న - శాస్త్ర విజ్ఞాని
 తమిళ విద్వాంసుండు - తగ నాలకించి
 అప్పతి వ్రతకై న - యగచాట్ల నెల్ల
 నవధరింపుమ రాజ - యని యిట్టు లనియె
 మిడిమేల విధి యందె - మిషచే నొనర్చు
 బన్నంబు కన్నగి - భర్తకుఁ గలుగ
 రెండవ యందెతో - నృపుని యెట్టెదుర
 నిలిచి కన్నగి పల్కు - పలుకు లందియను
 పగులఁ గొట్టుటయును - ప్రభుదేవి యెదుట
 చేయు ప్రతిజ్ఞయుఁ - జెచ్చెర నచట
 తరలి యూడ్చిన పయో - ధరముననుండి
 పొడమిన యగ్గితోఁ - బురమును కాల్చు
 టరయంగఁ బలికి సిం - హాసన మందు
 నుండి పడుట గాంచి - యువతి దుఃఖంబు
 గని భరింపక రాజు - కళ నొందె ననుచుఁ

దలఁచి పాదంబులఁ - దడవి యా యువిద
కన్నగి పలికిన కటు - వాక్యములను
వినక మనంబున - వేసట పడక

౯౦

యధినాథు దారి నే - నరిగెదఁగాక
యని తన ప్రాణమ్ము - లతని ప్రాణముల
వెదకునవియ పోలె - వీడి చనంగఁ
గోప్పెరుందేవియుఁ - గూడనే మడిసె
పాండుని దుష్పరి - పాలన రీతి

౯౫

యిది యని చూపిన - యదివోలె ధర్మ
దేవత యీలీలఁ - దొరలె ననంగఁ
గన్నగి యటనుండి - కదలి యొంటరిగఁ
దనదేశ మార్గానఁ - జనక నీదేశ
మునఁ జేరినది యని - పూర్వాపరములు

౧౦౦

విడువక వాక్రుచ్చి - విభవ దేవేంద్ర !
విధి విధి నీమేలి - విజయ మి తోధి
కముగ వర్ధిల్లును - గాకని పలుకఁ

బాండ్యుదుర్మరణమ్ము - పరఁగుట విన్న
చేర రాజెదలోనఁ - జింతించి యనియె

౧౦౫

పతులకు ధర్మ వి - చ్యుతి చేతఁగలుగు
పరుష వాక్కులు చెవిఁ - బడు మున్నెయసువు
లూడుచు వాక్కులు - చూడనే చెవుల
నని ప్రాణముల వీడు - నవనీశ్వరునకు
దుర్విధి వంచిన - దుర్దండనమ్ము

౧౧౦

పాసిన ప్రాణమా - వంపు దీర్చినవి
 వాన కురియకున్న - భయము జనించు
 ప్రాణముల్ తపియింప - భయము మిక్కిలును
 ప్రజల రక్షింపంగఁ - బాలన పూని
 మాటపడుట కంజు - మంచి వంశమున ౧౧౫
 జనియించుటెన్నఁ గ - ప్పద మగుఁగాని
 గణ్యమౌ సుఖదంబు - గాదని పలికి
 కన్నగికింగల్లు - కష్టమ్ము లెఱిగి
 వివరించు శాస్త్రతో - బ్రయ వాక్కులాడి
 మన్నించి రాణితో - మహిపుఁ డిట్లనియె ౧౨౦
 పతి జీనముల నెడ - వదలక చన్న
 కోప్పెరుం దేవియుఁ - గోవలుఁ గోలు
 పోవు కోపమ్మున - నావలికిఁ జను
 కన్నగియు నను నీ - కాంతా ద్వయమున
 వినుత పాతివ్రత్య - విధమేరి దనుడు ౧౨౫
 భర్తృ మరణ దుఃఖ - భర మోర్వలేక
 చనిన దేవేరికా - స్వర్గమ్ము నంద
 పార సుఖమ్ముచే - కూరును గాక
 భర్తృ మరణ దుఃఖ - భర మోర్వలేక
 రాజును గూల్చి త - ద్రాజ్ఞిని గూల్చి ౧౩౦
 పురమును గాల్చి యీ - భూమికి వచ్చు
 పతి దేవతను గొల్వ - భవ్యమౌ మిగుల

భావ్య మయ్యది యని - ప్రభుదేవి యాడ
 నవసీశ్వరుఁడు యుక్త - మని సమ్మతించి
 మంత్రుల మోము నె - మ్మదిఁ గొంచునంత ౧౩౫
 మలయమందునఁ గాక - మన వింటి పడగ
 గల హిమగిరి యందు - గల రాయి గొంచుఁ
 జెక్కించి తెచ్చుట - చితమైన రీతి
 ఆ ప్రతిమను గంగ - యందు కావేరి
 నుంచి తెచ్చుట శుభ - మంచు వారనుడు ౧౪౦
 మలయ శిలం బ్రతి - మను చేసి తెచ్చి
 కావేరి నుంచుట - కడుగొప్ప పనియె
 మాకులమ్మున కది - మాన్యత గాదు
 జాజు తావి విరుల - జడముడి తేమ
 పోవని వలువ ము - ప్పరి జందెమమరఁ ౧౪౫
 ద్రేతాన్ని సంపద - యేతఱి గలుగు
 స్వర్పమలతోఁగూడఁ - జలిమల తేఁడు
 లేఁ బ్రాయమున భూస్థ - లిని మేల్మిగొంచు
 పత్ని దై వమునకుఁ - బ్రతిమ చేయింప
 నొకతాయీ యాయఁడే - నుర్విజనించి ౧౫౦
 విఫలులై గౌరవ - విధు లంద లేక
 చచ్చిన వారలు - చానున్నవారి
 కొనరఁ దెల్పిన మేని - యుండమిఁగాంచి
 తన కుల పూర్వు లా - ర్యను చంద్రధరున

కొసఁగిన వియ్యాన - నొసఁగుట కాంచి
యుత్తర దిశకు మే - మెత్తంగఁ గాంచి
యడ్డు నిలిచి భంగ - మందుట గాంచి
నెలవంక లేత వె - న్నెలగాయు జడను
మందార మాలతో - మల వేఁగిమాల
సంచుగా నుంచుట - గాంచెదఁగాక

౧౫౫

౧౬౦

ప్రస్థానమునకుఁ - గావలయు సన్నాహ
ములను గావింపుఁడు - భూరి నై న్యముల
విందుచేఁ దృప్తిగా - వింపుఁడు బిరుదు
మగలకుఁ దగిన స - మ్మానముల్ చేసి
బయలు దేఱుఁడు - వంజి వాకిట్ నిలిచి

౧౬౫

ప్రస్థాన మాలిక వహి - యింత మనుడు
' విల్లవఁకోద ' య - విభు సచివుండు
ప్రభు జయకీర్తి శా - శ్వతముగ నిలుచుఁ
గాత మంచుఁబొగడి - కడఁక నిట్లనియె
నీ వంటిరాజులు - నిను విరోధించి

౧౭౦

కొంగుల కలనిలోఁ - గ్రుంగి మీన్పడఁగఁ
బులిపడగ నొసంగి - తలఁగి పర్విడిరి
అది దిక్కురుల చెవు - లందు చొచ్చినది
కొంకణులును కళిం - గులు కఱి నాటి
వారలు గాంగులు - వంగు లార్యులును
ద్రవిడులతోఁ బోరు - బవరమ్ము నందు

౧౭౫

మీ యేనుఁగుల వేఁట - మాయుల్ల మలర
నిప్పటికిఁ గనులఁ - గప్పి నట్లుండె
మన జననిని నాక - ధుని యందు జలక
మార్చిన తఱి వేవు - రార్యరాజులకు

౧౮౦

నీ వొక్కరుండవ - యెదురయి నిలిచి
పోరు చేసిన నాఁటి - వీర వేషమును
తన కన్నులఁదెఱచి - కనిన యాతండు
సుంతయు వెఱలేని - యంతకుఁడె కద !
జలనిధి వలయిత - సర్వభూమియును

౧౮౫

ద్రవిడ దేశముగ మా - ర్పఁగఁ దలపోసి
చలిమల యండొక - శిలగొన నెంచు
నిన్నెదుర్పఁగఁ దలం - చెడు వార లీజ
గమ్మున లేర్చని - కడిమితోఁ బలికి
మా నరేంద్రుఁడు చలి - మలఁ జేరుటెన్నఁ

౧౯౦

బత్ని దైవమును ని - ల్పఁగ నొక్కఁతాయీ
తేఁగోరియే యని - తివిరి యుత్తరపుఁ
బుడ మీశులకు విల్లు - పులి మీనుచిన్నె
లమర నుంచిన లేఖ - లందింప వలయు
భూమియందలి శాత్ర - పుల వేగు మూక

౧౯౫

నగరి వాకిట నిల్వ - నగు వార లగుట
విమతుల చెవులకు - వినిపింపలేరు
కాన నుత్తర దిక్కు - యాణమ్ముఁ గూర్చి

యిటఁ బ్రకటించుటయే - తగు నన్న
 నృపుఁ డొడంబడి పగ - తేండ్రంపి నట్టి
 కప్పమ్ములును కాను - కలు గొని మరలి
 నగరునఁ జొచ్చె న - నంతర కార్య
 మారసి ప్రతి కల్ప - మందు మారాజు
 పుడమి రక్షించుఁ గా - పుత మని మంత్ర
 చాప కేతువు గల - చలిమల యందు
 పత్ని దేవత కయి - ప్రస్తరం బొండు
 తే వచ్చెఁ జేర పృ - థీపతి కాన
 నుత్తర దిగ్రాజు - లొగి నప్పనములఁ
 గొని తెచ్చి యిచ్చి యీ - తని ప్రభుత్వంబు
 నంగీకరింపుఁ డ - ట్లగుఁ గాదయేని
 కడలి యందలిదై న - కడిమిని నఱకు
 వార్తయుఁ జలిమల - పై వింటిపడగ
 నిలిపిన వార్తయుఁ - బొలుపుగ వినుచుఁ
 దేఁకువ జీవింప - మేకొండు గాత
 మెఱుంగర యేని సం - సృతి మీఁదరోత
 నూనించు తపమును - పూనుఁడి మీర
 లని నృపతి శరీర - మగు నైన్య సమితి
 విజయ వంత మగుచు - వెలయుఁగా కనుచు
 వారణంబు పయిని - భేరి మ్రోఁగించి
 ప్రకటించు తొలి మ్రోఁత - బయలుబ్బ బెరసె.

౨౬. శిల తెచ్చుట

మంజ॥ ప్రస్థాన భేరి రా - వము విన్న పిదపఁ
 జెంగుట్టువుఁడు చేరి - సింహాసనమున
 నిండోలగంబున - నుండి మంత్రులను
 నైన్యాధివతుల శా - స్త్రజ్ఞుల హితుల
 నొప్పారఁగని యాజ్ఞ - లొసఁగి యిట్లనియె
 బహుపుణ్య తీర్థ సే - వలుగోరి మునులు
 హిమవంతముననుండి - యేతెంచి యిపుడు
 తెలిపిన పలుకులు - తృప్తిలేకుండు
 మనుగడ గలిగిన - మన్నీల వాక్కు
 లవి మనయొద్దనే - యడఁగునవై న
 మముబోఁటి భూపాల - మార్తండుల కిల
 గౌరవ భంగంబు - గావున నిప్పు
 డుత్తరదేశ నృ - పోత్తమాంగముల
 మోయించి కాక వ - మ్ముగ శిలతోడ
 గ్రమ్మఱుచోఁజేతి - కైదువుమోఁత
 చేటగుఁ గోమటి - చేతికత్తియగు
 మదిమది నున్నయా - మన ప్రజనెల్లఁ
 గ్రూరతఁబీడించు - కూశ నేననుడు
 తేలమాలయు వేఁప - మాలయుఁదాల్చు
 చోళ పాండుల పూన్కి - గేలి సలిపిరి
 గాక నిన్ననలేదు - కరుణామయాత్మ !

నిన్ను వంచనమున - నిందించి యెదురు
 రాజులుం గలరేమి ? - రాజశార్దూల !
 క్రోధమేలనుచుఁ బు - రోహితుఁడాడ
 రాసులు స్థితులును - గ్రహగతు లెఱిగి
 పంచాంగవిషయమ్ము - బాగుగఁదెలుపు
 నై మిత్తికుఁడు లేచి - నరనాథచంద్ర !
 చిర సుఖీభవ ! యొండు - చెప్పెద వినుఁడి
 భూమియందలి రాజ - పుంగవులెల్ల
 నీపాదపద్మముల్ - నియతి నేవింపఁ
 దగిన మూర్తంబిది - తలఁచిన దిశకుఁ
 బయనమిప్పుడుచేత - బాగని పలుక
 విజయశీలనృపుండు - విని మనకత్తి
 గొడుగుత్తరదిశకు - నడచుగాకనుడు
 ధరణి మోచిన పాఁప - దణి వేయితలలు
 వడఁకునట్లుగఁమ్రోఁగె - బ్రహ్మనభేరి
 మబ్బు చెడఁగనించు - మణులదీపముల
 వెలుఁగునఁ బడగలు - వెలుఁగ దట్టముగ
 విబుధులు మంత్రులౌ - వృద్ధపంచకము
 బలపతు లాయము - వారెనమండ్రు
 భూప మిత్రులగు వి - ప్రులు గణకులును
 ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు - తాంత్రికవరులు
 జయ జయ రవము లె - సంగ దంతిపయి

గొడుగు నడిదమును - కొమరుగ నుంచి

వాకిటి బయటికి - బంపిన యంత

౪౫

తాలప్రసూన హా - రాలితో వంజి

పేరు చేరిచి తాల్చు - చేరుని సేన

క్రమముగా ద్వారంబు - గడచి వెల్వడియె

అయుధీయులకు నై - న్యాధికారులకు

విందులు చేసిన - పిదప మన్నీడు

౫౦

హిత విధమ్ముల నలం - కృతు లొప్పఁగొనుచు

ఎల్లమన్నెదొరలు - చెల్లించు నుపద

దయచూపి కొనఁగ ను - దయభేరి మ్రోఁగఁ

బరమేశు పదముల - విరులను చల్లి

పరులకు వంగని - శిరముతో మ్రొక్కి

౫౫

యాహుతిపొగ సరి - నలరుల వాడ్చ

మదపుటేనుఁగుపయి - ముదముతో నెక్కె

పడమటి నృపునకు - భద్రమౌఁగాక

యని యనంతపురి య - నంతశయనుని

శేషమ్ముతోనిల్చి - సిరిమేల్మిపొగడు

౬౦

వారలఁజేసన్న - వలన మన్నించి

గంగాధరుని పాద - కంజాతములను

తన శీర్షమందు పొం - దఁగ నిల్పుకొన్న

వాఁడౌటఁగేడెమ్ము - బాహు పీఠమున

ధరియించి విభవంబు - మెఱయంగ వెడలె

౬౫

నాటక తైలు తమ - యాటపట్టులను
 కేలుమోడ్చున జయ - శీల ! దిరిసెన
 తుమ్మి తాటిపువుల - తోఁజేర్చి కట్టు
 సరులు పట్టపుటేన్గు - శిరమునఁదోఁ
 మణుల గొడుగునీడ - మా గాజు ల
 కనుల పండువు గల్గుఁ - గాకని పొగ
 సూతులు మాగధుల్ - వైతాళికులును
 జయ జయధ్వానముల్ - సలుపుచు న
 వారణ వీరులు - వాజి వీరులును
 సాయుధ వీరులు - చేయెత్తి విజయ
 వాక్కుల వినుతింప - వాసపుఁ డసుర
 పురములపైకి స్వః - పురి వీడి చన్న
 పొలుపునఁ దన వంజి - పురమును మ
 దళ వాయులును వారి - దళములు దం
 ఘటలు పడగ నేన - కడలి తీరమున
 నడచుచు నుండఁ గొం - డల వీఁపు
 బుడమి వ్రీలి కనుమ - నడ త్రోవఁదొ
 - నగుదేర నడచి నీ - ల గిరింద్ర భూష
 విడిసి నల్తెఱఁగుల - దడములు చుట్టి
 యుండు పాశెమ్మున - నుర్వీశ్వరుం
 తానేలు నేలకుఁ - దన చరణముల
 నొసఁగి నడచి నెజ్జ - కొగిఁజేరునం

నీవలావలికి నే - నా వీరు లరిగి

కలియంగఁ బలుకు పే - రులివు మిన్నొరయ

విని ముని వీరు లీ - పృథివి యందింద్ర

౯౦

విభవ మందిన నృప - వీరుని కాంత

మని దిగి మెఱపు ల - జ్ఞను పొందుమేని

యొఱపుతోఁ దోఁప న - య్యొడయండు లేచి

కేల్మోడ్చి నిలువంగఁ - గీర్తించి శంభు

కరుణఁ గరూరునఁ - గలిగిన భూప :

౯౫

విను మేము మలయమ్ము - గన నేగుచుంటి

మీవు హిమాద్రికి - నేగ నెంచితివి

కావున నచ్చటఁ - గలరు సద్విజులు

తద్జ్ఞుల రక్ష నీ - ధర్మంబ యనుచు

నాశీర్వదించి ము - నీశులు చనుడుఁ

౧౦౦

జేర రాజునకు జే - జే యంచుఁ బలికి

కర్ణాట నటులు కొం - కణపు నట్టువులు

తమ కుల విధులకుఁ - దగిన పద్ధతుల

నిరులు క్రమ్మ దరుల - సురిఁగిన సిగను

మరులు గొనఁ దఱిమి - విరి సరుల్ చుట్టి

౧౦౫

మణి సరు లలరార - మఱుఁగు లేజనులు

వాలుగ మీలను - పోలు విశాల

నయనమ్ము లనువొందు - నయము పెంపొందు

కొమిరెలతో వచ్చి - కోకిలల్ పాడఁ

దేంట్ల వీణీయ తలల్ - దిమ్మెత్త మ్రోగ
 నలరు గుత్తు లలరు - నామని వచ్చె
 రా రండు ప్రియులార ! - రండు రండనుచు
 జాతీయ గీతముల్ - చతురత తోడఁ
 దేటగాఁ దలఁపులు - తెలుపుచుఁ బాడఁ,
 నెలనాఁగ నీ వలం - కృతి చేసికొనుము
 పిడుగుల తోడను - వడగండ్ల తోడ
 సులుముల తోడను - మెలుములతోడ
 వాన కారేతెంచెఁ - బ్రాణేశుఁడెక్కి
 చనిన తేరేతెంచెఁ - బని ముగించుకొని
 యని కారు తఱి కను - వైన గీతికలు
 కొడగు మడంతుకల్ - కోరికఁ బాడ,
 నడఁగక మెండొడ్డు - నరి వీర వరుల
 పొగ రడఁగించిన - భూపాల వరుఁడు
 రాణి వాసము తోడ - రాణఁ జెలంగి
 భద్రుఁ డగుత మని - వందులు పొగడ
 శాస్త్రపద్ధతిఁబాడి - సరసోక్తు లమరఁ
 బొగడినవారి క - పూర్వభూషణము
 లలర నొసఁగి జేఁడు - కొలువున్న వేశ
 నాట వెలందులు - నూట యిరువురు
 అనుసారు లిన్నూట - యెనమండుగురును
 తొంబది యాటు వి - ధుల నొప్పు మీలు

నాగమ పారగు - తై న వారలును
 ఆటు విధమ్ముల - హాసమ్ము గొలుపు
 వారు విదూషకుల్ - నూటు మందియును
 తమ్మి మొగ్గల యర - దంబులు నూటు
 మద కరు లేనూటు - పది వేల సంఖ్య
 కత్తిరించిన జూలు - గల వారువములు
 తగ నపూర్వమ్ము లు - త్తరదేశజములు
 కొలతలు పేరులు - గుర్తించియున్న
 సరకుల బండ్లొక్క - యిరువది వేలు

౧౩౫

౧౪౦

¹ సంజయుఁడాదిగాఁ - జను వేయి మంది
 వచ్చినారని చ్చార - పాలకుల్ దెలుప
 నాటకత్తెలు వారి - యనుచరుల్ సంజ
 యునితోడ నిచటికిఁ - జను దెంఠ్రుగాక
 యని రాజ వరుఁ డాడ - నా సభ కపుడు

౧౪౫

సంజయుఁ డరుదెంచి - సంస్తుతిచేసి
 యాటవెలందుల - నూట యిరువుర
 నేర్పులు వెవ్వేట - నిగదించి యవల
 మిత్తు లుత్తరదేశ - మేదిసీశ్వరులు
 పలుగుండ్రు మీరొక్క - ప్రస్తరమ్మునకు
 వెడలుచుండితి రన్న - వృత్తాంతము విని
 మేమె యా శీతాద్రి - మేలగు తాయి

౧౫౦

1. సంజయుఁడు = దూతలలో మేటి.

చదలేటి తెలిసీట - స్థాపనచేసి
 యిచ్చటికే తెచ్చి - యిచ్చు వారమని
 వినిపించి రన నరి - వీర భీకరుఁడు
 బాల కుమారుని - బాలకులై న
 కనకుండు విజయుండు - కడు కావరమున
 నాల్కనణంచుకొ - నఁగలేక క్రొత్త
 వారితో నేమేమొ - వదరినారనుచు
 యముని దోడ్కొనివచ్చు - నదిసేన యనుచుఁ
 దెలిపి గంగను దాట - వలయు నోడలను
 సవరింపుఁడని సుహృ - జ్జనులకుఁజెప్పు
 మని పంప సంజయుఁ - డరిగిన పిదప
 చతుర వాక్కుంచుక - జన సహస్రంబు
 అగురు గందపుఁజెక్క - లాణి ముత్తైములు
 పాండ్య భూపతి పంపు - పగుదుల తోడ
 వ్రాయసకాండ్రు భూ - పాలుని ముద్ర
 గల శ్రీముఖమ్ము వా - రల కిచ్చియంపి
 తెచ్చినయవి భూప - తతిఁజూపి చెప్ప
 సామంత నృపతులు - శ్రీమంతుఁడైన
 తమ పతి మేలిమి - తవిలి నుతింప
 నవనీశ్వరుఁడు పాడి - యను చోటు వదలి
 శాతకర్ణు లమర్చు - సరి నావలెక్కి
 వడదెసగట్టున - వారెదుర్కొనుచుఁ

దెచ్చిన యుపద లా - తిథ్యముల్గొనుచు ౧౭౫
 వారి యెల్లలుదాటి - వారిధి కంచె
 గా నొప్పగను నప్ప - గఱ నాటజొచ్చి
 యొకచోట విడిసి - తానుండిన యంత
 చిత్రుడు త్తరుడు వి - చిత్రుడు సింహుఁ
 డును భైరవుడు శ్వేతుఁ - డును తనుత్రుండు ౧౮౦
 రుద్రుడు నను రాడ్వ - రులు కొందఱొక్క
 యెడఁ జేరి ద్రవిడుల - యిద్ద తేజంబు
 గనుఁగొందమని యెంచి - కనక విజయులఁ
 గలిసి మైత్రి యొనర్చి - కలన నెదుర్ప
 వెదకుచు నోరెంబు - వేటాడవచ్చు ౧౮౫
 సింగమ్ము గజ యూధ - ముం గని వేడ్క
 యతిశయింప దుముకు - నట్లరిసేన
 లోనికి దుమికి ని - ల్వున సూర్యకాంతి
 నరికట్టు డాళ్ల పం - దిరి లోన భేరి
 శంఖ కాహళ ముర - జ ధ్వనులెసఁగ ౧౯౦
 బల్లెంపు వీరులు - విల్లు వీరులును
 కత్తి కేడెమ్ములు - గల వీర వరులు
 దాంతికుల్ రథికులు - తొరంగికులును
 కలయంగఁ దిరుగ లో - కము కనుల్మాసి
 కరి ఘటా ఘంటలఁ - గల నాలుకలను ౧౯౫
 పడగ కంబాలఁ గ - టైడి గగ్గిరెల్ల

నాల్కలు మణులు క్ర-న్ననఁ గదలుటలు
మాని నిశ్చలములై - మౌనము దాల్చు
తెఱఁగున దవధూళి - నెరసె దట్టముగఁ
దొలిసేన తొలిసేన - తలపడి పోర

దోర్దండములు తలల్ - తునిఁగి వేతైన
విండ్లఁ గేలం దాల్చు - వీరుల మేని
పఱపుఁ గొండలపైఁ గ-బంధ గణమ్ము
పలకల వంటి క-న్నులు గల ప్రేత
గణము తాళమ్ముల - కనువుగ నాడె

శవములు దొరలంగఁ - జను రక్తనదుల
దలలు విరియ శాకి-నులు దూఁకులాడ
పోరు నేరుపు గల్గి - తేరుల నున్న
యుత్తర నృపుల యా-యుధ వీరవరుల
దెగటార్చి కుప్పలు - తిప్పలు చేసి

ద్విరదంబుల మెడలు - తేరి మొగ్గులును
కుదిరల వీఁపులు - చరియంగఁ గూల్చి
మహిష సాది ముహూర్త - మాత్రంబుల
బ్రాణుల మ్రింగి గ-ఱ్ఱనఁ ద్రేవఁగలఁడు
అనెడి పెద్దల పల్కు - లర్థమౌనట్లు
రణ రంగమున నొత్త-రాహ వీరులను
పొడిచి గుదులు గ్రుచ్చి - పుడమిపైఁ ద్ర
చేర భూపాలుండు - చేపట్టె జయము

నాల్గ్ నడంచుకొ-నఁగ లేక వదరు
 కనకుండు విజయుండు - కదనరంగమునఁ ౨౨౦
 గొందరు రథికులఁ - గూడి కుట్టువుని
 రగులు కినుక వలఁ - దగులువడంగ
 జడలు దాలిచి బూది - యొడల ధరించి
 కావి వలువఁ జుట్టి - కర్మందుల వలెఁ
 మనకతిత్తి ధరించి - మద్దెలఁ దాల్చి ౨౨౫
 యాటగాండ్ర కరణి - నదనునఁ దోచు
 వేసాలు నేర్చిన - విద్దెకుఁ దగిన
 వాలకంబుల నూని - వచ్చిన త్రోవ
 గన కిచ్చ వచ్చిన - గండ్లలోఁ దూఱి
 పోయిన పోకగాఁ - బోయె సైన్యములు ౨౩౦
 దాంతికుల్ వడకంగ - దంతి చయంబు
 నఱుల వలె దామె-నలు గట్టి కత్తి
 కోలగా నేల్పడి - యాలంబు విడిచి
 యడిదమఁ మడకఁ బెం-పారఁ జేపట్టి
 చెంగుట్టువుడను కృ-షికుఁ డని కలన ౨౩౫
 నుఱిచి చేసిన పంట - తెఱఁగుగాఁ బొగడి
 కేరెత్తి మొగమెత్తి - కృష్ణుండు కంధి
 కడుపును కలఁచిన - కదన రంగమును
 కడలి కంచీయ లంకఁ-గలిగిన పోరు
 పార్థసారథి యయి - పాలించుకలను ౨౪౦

కలిపి పాడుచుఁ ¹ బూర్వ - కదన జయంబు
 తరువాతి విజయంబు - నిరువొందఁ బాడి
 ప్రేతభూతము లాడు - విజయ రంగమున
 ముకుటంబు దాల్చిన - మొగమను ప్రొయ్యి
 గజము శిరంబను - కడవలో బాహు

౨౪౫

వను గంఠెతో నంజు - డను వంటకంబు
 వండిన ప్రేతమణ్ణ - వంటరి మంచి
 విందు వెట్టఁగఁ దిని - వెసఁ ద్రేచుచుండు
 భూత గణమ్ములు - ప్రేత తండములు
 శాకినీ చయము పి-శాచ బృందంబు

౨౫౦

ధాకినీ వితతియు - నాకంఠముగను
 విందు పెట్టిన రాజ - విజయంబు పలుమొ
 గంబులఁ బొగడి యా-కల్పంబు మనుత
 మనుచు దీవింపఁగా - నని మాని చేర
 విభుఁ డుత్తరపు మేటి - విప్రుల జీవి

౨౫౫

తములఁ గాతురు గాతఁ - దవిలిన భక్తి
 నని తన దూతల - కానతి చేసి
 విల్లవణ్ణ కోదయణ్ణ - ప్రెగ్గడతోడఁ
 బోర గెలుపుగొన్న - వీర నై న్యంబు

1. పూర్వ కదన జయము (ముణ్ణేశేర్ కురవై) తేరుముందర భూతప్రేత
 చేయు నర్తనము. గెలుపొందిన వీరులుచేయు నృత్యము. తరువాతి
 యము లేక ఉత్తర కదన విజయము - (పిణ్ణేశేర్ కురవై) తేరువెనుకనాడుట.

నడపి బంగరు కొమ్ము - లడరిన మంచు
మలయందు తన మది - మన్నించు పత్తి
దేవతా ప్రతిమను - దీర్ఘంగ వలయు
పని కొక్క పెను కల్లు-కొనె జేర రాజు.

౨౭. జల స్థాపనము

మంజ॥ కొలుచు వారలకు ని-చ్చట దివ్యసుఖము
తొనఁగు పత్తి దేవి - కొక్క విగ్రహము
చెక్కించి సంగరో-చిత వేషమునన
తనకు నగ్గంటైన - కనక విజయుల
తలలపై నెక్కించి - ద్రవిడుల శక్తి
చదురు లెఱుంగక - యెదురు వారలకు
లయకాల మృత్యువే - నయమనిపించు
తీరునఁ జేసిన - పోరుల యందు

¹ పదునెనిమిది సంఖ్య - పరఁగిన యేండ్లు
నెలలు దినములు - గలిగిన పోరు

గడియలలో నయ్యె - గద యని జనులు

గణుతింపఁ బ్రణుతింపఁ - గదనమ్ము జరపు

1. దేవాసుర యుద్ధము ౧౮ ఏండ్లు. రామరావణ రణము ౧౮ నెలలు.
రావపాండవ సమరము ౧౮ దినములు. చెంగుట్టువుని సంగ్రామము ౧౮
గడియలు.

చెంగుట్టువుఁడు తన - సేనలతోడ
 దివిక గంగానదీ - తీరమ్ము చేరి
 దివిజ వంద్యయగు ప-త్నీ దేవతాఖ్య
 విగ్రహమును భక్తి - విధి విధానమున
 జలమున నుంచె న-చ్చటి రాజవరులు
 మందిరమును మణి - మండపములును
 తల్ప గృహమ్మును - తలిరుపందిరియుఁ
 గొలఁకు నడుమఁ గల - యలరుల తోఁట
 తీరగు జైత్ర జా-తీయ రంగములు
 వలసిన యనుకూల - ములతో నొనర్ప
 రాజరాజగు చేర-రాజు దక్షిణపు
 దరిఁ దన సేనతో - దయివాఱ విడిసె
 ప్రతి భట గర్వంబు - పరియలు చేసి
 రంభా తిలోత్తమా - సంభోగ కాంక్షఁ
 జన్నవారు రిపులఁ - జక్కులు చేసి
 యవయమ్ములు వేఱు-లై చక్షువులకుఁ
 గరుణ వుట్టింపంగ - దొరలిన వారు
 తమ జీవితము వెల - కమరంగ నిచ్చు
 వీరులలో రణ-ధారణి యందు
 సాయుధ సమరమ్ము - చదురుతోఁ జేసి
 ముగిసిన వారును - మొగిసి శాకినులు
 వేడ్క నాడఁగఁ దోడి - వీరులు పొగడ

చేతి కత్తులతోడ - క్షితిఁ బడ్డవారు ౩౫
 పతులు చావఁగ సతుల్ - సుతులు వెంటాడ
 సహగమించిన వారు - సరి భటుల్ చావ
 వారి హారంబులు - వడిఁ గొను వారు
 తేరులతోఁ దేరి - వీరులు చదియ
 మేన నెత్తూను జె-ట్టాన జెట్టులును ౪౦
 మణికిరీటము తల - మరణ దేవతయుఁ
 గరుణమంద నఱకి - కనువారు జయము
 మురియలై మఱువు తొ-మ్మున గాయమందు
 వారలు నంగముల్ - భంగమ్ము లైన
 వారలు నొచ్చిన-వారలు బాధ ౪౫
 పడు వారలును మృత - బంధులు రండు
 రండని పిలిచి తో-రంపు బంగారు
 బాగి పూసరముల - బహుమతు లొసఁగి
 పెనుప్రోద్దు నిలిచి - తద్విజయ గీతముల
 వంది మాగధ జనుల్ - ప్రస్తుతి సేయఁ ౫౦
 జేర భూపాలుం డ-పార మోదమ్ము
 గొనియుండ, మాడలుఁ - డను విప్రవరుఁడు
 వచ్చి దర్శించి దీ-వన చేసి దేవ !
 మాధవి పాడిన - మాధవ సమయ
 వన గీతి మహిమ మీ - కనక విజయుల ౫౫
 తలల నొప్పించె నీ - పొలమున ననుడు

నిటఁ గల శాత్రవు - తెఱుఁగని గేలి
 పలుకు లాడితివి త - ద్వాక్యార్థ మేమి
 వివరింపు మని పృథి-వీ విభుం డడుగ
 మాడలుఁ డిట్లను - మానవనాథ !

చల్లని వనమున - జలధి తీరమున
 నీరాడునెడ వేడ్క-మీఱఁ గోవలుఁడు
 వినఁగ మాధవి యాల-పించిన జాన
 పద గేయముల విని - గొదగొని పూర్వ
 కర్మ ఫలములు త-క్కక వచ్చు వేళ
 యాసన్న మగుట న - య్యమ వీడి యతఁడు
 సతితోడ మధురకుఁ - జాగి యచ్చోట
 నరపతి దివి కేగ - మరణ దండనము
 పొందిన కోవలు - పొలఁతి నీ నాడు
 చేరి యుదీచి దే-శీ యార్య విభుల
 తలల సీసకముల - తలదన్ని యెక్కె
 రాజ ! నే వచ్చు కా-రణ మిఁక వినుము
 మలయంబు వలగొని - మరలి కుమారి
 నీరాడి తలవ్రాలో ? - తీరని తలఁపొ ?
 మధుర కేఁగితి నట - మన్నీల మిన్నఁ
 గన్నగి యందెచేఁ - గడ తేర్చెనన్న
 తద్వార్త వింటి మా-దరి నన్నుఁ గాంచి
 కావలుఁడగు దోషి - కాఁడు కోవలుఁడు

ప్రభుడె యీ దొనఁగు ప-రాకునఁ జేసె

గొల్లత నాకడ - నిల్లడ యైన

౮౦

లేమను గావంగ-లేక వీడితిని

ప్రభుని పాలనము ధ-ర్మచ్యుతి నందె

నని యామె యా రేయి - నగ్గిని మునిఁగి

స్వర్గమ్ము చేరెఁ ద-పస్విని కౌంతి

కోపంబు పాండు్య క్రుం-గుడుతోడ నడఁగ

౮౫

నీ యిరువుర పూర్వ-కృత కర్మఫలము

నాతోడఁ దెచ్చి యీ - నాట ఫలింపఁ

జేసెనే యని చాల - చింత భజించి

ప్రా యోపవేశానఁ - బ్రాణము వీ్వడె

పాండు్యని మధురకుఁ - బరఁగిన చెడుగు

౯౦

కొఱఁత లేక సమస్త - మెఱిఁగి స్వస్థలికి

మరలి పుగాలు నా-గరులకుఁ దెలుపఁ

గోడలికిని కొడు-కునకు నేర్పడిన

దుస్థితి విని తండ్రీ - దుఃఖించి నాఁడె

తన సంపదల నెల్ల - దానమ్ము చేసి

౯౫

¹ యింద్ర విహారమ్ము - లేడింటఁ జొచ్చి

యచ్చట భేచరు - లరయ మున్నాఱు

మంది శరీర సం-బంధంబు వదలు

సంబరముం గని - సన్నాసి యయ్యె

సుత సతీ చింతతోఁ - బతి చింతఁదవుల
 నోర్వ కాతని పత్ని - యుసులులఁ బాసె
 కన్నగితండ్రి మ-స్కరివేష మూని
 శీలసంయుతుల ¹ యా - శీవకు లెదుటఁ
 బుణ్య దానమ్ములు - పొనరించి యెల్లఁ
 ద్యజియించి తాను స-న్న్యాసంబు గొనియె
 ఆతని పత్నియు - నవియెల్ల విన్న
 యంత జీవితమునే - త్యజియించె నింత
 విన్న మాధవి యేను - విమలమౌ సుగతి
 నొందఁ గాంక్షించితి - నుర్విని పెక్కు
 కడగండ్ల కిమ్మగు - గాణిక్యవృత్తిఁ
 దవులనీయక సుతఁ - దలగింపు మనుచు
 దల్లి కారఁగఁ దెల్పి - తన తొడవులను
 తలఁగి యంతటఁ బుణ్య - దానముల్ చేసి
 సన్న్యసింపినది యీ - చందాన నేను
 తెలిపిన వార్తచేఁ - దివిరి చచ్చుటయు
 సన్న్యసింపుటయును - జాలి పుట్టింప
 గంగా జలముల ము-నుంగ వచ్చితిని
 నీకు శుభమ్మగు - నృపచంద్ర ! యనుడుఁ
 బాండ్కుండు మరణించు - పదపడి యతని
 వీట నెయ్యవి సంభ-వించెఁ దెల్పుమన

1. శ్రమణుల యాచారములలో నొకటి ఆశీవకము.

మాడలుఁ డనియె నీ - మఱఁదియౌ చోళు
తోడఁ జేరక యీర్ష్యఁ - దొమ్మండ్రు దాయ
లతని యాజ్ఞ గొనక - వ్యతిరేకు లగుడుఁ
దొమ్మండ్ర నొకపూటఁ - ద్రొక్కి దొమ్మాడు
చేసి యాతనిఁ దొలి - స్థితి నిల్పు శూర !

పళయఁడ౯ మోకూరి - ప్రభుఁడు కాపాడు
వేము వేళ్ళుం ద్రుంచు - భీకర శౌర్య !

కొర్కలో నుండిన - యర్కతేజుండు
చెళియండు నూర్వరఁ - జిన్నరుల నొక
పగటఁ గన్నగిక్కినై - బలిగా నొసంగి

మధుర యరాజక - మహియయి కలఁత
చెందు కాలమున ద-క్షిణ సుప్రసిద్ధ

సింహాసనమ్ముఁ బ్రా-చీ దిక్కుధరము
పయిఁ దోఁచు బాల ప్ర-భాకరుఁ బోలెఁ
జంద్ర వంశమ్మున - జన్మించి నతఁడ

యధిరోహణము చేసె - నవనీ జనమ్ము
పెక్కు కల్పంబు లీ - పృథివి నేలుమని
పొగడి దీవించిరి - భూపాల తిలక !

యనిన మాడలుని వా-క్యము లాలకించి
చేర భూవరుఁడు యో-చించుచున్నంత

దమము లోకమ్ములఁ - దమి మ్రింగ విడిచి
భానుండు గ్రుంకెను - బాలేందురేఖ

సంజ కాంతుల మించు - చదలఁ గన్నడియె
 భూపాలుఁ డది గని - మోదించు చుండ
 జ్యోతిష్కుఁ డొకఁడు రా-జును గాంచి వినతి ౧౪ :
 దేవరవారలు - దేశంబు విడిచి
 వెడలి ముప్పదిరెండు - నెలలయ్యె నసుడు
 పిన్నవి పెద్దవి - వెలుపి వెత్తువియు
 నగు చాల శిబిరంబు - లమరిన వాడఁ
 జని శిల్పనైపుణీఁ - జను వితానంబు ౧౫ :
 నమరుచుఁ బెను గుడా-రముఁ జేరి చేర
 రాజలంకృత శయ్య - రాజిల నుండి
 మాడలుఁ బిలిపించి - మఱి యిట్టు లడిగెఁ
 దొమ్మండు దాయలు - దోరిన యవల
 రాజపాలన మొక - రట్టు లేకున్నె ? ౧౬ :
 యసుడు మాడలుఁ డిట్టు - లనియె భూపాల !
 స్వర్వాసు లాశ్చర్య - చకితు లౌనట్లు
 మూడు కోటలు నాశముం జే-యు జయము
 పావురా కష్టంబు - వదలంగ డేగ
 యాఁకలి దీఱ దే-హము గోసి యిచ్చు ౧౭ :
 శిబి చక్రవర్తి యం-చిత పాలనమ్ము
 గుఱి తప్పి దారెడి - నెఱియును గలదె ?
 ధరయెల్లఁ గఱపుచే - వరటినయేని
 కావేరి పంటలు - గల చోళ పత్తికి

యిందిందిరములు మే - ల్చందానఁ బాడ
 బాల భానుఁడు తన - ప్రభలను పరపి
 తూరుపు గొండపైఁ - దోచిన యంతఁ
 బడమటి దెస నేలు - పార్థివేశ్వరుఁడు
 ఉత్తర దిశఁ గల - యొడయండ గెలిచి
 దక్షిణదిశకేగఁ - దలఁచి యారేయి
 ధనసంచయమ్ముతోఁ - దనరిన నగరఁ
 బెద్ద కూటంబుతోఁ - బెరిఁగి యర్యముని
 పోక నాఁపిన మేడ - ముత్యాల జాల
 రులు వ్రేలు మేల్కట్టు - వెలయఁ బ్రక్కలకుఁ
 బరుగిడు కాంతితోఁ - బరఁగు వజ్రముల
 నడుమ మానికములు - నయమునఁ బొదుగు
 బంగారు తగటి కా-శ్మంగార నొప్పు
 సకినల మంచాన - సరి పుంజు తోడఁ
 బెనఁగిన హంసి మై - విదురుప రాలు
 నీఁకలతోఁ గూర్చి - యేర్చిన నెజ్జ
 పై నిద్ర విడిచి య-వ్వలి బయల్వెడలి
 యుత్తర దిశఁ గల - యొప్పని వ్హరి
 నోడించె 'నీ భర్త - యొడకు మింక
 మరలువాడను నర్థ - గరిమ గలట్టి
 పాటలు దాదులు - పాడుచుండంగ
 సేవలు సేయు దా-సీ జనములును

గుఱ్ఱులు గూనులు - కువలయాధిపుడు
 వచ్చె వన్నెలు గొమ్మ - మెచ్చుగ ననఁగ ౨౧౦
 వెదురు కల్లానిన - వేట కాఁడూని
 వడినెలతోఁ గాఁపు - వదలుట కతనఁ
 గొట్టఁదినఁగ వచ్చు - గొప్ప యేనుంగు
 లలసి నిద్రింప వి - రులు బాగి తుమ్మి
 సరు లుత్తరపు దెసఁ - జెరివిన గజము ౨౧౫
 వచ్చు త్రోవఁ జనుము - పదమని రాజ
 విజయ మసంపూర్ణ - విధ రాగములను
 చేర్చి బోయతలు మం - చెలఁ బాడుచుండ
 ఉత్తర రాజుల - యురు దుర్గ వితతి
 చదును చేయించి య - చ్చటి గాడిదలను ౨౨౦
 గట్టిన మడకతోఁ - గలియ నారుకలు
 చల్లిన పై దెస - జనపతి వచ్చె
 విమతుల సంకెలల్ - విడిపించునట్టి
 ప్రభు జన్మదినము శు - భంకర దినము
 కావున వృషభమా ! - నీవును కాఁడి ౨౨౫
 మోచి దున్నుట వీడి - మురియుదు గాక
 రేపని కాఁపులు - రేఁగి పాడంగ,
 అల పెద్దయేట నీ - రాడు వారిడిన
 పూలు కుంకుమ గంద - వొడి వడఁ బరవి
 యింద్ర ధనుస్సుల - యెసకాన నలరు ౨౩౦

రేవుల కడ విరి - రేకుల కలువ
 విరుల సరులు వేడ్క - జెరివిన సిగల
 దమ్మి పూమొగ్గల - నిమ్మగాఁజెక్కి
 పులుగుల లలిని పూ - వులు విలసిల్లు
 మొగిలి కొమ్మలమీద - సొగసుగా నిలిచి
 ప్రభు నాలమంద నీ - ద్రావుచు నుండ
 గోపులు పిల్లన - గ్రోవి బాడంగ,
 శరధి తీరమ్మన - సుర పొన్న నీడ
 వలమురి సంకు పు - ర్వుల ముత్తియముల
 గొని కలకల నాడు - కొమిరెలు కేలు
 పై కెత్తి చేర భూ - పాలుండు చేరె
 వినుడు రండాతని - విజయమ్మగూర్చి
 పాడుద మని చేరి - పాటలు పాడ,
 నిద్దుర లేక వి - నిన రాజపత్ని
 క్రాగుచు నుండ శం - ఖమ్ములు విజయ
 సూచకముగ మ్రోగ - సురుచిర లీల
 బట్టంపు తేనుంగు - పై గొడ్డుక్రింద
 బ్రజ యెదుర్కొన మహీ - పతి ప్రవేశించె.

౨౮. విగ్రహ ప్రతిష్ఠ

మంజ॥ బంగారు జలతారు - పని నేర్పుగలది
నెలను పోలునది వె - న్నెలలు పర్వనది
యగు పెద్ద గొడుగు చా - యను భూతలమ్ము
శాంతి నొందఁగ వీర - శాత్రవ భయద
ఖడ్గంబు కెంగేలఁ - గైకొన్న విభుని
వంజి నగరమున - వనితా వితాన
మలరులు చల్లి ది - వ్వెల నెత్తికొన్న
వెలఁదులు ప్రభునకు - విజయమ్ము పలికి
పలువురు పద పద్మ-ముల వ్రాలుచుండ
నరుదెంచు నాఁటి సా - యం వేళయందు
పుడమీశు సమరంబు - పూర్తి గావించి
వెన్నంటు సాయుధ - వీర రత్నములు
కొమ్ము తేనుఁగు పూని - క్రుమ్మిన తొమ్ము
బల్లెముల్ పెను గాయ - పఱచిన తొమ్ము
మాటుతు కఱకమ్ము - తూటిన తొమ్ము
వా లడిదమ్ముచే - జీలిన తొమ్ము
నతివల తొమ్మున - నడఁగక క్రుమ్ము
కొని వచ్చు చన్నుల - మొన నులివెచ్చ
కాఁపడమ్ముగొని, య - గలు పొగగూడి
విరిసిన కరులను - గురు మేఘ మందు

తోచిన ముఖమను - తోయజవైరి
 యందు బొమ్మల వింటి - క్రిందఁ జెన్నార
 వలకాని యలరు ట - మ్ములఁ చాఱఁదోలి
 కడ చూపులను దూత - యెడ సంజవేళ
 మందయ్యెనని వీర - మాన్యులు పొగడ
 చెన్నైన మొగము లే - వెన్నెలల్ పరవ
 గండుమీలు పొరలు - తై వడిఁదోఁచు
 పొలుపుతోడను మొల్ల - మొగ్గలపంటి
 ముందటి పండ్లల్ప - ముగఁ దోఁచునగవు
 మావి చివురుఁబోండ్లు - మడఁతుల వలస
 యువకుల కొదవి, బొ - ట్టుంచు మొగమ
 నెఱు లొందు కురుల య - న్నెఱి గాంచు
 మురువు గుల్కుచు నున్న - ముకుర ముం
 వీణగైకొని యందు - వివిధ గీతికల
 కనుకూలముగను ష-డ్డాది సప్త స్వ
 రముల శ్రుతులు గాఁగ - రమణఁగావించి
 పాడెడి మగువల - వలనఁ భర్తలకు
 నిదుర పుచ్చంగఁ బె - న్విందు గావించి
 ప్రథిత రాజన్య శి - రస్త్రటీ మకుట
 నీరాజిత పదుండు - చేర భూవిభుఁడు
 జనులఁ బాలింప నా - తని మోము వోలె
 జనములు వినుతింప - జనియించు చంద్రు

నెల్ల వారికిఁ జూపి - యిరులు తాఁ దొలఁగ

తరుణులౌ నెల్లరు - తన వెన్ననిలిచి

తనయాజ్ఞ నడవంగ - దర్పకుఁడెలమి

౪౫

జనపతియై యొప్పు - జంద్ర శాలలను

పూల పానుపులను - పూల పందిళ్ల

సకినల మంచాల - సౌరు వేదికల

విఘ్నఁడు వెన్నెలలను - విరివిగాఁ బరవ

మేదినీ మధ్యంబు - మేరువువోలె

౫౦

ధ్వజ పటాలంకృతుల్ - తనరు పురమ్ము

నడుమ నున్నతి గొని - యడరు బంగారు

మేడలో మణులచేఁ - బోఁడిమి మీఱు

చంద్రశాలను రాజ - చంద్రుని దేవి

¹ వేణమ్మ వెన్నెల - వేక్క మోదింప

౫౫

నాశీస్సు లిడుచు ముత్తైదువల్ పట్టు

దివ్వియ లొకవంక - దీప్తులు గులుక

వీణా మృదంగ ని - క్వాణముల్ నెలఁగ

నింపు పండిన పాట - లెనయ నొక్కటను

కస్తురి గందమ్ము - కలపమ్ము గొనుచు

౬౦

గుఱ్ఱులు గూను లొ - క్కొట నిలఁబడఁగ

వ్రాయు వన్నియలు చూ - ర్ణములు పూసరులు

పేడి వాండ్రొక వంక - వే పట్టి నిలువ

1. వేణ్ మాల్ అనుపద మిట్లు మార్పఁబడినది.

వలచిన కమ్మని - వాసన లగురు
ధూప పాత్రమ్ములు - తొయ్యలుల్ గొనుచు

౬౫

నంచ తెక్కల పాన్పు - నటు చుట్టి నిలువ
వలువ లద్దము తొడ - వులు చేతఁబట్టి
చేటిక తొక ప్రక్క - చేరి కై సేయఁ
జనుదెంచు రాణితో - మణిమయ చంద్ర
శాలఁ జెంగుట్టుండు - లీలతో నమరి

౭౦

లక్ష్మీకరములగు - లలిత పాదముల
నందియల్ మొరయఁ జే - యందలి ధక్క
థమథమ ధ్వనిసేయ - డాల్వాలు కనులు
వేయి తలంపుల - వెలి సేయుచుండఁ
గావి జడలు కడ - తావుల నొలయ

౭౫

కదల కందెలు చేతి - గాజులు రశన
మెదలక స్తనములు - కుదులక కుండ
లమ్ము లూఁగక వినీ - లపువేణి విరియ
కార్య యెడమప్రక్క - నలయక యుండ
రుద్రుండు సలిపిన - భద్ర తాండవము,

౮౦

విప్రులుండెడి యూర - వెలసిన యాట
1 శాక్యుండు సలిపి రా - జన్ము దీవించి
వెడలిన పిదప నీ - లుఁడు మొదలై న
కంచుకుల్ మాడలుఁ - గైకొని వచ్చి
దొవారికులచేతఁ - దమవార్త నంపి

౮౫

వారితోఁజని రాజ - వరునకు మ్రొక్కి
 చోళుని పురిఁజేరి - సొంపారు వజ్ర
 వరపురి పంది ర - వంతి తోరణపు
 దోరంబు మగధ యం - దునఁబట్టి మండ
 పముగల తన మండ - పమునఁ గొల్వొన్న
 తఱి బంధితులగు ను - త్తర నరవరుల
 తోఁ బరివారమ్ము - త్రోవఁ జూపంగఁ
 జని చోళభూమి పా - లునకుఁ గేల్మోడ్చి
 యంగ బలంబుతో - రంగంబు చొచ్చి
 గొడుగు ఖడ్గంబు పోఁ - గొట్టుకొన్నవలఁ
 జంపంగరాని వే - సమున జీవములఁ
 గాచుకోఁ దలఁచిన - కదన భీరుకుల
 వెంటాడి పట్టుట - విజయలక్షణము
 కాదని చోళ భూ - కాంతుండు తెలిపె
 అట నుండి పాండ్యేశు - నరయఁగా నతఁడు
 వడదెస యొడయండ్ర - బవరానఁ గొన్న
 గొడుగుకాడ జయంతు - కోలగా నచటఁ
 బట్టంపు తేనుంగు - పై గొడ్డునుండి
 కాన్పించి, హిమవచ్చి - ఖర భూమినున్న
 'కుయిలాలువ' మ్మను - కొమరై నచోట
 వెలసిన శ్రీ శాంభ - వీ మహేశ్వరుల
 మనసారఁ జుట్టి వం - దనము చేసియును

౯౦

౯౫

౧౦౦

౧౦౫

బవరాన నోడి తా - పసి వేషమూని
 మఱిగి చరించు న - మ్మానవేశ్వరుల
 మీదఁ గినుక చూపు - మేదిసీ విభుని
 విజయంబు మిక్కిలి - వింతయైయుండె
 నని పల్కెనని నీలుఁ - డనఁగ భూవిభుని
 జాజు కన్నులు మఱి - జాజు వాఱంగ
 నరసి బహుశ్రుతుఁ - డగు మాడలుండు
 లేచి యిట్లను రాజ - లేఖేంద్ర ! కినుక
 శమియించుఁగాక శాం - తముతోడ వినుము
 మిరియాలు పండెడి - ధరణీధ్ర మందు
 నిద్రించు దంతులు - నెలకొనియుండు
 వియలూరి భంజించి - విజయమ్ముగొనిన
 పిమ్మటఁ జోళులఁ - దొమ్మండుగురను
 'నేరివాయి' లనెడి - నెలవున గెలిచి
 యా మీదట 'ఇడుంబి' - లను గ్రామ మందు
 విడిసి సేనలతోడఁ - బడవలనేగి
 వడదెస యొడయంద్ర - స్వర్నదీ తీర
 మందు గెల్చితి రాట్పు - రందర ! సీవు
 నిత్య విషయముల - నియతాత్ములకడ
 నరసిన నీకిన్క - యడఁగారుఁగాక !
 మీతాల్మిజీవిత - మీతఱి పెద్ద
 యేటి యిసుక కంటె - నెక్కువౌఁగాక

సార్వభౌమ సుఖింపు - శాంతింపు మాలి	౧౩౦
గొనక నా పలుకులఁ - గొని విన వలతు	
లోక రక్షణ కృతి - మేకొన్న మీరు	
మీ యేడు రేబది - మీఱు పిమ్మటను	
ధర్మశాస్త్ర విదితా - ధ్వరము లొనర్ప	
కాహవ క్రతువులే - యాసించుచుంటి	౧౩౫
క్షత్రి యోచిత ధర్మ - కర్మముల్ కొఱఁత	
పొండక చేయు నీ - పూర్వులలోన	
పగఱ కడిమి మ్రాను - పడఁగొట్టుటేడు	
చలిమలఁ డెక్కెంబు - నెలకొల్పు తేడు	
ఆగమ వేది ప - ద్యావలిఁ గొనుఁచు	౧౪౦
నతని స్వర్గమున - కంపిన తేడు	
న్యాయివై జీవుల - హరియింపు మనుచు	
యము నడ్డు పెట్టిన - యవనీశ్వరుండు	
పరుష వాగ్యవనుల - దురమున నోర్చి	
పాలించి హిమగిరి - వఱకేగు నృపుఁడు	౧౪౫
సమితి సేనల తోడ - శత్రులఁ దఱిమి	
వారి కోటలఁగూల్చి - వాలిన యతఁడు	
అయిర మలనువేల్పు - నర్పించి రెండు	
కడలుల నీరాడు - ఘన భూభుజుండు	
దివి నుండి వంజికిఁ - దెచ్చి భూతముల	౧౫౦
నిలిపి సోమ మఖంబు - నెఱవేర్చు నృపుఁడు	

కీర్తి గొనిన వారు - గెడసిన కతన
 దేహ మస్థిరమని - తెలిసితి వయ్య !
 కలిమి నిల్వని దని - కరిగఁగఁ దమిళ
 నృపుల నొడ్డారిండు - కృపణులయెడలఁ
 బ్రకటించితివి గద - పరువమ్ము స్థిరము
 గాదను విజ్ఞాన - ఘనుల పల్కులకు
 భాష్యంబు వలయునే - ప్రాజ్ఞ వరేణ్య !
 నరపుతో ముదిమిని - పొరయు దేహమ్ము
 నీవును గాంచితి - దేవ రూపమున

స్వర్గమ్ము చేరిన - సత్ప్రాణి మనుజు
 దేహమ్ముతోడఁ బృ - థ్వికి మరలినను
 మరలు, మనుజు దేహి - మఱు జన్మమందు
 మృగజన్మ మెత్తిన - నెత్తంగవచ్చు
 మృగదేహి యంతకు - మిగుల నీచంపు
 నరకలోకంబునై - నను గనవచ్చు
 జీవుండు నటకుని - కై వడి నొక్క
 యురువున నెల్లప్పు - డుండంగఁ బోఁడు
 స్వకృతకర్మల కను - సారి జీవమ్ము
 తొలఁగుమైననుట వి - జ్ఞుల సత్యవాక్కు
 నీవుపూనిన ధరా - నిపుణ పాలనము
 పై పయి మహిమతో - వర్ధిల్లుఁగాత
 ధనముకై యిట్లాడు - దరిబేసిగాను

గౌరవదేహమ్ము - గాంచిన ధర్మ	
మాచరించిన జీవ - మంతకు మించి	౧౭౫
గురుత నొందఁగ జేయు - టురవు కాదేని	
సామాన్య జనములు - చను త్రోవమేలు	
స్వర్గమార్గము నీ కొ-సఁగు వేదవిదుల	
యాజకులుగఁగొని - రాజోచితమ్ము	
లై న వేలుములు నీ - వాచరింపఁదగు	౧౮౦
తేపు ధర్మము నాచ - రింతమ యనుచుఁ	
దలఁచిన నీ నాఁడె - తరలంగ వచ్చు	
జీవముల్ కావున - జీవిత మింత	
కలదని యెఱిఁగిన - ఘనులు లోకమున	
నింతకుఁ గానరా - రెచ్చటనేని	౧౮౫
నీపదములఁగొల్వ - నిఖిల భూపతులు	
నీపత్నితోఁగూడి - నెగడుము కల్ప	
కాలంబు దనుక ను - ఖంబుగ ననుచు	
న్యాయంబు పలికిన - నాలుక యనెడి	
మడకతో దున్ని న - న్మహితార్థ బీజ	౧౯౦
ముల నరపతి యెద - పొలముగాఁజేసి	
చల్ల నాయర్థంబు - సాగి ఫలింప	
నగు నోగిరంబు న - త్యాశ భుజింప	
నాల్గువేదముల వి - న్నాణంబుతోడ	
పురుషార్థములు నాల్గు - పొలుపుగాఁదెలిపి	౧౯౫

పలుకు బహుశ్రుతుల్ - పాటులవలన
 మాడలుం డాడిన - మాడ్కి వేయ్యలను
 శాంతుత్సవంబుల - జరువఁగానెంచి
 చెంగుట్టుఁడార్యుల - చెఱ విడిపించి
 వండిపురము వెలు - పలి ప్రక్కలోఁతు
 జలము కంచెగఁగల - యెలదోఁటలోన
 నతిథులౌ రాజుల - కై కట్టఁబడిన
 మందిరమునయందు - పొందుగా నిలిపి
 గొప్పయజ్ఞమును - కొఱలేక చేసి
 మఱునాఁడు పురిఁజేరు - మాడ్కినేమించి
 యార్యరాజులకు మ - ర్యాదలు నడప
 ముఖ్యమంత్రికిఁదెల్పి - మోదముతోడఁ
 జెఱసాల లన్నిటిఁ - దెఱపుఁడు నేఁడె
 కప్పముల్ వలదని - కాపుల పన్ను
 వ్రాయు గణకులకు - వరుసగాఁదెలిపి
 బలవంతులగు రాజు - వర్యులు నీతి
 నడపకయున్న వి - నతి పాత్రలై న
 మెలఁతల మహిమంబు - మేల్మి నొందదని
 పూర్వులు తెలుపు న - పూర్వవాక్యములు
 కన్నగి లోకంబు - గణుతింపఁదగిన
 క్రొత్తడితనమునఁ - గొఱలినదగుట
 చోళభూవరునకు - వేశమ యొసఁగి
 నీతిపాలనమది - నెగడమి బ్రదుకు

వలవమి పాండ్య భూ - వరునకు నొసఁగి

రాజులు తమచేయు - ప్రతిసలు పూర్తి

౨౨౦

కాక యల్పంబేని - కాక వీడమిని

ఉత్తరదేశ రా - జోత్తరుల్ దెలియఁ

బడమట్టి దెసనెలు - ప్రభునకు నొసఁగి

మధురాపురమ్ము దొ - మ్మాడు గావింపఁ

దన కోప దహనుని - స్తనము మూలమున

౨౨౫

నెఱిఁగించి మన మంచి - యీనాటఁజొచ్చి

సర్జక వృక్షంబు - చల్లని నీడ

నిలిచిన మగువను - నెలతాల మలిచి

శిల్ప శాస్త్రజ్ఞులు - చిత్రంబుగాఁగ

నమరించు పత్ని దే - వాలయమందు

౨౩౦

రాజపురోహితు - రాజదై వజ్ఞఁ

బ్రోతృహించుచుఁ జేర - భూపాలకుండు

అమరులు వసియించు - హిమవంతమందు

నెలకొన్న దై వమ్ము - నెమ్మిసుతించి

కన్నగి రూపమ్ము - గల శిలా ప్రతిమ

౨౩౫

యందునేరుపు గల - యందంపు నగలు

తీరుగా ధరియించి - దిగ్దేవతలను

నిలిపి నిత్యోత్సవ - నిత్యహోమముల

నిత్య దానమ్ముల - నిత్య సంతృప్తి

నెగడంగఁజేయించె - నిత్యప్రతిష్ఠ

౨౪౦

రాజ పూజనముల - రాజిల్లుచుండు

సింహ విక్రముఁడగు - చెంగుట్టువుండు.

౨౯. స్తుతి

వ॥ కన్యాకుమారి నుండి హిమాలయము వఱకు నేకచ
 తాధిపత్యము చేసిన చేరలాదునకుఁ బ్రతాపసూర్యుడగు చోళు
 మాఁతువలనఁ గలిగిన చెంగుట్టువుండు కొంగుల జయించి గంగ
 తీరమునకుఁ జని యటనుండి మరలి వంజినగరము చేరిన త
 నార్యరాజు లుత్తరదేశమున నొకానొక వివాహసమయంబున నే
 గ్రీవముగాఁ బరియాచకముగా దక్షిణదేశరాజులు పోరుగోరి దా
 చేసి హిమవంతముపై విల్లు పులిమీను పడగలఁ బ్రతిష్ఠించిన కా
 మున మమ్ముంబోలిన రాజవీరు లీ దేశమున లేరైరని వచించి
 వార్త నచ్చటి తాపసజనంబులు తెలుప మానికపుఁ జక్రమున
 కుఱుకోల దొరలించిన వడువున గొప్ప మంచు మల తాయి మం
 దైవమగు నన్నవార్త తన్ను ప్రేరేచి తరలింపఁ దరలి యార
 రాజుల నోడించి వారి తలలపై హిమవంతమునఁ జెక్కించిన తా
 విగ్రహమును మోయించి గంగాతీరమున విడిసి జలస్థాపనముచే
 కోపము చల్లార్చికొని వంజికి వచ్చి దేవవినుతమైన శిలాప్రతిమన
 ప్రతిష్ఠచేయించిన పదంపడి కన్నగి దేవళమున సామంతరాజుల
 చెల్లించిన కప్పముల విషయము వినుచున్నవేళ, నిండుచందురు
 దెగడు మొగమున వాలుగలం బోలు కన్నుల నీరుచింద ధూ
 గప్పిన కురులు వీపున విరియ, కోవలుఁడు పూర్వ కర్మ ఫలాన
 భూతికై యొక నీచుని వలన వధింపంబడుట విని, పాండుని క
 కేగి తన వృత్తాంతము నివేదించిన కన్నగి కన్నీరు గాంచి రా
 శ్రేష్ఠుండు పాండు్యండు నిలువున నీతై యసువులఁ బాసిన వైనంబు

మాడలుండు తెలుప విని మహాసార్థవాహుఁడు సన్న్యసింఁచుటయ
తని పత్ని మరణించుటయుఁ గాంచి యధిక దుఃఖమంది చేటియ
వాదియు దేవంతియుఁ గూడి కన్నగిం గాంతమని మధురానగరమ
నేరి, యచ్చెలి తనస్తనముచేఁ జేసిన నగర దహనంబు విని న్యాయ
వస్తువుం బోఁగొట్టుకొన్నందున ప్రాణములు వీడిన గొల్ల మాద
యింటికిం జని యామె కూఁతురగు తపస్వినితోడ వైఘతీరము
వరిగి కొండకొమ్మున నెక్కి కన్నగి దేవళము చేరి పత్ని దేవ
సత్సవముచేసిన చెంగుట్టునకుఁ దమవృత్తాంతము చెప్పుచున్నారు

—: దేవంతి :—

తే॥ ద్రవిడ రాజత్రయార్చిత - ప్రథితదేవి
విబుధ హిమ వన్నగంబున - వేడ్కఁ బొడమి
గంగలో మున్ని వచ్చిన - కలికి చెలిని
చోళ నాటి పైఁడి పతిమ - జోటి నేను.

—: దాది :—

తే॥ రోవెలంది మాధవి యెడ - రోత గొనక
వల్లభుం బాత్రము చొరని - బావులున్న
దారిఁ గొని చన్న కన్నగి - దాది నేను
మా పుగాలు బంగారు బొమ్మ కుపమాత.

తే॥ కన్నతల్లికి నొకమాటు - కానరాక
పెంచు తల్లి నాకును సుంత - సంచు విడక
పతిని దైవముగాఁ గొని - యతనితోడఁ
జన్న బంగరు బొమ్మకు - సకిని నేను.

—: దేవంతి :—

పాపిని నై న నేను చెడు స్వప్నఫలంబును గూర్చి పల్కుచో
నీపగిదిన్ ఘటిల్లునని యింతయుఁ గానని తప్పు నాయదే ?
యీపురిఁ జంటిచేఁ జలుపు నేడ్తెఱ వీనులఁ బడ్డ యంతనే
యోపక తల్లి యత్త యునుఱుడుట నీవును వింటివా చెలీ !

—: దాది :—

తే॥ కొవలున కొక నీచుండు - కొడిమ సేయఁ
బాండ్యరాజు ప్రాణమ్ములు - పదలుట విని
యిల్లు కొల్ల విడిచి గేహ - మేవగించి
మామ సన్న్యసిండుట విన - వేమి తల్లి !
తండ్రియును సన్న్యసిండుట-తలఁపవేమి ?

—: దాసి :—

పతి పడు చావు నీవు పడు బన్నము లోకము చేయు నిందలున్
వెతగొని విన్న మాధవియు వేసరి త్యాగముచేసి తన్ను దాఁ
బతితనుగాఁ దలంచి యల పాపము వోవఁగ సన్న్యసిండుటల్
మితమును మీఱు చింత మణిమేఖల తాపసి యౌట వింటివే ?

—: దేవంతి :—

ననువున నొప్పగించి చను న్యాసము గావఁగ లేని యేను లే
మనె? యని ప్రాణముల్ విడుచు మాదరికూఁతును గాంచితే చెలీ!
అనువుగ నత్తగౌరవము నందిన యయ్యమకూఁతు నియ్యమన్
జనవునఁ గాంచితే వినుత చారు వినిర్మల కీర్తిమత్సతీ !

—: రాజు :—

తే॥ ఇయ్య దేమి ? ఇయ్యది యేమి ? - ఇయ్యదేమి ?
పసిడి యందెలు మేఖల - వలయములును
తార హీర హారములు - దాల్చి నట్టి
మెఱుపు తీగ గన్నడె మిఱు-మిఱ్ఱు గొలిపి.

—: కన్నగి :—

తే॥ పాపి కాఁడు పాండుఁడు కానఁ - బాక వైరి
కతిథి యయ్యె నతండు నే - నతని పుత్రి
గుహుని పర్వతమున నాడు-కొనుచు నుండు
రండు చెలులార ! నాతోడ - రండు రండు.

—: వంజి చెలులు :—

తన స్తన జాగ్నిచే మధుర దాహమొనర్చి మహీశు నందెచేఁ
గొనకొని గెల్చు కన్నగిని కోరిక మీఱ భజింత మమ్మ పాం
డుని తనయన్ భజింతము మహోత్తమపుణ్యచరిత్ర క్రొత్తడిన్
మన మొనరించు భాగ్య గరిమన్ జనుదెంచిన పత్నిదేవతన్.

—: గోపికలు :—

తే॥ చేర రాట్పుత్రి యని మేము - కోరి యంటి
మామె పాండ్వఘాపతి పుత్రి - ననియె మనము
మన నృపాలుని కీర్తింత - మనవరతము
వేలుపుల పుత్రి పాండ్వ దీ-వించుచుండు.

—: స్తుతి :—

న॥ మునుపటి కర్మ హేతువున ముప్పుల నొందిన పత్నిదేవి కార్చిన తనకంటినీరు తెగఁద్రెంపఁగఁ బ్రాణము వీడు పాండ్య భువుని వరకీర్తి వర్ధిలుతఁ బొంపిరి వైఘ ఫలంబు నీయఁగా సనఘుని వంశ మీధరణి నారవి తారకమై చెలంగుతన్. ౧౩

తే॥ పర్వతేంద్రుండు కాంచిన - భవ్య శిలను
నృపవరుల శిరములను మో-యించి నతఁడు
పృథుల సుఖియాత మీ పెద్ద - యేలు నిండు
ఫల మొసఁగ రాజ వంశము - ప్రబలుఁగాక. ౧౪

తే॥ సుదతి కన్నగి నొసఁగిన - చోళరాజు
వరసుఖము లొందుఁ గావుతఁ - బ్రథితకీర్తి
మంత మైన కావేరి స-మంచిత ఫల
మమర వర్ధిలుఁగాతఁ బు-గాలు సతము. ౧౫

కరల ॥

కడలి చేలను వజ్రకోటను గాంచు బల్లెదుడేడతే ?
పొడవు మింటఁజరించు కోటలు మూఁడుగూల్చిన చోళుడే
మిడియు కోటలఁగూల్చు వీరుని మేదినీశ్వర ధానియై
యడరు సంగమ పట్టనం బిలనర్థిబాడుదమా చెలీ !

మత్తకోకిల ॥

వేలుపుల్వినతింపఁబావుర పిట్టకై తన దేహము
బోలఁగోసి తరాజు నందిడు పుణ్యుడెవ్వఁడె ? కోమలీ !
జాలిగొల్పిన యావుకై తనుజాతుపై రథచక్రము
దోలి ధర్మము నిల్పు చోళుడె తొయ్యలీ ! నుతియింతమా. ౧౬

ప్రకోకిల ॥

దిగ్గజంబులు కన్నులార్పక దిగ్భ్రమింపఁగ రాడ్వరుల్
మొగ్గతిల్ల హిమాద్రి పైఁబులిమూర్తివ్రాసె నెవండటే ?
లగ్గుగాఁ దన యాజ్ఞలోనికి లాగుచోఁకుడె జోటి ! కే
లొగ్గియాతని సంగమస్థలి నొప్పుగా వినుతింతమా. ౧౦

అందగత్తెలు మందయానలు హర్వుగాఁదమయిండ్లఁబెం
పొంద నచ్చనగండ్లనాడుచు నొయ్య చోళధరాధిపుఁ
బొందఁగోరియె పాడువారలు పూవుఁబోణిరొ ! పొందుచో
సుందరంబగు సంగమస్థలి చోద్యముల్ వినుతింతమా. ౧౧

౦౧ ॥

బంతియాట

మెఱపు వోలె జ్వలించు మేఖల మెల్లమెల్ల జ్వలింపఁగా
మెఱుగు ముత్తెనరుల్ నటింపఁగ మేను కుల్కుల నొల్కుఁగ
తెఱవ మేలుగ బంతి యాటలఁ దేఱ నాడుదమా చెలీ !
ఎఱిగి యింద్రుని హారమున్ ధరియించు తేని నుతింతమా. ౧౨

స్వాహపృత్తము ॥

మెఱుపుఁ దీఁగ లుర్వికిఁ దిగి మెఱసె నన్న కైవడిన్
జరగి తిరిగి యొఱగి లేచి సరగ నిక్కి నక్కుచుఁ
బఱగి బంతి యాట యాడి పాండ్యవిభు నుతింతమా
సుర లొసంగు పేరు దాల్చు సౌబగుని వినుతింతమా. ౧౩

స్వాహ ॥

నక్కి వచ్చి చేత నిలుచు నదియుఁ గాదు చూడుమా
నిక్కి నింగి కెగసి యంద నిలుచు నదియుఁ గాదటే
యక్క ! పాండ్య పతికి జే ! యటంచు బంతిఁ గొందమా
చొక్కి వేల్పు పేరు దాల్చు సౌబగుని వినుతింతమా. ౧౪

అందియకత

ఉయ్యాలాట.

అ నిలిచి చేతు లమరఁ గూర్చి నింగికిం
యూఁగుచేకపదిని తోయజాక్షి ! పాడవే
అకు పేని కీర్తి కడఁగి పాడి యూఁగవే
నులు మిడుక నూఁగి వింటి పడగఁ బాడరే. ౨౩

మంది నూఱుమంది యారివేర మూనఁగా
రఁ గొఱత లేక యన్న మిడిన చేర భూ
ర్తిఁ బొగడి వేణి త్రాచువోలె వేలఁగా
బాఁకు నుయ్యె లూఁగి పాడి యాడుదము చెలీ !
వన భూమి మంచు కొండ నేలు నేలికై
ల్లు మీను పులియు నడరు చిన్నె లంది తా
ర్తి తోడ మెఱయు విభుని పాడి యుయ్యెలం
మాడి నడుము లల్ల బ్రమయ నూఁగరే చెలుల్. ౨౪

దంపుడుపాట

ము తైములను కాంచి - మ్రానిక్రిందఁ
రోకలిచే దంచు - చెలులు సంగ
చోళుని కీర్తించు - మహిమ మహిమ
పాటలే పాటలు - వసుధయందు. ౨౬

ము తైముల్ పగడంపు - రోకళులను
దంచు మధురయందు - చంచలాక్షు
కేయూరములు ధరి-యించు పాండ్యుఁ
తి నేసిన పాటలే - పాటలగును. ౨౭

౩॥ చందనపు తోళ్ళ మౌక్తిక - బృంద మునిచి
వారణము కొమ్ముతో దంచు - వంజి చెలులు
శత్రు భీకరుఁ గడిమి వృ-క్షంబు నఱకు
బైసిఁ బ్రణుతించు పాటలే - పాట లగును.

౨౮

౩॥ చేరు పదముల మ్రొక్కని - చిన్నరాజు
లతని మన్నన లందుట - యరిది యరిది
ప్రభుని పుత్రి తేజస్విని - పత్నివేల్పె
కొఱలుఁ గల్పంత మనియెఁ జెం-గుట్టుతేని.

౨౯

౩౦. వరదానము

౩॥ పత్నివేలు పచటఁ - ప్రత్యక్షమై య
దృశ్యయౌ పిమ్మటఁ - బృహ్మేశ్వరుండు
దేవంతిఁ గాంచి యో - దేవిరో ! నీవు
మఱుఁగుచుఁ బలికిన - మణిమేఖల యను
చెలువ యెవ్వతె ? సన్న్య-సింపఁ గతమ్ము
తెలియఁ బల్కుమ యన - దేవంతి యంత
పరిపాలనం బభి - వర్ధిల్లు కతనఁ
గొఱలేని కలుములఁ - గొఱలి దేశంబు
తేజరిల్లుత మని - దీవించి పిదప
మణిమేఖలలు దాల్చు - మగువలయందు
మణిమేఖల యనెడి - మడఁతి సన్నాస

౩

౧౦

వృత్తాంత మీరీతి - వివరింపఁ దొడఁగె
 అయిదు తెగల జడ - లల్లు ప్రాయంబు
 నెఱ్ఱని కొలుకులు - నెఱ్ఱని సిరలు
 చల్లని చూడ్కి వం-చనము నేర్చినవి
 కాని యవ్వంచన - తా నెఱుంగనిది
 పవడముల్ రెండొంటు - పడఁగ నా నడుమఁ
 గోవయా ముత్యాల - కోవ యేర్పడియె
 నెద పుట్టుపులు మించి - పొదలపు తొమ్ము
 విరివి యయ్యె నడుము - సురుఁగుచు స్రుక్కు
 కొలఁది పిఱుందులు - బలిసె నెంతయును
 పుష్టంబులై యూరు - పులు నునుపెక్కెఁ
 గై సేత యొల్లని - కరణిఁ బాదములు
 నేయి పూయు చివుళ్ళ - నెఱి దయివాతె
 నలవాటు చేయమి - నభినయ విద్య
 యామెను చేర రా-దయ్యెను మఱియు
 నుత్తమ కులజుల - యోజ వోనెంచి
 నదియుఁ గాకుండుట - నాయమ యవ్వ
 మాధవి నడుగ న - మృగువ పుత్రికను
 పిలిచి యనంగుండు - వింటితో నలరు
 టమ్ముల నేలపై - నావల వైచి
 నిశ్చేష్టుఁ డగునట్లు - నెఱి వేణి పీడ్చి
 పుణ్య దానమ్ములు - పొసఁగంగఁ జేసి

సన్నాస మిప్పించె - సరగ నవ్వార్త
 పురమెల్లఁ బ్రాక భూ - వరుఁడు పౌరులును ౩౫
 వెల యిడరాని ని-ర్మల మణి కడలి
 నడుమ జాఱవిడుచు - బడుగుల కరణిఁ
 గొందల మంది ర-కుంతిత వాక్య
 లఱవణ భగవాను - లను వారు తమకు
 మణిమేఖల తబిసి - తనమును గొనుట ౪౦
 తెలిపిన దని మాకు - నెలవిచ్చినారు
 తన యంద చందముల్ - తలిరుఁ బ్రాయమున
 మానిన యది యని - నేసుఁ గుంధితిని
 అను పదంపడి కురు - లలయ వీడినవి
 నిడు బొమల్ ముడివడి - బెడిదంబు లయ్యెఁ ౪౫
 దడఁబడు పెదవులు - మడిచి నవ్వినది
 పలుకులఁ దడఁబాటు - పడినది మొగము
 చెమరిచెఁ గన్నులు - జేగులు వాఱె
 జేయి పై కెత్తి వీ-చినయది కాలు
 కదలించినది పల్వు - రెదవడి నిలిచి ౫౦
 యెఱుఁగలేని కడింది - యెఱుక గల్గినది
 ఉఱిమిన యది తల - విరిసి యార్చినది
 దేవతావేశయై - దేవంతి నిలిచి
 కన్నగి దేవతఁ - గాంచి పూజింప

వచ్చిన యమ్మదు - భాషిణులందు
 రత్ననెట్టి తరుణి - రాజిల్లఁ గాంచు
 నమడపిల్లలు, తిర్వ - నంతఃపురమున
 శ్రీవిష్ణునకు సేవ - చేసెడి వాని
 చిన్న కూతురు వచ్చి - యున్న దిచ్చటకు
 పొడవు శిఖరములు - పొడవు వెదుళ్ళు
 గల కొండపైని మం-గళదేవి గుడిని
 గుహుని యేనుఁగు బోలు - గొప్ప రాతిపయి
 దాని వీపుం బోలె - దనరిన చోట
 నీటి దొనలు చాల - నెలకొని యుండు
 నవ్వానిలోఁ దెల్ల - యావ గింజలను
 పోలిన నున్నని - రాలు కింశుకపుఁ
 బూలఁ బోలిన సన్న - రాలును పిండి
 కలిపినట్లు పరవి - కాలు జలంబు
 గల యొక పెను దొన - గలదు తద్దోణి
 మునిఁగిన వారలు - పూర్వజన్మంపుఁ
 దెలివితోఁ జెలఁగు వా-రలు గానఁ బత్ని
 కోవెల వాకిటఁ - గొమరొందు వాడ !
 అందలి నీరె నీ - కొంద నిచ్చితిని
 ఆ యుట్టిఁ గుండిక - యందలి జలము
 కొనుము దాని మహిమ - మిన శశి తార

లున్నంత పర్యంత - మూరఁబోవనిది

కాన నిమ్మివ్వరు - కన్యల మీఁద

నీనీరు చల్లి ప-రీక్షింపు మిద్ది

పాషండుఁ డను నేను - పాటుత మీఁద

నావేశ మందితి - నని పల్కు నంత

౮౦

మన్నీడు వెఱఁగంది - మాడలు మోము

గాంచు నంత నతండు - కడు సంతసించి

రాజేంద్ర ! నీ నెబ్బ-రలు నశియింప

నిదియు వినుమ యంచు - నిట్లనుఁ దాను

మాలతి యసు పాటు - మడఁతుక యోర్తు

౮౫

సవతి బిడ్డకుఁ దన - చనుఁబాలు పిండి

త్రావింప నా పాప - దైవ వశమున

మృతి నొంద నిసుగుకై - యేడ్చి తపించి

పాషండు కడఁ జేరి - వర మొండు గోర

నంగద మానుమ - యని వాఁడు బిడ్డ

౯౦

రూపున వచ్చి త - ద్రోదన ముడిపి

‘ కాప్పియ క్కుడి ’ పేర - నొప్పిన యూరఁ

బెరిఁగి దేవంతిని - పెండ్లాడి యెనిమి

దేండ్లు చన్న పిదప - నెన్నండుఁ జెడని

తన యౌవనంపు సౌం-దర్యంబు చూపి

౯౫

గుడికి రమ్మని యామె - విడిచి యవ్వఁడు

మంగళ దేవతా - మందిరమ్ము కడ
 నుండు పాఱుండయి - యుట్టియందున్న
 కుండికఁ గాచుచు - నుండుమా యనుచు
 నేగిన యా విప్రుఁ - డీంతకు రాఁడు
 అచ్చటి నుండి నే - నా కమండలువుఁ
 గొని వచ్చితిని గానఁ - గొనకొని యిపుడు
 బ్రాహ్మణికడ బైలు - పడి తదంబువులఁ
 జల్లుమ యని జ్ఞాని - శాస్త్ర వాక్రుచ్చె
 పార్థివ తిలక ! యీ - పడుచులమీఁదఁ
 బ్రోక్షించి సత్య మె-ఱుంగుద మనుచు
 భూసురుఁ డా నీరు - ప్రోక్షించు నంతఁ
 బూర్వ జన్మజ్ఞత - పొడముట వలన
 విరహిణి వయ్యును - వినుతించి పలుకు
 విభునివర్తనమును - వెగటుగఁ బలుకు
 నన్ను లెక్కింపక - నాథుని వెంట
 నొంటరిపై చని - యొప్పని దుఃఖ
 మనుభవించితివి నేఁ - గని పెంచు బిడ్డ !
 మా పెను తాపంబు - మాన్పంగ రావొ !
 నీవు వీడిన తఱి - నీవ దిక్కునుచు
 నాతో వసించు క-న్నగి తోడ నడిమి
 జామునఁ బడరాని - బాములఁ బడుచుఁ

బరదేశ మేగుట - వలన నా యెడఁద
పరితపించెడి నీవు - పడసిన యిడుమ
లేను సయిఁపఁ జాలఁ - గాన నా కూన :

౧౨౦

నా చిన్ని కోవల - నా యన్న రార !
వై కయి నుండి ని-వర్తిల్లు నేను
నగరి పిల్లల నుండి - వెగటు వార్త విని
యింటి కేగితిని ని - స్నీక్షింప నైతి
నాతల్లి ! నాబిడ్డ ! - ననుఁ గానరావె

౧౨౫

ఎచట దాఁగితివో నా - కెఱుఁగంగ రావె
పిలిచి పిలిచి యిట్లు - విలపించి వెగచి
చింతించి యేకరి - చెంగుట్టు నెదుట
ముద్దు పల్కులు గల - ముగుద లాలయము
నెదుట నిలిచి యెలుఁ - గెత్తి యేడ్వంగ

౧౩౦

మాడలు మొగమును - మన్నీఁడు కాంచ
నతని భావ మెఱింగి - యాతఁ డిట్లనియె
తనయొద్ద దానమ్ము - గొనవచ్చు పాఱుఁ
దొందిన యాపద - డింద మదేభ

శుండంబు పిఱుఁదను - చొచ్చి తదీయ

౧౩౫

మద మడఁగించి య-మరరూపమందు
కోవలు భార్యయౌ - కోమలిపైని
అనురాగ మందు వా-రగుట స్వర్గమ్ము

చేర నౌ పుణ్యంబు - చేయమి కతనఁ
 బత్ని వేలుపు చేరు - వంజి పురమునఁ
 గన్నగిపైఁ గల - గారమ్ము కతనఁ
 గోమలి తల్లియు - గోవలు తల్లి
 రత్తనసెట్టి భా-ర్యా హృదయమ్ము
 రంజింపఁ దగిన గౌ-రవముతో నొక్క
 గర్భానఁ బొడమిరి - కవల పిల్లలుగ
 గొల్లత మాదరి - పెల్లగు ప్రేమ
 కన్నగి యెడ నుంచు - కతన శేషాహి
 తల్పుఁ గొలుచు నింటఁ - దనయమై పుట్టెఁ
 గాన ధార్మికులు స్వ-ర్గమ్ము నందుటయుఁ
 గరుణా మయులు ప్రేమ-గలచోఁ బొడముట
 పాడిఫలమ్మును - పాపఫలమ్ము
 విడువక తోడ్తోడఁ - గుడుచుచుండుటయుఁ
 బుట్టినవారలు - గిట్టుచుండుటయుఁ
 గిట్టినవారలు - పుట్టుచుండుటయుఁ
 గాలానుసారమై - ఘటియించుచుండు
 నిది క్రొత్త కా దీవు - వృషభ వాహనుని
 పరమ కృపం బుట్టి - భవ్యరాజ్యంబు
 వెలయఁ జేసిన పృథి-వీ పతి వగుట
 వర తపః ఫలము దే-వతల రూపమ్ము

నఱచేత నున్న య-ట్లరసితి వీవు ౧౬౦

పెక్కు కల్పములు పృ-థ్వీపాలనమ్ము
గలిగి సుఖింతువు-గాక ధర్మాత్మ !

యనిన మాడలు తోడ - నవనీశుఁ డలరి
వరకవి విసుతమౌ - పాండ్యేశ ధాని

యైన మధుర కాలు-నట్లుగ నెడమ ౧౬౫

స్తన మూడ్చివై చిన - తలిరుఁ బోణీయగు
పత్నిదై పంబున్న - భవ్యాలయమున

కర్చనాదికములు - హరువుగా జరుగ
నియమించి పర్వముల్-నిత్యోత్సవములు

నెఱిగి తోడ నెఱవేలు - తెఱఁగు గావించి ౧౭౦

దేవంతిఁగాంచి యీ - దేవాలయమునఁ
బూజాదికమ్ములఁ - బొనరింపు మనుచు

నెలవిచ్చి ముమ్మాఱు - వలగొని మ్రొక్కి
నిలుచు రాజు నెదుట - నిలిచియు యుదీచి

రాజును మాళవ-రాజును కొడగు ౧౭౫

రాజు లంకారాజు - ప్రార్థించి మేము
మాదేశములఁ జేయు - మహములు వేల్చి

తృప్తితోడ ననుగ్ర-హింపంగ వలయు
నని వేఁడఁగా వల్లె-యని యశరీరి

వినవచ్చె వినిన పృ-థ్వీపతుల్ సేన ౧౮౦

లామె కీర్తిని బహు - ప్రేమతోఁ బొగడి
 స్వర్గసుఖంబందు-వారివై నమున
 నానంద పరవశు-లైరి సన్మార్గుఁ
 డగు మాడలునితోడ - నరిగి చేరుండు
 వేలిమి సాలఁ బ్ర-వేశించు పిదప
 1 నేను పత్నిగుడికి - నేగితి నచట
 దేవంతిపై దేవి - యావేశ మంది
 వంజినగర మండ-పమున నీ తండ్రి
 కడనున్న నిను గాంచి - పుడమీశు చిన్నె
 లున్న వనిన వాని - నుఱిమి వీక్షించి
 చెంగుట్టువుని చింత - క్రుంగెడు నట్లు
 కుణవాయిలను నూర - గుడిలోన నున్న
 మునివరుల యెదుట - భూమి భారమ్ము
 మొదలంటఁ దుడిచి యె-డఁద నంతులేని
 యానంద మందు మో - జెధిపత్యంబు
 నేయు రాజ వయితి - చింతలు దీఱె
 నని నా యుదంత మా-ద్యంతంబు వినుచు
 స్వర్గీయ పుత్రి యా - పత్ని గుణములు
 వెలయించి నట్టి య - విష్ణుమల వాక్యముల
 స్పష్టంబుగా విన్న - సాధువర్తనులు
 పరులకుఁ జింతయు - బన్నముల్ నించు

కార్యముల్ తుటుమఱు - కరణి వీడుండు
 దేవుఁడున్నఁడని - దృఢ చిత్తులగుఁడు
 ధీర విచారుల - గారవింపుండు
 కల్ల జల్లుల నాడ - నుల్ల మీకుండు
 వెనుక నిందించుట - వెఱచి వీడుండు
 పొలదిండి మదినుండి - తొలఁగ నూఁకుండు
 జీవ హింసా కాంక్ష - చేరనీకుండు
 దానమ్ము సేయుఁడు - తపము సేయుండు
 పరు లొనర్చిన మేలు - పని మఱవకుఁడు
 దుష్ట సంగతులకుఁ - దొలఁగి చనుండు
 కల్లసాకిరి వంక - గడఁగి పోవకుఁడు
 పాటు లొందిన సత్య - వాక్కు వీడకుఁడు
 ధార్మికులం జేరఁ - దలయొగ్గి చనుఁడు
 అన్యాయ శీలుర - నరసి తొలఁగుఁడు
 పర వనితలఁ గోర - భయముచెందుండు
 లంపటందిన జీవు-లకు సాయపడుఁడు
 గార్హస్థ్య ధర్మముల్ - గాపాడుకొనుఁడు
 పాప కర్మమ్ములు - పఱివోవ విడుఁడు
 మద్యమ్ము చౌర్యమ్ము - మదిని నీఁగుండు
 కామమ్ము క్రోధమ్ము - కడముట్ట విడుఁడు
 వదరుఁ భోతుల కూటు - వల వదలుండు
 ధనము దేహమ్ము యౌ - వన మస్థిరములు

అందియకత

ఆయువు వరిమితి - నటు మీటి చనదు
రాఁదగు నవియెల్ల - రాక మానవును
మఱు జన్మమునకును - పరలోకమునకుఁ
దోడ్పడు ధర్మ గ-తుల వెదకుండు
ఎల్ల సంపదలతో - నెలరారు చుండు
మహిలోన జీవించు - మానవులార !

కిరీటాధిపతులు చేర చోళ పాండులు మువ్వరలో పడ
మటి మలనాటి నేలిన చేర కులజులు ధర్మ పౌరుషశైర్య
ములును వారి పురాతన నగరము మేలిమియు నందు జరుగు
నుత్సవ విశేషంబులును వేలుపుల రాక తత్ప్రజాసంపద
ఆహారవస్తు సమృద్ధి, జాతీయ చైత్ర గీత నటనములు,
సాయుధసేనతోఁ జని సముద్రస్థ శాత్రవుల రూపుమాపి
గంగాతీరమునకుఁ జనిన చెంగుట్టునితో నొక విధమునఁ
బరిచయ మగునట్లమరిన వంజికాండమను మూఁడవ భాగ
ముతో నందియకత సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కం॥ శ్రీరామ సుకవివర్యుఁడు

శ్రీరామపదాబ్జ నిరత - నేవారతుఁడీ

వీరాంగన అందియకత

ఛీరత్నమిశ్రంబునుండి - తెనుఁగొనరించె.

శ్రీ వేంకటేశ మమ దేహి కరావలంబమ్.